శ్రీ స్కాందపురాణాంతర్గత

నాగర ఖండము

నవమ దశమాశ్వాసములు.

గుంటూరుజిల్లా పల్నాడుతాలూకా జానపాడు
నామకగ్రామ నివాసియు, అభినవసరస్వతీ
పత్రికాధిపతియు, బహుగ్రంథకర్తయునగు

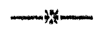
జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రిచే

ఆంధ్రీకృతము.

ప్రథమముద్రణము

అభినవసరస్వతినుండి యుద్ధృతము.

గుంటూరు
చంద్రికాముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రితము

1934

 [వెల రు. ౧-౮-౦.

విషయసూచిక

—:o:—

నవమాశ్వాసము

ద శ మా శ్వా స ము

గ్రంథకర్త,
జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి,
అష్టావధాని,
జానపాడు, పల్నాడు తాలూకా.

Presented In Memory Of
Late Vangapalli Neelakantam.

పీఠిక

ఈగ్రంథమున కిది నాల్గవసంపుటము. గ్రంథమంతయుఁ బదియాశ్వాసములలో ముగింపనెంచి యేత దుపక్రమం బొనరించుచుఁ బండ్రెండువేల మూలగ్రంథమునకు భాషాంతరీకరణము పదివేలపద్యములు కావచ్చుననియు నెల కెనిమిదిపుటలచొప్పున నభినవసరస్వతిలోఁ బ్రచురించిన సం॥న కొకయాశ్వాసము సుమారు వేయిపద్యములతో ముగియవచ్చుననియు నెస్టిమేటును చేసికొంటినిగాని మధ్యసంప్రాప్తములైన మత్ప్రథమకళత్రమరణారోగ్యభావాదికములవలన మఱిమూఁడు (మొత్తము మీఁద ౧౩) సం॥లకుఁ దొమ్మిదివేల యిరువదియొక్క గద్యపద్యములతోఁ బదియాశ్వాసములు నాంధ్రీకరించి ప్రకటింపఁగలిగితిని. ప్రథమద్వితీయసంపుటములలోఁ బీఠిక యను పేరుతో నేదో వ్రాసియుంటిని గావున దీన వ్రాయవలసినయంశ మేమియు నాబుద్ధికిఁ బొడకట్టదు. కాని ధారాపాతములైన యస్మత్కవితాదోషములు కొన్ని శుద్ధాశుద్ధపత్రము సిద్ధముచేయ నాఁటికిని స్ఫురింపమి నందుఁ జేర్పఁబడక యుండవచ్చును. వానినన్నిటిని విద్వత్కవులు క్షమించుటకు వేఁడుకొనుచు ననేక పురాణములు ననేకఖండములు నుండియుండ నీఖండము నే తెనిఁగించుట కుండు ముఖ్యకారణమును దెలుపుచున్నవాఁడను. విశ్వబ్రాహ్మణులను వారికిని బ్రాహ్మణులకును బ్రాహ్మణ్యవిషయమై కలిగిన వివాదములోఁ బ్రథములు స్వకులౌత్కృష్ట్యమును ఋజువుపఱచుటకై నాగరఖండమను తాటియాకులపొత్తమొకటి కోర్టులో దాఖలుచేసి తత్ప్రత్యములగు తప్పుశ్లోకములఁ గనఁబఱచుచుఁ దద్గ్రంథము స్కాందపురాణాంతర్గతమని నుడువఁగడఁగుటయు నయ్యాథార్థ్య మరయుటకై బొంబైనుండి మాచేఁ దెప్పింపఁబడిన తత్పురాణమును ధర్మాధికారులు పరిశీలించి ప్రతివాదులు కనఁబఱచు పద్యము లందుఁ గనఁబడమిని వారి నాగరఖండమును దూరీకరించిరి. ఆయావిషయము లన్నియు స్వర్ణకారవ్యవహారమను పేరఁ జలుపఁబడిన చరిత్రమున స్పష్టగించుచు

తే. అట్టి తడకలలోనిదే యరసిచూడ
వీరి నాగరఖండ మోవిజ్ఞులార!
కల్ల గానట్టి నాగరఖండ మిపుడు
వేఱె నాగరలిపి నచ్చువేయఁబడియె.

శా. దానన్ వీరలుచూపుశ్లోక మొకటున్ లైవాఱె. దాగ్రంథమే
మానంబయ్యెడిఁగాని వీరి తడకల్ మానంబుగా వింతయున్.
నే నన్వేషియుఁ దెన్గుచేసి మృదువాణిం దత్పురాణస్థితా
ఖ్యానంబుం బ్రకటింతు వీరి నుడువుల్ కల్లగ నెంచన్ జనుల్.

అని వ్రాసియుంటిని. ఆవ్రాసినదాని నన్వర్థము చేయుటకును గవితావ్యాసంగ
మునఁగల కాంతయు తీఱమి నే యేతన్నాగరఖండాంధ్రీకరణమునకుఁ బ్రారంభించినను
బ్రారబ్ధము సాగినకొలఁది బయలువెడలు పరమేశ్వరావిర్భావములు తీర్థక్షేత్రమహా
త్మ్యములు పుణ్యోపాఖ్యానములు ధర్మరహస్యములు నపూర్వగాథలు మొదలైనవి
మదీయోత్సాహమును మఱింత వృద్ధిఁ జేయుటయుఁ బలుకష్టములకు లోనైనను బట్టిన
పట్టు వీడక పరిపూర్తిఁ జేయఁగలిగితిని. కలిగినకష్టము లన్నియుఁ దొలఁగించుకొని
యిలాతలమునం దే నింతవఱకు నిలువఁగలుగుటకును నేతద్గ్రంథమహిమయే కారణ
మని నానమ్మకము. కష్టసాగరమునుండి గడ్డను బడ్డవారి కథలే కడుబహుళముగాఁ
గల గ్రంథంపు టాంధ్రీకరణమువలన బంధవినిర్ముక్తుండనైతినని పరమానందభరితుండ
నగుచు జగత్ప్రసిద్ధపండితులగు స్వల్పసంఖ్యాకుల యభిప్రాయములమాత్ర మిందుఁ
బొందుపఱచుచున్నవాఁడను. ఎట్లైననేమి? ఏతాదృశగ్రంథాంధ్రీకరణంబునకు
నిదానభూతులగుటచే విశ్వబ్రాహ్మణమన్యసోదరుల కెంతయుం గృతజ్ఞుఁడను.

ఇట్లు
విద్వద్విధేయుఁడు
జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రి,
ఎడిటరు
'అభినవసరస్వతి'

పండితాభిప్రాయములు.

శ్రీశ్రీ జగద్గురు పుష్పగిరిసంస్థానపండితులును బండితప్రవర
వ్యాఖ్యానవాచస్పతి బిరుదాంకితులును నగు
బ్రహ్మశ్రీ మల్లాది రామకృష్ణచయనులుగారు.

విద్వత్కవులగు బ్రహ్మశ్రీ జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రులుగారు రచించిన
యాంధ్రనాగరఖండమును స్థాలీపులాకన్యాయముచేఁ బరికించితిని. ఇందలి భాష
శుద్ధము. శైలి మృదుమధురము. మూలమున కన్యూనాతిరిక్తమగు నాంధ్రీకరణము.
ఈఖండము రథకారుల పూర్వచరిత్రముఁ జెప్పునని బహుజనులకు భ్రాంతికలదు.
దానిఁ దొలఁగించుటకై వీర లీఖండమును వెలిఁగించిరని నే నూహించెద. ఇపుడు
గూర్జరదేశమందు వడనగరమను ఖ్యాతిగాంచిన నగరమను పుణ్యక్షేత్రమందలి
యనేకవిశేషము లీగ్రంథమున వర్ణింపఁబడినవి. నాగరులని పిలువఁబడెడి ఘూర్జర
బ్రాహ్మణులలోని యొకతెగవారి మహత్త్వ మీగ్రంథమున వర్ణింపఁబడినది. వారు
రథకారులు కారు. ఇంతియకాక యనేకధర్మరహస్యము లీగ్రంథమున నుపాఖ్యాన
ములతో వర్ణింపఁబడినవి. ధర్మశాస్త్రమని చెప్పఁదగిన యిట్టి మహాగ్రంథము నిర్దుష్ట
మగు భాషతో నాంధ్రీకరించి యిమ్మహనీయుఁ డాంధ్రలోకమునకుఁ జేసిన యుప
కారము వర్ణనీయము. పల్నాటిసీమలో నప్పకవి యనంతర మీకవి యెన్నఁదగి

యున్నవాఁడు. కేవల శ్రవణానందకరములగుచు నీతిబోధరహితములగు నవలలవలెను శృంగారగ్రంథములవలెను గాక సకలసనాతనధర్మబోధకమగుచు సహృదయమనో రంజకమగు నీగ్రంథము శ్రీనాథుని కాశీఖండ భీమఖండములం బోలె నాచంద్రార్క స్థాయియై కవికి యశం బొనఁగూర్పఁగాక.

కింకవీంద్రఘటాపంచానన బాలసరస్వతి కళానిధి బిరుదాంచితులును
శతావధానులును తిరుపతివేంకటేశ్వరకవులలో నొకరును నగు
బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రులుగారు

ఎప్పటి కప్పుడే పత్రికలో నాగరఖండము చదువుచునే యున్నాను. దీని రచన మొదలిడునాఁటికే మీధార సాఫుదేలినది. పిదప దీనిని రచించుకొలఁది నుత్తరోత్తరాభివృద్ధిగా సానఁబట్టిన వజ్రమువలెఁ బ్రకాశింపఁజొచ్చినది. పురాణముల ననువదించిన ప్రాచీనకవుల భారతోపాటియ్యది విద్వత్కవుల సమ్మానమునకుఁ బాత్రమనుటకు సందియము లేదని నా ముఖ్యాభిప్రాయము. తక్కిన వ్యాకరణాది స్ఖాలిత్యములు లోనగువానినిగూర్చి యారురుక్షుల కవనముల కభిప్రాయ మిడునప్పు డెట్లో వలెనేమో కాని యారూఢుల కవనముల విషయమున నది యప్రస్తుతమే. ఎటులని యింతగ్రంథము వ్రాయునప్పు డట్టి స్ఖాలిత్య మున్నను నయ్యది ప్రమాదకృతము కావలెనే కాని యజ్ఞతాప్రయుక్తము కాదని ప్రాజ్ఞు లెఱుంగనిది కాదు.

కవిరాజ కవిసార్వభౌమ బిరుదాంచితులును శతావధానులును
గవిత్రయము తరువాత మరల మహాభారత మూలాగ్రము మూలానుసారము
తెనిఁగించిన మహాపురుషులును నగు
బ్రహ్మశ్రీ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులుగారు

బ్రహ్మశ్రీ జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రిగారు రచించిన నాగరఖండమను నాంధ్రగ్రంథము వారి యభినవసరస్వతీపత్రికలోఁ బ్రచురించుచున్నప్పుడు పెక్కు భాగముల నేఁ జదివితిని. పట్టాభిరామశాస్త్రిగారి నెఱుంగని యాంధ్రపండితులుండరు. వారికవిత్వము మృదుమధురమై వినసొంపుగా నుండును. వారు సంస్కృతాంధ్రపండితులుగాన వారికవిత్వమందు దోషములు గానరావు. శైలి నిర్దుష్టమైయుండును. ఈ నాగరఖండములో నక్కడక్కడ విచిత్రప్రయోగము లున్నవి. అవి పాఠకుల కింపు సంపాదింపఁగలవు. అనేకములైన మనోహరకథాంశములు గలవు. ఆయా స్థలముల మన శాస్త్రిగారు మిక్కిలి చక్కగాఁ దెలుఁగు గావించినారు. ఈ తెలుఁగు నాగరఖండము కొంచె మించుమించుగాఁ బూర్వకవిప్రణీతములవలెం గానవచ్చు ననుటకు సందియింప నక్కఱలేదు. శాస్త్రిగారిట్టె మఱికొన్ని పురాణములు రచించి లోకోపకార మొనర్తురుగాకయని కోరుచున్నాను.

శతావధానులును నవద్వీపశిరోమణిబిరుదాంచితులును
సంగీతసాహిత్యాది బహుకలాకోవిదులును స్వమతసిద్ధాంతనిపుణులును నగు
మధ్వశ్రీ కాశీ కృష్ణాచార్యులుగారు

బ్రహ్మశ్రీ జానపాటి పట్టాభిరామవిద్వత్కవిమహాశయా!

కం. శ్రీగిరినిలయునికృపచే
నాగరఖండమ్ముఁ దెలుఁగునను వ్రాసితి. నీ
నాగరఖండము వెలసెను
నాగరఖండమయి కైతనాతికిఁ దలపై.

సంస్కృతాంధ్రాంగ్లేయభాషాకోవిదులును ఆంధ్రసాహిత్యపరిషదాధార
భూతులును బహుశాసనపరిశోధకులును ప్రెసిడెన్సీమేజస్ట్రేటు, అసిస్టాంటుకలెక్టరు
పదవు లలంకరించి ప్రకృతము విశ్రాంతివేతనము గైకొనుచు
ధర్మదేశభాషాసేవసేయుసంపన్నగృహస్థులును నైన
బ్రహ్మశ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులు బియేబియల్ గారు

బ్రహ్మశ్రీ జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రులుగారు రచించిన యాంధ్రనాగరఖండ మక్కడక్కడఁ జదివినాఁడను. స్కాందపురాణాంతర్గతమగు నొకస్థలమాహాత్మ్యమున కిది తెలుఁగు. స్థలపురాణమను మాటమాత్రమే కాని యిందు లోకము తెలిసికొనవలసిన విషయము లనేకము లున్నవి. ఇతరపురాణములలోని కొన్నికొన్ని విషయము లిందును దగినరీతిగా నివరింపఁబడినవి. కవిత్వ మనర్గళధారాశుద్ధిగలిగి హృద్యముగా నున్నది. శైలి ప్రాచీనశైలి ననుకరించుచున్నది.

భాష్యాంతవ్యాకరణవేత్తలును శతావధానులును జెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రులు
గారి భాగినేయీభర్తలును కీర్తిశేషులైన శ్రీ చెలికాని లచ్చారావుబహదరు
జమీందారుగారి యాస్థానపండితులును నగు
బ్రహ్మశ్రీ ద్వివేది నారాయణశాస్త్రులుగారు

తే. ఆంధ్రదేశగురూత్తములైన సుకవి
వరులు తిరుపతివేంకటేశ్వరులె మీదు
కైత నగ్గింప వాకొనఁగా వలయు నె
రమ్యకవితాస్త్రి! పట్టాభిరామశాస్త్రి!

తొలిపలుకు

జ్ఞానోదయమును గాంచినమానవులు బుద్బుదప్రాయము లగునీతుచ్ఛశరీరసౌఖ్యములను దగులుకొని కాలము వృథఁబుచ్చరాదనియో స్థిరమై ప్రకాశించు బ్రహ్మజ్ఞానమును భక్తిమార్గమునఁ గనుగొని ముక్తిమార్గ మెఱుంగుటయే మానవజాతికిఁ బ్రధాన లక్షణం బనియో,

" జగతిఁ బుట్టి పుట్టి చచ్చి చచ్చి
పొరల నేల మనకుఁ బుట్టని చావని
త్రోవ వెదకికొనుట దొడ్డబుద్ధి "

యను పోతనార్యుని వాగ్లీలలయం దుదయించిన గాఢమగు నమ్మకముచేతనో, సరస్వతీకరుణాకటాక్షముచే లభించిన కవిత్వము భగవంతుని వినోదంబులం జూపు సత్కృతులు రచించి సార్థకముచేసిన నుత్తమజన్మము లభించుననియో స్కాంద పురాణాంతర్గత నాగరఖండమును శ్రీ జానపాటి పట్టాభిరామశాస్త్రిగారు తెనిఁగించిరి. ఏతద్గ్రంథప్రాశస్త్యమును గుఱించి చెప్పుటకు ముం దీశాస్త్రిగారి పావనచరిత్రాంశములఁ గొన్ని లోకమునకుఁ జెప్పవలసియున్నది. వీరు జ్ఞానమువడినదాది నేఁటివఱకు (రమారమి నలువది సంవత్సరములనుండి) భాషాసేవకై తను వర్పించి విశేషసుకృతము నార్జించుచున్నవారు. అభినవసరస్వతీ పత్రికాధిపతులై రమారమి ముప్పదిసంవత్సరములనుంచి పత్రిక నెన్నిచిక్కులలోఁ జిక్కుకొన్నను మానక నడపించుచుండుటయే వీరికిఁగల పట్టుదల నోపిక సామర్థ్యముఁ జెప్పక చెప్పెడిని. బాల్యమునందే యష్టావధాన శతావధానములను జేసి పేర్వడ్డవారు.

" కాలుఁ జేయియుఁ గాడునంతవఱ కీకల్యాణిఁ బోషించెదన్ "

అని పత్రికావిషయమునఁ బ్రతిజ్ఞఁ బట్టినవాఁడే వీరి యశఃకుసుమసౌరభ మాంధ్రదేశోద్యానవనవాటికల వ్యాపించి యున్నది. కవితాలోకమున వీరిపే రెఱుంగనివారు లేరు. కవులై శతావధానులై బహుగ్రంథకర్తలై పత్రికాధిపతులై సర్వవిధముల సమర్థులైయుండుట యట్లుండ నిరాఘాటపాండిత్యముతో పాటు నిరర్గళ వాక్శుద్ధికూడ కలవారని వీరి " ఆరోగ్యభాస్కరము " సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది. వీరు లోకమున నాదర్శప్రాయులు. కవుల కనాదినుండి వచ్చుచున్న దారిద్ర్య బాధ వీరికిని దప్పదయ్యె. దీనికిఁదోడు సంసారబాధలు - ఇన్నిటికి లోనైనను గవితాసేవయే పరమావధిగా నెంచుచుండెడి కాఁబోలు నీతి కాలవాలమై ధర్మముల

జనికిపట్టై సన్మతప్రబోధకంబై జ్ఞానప్రదమై యిహపరసాధకమై విలసిల్లు గ్రంథ
రాజ మొకండు వ్రాయ సంకల్పించి,

మ. ఒనరన్ నన్నయతిక్కనాదికవు లీయుర్విం బురాణావళుల్
తెనుఁగుంజేయుచు మత్పురాకృత శుభాధిక్యంబు దా నెట్టిదో
తెనుఁగుంజేయరు మున్ను భాగవతమున్. దీనిన్ దెనింగించి నా
జననంబున్ సఫలంబుఁజేసెదఁ బునర్జన్మంబు లేకుండఁగన్.

అని పోతనార్యుఁడు హరికరుణావిశేషమున భాగవతమును వ్రాసి కృతార్థుం
డైన చందంబున శ్రీశాస్త్రిగారు నేఁటివఱ కెవ్వరును దెనిఁగింపని వేదవ్యాసప్రోక్తం
బగు నాగరఖండంబును దదేకదీక్షతోఁ బట్టినపట్టు వీడక మూలానుసారముగఁ దెని
గించి కృతకృత్యులైరి. ఆంధ్రకవితాలోకమున కొక్క యుత్కృష్టగ్రంథ మందఁజేసి
యాంధ్రభాషావధూటి కొక్క నూతనాలంకారము సమర్పించి రనుటలో సందేహము
లేదు. జాహ్నవీనదివలె నీగ్రంథము పవిత్రమైనది. ఇందుఁ గానఁబడని ధర్మములు
నీతులు నితిహాసములు లేవు. తక్కినపురాణములకంటె నీ నాగరఖండమందు సమస్త
ధర్మములు నిమిడియున్నవి. ప్రారంభమునుండి తుదవఱ కీగ్రంథ మొకసారి చదివిన
సంశయములన్నియుఁ దొలఁగిపోవుననుమాట యటుండ మఱి యేగ్రంథమును జూడ
నక్కఱలేదనుట నిశ్చయము. ఎన్ని యితిహాసములు చదివినను నెన్ని పురాణములు
చదివినను దుదకు మానవులు గ్రహింపవలసినది నీతి. ఈగ్రంథమంతయును నీతులకుఁ
బుట్టి. అం దీనాల్గవభాగమునందు ధర్మరహస్యములన్నియు విస్తృతముగఁ జెప్పఁబడి
నవి. ఈవిషయంబు లన్నియు గుర్తించియే శాస్త్రిగా రీగ్రంథమును సృష్టించి
యాంధ్రులకుఁ బరమోపకారముఁ జేసినారనుట యథార్థము. రత్నములన్నియు
నొకచోటికిఁజేర్చిన ట్లీగ్రంథమునందలి నీతిరత్నములన్నియు సేకరించి బాలబాలికలకు
బోధించుట కవకాశముండునటులఁ జిన్న గ్రంథముగ నొనర్చి పాఠశాలలయం దుంచినఁ
జిఱుతప్రాయమునుండియుఁ బిల్లలు నీతిగలవారగుదురని మా నమ్మకము ఈగ్రంథము
శ్రుతిస్మృతులయందుండు ధర్మసారసంగ్రహ మననొప్పు. వేదవేదాంతశ్రవణంబు
చేతను భగవద్గీతాపఠనంబుచేతను నేపుణ్యము లభించునో యాపుణ్య మీపురాణ
పఠనశ్రవణాదులచేత లభ్యము. రమారమి పదివేలపద్యముల రసవంతముగ ధారాళమైన
కవితాధారతో రచించి లోకమున వ్యాపింపఁజేసిన యీగ్రంథకర్త కెట్టి సుకృతంబు
లభించునో చదువరు లూహింతురు గాక. ఈగ్రంథము మూలము ననుసరించి తెనిఁ
గింపఁబడినది. మూలముననుసరించి తెనిఁగింపక కథాభాగము ననుసరించి స్వేచ్ఛగ

వ్రాయఁబూనినచో ఋషిప్రోక్త సంస్కృతగ్రంథంబులయందలి విశేషములన్నియుఁ దెలిసికొనుట కవకాశ మంతగా నుండదనికాఁబోలు సర్వజనాదరణీయముగ శాస్త్రిగారు మూలము విడువక తమ గ్రంథము నడపించియుండవచ్చును. రామాయణ భారతాదిగ్రంథములు మూలముననుసరించి తెనిఁగింపఁబడకపోయినను రసవత్కావ్యములై నీతిబోధకంబులై యొప్పుచున్న వనుట కేమాత్రమును సందేహములేదు కాని సంస్కృతగ్రంథమందున్న విశేషధర్మములన్నియు నెఱుంగుట కవకాశములు లేవు. మూలముననుసరించి తెనిఁగించినను "మక్కికిమక్కి" యనునట్లు గాక వలయుచోట్లఁ గుదించుచుఁ బెంచుచు రచనాసామర్థ్యమును వెల్లడించుచు వ్రాసిన కావ్యము శ్లాఘ్యముగ నుండును.

ఉ. "ఒక్కఁడెఁ జక్కనౌ పదము నొక్కటిఁజేర్చిన ముచ్చటౌ మఱిం
కొక్కఁడ నున్న దున్నయటు లుంచి రచించిన ముచ్చటౌ మఱిం
కొక్కఁడ నున్నదాన సగ ముంచి రచించిన ముచ్చటౌనుగా.
మక్కికిమక్కి యన్నటుల మార్చిన కావ్యము శ్లాఘ్య మెట్లగున్"

(తిరుపతి వేంకటేశ్వరకృతము)

ఈగ్రంథ మట్టి రేయంశములను దాపియక స్వకల్పితగ్రంథమా యను భ్రమను గలిగించుచున్నది. విశేషలోకానుభవము గాంచినవెనుక రచింపఁబడిన గ్రంథమగుటం జేసి యిందుఁ గల కవిత్వము ద్రాక్షాపాకమై సులభార్థప్రతిపాదకంబై మృదుపదఘటితంబై శబ్దాలంకారభాసమానంబై ప్రసాదమాధుర్యాది కావ్యగుణంబుల కాకరంబై యమృతప్రవాహమువలె నాహ్లాదజనకంబై పండితపామరజనమనోరంజకంబై విలసిల్లుచున్నదనుట నిర్వివాదాంశము. ఏసమయమం దేరసము గురిపింపవలయునో యాసమయమున నారసము గురిపించుచు నేరసమును వర్ణించినను భక్తిరసము తొలుకునట్లు రచించిరని చెప్పుట చర్వితచర్వణమగును. ఈగ్రంథ మనేక పండితకవులచేఁ గొనియాడఁబడినది.

జగమెఱిఁగిన బ్రాహ్మణునకు జందెమేల ? వీరి యవధానపాటవముగుఱించియుఁ గవితానైపుణ్యము గుఱించియు మేధాసంపత్తిగుఱించియుఁ బాండితీప్రభావముగుఱించియు విశేషించి వీరి సౌశీల్య సౌజన్యాది గుణగణముల గుఱించియు జ్ఞానవైరాగ్యముల గుఱించియు నాంధ్రలోకమునకు నూతనముగఁ జెప్పం బనిలేదు. పరమేశ్వరానుగ్రహమువలన నేనాఁటి కెంతలభించునో యంతతోఁ బరితృప్తిఁబొంది యానందముగఁ గాలము గడపువారలలో వీరొకరని చెప్పవచ్చు. శ్రీ జటప్రోలు

గద్వాలాది సంస్థానములయందు రాజమర్యాదలను గాంచిన యిట్టిమహనీయుని గ్రంథమునకుఁ దొలిపలుకు వ్రాయుభాగ్యము లభించినందులకు మే మెంతయు శ్రీ శాస్త్రిగారియెడఁ గృతజ్ఞులము. శ్రీశాస్త్రిగారి కితోధికగ్రంథరచనాసామర్థ్య మిచ్చి భగవానుఁడు చిరాయుర్భాగ్యోన్నతులచే సంరక్షించుఁగాత.

ఉ. నాగరఖండమున్ దెనుఁగునన్ రచియించి కరంబు మించుటన్
వాగనుశాసనాది కవివర్యులవోలె యశంబు గాంచుచున్
శ్రీగలవారలైతి రిఁక జెప్పెడి దెయ్యది? దేహదార్ఢ్యమున్
రాఁగల దింక సత్కృతిని రంజిలఁజేసిన కారణమ్మునన్.

ఇట్టి యుద్గ్రంథము,

గీ. సప్తసంతానములలోఁ బ్రశస్తిఁ గాంచి
ఖిలము గాకుండునది ధాత్రిఁ గృతియ కాన
కృతి రచింపుము మాకు శిరీషకుసుమ
పేశలసుధామయోక్తులఁ బెద్దనార్య!

యని కృష్ణదేవరాయలు పెద్దనార్యునింబలె యీాడవరము జమీందారులగు శ్రీబాకరాజు పరాంకుశరావుగారు తమ కంకితంబుగ నిమ్మటం బ్రార్థించిరని తెలియుచున్నది. రాజులకును గవిరాజులకును గలబాంధవ్య మీనాఁటిది కాదు, రాజధర్మములలో నిది ప్రధానమని గ్రహించి దేశముఖుగారిందులకుఁ దొడంగుట సంశ్లాఘ్యము. గ్రంథప్రాశస్త్యమునకుఁ గృతికర్తయుఁ గృతిభర్తయు నిరువురును బ్రధానులే. ఇట్టియుత్తమగ్రంథమునకు లోకోత్తరగుణుం డగు దేశముఖుగారు నాయకుఁడగుట ప్రశంసార్హము. ఇప్పట్ల శాస్త్రిగారిపుణ్యము గొప్పది. ఇట్టిమహనీయులచే రచింపఁ బడిన గ్రంథమును జేపట్టి గ్రంథరూపమున నాశీర్వాదములను బడసిన కృతిభర్త సుకృత మింతింతయని చెప్ప శక్యముకాదు. ఇందు నందు శాశ్వతకీర్తిఁ దేఁజాలు సత్కృతులను బట్టి పోషించుచున్నవారని చెప్పినచోఁ దక్కుంగల దేశముఖుగారి యౌదార్యాతిశయంబును బరోపకారపారీణత్వమును విద్యాభిమానమును గవిజనపక్షపాతమును నిరంతరదైవతారాధన తత్పరతను విశేషించి చెప్ప నేటికి? శ్రీ దేశముఖుగారికి వారికుటుంబమునకు గుణధాముం డగుపట్టాభిరాముండు చిరసౌభాగ్యసంపత్తిని జిరాయురున్నతుల నిచ్చి సంరక్షించుఁగాత.

ఇట్లు బుధజనవిధేయులు,

వాజపేయయాజుల రామసుబ్బారాయఁడు, బి. యే.,
వెంకటనారాయణ.

సోదరకవులు,
స్నేహలతాకవితాసంఘాధ్యక్షులు,
కొల్లాపురము.

నాగరఖండము.

నవమాశ్వాసము.

కం॥ శ్రీకార్తికమాసాంతఃప్రాకటరుద్రాభిషేక బాడబజనతా
స్తోకాన్నదానయుత! నాకౌకోరత! శ్రీపరాంకుశావని నేతా! ౧

ఆ॥ అవధరింపు. శౌనకాదిమును ల్పురాణార్థవేదియగుచు నవనిలోన
యశముగాంచినట్టి యా రోమహర్షణి చక్కమరలి మరల సవినయముగ. ౨

తే॥ "విజ్ఞ! యేదివ్యసమితి నేవేళలోన నెట్టివిప్రులఁ గూర్చుండఁబెట్టి శ్రాద్ధ
మాచరింపంగవలయునో యావిధానమెల్ల వాక్రువ్వ" నానతం డిట్టులనియె.

వ॥ దీనిఁ దొల్లి హరిశ్చంద్రు నాత్మజుండగు రోహితాశ్వుండు మార్కండేయు నడిగియుండె. హరిశ్చంద్రుండు స్వర్గతుండగుటయు రోహితాశ్వుఁడు రాజ్యంబు చేయునెడఁ దీర్థయాత్రాప్రసంగంబున మార్కండేయుండు సరయూసాగరసంగమంబునకుఁ జని స్నాతుండై పితృదేవతలకు విధిపూర్వకంబుగాఁ దర్పణంబువిడిచి సార్థకనామంబగు నయోధ్యం బ్రవేశింపఁ దదాగమనంబు విని రోహితాశ్వుండు పాదచారియై సమ్ముఖంబుగాఁ జాలదూరగ మరిగి సాష్టాంగ నమస్కారంబు సలిపి. ౪

— శ్రాద్ధకల్పము —

కం॥ "స్వాగతమునీకు. మఱియును స్వాగతము. త్వదంఘ్రిరేణు సంస్పర్శముచే
బాగుగ నస్మద్గృహతతి తా గడియించెం బవిత్రితను-ధన్యుఁడ నేఁ." ౫

వ॥ అని చేయిపట్టి పేరోలగంబునకుఁ దోడుకొనిపోయి పెద్దగద్దియం గూరుచుండఁబెట్టి తాను వినయావనతుండై దోయిలిఘటించి క్రిందఁగూర్చుండి. ౬

ఆ॥ "నిరభిలాషుఁడైన నీవిందు రాఁ గతం బేమొ నిజముచెప్పు మోమహాత్మ!
యీరానివస్తువేనియు నిచ్చెద మద్గృహాగతునకు మాటనిలుప." ౭

వ॥ అని మధురంబుగా మనవి సేయుటయు మార్కండేయుం డిట్లనియె. ౮

తే॥ "తీర్థయాత్రాప్రసక్తి నేతెంచినార మిచ్చటికి. రేపుప్రొద్దున నేఁగఁగలము
మరల సరయూనదీసంగమమునకేము. నిరభిలాషులమను దర్శనీయ ముండు. ౯

తే॥ ఉత్తమబ్రాహ్మణుని స్వయముద్భవమగు లింగమును సాగరముఁగూర్చి లీలనేగు
నదిని గన నొక్కదినపుచేనస్సుతోలఁగునంచుఁ జెప్పిరి శాస్త్రజ్ఞులైనవారు ” ౧౦

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చి సవినయంబుగా నెదుట నిలువఁబడియున్న యన్నర
నాయకుం బొడగాంచి ౧౧

తే॥ “ నీవు చదివిన వేదముల్ నీదుశ్రుతము నగ్నిసాక్షికముగను బెండ్లాడఁబడిన
నీ కళత్రంబులును మఱి నీదుధనము సఫలమయ్యెనె మానవసార్వభౌమ ! ” ౧౨

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయు రోహితాశ్వుం డిట్లనియె. ౧౩

తే॥ “ నా పఠించినవేదముల్ నాదుశ్రుతము నగ్నిసాక్షికముగను బెండ్లాడఁబడిన
నా కళత్రంబులును మఱి నాదుధనము సఫలమగుటన నెట్లు వాచంయమేంద్ర ! ”

వ॥ అని యిట్లడుగుటయు వెండియు మార్కండేయుండు ౧౪

సీ॥ “ అగ్నిహోత్రఫలంబు లవనీతలాధ్యక్ష ! యజురాదికములైన యాగములు.
శీలవృత్తఫలంబు చిత్రభానుకులీన ! కడువిమర్శించిన్నయెడల శ్రుతము.
రతిపుత్రఫల లహో రాజన్యమూర్ధన్య ! యగ్నిసాక్షిగఁ బెండ్లియైన స్త్రీలు.
దత్తపుత్రఫలంబు ధర్మాధ్వసంచార ! యార్జింపఁబడినట్టి యఖిలధనము.
నీవిధంబెఱింగి యీ వస్యవిధమును మానవలయు నెపుడు మానవేంద్ర !
యస్మదుక్తవిధి నిహాముత్రఫలకాంక్షు లందఱికిని గార్యమగును శ్రేఁడ ! ” ౧౫

వ॥ అని వక్కాణించి పురాణరాజన్యులయు విశేషించి దేవర్షులయుఁ జిత్రకథ
లం జెప్పుకొనుచుఁ గూర్చుండుటయు నందొక్కకథ యవసానంబున రోహితాశ్వ
మహీపతి యమ్మునిశ్రేష్ఠుదిక్కు మొగంబై ౧౬

కం॥ “ భగవానుఁడ ! ద్విజతతికిం దగుగతి శ్రాద్ధాచరణము తప్పనిపనియౌ
నగదా ! బహుభేదము లం దగుపడుఁ. దత్కల్పమును దయం జెప్పఁగదే ” ౧౭

వ॥ అని యడుగుటయు వెండియు మార్కండేయుం డిట్లనియె. ౧౮

కం॥ “ నిజమే యడిగినవాఁడవు భుజభవ ! శాఖావిభేదములచే శ్రాద్ధ
వ్రజమందును భేదంబులు ద్విజతతి కేర్పడియె. దానిఁదెల్పెద నీకుక్. ౨౦

తే॥ కాన నానర్తవసుమతీజానికి మును భర్తృయజ్ఞునిచేఁ జెప్పఁబడినయట్టి
శ్రాద్ధలక్షణమును సకృచ్ఛ్రిముగ నీకుఁ జక్కవచియింతు రోహితాశ్వ! వినుమయ్య.

ఆ॥ సొంతయాశ్రమమున సుఖముగాఁ గూర్చున్న భర్తృయజ్ఞుకడకుఁ బరమభక్తి
నరిగి కేలుమోడ్చి యానర్తభూపాలుఁ డెంతయునుమ్మృదూక్తి నిట్టులనియె. ౨౨

ఆ॥ పితృభీష్టమైన పృథుశ్రాద్ధకల్పముం జెప్పుమో మహాత్మ ! యిప్పుడీవు.
నాదుపితరులెల్ల నాచేత శ్రాద్ధముం దర్పితులయి తృప్తినందునటుల. ౨౩

సీ॥ శ్రాద్ధకర్మమునకు సముచితంబైనట్టి కాలంబదెద్ది త్రికాలవేది !
యాకార్యమందు సమర్హంబులైనట్టి ద్రవ్యంబులెయ్యవి తాపసాగ్ర్య !

అటు భోక్తలుగనుండ నెటువంటిద్విజులకు యోగ్యతకలదయ్య యోగివర్య !
యెటువంటివారల నేటి యందుఁబరిత్యజింపంగవలయును క్షితిసురేంద్ర !
మఱియుఁ దచ్ఛ్రాద్ధమందున మంచివనుచు వేని నుపయోగపఱుపనౌ మౌనిచంద్ర!
యంతయునునాకు నగ్గలంబైనకరుణ నానతీయంగదయ్య యోయమివరేణ్య ! ”

కం॥ అని యిట్లు వచించుటయును ననఘతముండైన భర్తృయజ్ఞుఁడు కృప న
జ్జననాథుదిక్కు మొగమై మనమునధ్యానించుచభవు మఱియిట్లనియెన్. ౨౫

ఆ॥ “ ఎద్దివినుటవలన నిప్పుడీ మానవుల్ శ్రాద్ధఫలముఁ బడయఁజాలియుందు
రత్యభీష్టమైన యాశ్రాద్ధకల్పంబు నుడువువాఁడ వినుము పుడమిఱేఁడ ! ౨౬

— ♦ అమావాస్యాశ్రాద్ధావశ్యకత ♦ —

తే॥ శ్రాద్ధ మమవసనాఁ డవశ్యంబుగాను బెట్టవలయును సతము కోవిదజనంబు.
దాన స్వర్లోకసౌఖ్యంబు తప్పకబ్బు. నటుల సంతానమునుగల్గు నవనిపాల ! ౨౭

సీ॥ శీతబాధార్దితుల్ వీతిహోత్రప్రావరణములకై యాతురపడునట్లు
దారిద్ర్యపీడితు ల్ధనసంచయంబును హృదయంబునం దిచ్ఛయించుభంగిఁ
గర్షకు ల్సస్యంబు కడుఁబెరుంగుటకుఁగా వృష్టి ప్రతీక్షించువిధముగాను
జక్రవాకము లుషస్సమయంబునం బ్రొద్దుపొడుపునకై యాసపడువడువున
నాఁకటంగుంది పితరులు నమను గోరుచుంద్రు. రటుగాన నయ్యెడ నుదకముననో
శాకముననో యొనర్పనౌ శ్రాద్ధకర్మ. మంతఁ బితరులకగుఁ దృప్తి. యఘముదొలఁగు.

ఉ॥ ఆఁకలివెల్లునం బితరులందఱు మారుతరూపులై యమున్
వాకిలిఁగాచియుందెదరు. వారికి శ్రాద్ధమువెట్టి భక్తిమై
లోకులు తృప్తిసేయనగు. లోపమొనర్చినఁ బ్రొద్దుగ్రుంకునం
దాఁక వసించి దుఃఖమునఁ దర్లుదు రుస్సురటంచుఁ దిట్టుచున్ ” ౨౯

తే॥ అనుడు నానతజనపతి “ మునివరేణ్య ! శ్రాద్ధ మమవసనాఁ డేలసలుపవలయు ?
మృతులు కర్మానుకూలమౌగతికిఁజనక సుతునిసదనము నేటికిఁ జొత్తురయ్య. ౩౦

కం॥ ఈ సంశయంబు నామది నో సంయమివర్య ! కలిగె. నున్నదియున్న
ట్లీసర్వం బెఱిఁగింపుము ” నా సంతసపడుచు నతఁడు నగుమొగమొప్పన్. ౩౧

తే॥ సత్యమిద్ది మహాభాగ ! జనులు స్వస్వకర్మముల కనుగుణమైనగతిని గంద్రు.
రింక నిజవంశజునియింటి కెటులవత్తు రనెడివిచికిత్సఁ దీర్చెద నవధరింపు. ౩౨

తే॥ చచ్చిపోయినవా ర్స్వవంశంబు పుడమి నుండునందాఁకఁ గ్రమ్మఱ నుదయమంద.
రందుఁ బుణ్యాత్మకు ల్దివి నకృతపుణ్యు లంతకునిలోకమునను వసింతు రధిప ! ౩౩

చం॥ మతిమొక నేమపూని యటు మంచియొ చెడ్డయొ కర్మపుంఫలం
బరమగలేకకుడ్చ్చ త్రివిశాలయవాసులకుం గృతాంత మం
దిరమునవుండువారికిని నిచ్చలు నాఁకలియుం బిపాస ము
మ్మరముగుచుం ద్రిపూరిషులనుట్టుకఁ నుండు మహోష్ణబంధరా ! ౩౪

ఆ॥ తండ్రివైపు మూఁడుతరములవారలను దల్లివైపు మూఁడుతరములవారు
కాఁకలియును దప్పి యలజడిగుడి నెడింగాని యావలనుండ దోష్ణహా ! ౩౫

తే॥ శుభమొ యశుభమొ తనకర్మముషయము లనుభవించి తమ నంతరించిన నెనుకనురలు
వచ్చిపడుదురు పుడమిపై వసుమతీశ ! ప్రాణమునుడిచియుమాడిపడు నుండునాదోఁష.

తే॥ అట్లుగాన విచక్షణు లన్వయంబు నిలుపుకొనుటకు యత్నంబు సలిపిరుట్లో
యోగమునిదొట్టి పుత్రులం దేరినేని గాంచవలయును నిఁక నేమిగలదుచెప్ప ౩౬

కం॥ ద్వాదశవిధసుతసంతతి నేదేశ దునగన్నసశత నేగ్వహసన్నన్
భూదయితా ! పితృగుప్తికిఁగాఁ దత్పిప్పలమునాటికి కదు సాక్షలెన్. ౩౭

ఆ॥ జమ్మితోడఁ బెండ్లిసల్పంగఁబడినట్టి రావి నెంతదాఁక నెసఘరిండు
నంతదాఁకఁగూడ నన్వారినంశంబు క్రమముగాను బెంపుగాంచు భూప ! ౩౮

ఆ॥ రావిచెట్టువేసి గపేఁ బెంచినటువంటి పంచజనులు పుడమిఁ బడి యనూనమస
విడువఁబడి శుభంబు పడయుచత్యుత్తమగోనియందుఁ బుట్టు దొంటగలరు ౪౦

కం॥ కావునఁ బ్రతిదివసంబును జ్యాపర ! పితృగణమునుగూర్చి యన్నము సుదకం
బీవలయుఁ దత్స్వరూపులఁగా వారలఁ జేసికొందురుగద ధర్మజ్ఞుల్. ౪౧

కం॥ పితృతర్పణముంజేయక యతిసాహసులగుచు మున్న యన్నసుతిన్నన్
మతిమాలి జలము ద్రావిన కృతిని బితృద్రోహులగుచుఁ జెడుదురువారల్. ౪౨

కం॥ క్షుత్తృష్ణాపీడితులై నిత్యముఁ గృశియింత్రువారు నిశ్శంకముగా.
నుత్తమలోకమునందే యుత్తమపదుదు రన్న మునక మిడువాళ్ళమిన్. ౪౩

చ॥ అనుదినముం బదోన్నముల నంశుకచందనపుంకుమాదులన్
ఘనపితృమేధముఖ్యములఁ గాంక్షఁ బితృతర్పితులై పితాళ్లు కో
రిన సకలార్థము ల్కరుణ రెక్కొన నిచ్చెద. రేల పెక్కు. లో
యనఘ ! త్రివర్గముం గలుగు నాపితృపాదుల పూజనంబునన్. ౪౪

కం॥ ప్రతిదినము శ్రద్ధాయుతఁ బితృతర్పణమాచరింప బిట్టులసెడి దు
ష్కృతు లెల్లరును ద్వీపాత్తులు ఘుతశృంగులు నైనయట్టి దున్నలు తలఁపన్. " ౪౫

కం॥ అనియిటు వక్కాణించుడు జననాథునిమది మఱొక్కసందేహము గ
ల్గిన భర్తృయజ్ఞనామక మునివరునకుఁ గేలుమోడ్చి మొగి నిట్లనియెన్. ౪౬

కం॥ " ఇకఁగొన్ని పుణ్యకాలము లకలంకా ! బహువిధముల నలరెడిఁగాదే.
యొక యమవసనాఁడే తప్పక శ్రాద్ధం బేల పెట్టవలసెను జెప్పుమా. ౪౭

—◆ శ్రాద్ధము లేర్పడినవిధము. ◆—

ఆ॥ అనుడు భర్తృయజ్ఞుఁ డానర్తభూభర్తఁ జూచి "సత్యమిద్ది క్షోణినాథ!
కలవు శ్రాద్ధయోగ్యకాలము ల్పితృతృప్తికరము లింక నెన్నొ గణనచేయ. ౪౭

సీ॥ మన్వాదులందొట్టి మంచికాలములను సంక్రాంతిమున్నగు సమయములను
నయ్యుగాదులు మొదలైన ఋతువులను రవ్యుడుపధీశుల గ్రహణములను
నల్ల గజచ్ఛాయయందును దద్వ్యతీపాతంబునందును భక్తిమెయిని
బిత్పదేవతలఁ దృప్తిపెట్టుటకై శ్రాద్ధ మొనరింపవలయును మనుజనాథ!
యర్హులైనయట్టి క్ష్మాసురు ల్పితృతృప్తిదంబులైనయట్టి ద్రవ్యములును
బ్రాప్తమైనయపు డపర్వంబునందుగూడ శ్రాద్ధ ముచితభంగి సలుపవలయు. ౪౮

—◆ అమావాస్యశ్రాద్ధము. ◆—

ఆ॥ తీర్థములఁ బ్రసిద్ధదేవాలయంబులం బెట్టవలయు శ్రాద్ధ మట్టు మఱియు
నందులో విశేష మమవసనాఁటి శ్రాద్ధంబునందుఁ గలదు. దానివినుము. ౫౦

కం॥ అమయన రశ్మిసహస్రప్రముఖము. తత్తేజమునను భానుఁడు త్రైలో
క్యమునకు దీపకుఁడ. దచ్చట హిమదీధితిఁగూడి యొకతెఁ డెసఁగెడి నొకటన్. ౫౧

కం॥ ఇద్దఱుఁగూడివసించుట నద్ది యమావాస్యనాఁగ నభిహితమయ్యెన్.
దద్దినము ధర్మకృతికిం బెద్దది-పితృకృతికిఁ దద్ద పెద్దది యరయన్. ౫౨

సీ॥ అధిప! యగ్నిష్వాత్తు లాజ్యపు లోమపుల్ బర్హిషదులు రశ్మిపాయులు నుప
హూతు లాయంతునుల్ ఖ్యాత నాందీముఖుల్ శ్రాద్ధభుక్కులు నాఁగ సమభిహితులు
క్రతుభుక్త్వసంయుక్తపితృగణంబులు తొమ్మిది-దజునిచే నిర్దిష్టమయ్యె నిటుల.
నాందీముఖులవీడి యొఁదఱ వసురుద్రు లాదిత్యు లాశ్వినులగ్గలముగఁ
దృప్తిపెట్టుము-రవ్వారిఁ దృప్తిపెట్టియే యజుండును దా సృష్టిసేయుఁబూనె.
వీరలే కాక మఱియుఁ ద్రివిష్టపమున మనుజులపితాళ్ళుసహితము మనినవారు. ౫౩

తే॥ తమ స్వవంశజకృత పృథక్శ్రాద్ధసమితి నమరులుం బోలె సంతృప్తు లందుఁ గొంద.
ఱుద్ధరణి నీరమేనియు నొసఁగునట్టి కొడుకులే కేడ్చువారలు కొంద ఱధిప! ౫౪

కం॥ పితృలోకము కడుదొడ్డది క్షితిపా! వేల్పులకుఁగూడఁ జేరఁగ రాదం
దతిభక్తి నాపితాళ్ళకుఁ గ్రతుభుజు లందఱును బూజ గావింపరొకో. ౫౫

క॥ ఒకపరి యగ్నిష్వాత్తాదిక పితృదేవతలు ప్రీతి దేవేశుని యం
తికమున కరుగం బయనము ప్రకటించుడుఁ దద్విధంబు పరికించి యటన్. ౫౬

ఆ॥ మనుజులౌపితాళ్ళు చనుదెంచి యాఁకలిదప్పికలను మిగుల దైన్యపడుచు
వేదచోదితములు పితృవల్లభములైన సూక్తములను జాల స్తుతియొనర్ప ౫౭

క॥ పితృదేవతలు మనుష్యులపితరులఁ బ్రసన్నులఁగఁ జూచి ప్రీతి "భవత్స
మ్మతమేదో వాక్రుచ్చుఁడు సుక్రతులారా! యిత్తు" మనుచు వారని రిటులన్.

తే॥ "మేము మనుజులపితరుల మోమహాత్ములార! సుకృతంబుకలిమిమైఁ జేరి స్వర్గ
మమరులంగూడి తిరుగుచుంటిమి విమానములపయిం బోవుచుంటిమి పలయుగములను.

ఆ॥ ఆడ నప్సరసలు పాడ గంధర్వులు పొగడ గుహ్యకులు వినుతులొసఁగఁ
గూడి యుండుచుంటి మీడుజోడుగఁ గాని యాఁకలికిని దప్పి కాఁగలేము. ౬౦

ఆ॥ వానికాఁగలేక వహ్నిమధ్యంబునం దున్నయట్లు తలఁచుచుండు ఖగములఁ
గొట్టి తినఁగ లేక పట్టి యుచ్చరపింప గుహానినో దయాహారము మేము. ౬౧

ఉ॥ నాకములోని పక్షులను నాశనముం జర లేనివాటిచే
నాఁకలిపట్టలేక తినునాస రహస్యముగా నొకండిటుం
జేకడనేని పట్టుకొని హింసయొనర్పఁగఁబోవఁ జావఁడిం
కేకరణిన్ భరింపనగు నీక్షుధ? యానతియిందు సజ్జనుల్. ౬౨

తే॥ అట్లు నందనమున మనోహరములైన చెట్లు ఫలసహితముగ వీక్షింపఁబడెడిఁ,
దత్ఫలంబుల నేని తిందమని పోయి పట్టి లాగినను వంగిపడ వదేమొ. ౬౩

క॥ ఈ సురసరిదుదకంబు పిపాసార్తులమగుచు మేము పానము సేయం
గా సమకట్టినఁ జుక్కయు దోసిటిలోపలికి రాదు. దోసమ మటేమో. ౬౪

క॥ తినువాఁడు త్రావువాఁడును గనఁబడఁ డొకఁడేని యిచటఁ. గావున స్వర్గం
బున నునికి మాకుఁ జూడఁగ ఘనకష్టంబయ్యె. నేమికలదిఁకఁ జెప్పన్. ౬౫

మత్తకోకిల॥ ఈ యమర్త్యులు గుహ్యకాదులు నెక్కి తాము విమానముల్
హాయిగాఁ జరియించుచుండిరి యాఁకటం దగఁ గుందుచుం
డ్లేయెడం దమి మేమునుందుము యీ క్షుధార్తికిఁ గారణం
బేయదో వివరించి మా శ్రమమెల్లఁ బాపుఁడు విశ్రుతుల్! ౬౬

తే॥ మీరు వేల్పులపితరులు. మేము నరులకుం బితాళ్ళము. కావునఁ గోరి మిమ్ము
శరణటంటిమి. మాకిఁక శాశ్వతంపు బలిమి వొడగూర్పఁ దమరలచెల్లా యట్లు." ౬౭

క॥ అనియిట్లు నరులపితరులు మనవియొనర్చుటయు వారు "మాకును ఘనవా
హానఁదొట్టి సురలు శ్రాద్ధములొనరింపనియపుడు కష్ట మున్నదె యిటులన్. ౬౮

తే॥ అందువలనను వచ్చి యియ్యమరవరుల నాశ్రయించుచునుండెద మన్వహంబు-
దత్కృతశ్రాద్ధములనుండి తద్దదృప్తి నెనయుచుందుము లోపం బొకింతలేక. ౬౯

క॥ భవదన్వయసంజాతులు పవిత్రులయి దర్శముఖ్యపర్వంబుల శ్రా
ద్ధవిధు ల్దీర్చినయెడలఁ దనివి యెవ్విధిఁ గలుగకుండు నిచ్చలు మీకున్. ౭౦

చ॥ ఎప్పుడు ప్రశస్తతం [illegible] పిండము తర్పణమోని చేయరో
యప్పుడు క్షుధం బిపాసఁ గడు నార్తులమయ్యెద రీర లందఱున్.
దపనజపట్టణాస్థలగు [illegible] యహస్ర యగ్గ్రసే
ల-పితరులార! [illegible] కతం బిచేచుడీ. ౨౧

ఉ॥ [illegible] కవ్యము మాకును బంచియిచ్చచో
నీకడి నేగి బ్రహ్మపద [illegible] బ్రోగ్ధనసేసి మీరు ల
గ్గావిధ మారగింతు మని [illegible] కొప్పాడు వారిఁ గొంచుఁ ద
ద్దేవపితృప్రజల్ [illegible] పెద్ద పాలికిన్. ౨౨

చ॥ చని వినయాన్వితంబుగను సాగిలి మ్రొక్కి నుతుల్ పొనర్చుచున్
వనజభవుండు "మీర లిటు వచ్చుటకుండిన హేతు వెయ్యదో
మును వచియింపుఁడీ పితృసమూహములార! నేను సురాళిఁ గూడి మి
మ్మనఘ [illegible] గొల్వఁ గలదా! [illegible] వచ్చుట చిత్ర మారయన్. ౨౩

తే॥ [illegible] మిమ్ము ననుసరించి
యున్న వారము [illegible] చెప్పుఁడీ పితృదేవతా శ్రేష్ఠులార!" ౨౪

చ॥ అనుడుఁ [illegible] యా పితృదేవత "లార్య! మీర ల
[illegible] ననుసరించుటన్ దివిన్
[illegible] జరియించుచుండి రై
నను [illegible] గవ్య ముసంగకుండుటన్. ౨౫

చ॥ ఘనమగు [illegible] గార్హ్యమును వీరికిఁ దప్పదయ్యెఁ గా
వున "నన [illegible] ననుగ్రహింపుఁడీ"
యని [illegible]! [illegible] మారు లే
మని నినుఁ జేరవచ్చితిమి [illegible] దయన్. ౨౬

తే॥ ఎప్పుడు [illegible] యప్పుడే యీ దురవస్థ మాకందఁ జిక్కెను
దారసిల్లును [illegible]! [illegible] కవ్యములఁ గాక మా కెట్లు కలుగుఁ దృప్తి. ౨౭

తే॥ కాన [illegible] గరుణింపు దేవ! స్వీయ
[illegible] గాన వచ్చితి మిటు మేము. ౨౮

ఉ॥ దేవత [illegible] దేవ నన్
దేవ! [illegible] "స్నాతులై
[illegible]
దేవపితృప్రజంబునకుఁ దృప్తిద" మంచు శ్రుతు ల్వచించెడిన్. ౨౯

కం॥ లే దధికారము సురలకు దూర్పదైవతములకుఁబోలె స్నానము సేయన్.
గాదంటున మాకిష్టద మాదేవతలిచ్చు సుధయు నంభోజభవా! ౭౦

ఆ॥ కాన మనుజదత్తకవ్యంబులవలననే నాకమునవసించు మాకు వారి
కధికతృప్తిగలుగున ట్లొనరింపుమీ కరుణయుంచి హేమగర్భ! నీవు" ౭౧

చం॥ అనవినిధాత కొంతవడి యాత్మను ధ్యానమునూని యిట్లనున్-
"జనులు క్రమక్రమంబుగను సత్క్రియలం దృజియించి దుష్టులై
మనుదురు. హవ్యకవ్యములమాట దలంపరు-కాన నింక నీ
ఘనపితృసంచయంబునకుఁ గష్టముగల్గుట నిక్క మారయన్. ౭౨

కం॥ త్రేతాయుగమిది. యపుడే యీతీ రారబ్ధమయ్యె. నిఁక ద్వాపరమం
దా తెన్ను కుదురుకొనుఁ. గలి యే తేరం జెప్పవలసియే యుండ దహో! ౭౩

కం॥ కాన సుఖోపాయంబొక టేను కచించెదను వినుఁడహీనగుణాఢ్యుల్!
మానవులిచ్చెడికవ్యముచే నగ్గలముగను దృప్తిఁ బొందఁగ మీరల్. ౭౪

తే॥ పితృపితామహ తత్పితృప్రీతికొఱకుఁగా మహీసురదత్తమౌ కవ్యమునన
యగును సంతృప్తి నాదుపర్యంత మందఱకును గూడను బితరులారా! ధ్రువముగ.

తే॥ అట్లు మాతామహులపక్షమందుఁగూడ ముగురకుం దృప్తిసేయుచోఁ దగువిధమున
నగును సంతృప్తి నాదాఁక నందఱికిని వినుఁడు భవదీయసంతృప్తివిధము నిఁకను.

చం॥ పితరులపేళ్ళు చెప్పుచును బృథ్వ్యమరాళికి భిక్ష వెట్టినన్
దితమగుతృప్తియౌవిధము తత్పితృనామము లుచ్చరించు చ
వ్వితమున భక్తిఁ బిండములు పెట్టిన మీకగుఁ దృప్తి గాన నో
పితరులు మీనివాసములఁ బ్రీతిమనుండు-చనుండు మీరిఁకన్" ౭౬

కం॥ అనవుడు వేల్పులపితరులు మనుజులపితరులును ఘుస్రమణితుల్యములౌ
ఘనదేవయానములపైఁ జనిరి నిజస్థానములకు హేమగర్భాలమణీ! ౭౭

ఆ॥ అపుడుఁ జాలకాల మరుగఁ ద్రిపురాహమశ్రాద్ధములును బెట్టఁజాలరైరి.
నరులు పెక్కురును బితరుల నుద్దేశించి కవ్యముల నొసంగఁ గడఁగరైరి. ౭౮

తే॥ తిరిగి మునుపటివలెనె యా నరులపితరులకును దన్నిర్గతపితరులకును గూడ
క్షుత్పిపాసోద్భవంబౌ ప్రమూతిజంబు మిక్కుటంబగుటయును సమేతులగుచు. ౮౦

తే॥ అందఱును బ్రహ్మసన్నిధి కరిగి యెఱఁగి యుచ్చరవమున నిట్లని. "ఓ మహాత్మ!
యస్మదన్వయసంజాతు లధికదౌష్ట్యమూని మముఁగూర్చి శ్రాద్ధంబు లొనరుపమిని.

తే॥ కష్టపడుచున్నవారము-కడుదరిద్రులును మము దృప్తిపెట్టనౌ నను వెతంగి
మఱి యథాపూర్వముగ మేము మనువిధంబుఁ జూడవే"యని యీరీతి వేడుటయును

॥ దయఁగలఁడై విధాత పితృతండము గూరిచి యిట్లనున్. "నిజం
బయినది. మహాయుగాల్వెనుకఁబడ్డ కాలంబిది దినక్రమంబుగా
నయభయదూరులై జనులు న్యాయముదప్పి చరించుచున్నవా.
రయినను మీరు తృప్తులగునట్లు లుపాయ మొకండు చేసెదన్. ౯౩

కం॥ అమవసనాఁ డెవ్వారలు తమ పితృవర్గమును గూర్చి తత్పరతను శ్రా
ద్ధము వెట్టుదు రవ్వారు ధనము ధాన్యము గలిగి రిపుజనంబుల నెల్లన్ ౯౪

కం॥ గెలిచి యపమృత్యువెనయక యిల సుస్థితులగుదు"రనుచు నిట్లనుటయు బి
త్రులమింబెంది స్వకీయస్థలములకుఁ జనిరి వారు ధరణీకాంతా! ౯౫

చం॥ అమవసనాఁడు వంశభవు లాదట శ్రాద్ధముఁ బెట్టఁజొచ్చుడున్
దమి నటఁ గవ్యముల్గుడిచి తత్పితృదేవతలెల్ల రొక్క మా
సము సుఖముండుచుండిరి గసోదర! యంతటఁ గొన్నినాళ్ళ కా
యమవసనాఁటి శ్రాద్ధమె మహాశ్రమమయ్యెను భూజనాళికిన్. ౯౬

ఆ॥ మనుజు లవ్విధం బమావాస్యనాఁడు శ్రాద్ధములు తెలచు పెట్టక మసలుటయు
నమరులును మనుష్య లో పితృగణములు క్షుత్పిపాసలకుఁ బ్రశోష మొంది ౯౭

కం॥ కడుదీనవదనులగుచును బడఁ జతురాస్యులనుంచి బావ్వకణము లాం
డెడఁ గూడుకొని ప్రజాపతికడ కరిగి నమస్కరించి ఘనవినయమునన్ ౯౮

కం॥ "దేవా! మే మొక నెలవఱ కేవిధమును గుఱుతలేక యెంతయుఁ దృప్తిన్
దైవాఱ జనులు దర్పం గావింతురు శ్రాద్ధమనుచుఁ గరమనుకంపన్ ౯౯

శా॥ వక్కాణించితి, కాని దౌష్ట్యయుతులై వా రదియుం జేయరై
రిక్కాలంబున. క్షుత్పిపాసలకు మే మెట్లోర్తు. మేదోవిధిన్
జక్కంజేయుము మమ్మనుగ్రహించి మగుడన్ నా నేమిసేయంగనౌ
నా కోర్కియుం జెచఁ డింత సేపు మదిలో యోజించి తా సత్కృపన్ ౧౦౦

ఆ॥ "యమవసకు మగ్గ కొక చిన్నయమవాసు మెడదఁ దోఁచెఁ బిత్రధీకులార!
యకృతమగును గాక యమవస శ్రాద్ధంబు లోకమందు తృప్తి యొనరు మీకు.

—— పితృపక్ష శ్రాద్ధము. ——

కం॥ రవి కన్యాగతుఁడగు నెడఁ దవిలి పితృ ప్రీతాహమందుఁ దత్పరతను శ్రా
ద్ధవిధి కృతమైనచో మీ కవు నాప్యాయనము లెస్స యబ్దముదాఁకన్. ౧౦౧

ఆ॥ ఇత్తెఱంగ తిరిగి యిల శ్రాద్ధములు ప్రజల్ ప్రేతపక్షమందుఁ బెట్టఁగలరు.
ఒకరిచేతనట్లు లొనరింపఁబడినను నబ్దమెల్లఁ దృప్తియగును మీకు. ౧౦౨

కం॥ ఆ పితృపక్షమునందున నోపిక మిముఁగూర్చి శ్రాద్ధ మొనరుపకున్నన్
పాపపుఁ జండాలత్వము ప్రాపించును బితరులార! ప్రజలకుఁ గానన్ ౧౦౪

తే॥ కూరయో కాయయో యింత కూరుచుకొని సవిత కన్యాగతుండైన సమయమందు
సలుపవలయు దరిద్రుఁడున్ శ్రాద్ధకర్మ. మింతకంటెను వాఁడువ్వ నేమిగలదు. ౧౦౫

సీ॥ తత్పితృపక్షశ్రాద్ధంబుఁ బెట్టనిచెట్టఁ గూడి యొక్కరుగుమైఁ గూరుచున్నఁ
దత్పితృపక్షశ్రాద్ధంబుఁ బెట్టనిచెట్టదండ నొక్క పెళియ్యఁ బండుకొన్నఁ
దత్పితృపక్షశ్రాద్ధంబుఁ బెట్టనిచెట్టు పంక్తిఁ గూర్చుండి యప్పములుతిన్నఁ
దత్పితృపక్షశ్రాద్ధంబుఁ బెట్టనియట్టి కట్టిఁడిఁ జేసేత ముట్టుకొన్నఁ
జాలనుడులేల. యకృతతచ్ఛ్రాద్ధుతోడ నొక్కచోఁగూడి మాటాడియున్నఁగాని
ధనము ధాన్యము సుఖము సంతతియులేక ఘోరనరకంబునం గూలుఁ గొనకు నరుఁడు.

తే॥ అట్లుగావున నవ్యగ్రులగుచుఁ జనుఁడు ప్రీతి స్వస్థానములకు నోపితరులార!
యతిభయంకర కలికాలమందు నేని పెట్టు, ఈ యొక్క శ్రాద్ధంబు బీసగూడ"

కం॥ అనవిని పితరులు స్వనికేతనములకుం జనిరి ప్రీతిఁ. దచ్ఛ్రాద్ధంబున్
జనులు కలిమోహమునఁబడి పొనరుపఁబోరైరి దుష్టబుద్ధిని భూపా! ౧౦౬

కం॥ అకృతశ్రాద్ధుల పితరులు సకలామరపితృసమూహ సముపేతముగా
నకటాయని వడివడి నజు సకాశమున కరిగి యెరఁగి శరణని మఱియున్ ౧౦౭

శా॥ "దేవా! యేటికి నొక్కమాఱయిన నాదిత్యుండు కన్యాగతుం
డై వర్తిల్లెడివేళఁగూడ ఖలులౌ నస్మత్కులస్థాలిచేఁ
గావింపంబడవయ్యె శ్రాద్ధములు. క్షుత్కార్శ్యంబు ప్రాప్తించెనూ.
కీవేటికిఁక. మున్పటట్లు చెపుమీ యేదో ప్రతీకారమున్. ౧౧౦

తే॥ ఏటికొకపరి మా కన్నమిడనివంశ్యులున్న నొక్కటె. పేర్మాసి చన్న నొకటె.
వీఁక వంశక్షయంబైనఁ గాకపోయెఁ. బుడమిఁబడియుండు చుంటిమి పోయి సగుడ"

కం॥ అనవిని వనజాసనుఁ డాత్మను యోజనచేసి తడవు తద్దయుఁగృప ని
ట్లను. "మీర లెప్పటికి ముదమెనయఁగనగు చిన్నియనువు నెఱఁగితి వినుఁడీ ౧౧౨

—♦ గయాశ్రాద్ధము. ♦—

ఆ॥ ఒక్కసారియేని మిక్కిలిశ్రద్ధమై గయను మిమ్ముఁగూర్చి కవ్యమిడినఁ
దత్ప్రభావమునను దప్పక దివ్యత్వ మెనయఁగలరుమీర. లింత నిజము. ౧౧౩

సీ॥ బ్రహ్మహత్యందొట్టి బహుపాతకంబులం గావించినటువంటి కటికయేని
రౌరవంబునఁగూలి ఘోరయమాళిఁడై యుండినయటువంటి మొండియేని
పెద్దకాలమునుండి తద్దఁ గుంభీపాక మనుభవించు కృతఘ్నమనుజుఁడేని
దయ్యమైపుట్టి తత్తజ్జనంబులచేతఁ జెప్పుదెబ్బలుతిను చెనటియేని

స్వీయవంశజుఁ డేల గయాశీర్షమునకుఁ బోయి శ్రాద్ధంబుఁ బెట్టినఁ బూర్వకృతము
లైన దుష్కర్మముల ఫల మవలఁ ద్రోసి మోక్షసామ్రాజ్యపదవిని బొందఁగలుగు.
ఆ॥ ఈ సదుక్తము శ్రవణించి యింక మనుజు లధనులయ్యు గయాశిరమందు మీకుఁ
బెట్టుదురు శ్రాద్ధ మొక టేని పితరులార ! ముక్తి నిచ్చుచు నయ్యది వ్యక్తమగును ”
క॥ అనియిట్లు చెప్పి వారల కనుజ్ఞ యిచ్చుటయుఁ జొచ్చి రాత్మపదము. లా
దినము మొదలుగాని యేర్పడియెను శ్రాద్ధము లాత్రిపురుష మిల భూపాలా ! ౧౧౬
ఆ॥ బ్రహ్మ మొదలుచేసి సకలలోకగతులైన స్వకులజుల గుణించి శక్తికొలఁది
నంతనుండి ద్విజుల కడిగిన దిదముండె రంతికంబెఁ బూర్వమవనినాథ ! ౧౧౭
ఆ॥ ధారుణీశ్వరా ! యద్దైవకృత్య మీయది. యెట్టి పేదయేని పెట్టఁగలుగు.
మర్త్యులుం బితా శ్రీహ గృహస్థులు గూడ నీ కార్యమందుఁ దృప్తిఁగాంచఁగలరు. ౧౧౮
ఆ॥ కాన మంచి తెలివికలవాఁడు శ్రాద్ధంబు సలుపవలయు నిట్టిసమయములను.
నిహముఁ బరముఁ గోరెనేని విశేషించి గయను బిండమీయఁ గడఁగవలయు. ౧౧౯
క॥ పితరులు తమ కమనస నీక్షింతు నెవరును శ్రాద్ధవిధిని జేయకయున్నన్
పితృపక్షాగమమునకుం బ్రతీక్షణము సేయుచుంద్రు పవలును రేయున్. ౧౨౦
క॥ జలదాగమనంబునకై యిలఁ గర్షకజనులవోలె నెంతయు శోకా
కులులై యెదురు పడియుండుదురు ఆల పితృపక్షంబు గూడ నరిగినపిదపన్ ౧౨౧
శా॥ కన్యారాశిని సూర్యుఁడుండువఱకు కింకన్ వంశజుండైన యే
ధన్యుండో యిడుఁ బిండమంచు మని యాతర్వాతఁ గూడం గడున్
దైన్యంబూని యమాస్యదండము తుల మన్ దాఁకన్ నిరీక్షింతు రో
మాన్యా ! వారల నైరాశ్య మింక వచియింపన్ నోరురా. దేమనన్. ౧౨౨
ఆ॥ ఎదురుచూచి చూచి యినుఁడు వృశ్చికరాశియందుఁ జొచ్చుటయు నిరాశులగుచు
నెవరిస్థానములకు నేగుదు రవార్య లబ్ధమేఖలాసహస్రనయన ! ౧౨౩
ఆ॥ వాయుభూతులగుచు వాకిటం బడియుంద్రు రెండు నెలలు గూడ నిందువలన
నరులపితరు లట్లు తగణి కన్యం దులఁ గ్రాలు నెడను దర్శఁ గాశ్యపీశ ! ౧౨౪
తే॥ కానఁ బితృతృప్తి వాంఛించు మానవాళి యాచరింపంగవలె శ్రాద్ధ మధికనిష్ఠ.
నజుఁడును డిచి నవదువ్వన నన్నహోమును నువ్వులును నీళ్ళు విడువనౌను జననాథ !
ఉ॥ విత్తసమృద్ధి లేదనుచు విజ్ఞుఁ డమాతిథి శ్రాద్ధకర్మమున్
బొత్తిగ మానఁగూడదు. వదిపోవిడిసన్ రవి కన్యనుండున
వ్వైతెలఁ గేని చేయవలె. నిద్దియుమాన గయన్ విధింపనౌ.
విత్తముఁ బెట్టు శ్రాద్ధమున నిండుఫలంబు ఘటిల్లుఁ గావునన్. ౧౨౫

చం॥ ఏదినమున్ బ్రశ్న సేసితివో యింతయుఁ బోవిడ కద్ది యంతయున్
గదితముసేత. దీననికఁ గర్మతులెల్ల రమాభిధానమౌ
మదినమునందునన్ మఱియు సూర్యుఁడు కన్యవసించునప్పుడున్
బ్రథితగయాశిరంబునను శ్రాద్ధముఁ బెట్టి కృతార్థులౌనటుల్. ౧౨౭

కం॥ ఎవఁడీ శ్రాద్ధోత్పత్తిని సవధానతమైఁ బఠించు శ్రవణించును వాఁ
డు విముక్తసకలదోషుం డవు శ్రాద్ధఫలంబు గూడ నతనికిఁ గలుగున్. ౧౨౮

కం॥ శ్రాద్ధముఁ బెట్టెడిచుపు డీ శ్రాద్ధోత్పత్తి కడు శ్రద్ధఁ జదువంబడఁ ద
చ్ఛ్రాద్ధం బక్షయఫలమగు. సద్ధాత్రీరమణ! ఛిద్రసంచయ మెడలున్. ౧౨౯

సీ॥ శాస్త్రనిషిద్ధ దుష్టద్రవ్యములు పెక్కు పాకంబునం జేర్పఁబడును గాక
తృప్తాస్మయనసైనఁ దెలియని బ్రాహ్మణుల్ విధిదూరముగ సంభవింత్రు గాక
భోక్తలు తుష్టిగా భుజియింపనొల్లని సుఖవాసులగుచుఁ బొల్చుదురు గాక
మంత్రంబు లపశబ్దమహితంబులై విద్యమకరీకృతములు కాకుండుఁ గాక
యీ నృదేవపితృనిదానశ్రాద్ధోత్పత్తి శ్రవణపఠనముల ననంశయముగ
శ్మాబిడౌజ! యగును సర్వము సంపూర్ణ" మనుచు నాతఁ డిట్టులనియె మఱియు

శ్రాద్ధవిధి.

కం॥ "ఏవిధిచే శ్రాద్ధంబును గావింపఁగవలెనొ చెపుమ కార్త్స్న్యంబుగ నా
కో వాచంయమనాయక! యావిషయమునందు శ్రద్ధ యధికం బయ్యెన్"

కం॥ అనియిటు వారక ప్రశ్చుటయును మునివర్యుం డతనిదిక్కు మొగమై "వినుమో
జనపాలక! వచియింతును ననయముఁ బితృతృప్తిహేతువగు శ్రాద్ధవిధిన్. ౧౩౨

సీ॥ పుణ్యకార్యములెవో పొనరింతుమను నెపంబున గడించిన యర్థమునను గాక
యెఱుఁగని పెనుదోష మెదో మీఁదవైచి లంచము తీసికొన్న విత్తమునఁ గాక
యత్యర్థములు సెప్పి యధికమాయోపాయముల సంతరించిన కలిమిఁ గాక
తస్కరత్వమున నింతయు నేని కృప యాత్మ లేక యాజించిన లబ్ధిఁ గాక
సత్ప్రతిగ్రహ లోకరక్షావిధాన పణ్య కృషికర్మములనుండి ప్రాప్తమైన
ద్రవ్యమున విప్ర బాహుజోరవ్య శూద్రు లాచరింపంగవలె శ్రాద్ధ మవనినాథ!

తే॥ అట్టి సకలపదార్థంబు లాహరించి పూర్వదివసంబు మునిమాపె పూతుఁడగుచు
బ్రాహ్మణులయిండ్లకేగి సభక్తికముగ వారి నామంత్రణము సేయవలెను భూప!

తే॥ యతుల నామంత్రణముచేయనగును. వారు సంభవింపకయున్నచో స్నాతకులను
వారలుంగూడ దొరకని పక్షమున గృహస్థులం బిల్వవలయును నైదుగురిని. ౧౩౪

— * శ్రద్ధార్హులగు బ్రాహ్మణులు. * —

సీ॥ బహుకుటుంబికులు పావనతేము లాహారనియమంబుగావింప నేర్చువారు
అపరవయోన్వితు లర్థానపేతులు షట్కర్మములు శ్రద్ధ జరుపువారు
ఆరోగ్యసంయుక్తు లఖిలసద్గుణయుక్తు లంగలోపములేక యలరువారు
ఆత్మవేత్తలు నిరతాగ్నిహోత్రులు వేదశాస్త్రంబులం జక్కఁ జదువువారు
అవని శ్రాద్ధకృతుల నామంత్రణముసేయఁ దగినయట్టివారు ధరణిపాల!
తగనివారలెవరొ తద్బ్రాహ్మణబ్రువుల్ కీర్త్యమాను లాలకింపు మింకను. ౧౩౬

సీ॥ అధికాంగయుతులు హీనాంగులు సర్వభక్షకు లపాంక్తేయులు శౌచహీను
లామయగ్రస్తులు ననృతవాదులు వ్యర్థదంతులు వేదశాస్త్రవిరహితులు
వేదవిక్రయకులు వేదవిప్లవకారు లాచారవర్జితు లతికృశాంగు
లతిదీర్ఘు లతికాయు లపవాదసంయుతు ల్గురుతల్పగులు నాస్తికులు ప్రమత్తు
లన్నకన్న మున్న యాచరితోద్వాహు లట్టు పూర్వమైన యాహితాగ్ను
లధ్వరములొనర్చ నవ్వారుగూడ శ్రాద్ధములఁ బనికిరారు ధరణినాథ! ౧౩౭

సీ॥ వడ్డివ్యాపారంబువలన జీవించువా రంగళ్ళ సరకులనమ్మువారు
శిల్పంబు వృత్తిగా స్వీకరించినవారు చౌర్యంబె మనుగడసలుపువారు
క్ష్మాపతికడఁజేరి చాడీలు చెప్పువా రత్యంతదాంభికులైనవారు
పుంస్త్వహీనులు రోమఘ్నులు నిర్లోము లన్యహింసకులు కృతాయుధులును
గోతివన్నె పండ్లు కునఖము ల్గలవారు మంచిపెండ్లమును ద్యజించువారు
తల్లిదండ్రి వీడి దవ్వులమనువారు కారు శ్రాద్ధయోగ్యు లోరసేశ! ౧౩౮

సీ॥ నిజగోత్రమునను జన్మించినవానిని బ్రవరలో నైక్యమేర్పడినవానిఁ
జేసినమే లమ్మఱచినయట్టివానిని స్వయముగా సేద్యంబుసలుపువాని
గోచియు మొలత్రాడు గూడ లేనటువంటివాని వికర్మస్థుఁడైనవానిఁ
బరకాంతతోడఁ గాఁపురముసేసెడివాని నజ్ఞాతకులుఁడైనయట్టివాని
వంధ్యకును నష్టసంతానవతికిఁ బెండ్లికాకమున్నె రజస్వలయా కలికికి
భర్తయగువాని వర్జింపవలయు శ్రాద్ధములను బిత్రుగౌరవం బాత్మఁ గలిగెనేని.

ఆ॥ ఇంక మొదటినుండి యెవ్వరు పంక్తిపావనులటంచు ఖ్యాతివడసినారొ
యెవరు శ్రాద్ధకృతుల కెంతయు శస్తులో వారలను వచింతు ధీర! వినుము. ౧౩౯

సీ॥ ఇలను త్రిణాచికేతులు త్రిసుపర్ణులు త్రిమధువు లంగషట్కసహితులును
విద్యావ్రతస్నాత వివిధపురాణజ్ఞ ధర్మశాస్త్రాధ్యేతృ తత్త్వవిదులు

జ్యేష్ఠసామాథర్వశిరముల నెఱుఁగువా ర్క్రతుగాములు పరోపకారరతులు
మృష్టాన్నభోక్తలు మృష్టవాక్యులును సద్యఃశ్రౌతికులును సత్కర్మకరులు
ప్రియత దౌహిత్ర జామాతృ భాగినేయ జాపకులు పంక్తిపావను ల్మానవేంద్ర!
తన్మిళిత నింద్యులేని శ్రాద్ధములఁ గుడిచి పితరులను దన్పుగురు కులయుతు లెన్నైన.

ఉ॥ కాన బహుప్రయత్నములఁ గన్గొనవాను గులంబు పూర్వ. మా
పైని తదీయ శీలమును బ్రాయ మెఱుంగఁగనౌను. గన్యకా
దానము శ్రాద్ధకర్మమును దత్పరతం బొనరించువేళలం
దీనియమంబు పూనవలె నెల్లద్విజాతులు మానవేశ్వరా! ౧౮౨

చం॥ కులమును శీలముం గలుగు కూళలనైనను శ్రాద్ధభుక్తికిన్
బిలువఁగవచ్చుఁ. గన్యనిడి పెండిలిసేయఁగవచ్చుఁ. గాని యా
కులమును శీలముం జెడిన కోవిదవర్యునకైనఁ గూడ. దా
లలినొనరింప భస్మమున లాజలు వేల్చినయట్టు లయ్యెడిన్. ౧౮౩

ఆ॥ కాన నల్పవిద్యునేని కులాచారసహితుఁ బిలువవలయు శ్రాద్ధమునకు
నొఁకదంపినట్టు లూషర క్షేత్రంబునందు విత్తినట్టు లన్యుఁబిలువ. ౧౮౪

కం॥ ఈవిధ మటువంటి మహీదైవతముల గుర్తెఱింగి తత్పదయుగమున్
బావనముఁ బాణియుగి సద్భావనఁ బట్టుకొని మ్రొక్కి పదపడి భక్తిన్. ౧౮౫

శ్లో॥ “ఆగచ్ఛంతు మహాభాగా విశ్వేదేవా మహాబలాః
యే అత్ర విహితా శ్శ్రాద్ధే సావధానా భవంతు తే”

కం॥ అని కుడిమోకాల్ధరనిడి వినయంబున విన్నవించి విశ్వేదేవా
యనమం దిరువురువిప్రుల మును పామంత్రింపవలయు భూవరతిలకా! ౧౮౭

తే॥ అంత నపసవ్యముగఁదొడ్గి యజ్ఞసూత్ర మొగిని బిత్రర్థముగ నొక్కరొక్కరికిని
మువురుమువ్వురుద్విజులనో మువ్వురికిని మువురనో యొక్కరునొ పిల్వనను మహీశ!

ఆ॥ మాతృపతృ మునను నీతిరెవిధిగాన నవలఁ దన్మహీసురాంఘ్రులను బ
రిస్పృశించి ప్రియతహృదయతఁ బితృభక్తి వత్స్యమాణముక్తి వలుకవలయు.

కం॥ “నాతండ్రియుఁ దాతయు ముత్తాతయు నీదేహమందుఁ దారుందురు గా
కాతతనియమముదాలిచి ప్రీతిని నీవుందుగాక పృథ్వీశమ రేంద్ర!” ౧౯౦

కం॥ అని పితరుల మాతామహులను బిలువఁగవలయుఁజూ యిలారమణా! యు
ల్లన యజమానుఁడు ద్విజులును మనవలయును బ్రహ్మచర్యసహితముగాఁగన్॥

కం॥ శాంతమనస్కత నారేయంతయు వెళ్లించి పిదప నరుణోదయమౌ
నంతకె మేల్కొని తదహ మొకింతయుఁ గోపంబులేక యొసఁగఁగవలయున్॥

సీ॥ స్వాధ్యాయపాఠంబు సల్పఁగాఁజనదుచూ యానర్తభూపాల! యాదినమునఁ
గుత్సితంబగుచేఁతకుం దిగఁదగదుచూ యవనీతలాధ్యక్ష! యాదినమున
నభ్యంగనముసేయ నర్హంబుగాదుచూ యంభోధిగంభీర! యాదినమున
దూరప్రయాణంబు దూషితంబగునుజూ యాశ్రితావనదీక్ష! యాదినమున
యానమును శ్రమంబు నానాఁడు నింద్యంబు లట్టులుండి సూర్యుఁ డభ్రమధ్య
గతుఁడుగాఁగఁ గుతపకాలంబునం దాడి ధవళవస్త్రములను దాల్చి యంత

కం॥ పితృతర్పణముం బొనరిచి గతదినమునఁబిల్వఁబడిన ఘనవిప్రులఁ గు
త్సితజనులు చూడకుండఁ బ్రియతగృహమధ్యమునఁజేర్చి యర్చింపవలెన్. ౧౫౪

సీ॥ శ్వవరాహ ఋతుమతీ వర్ణచ్యుతులుచూచు శ్రాద్ధంబు వ్యర్థంబు క్ష్మాబిడౌజ!
తైలాక్త పర్యుషిత సకేశ భక్తమౌ శ్రాద్ధంబు వ్యర్థంబు సాధుచరిత!
దక్షిణా మాన శబ్దస్వచ్ఛతల్లేని శ్రాద్ధంబు వ్యర్థంబు సత్యవచన!
ప్రస్ఫోటన ఖురట్ట భవశబ్దసహితమౌ శ్రాద్ధంబు వ్యర్థంబు క్షత్రివర్య!
కలహ పంక్తిభేద కలితమౌ శ్రాద్ధంబు బట్టబయటఁ బెట్టఁబడెడి శ్రాద్ధ
మగ్ధభుక్త ఘృతపయస్సులు గలశ్రాద్ధ మగును వ్యర్థ మోయహార్యధైర్య! ౧౫౫

తే॥ సంధ్యలను రాత్రిఁ బూర్వాహ్ణసమయమునను బెట్టుశ్రాద్ధంబునందుండ దెట్టిఫలము
పొట్టుగింజలు నుచ్ఛిష్టమును గలసిన శ్రాద్ధమును వ్యర్థమగు రాజచంద్ర! వినుము.

తే॥ బ్రహ్మచర్యంబు వహియింపవలసియుండుఁ గర్తయును భోక్తలును శ్రాద్ధకాలమందు
అట్లుగాకున్నఁ దచ్ఛ్రాద్ధ మగును వ్యర్థ మోమహీపాల! చెప్ప నింకేమిగలదు.

—♦ శ్రాద్ధార్హకాలములు. ♦—

తే॥ ఎట్టికాలంబులం దెవ్వి యీయఁబడిన శ్రాద్ధ మక్షయఫలమగు నిర్ధరిత్రి
నట్టికాలంబులును వాని నవనిపాల! చెప్పెదనువిను సవధానచిత్తమునను. ౧౫౬

శా॥ శ్రద్ధాపూతమనస్కతం దిలలతో సంమిశ్రితంబైన యా
శుద్ధాంభఃకణమేన్ బితౄళ్ళకొఱ కెచ్చో నీయఁగాఁబడ్డదై
యుద్ధాత్రిస్థలి నక్షయంబగునొ యా యేనోహరంబుల్ మహీ
భృద్ధీరా! వచియించెదన్ విను పితృప్రీత్యర్థ మన్వాదులన్. ౧౫౭

సీ॥ మాఘశుక్లతృతీయ మఱి సప్తమీతిథి భాద్రతృతీయయు ఫాల్గునామ.
యిషశుద్ధనవమి పౌషైకాదశీతిథి యాషాఢమాసంపు టాద్యదశమి
ఖాహులద్వాదశి బహుళనభోష్టమి శుచి కార్తికక చైత్ర శుక్ర ఫాల్గు

నికపూర్ణిమలు ధరణీపాల! మన్వాదు-లవ్వానియందుఁ గృతావగాహుఁ
డగుచుఁ దిలదర్భసమ్మిశ్రి తాచ్ఛజలము నేని పితృదేవతలఁగూర్చి యిచ్చువాఁడు
పొందు నిందును నందును బూర్ణసౌఖ్య మన్నవస్త్రాదిదాతల నడుగ నేల. ౧౬౦.

ఆ॥ వేనికీ ర్తనమున నానాఁటి యేనస్సు రూపుమాయఁగలదొ రూపముగను
బితరులకుఁ గరంబు ప్రీతిపాత్రంబైన యాయుగాదు లధిప యాలకింపు॥ ౧౬౧

సీ॥ వైశాఖసితపక్షవర్తియైనతృతీయ కృత్తదుష్టవ్రాత! కృతయుగాది.
కార్తికమాసాగ్రవర్తియౌనవమి సంస్థాపితసుపథ! త్రేతాయుగాది.
భాద్రపదాసితపక్షత్రయోదశి పాలితశిష్ట! ద్వాపరయుగాది.
మాఘమాసీయమహా మహితామవాస్య ప్రాకటమానవాధీశ! కలియుగాది.
స్నానదానహోమజపపైతృకంబులం దాచరించుపుణ్య మక్షయంబుఁ
జేయు నయ్యుగాదు లోయిలారమణ! మహాఫలంబులవ్వి యరసిచూడ. ౧౬౨

ఆ॥ మేషతులలలోనఁ బూష ప్రవేశించు దినము విషువసంజ్ఞ నెనయు. నట్లేదు
మకరకర్కటముల మనఁజను దిన మయనాఖ్య. నందు విషువ మగును మిన్న.

కం॥ రవి రాశి సంక్రమించెడిదివసము సంక్రాంతి. శ్రాద్ధదేవార్చనలం
దవి క్రమముగా మహాఫల మవనిజనావళి కొసంగు నానర్తవిభూ! ౧౬౪

తే॥ శ్రద్ధలేకుండనైనను నెద్ది దత్త మే యసత్పాత్రములయందొ యెద్దిదత్త
మద్ది యప్పుడె యక్షయమగును భూమిపాల! సంక్రాంతిమున్నగు కాలములను.

—— * శ్రాద్ధనిర్ణయము. * ——

కం॥ శ్రాద్ధము శ్రద్ధామూలము. శ్రాద్ధాఖ్య యదేకతమునఁ సంసిద్ధం బో
యిద్ధమహీనాయక! యది శ్రద్ధంగావింపఁబడిన సఫలంబగుఁ జూ.

తే॥ ఉర్విఁ జేఁబడు విప్రపాదోదకమున ము న్నపుత్రకులై మృతింగన్నయట్టి
గోత్రజాతులు సుధనుండి యాత్రవిష్టపమున సురలట్లు సంతృప్తి వడయఁగలరు.

తే॥ విప్రపాదోదకంబున విపుల తడిసి యెంతవఱకు కాలమందునో యంతవఱకుఁ
దామరాకులదొప్పలతో మహీశ! త్రావుదురుతజ్జలము పితృదైవతములు. ౧౬౭

తే॥ శ్రాద్ధముం బెట్టునటువంటి సమయములను నుర్విఁజేఁబడు పుష్పగంధోదకమును
నన్నమునుదినుఁ గ్రిమికీటకాహిముఖ్య జన్మములఁ బొందినటువంటి స్వపితృగణము.

తే॥ వడిగ నపమృత్యువెనసిన వంశజులకుఁ బ్రేతలై యున్న స్వకులసంజాతులకును
బాత్రలనుగడ్డుమీఁద నీగోత్రఁబడినయట్టి యుచ్ఛిష్టమునఁ దృప్తియగును భూప!

ఆ॥ సంస్కరింపఁబడక చచ్చినవారలుం ద్యాగ మొనరిచిన కులాంగనలును
స్వకులజుం డొసంగు వికిరాన్నమునఁ దృప్తిఁ గాంచఁగలరుచుమ్ము కాశ్యపీశ!

శ్రాద్ధకర్తృభోక్తృ నియమములు.

తే॥ మంత్రమున లోపమున్నను మతి సవిధిగఁ బెట్టకున్నను యుక్తమైనట్టివేళ
సలుపకున్నను శ్రాద్ధ మత్యలఘుదక్షిణాయుతంబైన సంపూర్ణమై యొసంగు.

తే॥ కానఁ బితరులకుం దన కోన్నృపాల ! నిత్యతృప్తినిఁ గోరు మనీషులెల్ల
దక్షిణాహీనముగఁ బెట్టఁదగదు శ్రాద్ధ. మింతకన్నను వచియింప నేమిగలదు ?

తే॥ చవిటినేలను గురియు వర్షంబు పగిది బధిరునెదుటను బాడెడి పాటభంగి
నంధకారంబునందాడు నాటవోలె దక్షిణాహీనమైన శ్రాద్ధము వృథయగు. ౧౭౪

తే॥ శ్రాద్ధకర్తయు భోక్తయుం దద్దినంబునందు నిష్కాములై యుండనగు మహీశ !
యాచరింపంగఁదగదు స్వాధ్యాయపఠన. మితరసంవసథంబున కేగఁదగదు.

తే॥ శ్రాద్ధదినమున భామినీశయ్యమీఁది కేగు కర్తల భోక్తల యింద్రియంబుఁ
దినును దన్మాసమెల్ల బితృవ్రజంబు. రతియొనర్చిన నొకవత్సరంబు గుడుచు.

తే॥ శ్రాద్ధముం బెట్టి తినియును శ్రద్ధతోడ నయ్యహమునందు స్వాధ్యాయ మధ్యయనము
సల్పునటువంటివారు వత్సరమువఱకు వ్యర్థతచ్ఛ్రాద్ధఫలులయి వ్యథపడుదురు.

తే॥ శ్రాద్ధముం బెట్టియేనియు శ్రాద్ధమున నిమంత్రితుండయియేని యేమానవాధ
ముండు గ్రామాంతరమునకుం బోవువాఁడు శ్రాద్ధమంతయు వ్యర్థముం జలుపు భూప !

తే॥ శ్రాద్ధనియమముఁ దెరువంచి సవినయముంద యుండఁ దచ్ఛ్రాద్ధభోజన మొరుఁడొనర్పఁ
గూడ. దట్లు లొనర్చినవాఁడె కాక కర్తయును దుర్గతిం గూలఁగలఁడు దాన.

కం॥ శ్రాద్ధముఁ బెట్టినవాఁడును శ్రాద్ధాన్నముఁ దిన్నవాఁడు శ్రాద్ధదినమున నా
గ్రుద్ధత నితరులతోఁ గలహోద్ధతులై రేని వ్యర్థు లోన్నృప ! వారల్. ౧౮౦

ఆ॥ కాన యత్నపూర్వకముగ నీకార్యము ల్సల్పఁదగదు వారు శ్రాద్ధదినము.
కర్తకోర్కెఁ దీర్పఁగలుగు కామ్యశ్రాద్ధముల వచింతు వినుము భూప ! యింకను.

కామ్యశ్రాద్ధములు.

సీ॥ గుణరూపములఁ గల్గు కొడుకులిం గోరుచో భాద్రశుక్ల ప్రతిపద్దినమున
ఘనరూపసంయుక్త కన్యకం గోరుచో నదియుపఱుపు ద్వితీయాదినమున
ననిలవేగములైన యశ్వములం గోరుచో నావలిదగు తృతీయాదినమునఁ
బశుపంచలోహము ల్పడయంగఁ గోరుచో మీఁదటిదగు చతుర్థీదినమున
సుంచికొడుకులఁ గోరుచోఁ బంచమిని స్వవంశజులవల్లఁ బరలోకవర్తియగుచు
శ్రాద్ధముం బొందఁగోరుచో షష్ఠినాఁడు పెట్టవలె శ్రాద్ధముం బితృప్రీతిపొంద.

సీ॥ సప్తమి శ్రాద్ధంబు జరిపినవారికి గ్రైష్మశారదకృషిం గలుగు సిద్ధి.
యష్టమి శ్రాద్ధంబు నాచరించినవాఁడు క్రయవిక్రయక్రియ ఘనతఁగాంచు.
నవమీతిథిం గృతాన్నశ్రాద్ధుఁడగువాఁడు సౌభాగ్య రోగనాశనములొందు.
దశమీదినమున శ్రాద్ధముఁబెట్టువానికి సర్వకార్యములును సఫలమగును.
నవల నేకాదశిని శ్రాద్ధ మట్లు చేయ ధనము ధాన్యంబు రాట్ప్రసాదంబు నొనరు
ద్వాదశీశ్రాద్ధదాత దాఁ బ్రవరులైన పుత్రకుల నిష్టపశువులం బొందు నధిప! ౧౮౩

కం॥ తనకుం బితరులకును ముక్తినిగోరు నెవండు సంతతిం బొందకయే
మనియెడి నెవఁ డవ్వానికిఁ జనును త్రయోదశిని శ్రద్ధ శ్రాద్ధము జరుపన్. ౧౮౪

తే॥ సంతతింగోరువాఁడు తచ్ఛ్రాద్ధకర్మ మాచరించిన వంశక్షయంబయగును.
ద త్రయోదశియందు సంతానవృద్ధి యనభిహితమయ్యె వేదంబునందదేమొ.

తే॥ భాద్రబహుళత్రయోదశి భక్తితోడ శ్రాద్ధముంబెట్టు పుత్రవజ్జనము మాకు
లమున లేకుండుఁగాకని లలిని బితరు లాత్మ వాంఛించుచుండెద రన్వహంబు.

కం॥ హరిహయుఁడు మున్ త్రయోదశి విరివిగ శ్రాద్ధంబుజరుప వెన్వెంటనె తా
మరణించెను దత్సూనుఁడు. ధరణీశ! సపుత్రకుండు తగ దది పెట్టన్. ౧౮౭

ఆ॥ జ్వలన జల విషాహి శస్త్రాదికముచేత నీల్గి నరకబాధ లెనయు వంశ
జు లుత్తరింపఁగలరు క్షోణీశ్వరా! చతుర్దశిని బెట్టునట్టి శ్రాద్ధమునను.

కం॥ ఇఁక దర్శశ్రాద్ధక్రియ ప్రకటించెద. యది యొనర్పఁ బడయును దత్ప్రా
క్సకలశ్రాద్ధంబుల ఫల, మకలంకా! యేల పెక్కువ్యాహారంబుల్. ౧౮౯

కం॥ ఇవి కామ్యశ్రాద్ధంబులు. వివరంబుగ వీనివిధము వినుజనులును న
య్యవి చేసినవారొందెడి యవితథఫల మొందఁగల రిలాధిప! యూహన్. ౧౯౦

—* శ్రాద్ధార్హద్రవ్యసృష్టి *—

ఆ॥ సస్యముల సృజించు స్రష్టచే నిర్మింపఁబడియెఁ దిలలు భూప! ప్రథమమందు.
అందువలన నవ్వి యతిపవిత్రంబులై పైతృకముల వాడఁబడుచు నుండె. ౧౯౧

ఆ॥ పుష్పజాతులందుఁ బూర్వము శతపత్రి సృజనసేయఁబడియె నజునిచేత.
నదియె హేతువునను నాన స్త్రభూపాల! ముఖ్యమయ్యె శ్రాద్ధములను నదియు.

కం॥ ధాతువులను సృజియించుచు నాతం డల రూప్యజాతి నాదిని జేసెన్.
ప్రీతులఁగావించెడి నదె హేతువుచే దక్షిణలను నిద్ది పితాళ్ళన్. ౧౯౩

ఆ॥ రజతపాత్రలందు ద్విజహస్తములఁ బితృప్రీతికొఱకు నేదేని పెట్టఁబడినఁ
గలుగ దయ్యుగాంతకాలంబునందేని యంత మాపితాళ్ళ కవనినాథ! ౧౯౪

తే॥ వెండిగిన్నెలులేని యుర్వీసురుండు వాని పేరేని కీర్తింపవలసియుండుఁ
గీర్తనంబునఁగూడ నానర్తభూప! సంతసింతురు పితరులు శ్రాద్ధమందు. ౧౯౫

కం॥ రసములలోపల నధిపా! వెస మధువును దా సృజించె విధి ప్రథమమునం
దసమానమగుచు నటు తద్రసము పితాళ్ళను గరంబు తనిపెడి జగతిన్. ౧౯౬

కం॥ మృష్టాన్నవిశిష్టంబై యిష్టంబగు నితరరసము లెల్లఁ గలిగియున్
దుష్టియిడ దప్పితాళ్లకు స్పష్టంబుగ మధువులేని శ్రాద్ధము భూపా! ౧౯౭

ఆ॥ అంతొ యింతొ శ్రాద్ధమందున స్వచ్ఛమౌ మధువులేనియెడల "మధువుమన్ను"వ
టని తదాఖ్యయేని ఘనతఁ గీర్తింపనోఁ బితృగణంబు తృప్తిపెట్టఁబొందె. ౧౯౮

కం॥ శాకముల వరుసలోపల నా కమలాసనుఁడు తా నిలాధిప! కరివే
పాకును సృజియించినవాఁ డాకారణమునఁ బితాళ్ల కది తృప్తియిడున్. ౧౯౯

ఆ॥ కాలసృష్టిఁ గుతపకాలంబు మొదలయ్యె నట్లుగాన దానియందె పెట్ట
నగును శ్రాద్ధకర్మ మాత్మకుం బితరుల కెపుడు సౌఖ్య మిచ్చయించు బుధుఁడు.

కం॥ వీరుత్సృష్టిని దర్భలు ప్రారంభమునందుఁ జేయఁబడి యుండుటచే
నో రాజవర్య! యయ్యవి యీరస శ్రాద్ధార్హమయ్యె నేమనవలయున్. ౨౦౧

ఆ॥ శ్రాద్ధయోగ్య భూసురవ్రజసృష్టి దౌహిత్రు లాద్య్య. లంగహీన సమధి
కాంగ శౌచహీనులైనను యోజ్యులు శ్రాద్ధములఁ బితాళ్ళ సంతసింప. ౨౦౨

ఆ॥ పంకజాసనుండు పశువుల సృజియింప నావు లాదిఁ బుట్టె. నందువలన
వాని పాలు నెయ్యి యానర్తభూపాల! శ్రాద్ధములను గడుఁ బ్రశస్తమయ్యె. ౨౦౩

కం॥ అజుని ప్రజాసృజనక్రియ ద్విజులును నస్వప్నసృష్టి విశ్వేదేవుల్
భుజభవ! మొదలేర్పడి రెల్లజనులు శ్రాద్ధముల వారలను మును గొలువన్. ౨౦౪

కం॥ ఆవిశ్వేదేవతలు యథావ త్ప్రథమార్చితులయి తగు రక్షణమున్
గావింతురు శ్రాద్ధంబుల. నేవిధమగు ఛిద్రములును నిఁక నుండ వటన్. ౨౦౫

తే॥ యిట్టి ముఖ్యపదార్థంబు లేరుపఱచి సృష్ట సృష్టించెఁ బూర్వంబు శ్రాద్ధకర్మ
మంత వేల్పులు నిర్మితులైరి. కాన వార లత్యంతవిఖ్యాతు లైరి మున్ను. ౨౦౬

కం॥ పితరులకిచ్చినదానికి క్షతిలేనటుచేయు శ్రాద్ధసర్వస్వము నే
నతిగుహ్యము నీకుం జెప్పితి నానర్తావనీశ! పృథుతరకోశా! ౨౦౭

కం॥ శ్రాద్ధము పెట్టంబడునెడ బద్ధశ్రద్ధను భుజించు బ్రాహ్మణుల కడన్
శుద్ధత నిది చదివినఁ దచ్ఛ్రాద్ధం బగు నక్షయంబు క్ష్మాపాలమణీ! ౨౦౮

ఆ॥ చాలశ్రద్ధ దీని శ్రవణించునవ్వాఁడు విహితమైన శ్రాద్ధవిధి నొనర్చు
వాఁడు వడయు ఫలము వడసెడి నానర్తమనుజనాథ! శ్రుతసమస్తగాథ! ౨౦౯

శస్త్రాదులవలనఁ జచ్చువారికిఁ బెట్టు శ్రాద్ధము

సీ॥ శస్త్రంబువలనను జచ్చినవానికి నపమృత్యువశుఁడైన యట్టివాని
కుపసర్గమున మృతినొందినవానికి విషమునఁ బ్రాణము విడుచువాని
కాశుశుక్షణి దగ్ధుఁడైనట్టివానికి జలములలోఁబడి సమయువాని
కాశీవిషవ్యాఘ్రహతుఁడైనవానికి నుద్బంధనంబున నోరగువాని
కల్ల భాద్రచతుర్దశియందు శ్రాద్ధమాచరించినఁ దృప్తియగు నవనిపాల!”
యనుడు నానర్తధరణీశుఁ డమ్మునీంద్రు నీక్షణముచేసి భక్తిమై నిట్టులనియె.

ఆ॥ “ఏల శస్త్రహతుల కీభాద్రపద చతుర్దశి విధింపఁబడియె శ్రాద్ధకర్మ?
మన్యులకు మఱేల యానాఁ డనుక్తంబు? సంశయాస్పదంబు చాల నిద్ది. ౨౧౧

కం॥ ఏకోద్దిష్టంబు సపిండీకరణంబును బ్రశంసనీయంబులు గా.
నేకారణమున నానాఁ డాక్రియ లర్హంబులయ్యె ననఘా! చెపుమా. ౨౧౨

తే॥ శ్రాద్ధమంతయుఁ బెట్టుచు సంయమీంద్ర! యట విశేషించి పితృపక్షమందుఁగూడఁ
బార్వణముసేయ వచ్చెడి పాపమేమి? తెలుపు మెందుల కది నిషేధింపఁబడియె?”

కం॥ అనియిటు వాక్రుచ్చుడు ముని“యనఘ! హిరణ్యాక్షుఁడనెడి యసురుఁడు పూర్వం
బునను బృహత్కల్పంబున ఘనసురలకు భయదుఁడగుచుఁ గడు ఘోరుండై ౨౧౪

తే॥ బ్రహ్మగూర్చి తపముండి బహువిధముల నట విశేషించి భాద్రపదాఖ్యమాస
బహుళపక్షచతుర్దశిం బ్రస్తుతింప నెంతయును మెచ్చి యతఁడప్పు డిట్టులనియె.

శా॥ “సంతోషించితిఁ. జెప్పు వాంఛితము. వత్సా! యద్ది యీరాని కోం
డంతైనన్ బదులాడ కిచ్చెదను” నా నయ్యాతుధానుండు “వా
క్కాంతా! ప్రేతపిశాచభూతతతి రక్షశ్శ్రేణి క్షుత్క్షాములై
చింతన్ నిత్యము భక్ష్యసంచయము యాచింపం దదర్థంబుగన్ ౨౧౫

ఆ॥ తపముసేయుచుంటిఁ. దరణి కన్యారాశి నధివసింప నొక్కయహము నిమ్ము.
తద్దినమునఁ గుడిచి తత్ప్రేతభూతంబు లబ్దమెల్లఁ దృప్తులై వసింప” ౨౧౬

చ॥ అని వచియించుడు న్నలువ “య ప్పితృపక్ష చతుర్దశీతిథిన్
జనుఁ డెవఁడేని యాత్మపితృసంఘముగూర్చి శ్రాద్ధముం బొన
ర్చిన నది ప్రేతభూతతతిఁ జెందు మదుక్తి నసంశయంబుగా.
దనుజవరేణ్య! నీవనిన తక్కిన దుర్మృతులున్ సమిద్ధతుల్ ౨౧౭

కం॥ తనుజకృతైకోద్దిష్టంబునఁ దృప్తిం గాంచఁగలరు పొమ్మని యపు డా
వనజజుఁ డదృశ్యుఁడగుటయు మనుజాశనుఁ డరిగెఁ దనదు మందిరమునకున్.

ఆదినమున శస్త్రహతుల కేకోద్దిష్టముం బొనర్చుటకును ముఖ్యహేతు
వును వచించువాఁడ మనుజాధిపవరేణ్య! వినుము సావధానమనస్కుఁడవయి.
శస్త్రనిహతు లాజిఁ జంచలస్వాంతులు కాక పోరి చని కాత్యసేన!
మర్త్యలోకమందు మరల జన్మింపక స్వర్గమందె యుంద్రు సంతసమున.

కం॥ వెన్నిచ్చి పాఱి శస్త్రముల న్నఱకంబడినవా రిలాపతిపాలా!
కన్నఁ బ్రేతలగుదురని యన్నలువ వచించెఁ బూర్వ మనిశంబిట్టుల్.

ఉ॥ సమ్ముఖులయ్యు యుద్ధమున శత్రుల చేతను జిక్కి దీనవా
క్యమ్ములు పల్కుచున్ మతిని "నాకిఁక నేటికి వచ్చినాఁ" డం
చుమ్మలికంబుఁ జెందుచును [illegible]
ర్థమ్ముగఁ బ్రేతలౌదురని తన్మను విట్టనియున్ మహీప్రభూ!

కం॥ ఒకయెడ శూరులకైనను వికలంబగుచుండు మనము విస్మృతిచే. [illegible]
రికిఁగాను దద్దినంబునఁ బరికింపంగఁ జెట్టవలయుఁ బ్రాద్ధము తనయుల్.

తే॥ అధిప! యపమృత్యువశులైన యట్టి [illegible] ప్రేతలగుదురు. [illegible]
యట్లుగాన [illegible] మృతిని [illegible] చెప్పఁబడెను.

కం॥ మున్ను సపిండీకరణం బెన్నఁగఁ గావించి పిదప నేకోద్దిష్టం
బన్నది చేయఁగవలయునటు విన్నకతంబునను వచింతు నో నృప! వినుమా.

తే॥ జనకుఁ డొకవేళఁ బ్రేతత్వ మొనసియున్నఁ దనయుఁ డావాఁడు పెట్టు [illegible]
గుడిచి సంతృప్తినొందుచు నుండును గదా! తాతముత్తాతలును [illegible]

తే॥ పెట్టు నెడలఁ దమ్ము పిత్రలు ప్రేతలంబు [illegible]
యపహరించి తనుదు రాశ్రాద్ధమందిచ్చు [illegible]

తే॥ తాతముత్తాత లిరువురుం దండ్రితోడ [illegible]
కానఁ దచ్ఛ్రాద్ధ మగు వృథా కాకుత్స్థ! [illegible]

కం॥ కావునఁ బిత్రుసఖ్యమునకై [illegible]
కావలయుఁగాని పొర్వలు [illegible] నొనర్పఁగూడదు. [illegible]

కం॥ నాగరులు శ్రాద్ధకర్మము నాగరముఖ్యముగ నే చేసిన [illegible]
నేగోత్రనామములవారికి బాగుగఁ బెట్టినను లేదు [illegible]!

తే॥ వేదవేదాంతవిదులైన విప్రులేని యెడ [illegible]
యందు శ్రాద్ధము [illegible] యున్న [illegible]

—* కలియుగమునకుఁ దగిన పుత్త్రులు *—

ఆ॥ అర్హులైనయట్టి యచలామరులఁ బిల్చి యచట సపార్వణముగ నవనినాథ!
శ్రాద్ధమును ద్విజుండు సల్పంగనా విపరీతమైన నద్ది వృథయె యగును. ౨౩౩

కం॥ జారజముఖ్యద్విజులను జేరిచి యేపైతృకంబు చేయంబడునో
యోరాజవర్య! యదియును నీరహి నిష్ఫలము. సంశయింపకు" మనుడున్ ౨౩౪

కం॥ ఆనర్తక్ష్మాపాలుఁడు "మౌనీంద్రా! జారజాదిమహితశ్రాద్ధం
బేనియతఫలము నిడదను నీవడివిన భయముగలిగె నిజముగ నాకున్. ౨౩౫

సీ॥ కన్నియం బెండ్లాడి కాఁపురమునకు రానావెయందునఁ గన్న యర్భకుఁడును
దాఁ బెండ్లియాడిన తన్వంగి తనయాజ్ఞఁ బరువల్లఁ గన్నట్టి బాలకుఁడును
నడిగినవిత్తంబు నిడి యన్యునొద్దనుండి గ్రహించినటువంటి డింభకుఁడును
శరణమెవ్వరులేక చనుదెంచి తనచేతఁ బోషింపఁబడినట్టి బొట్టెయుఁ బ్రతి
పన్నుఁడు సహోఢ కానీనులు న్నరేంద్ర! కుండగోళులు ముఖ్యశిష్యుండు మిత్తి
బారివలనను రక్షింపఁబడినవాఁడు స్వవనసంస్థాపితాశ్వత్థపాదపమును ౨౩౬

కం॥ ఈపన్నిద్దరు సుతులని మా పూర్వికుఁడైనయట్టి మనువు వచించెన్.
బాపులఁగా గణియించుచు నీపగిదిం జెప్పెదీవి దేమి మహాత్మా!" ౨౩౭

ఆ॥ అనుడు భర్తృయజ్ఞుఁ "డయ్యది సత్యంబె. సుతులె వారు ధర్మస్మృతిని జూడ,
మూఁడుయుగములందు ముఖ్యులే యవ్వారు. కలినిమాత్ర మట్లు కారుతలఁప. ౨౩౮

తే॥ అట్టిసంతతి సత్యాఢ్యులైనయట్టి తద్యుగంబులవారికిం దగునుగాని
తగునె యత్యల్పమేధసులగుచునుండునట్టి కలికాలజనముల కనఘులిడక. ౨౩౯

కం॥ ఏతద్వ్యవహారంబు ప్రపాతద మాఁ గలియుగమున. బహ్వాల్పబలం
బై తోఁచు తద్యుగప్రజకీతీరు విధింపఁబడియె బుష్టితతిచేతన్. ౨౪౦

తే॥ కలిని నసవర్ణవుం బెండ్లి సలుపఁదగమి నప్పు డవివాహితలతోడ వ్యభిచరించి
యోనిసంకరమొనరింప నొదవునట్టి సుతుల వితమును వచియింతు క్షితిప! వినుము.

సీ॥ బ్రాహ్మణస్త్రీయందు బ్రాహ్మణునకుఁబుట్టు నధమాధముఁడు చారుఁడనఁగఁబడెడు
బ్రాహ్మణస్త్రీయందు బాహుజునకుఁబుట్టు నాతండు సూతుఁడం చనఁదగియెడు.
బ్రాహ్మణస్త్రీయందు వైశ్యునకుం బుట్టువాఁడు మాగధుఁడునాఁ బలుకఁబడెడు.
బ్రాహ్మణస్త్రీయందుఁ బదజునకుంబుట్టు చెట్ట యంత్యజుఁడునాఁ జెప్పఁబడెడు.
కాన నిట్టిసుతులు కలిలోనవర్జితుల్. ద్వాదశప్రకార తనయులందు
నేడుగురు సుపుత్రు లేన్గురు కులహంత. లుర్విఁ ద్రోయుదురు స్వపూర్వికులను.

సీ॥ కన్నెరికంబునం గడుఁబ్రీతిఁ బెండ్లాడు నాతియం దొదవు స్తనంధయుఁడును
దల్లిదండ్రులచేతఁ బ్రయుక్తవిధముగా వార్షించి దత్తుఁడౌ నాత్మజుఁడును

గ్రయుఁ ధనంబు నాసంగి కైకొనఁబడినట్టి పూతాత్మగోత్రజ పుత్రకుండును
దిక్కులేక ల్లాడఁ దెచ్చి పెంచిన ప్రేమఁ బోషింపఁబడినట్టి బాలికుండును
బ్రాణసంశయదశను గాపాడఁబడిన పిల్లఁడును దనసన్నిధి విద్య నేర్చు
నట్టి దిట్టఁడు స్వామ మమమందు నేయఁబడి పిరింగిన [illegible] పొందినయను ౧౮౪

గీ॥ భూప! ఘోరమైన పున్నామనరకంబునందుఁ గూలు పితరుల నవన [illegible]
ఱిల్లుగాన వీరలే శ్రాద్ధ [illegible] కలియుగంబునందుఁ గూడు. ౧౮౫

సీ॥ మగతనంబేలేకొ [illegible] అనభాగ్య [illegible]
మృతభర్తృకయొ [illegible] గృహమున [illegible]
పెండ్లాడుటకుమున్నె పితృగృహంబున స్వీయ కాంత గర్భంబున [illegible]
తా బ్రదికియె యుండఁ దనయాజ్ఞ లేకుండఁ బట్టి [illegible]
వచ్చిన పదంపడి [illegible] సంగమమున బుట్టినవాఁడును [illegible]
వాని నేనియు మహీంద్ర! యోఁ గాన [illegible]

— ♦ శ్రాద్ధమందలి మంత్రప్రశ్నకథ. ♦ —

చం॥ అన విని [illegible] "శ్రాద్ధమున [illegible] విప్రులు
వినిచినవాఁడ [illegible]! [illegible]
తనయుల చేర్పరించితివి. [illegible] శ్రాద్ధము
దొనరుచు మంత్రి పూర్వవిధి [illegible]" ౧౮౬

కం॥ అన భర్తృయజ్ఞవల్కుని యిట్లనియెను. "శ్రాద్ధమునకు [illegible]
తుని విప్రులఁ దన [illegible] ౧౮౭

శ్లో॥ ఆగచ్ఛంతు మహాభాగా విశ్వేదేవా మహాబలాః
యే అత్రవిహితాః శ్రాద్ధే సావధానా భవంతు తే. ౧౮౮

మ॥ అని ప్రార్థించి [illegible]
[illegible] నియుక్తికి [illegible]
దనపుష్పాక్షతయాయు [illegible]
త్తన! యానర్త! [illegible] ౧౮౯

శ్లో॥ అర్ఘ్యమేనం పరిగృహ్ణంతు [illegible]
పాదప్రక్షాళనార్థాయ [illegible] ౧౯౦

కం॥ అంతట విశ్వేదేవుల సంతతియుఁ [illegible]
స్వాంతత [illegible] ౧౯౧

తే॥ తోడి పితరులఁ గూర్చి [illegible]
నై చనది. యిట్లు [illegible]!

కం॥ నాందీముఖాన్యమగు పితృబృందంపుం గ్రియలనెల్లఁ బృథివీరమణా!
జందెం బపసవ్యము దోడుగం దగు శ్రాద్ధములయందుఁ గర్తల కెపుడున్. ౨౫౩

కం॥ చేతనయినంతమంది ద్విజాతులఁ గూర్చుండఁబెట్టఁజను సాధుజన
త్రాతా! విశ్వేదేవుల ఖ్యాతస్థానమునఁ బ్రాఙ్ముఖంబుగ నుండన్. ౨౫౪

కం॥ పితరులస్థానమున ద్విజత్రితయత్రితయంబొ లేక త్రితయమొ యొకరో
సుతుచే నుత్తరముఖముగ క్షితిపాలకవర్య! యదియొక్రియ సంస్థాప్యుల్. ౨౫౫

శా॥ "దేవానామిద మాసనమ్మనుచు" నాదేవళ్ళకుం దద్విధం
బావెన్వెంటఁ బితృక్రియంబునకు పవ్యంతప్రయోగంబుతో
నైవంగావలె నాసనంబు నృపతీ! వారందుఁ గూర్చుండి య
ప్డే వాక్రువ్వ "సుఖాసనం"బనుచు నెంతేనిం బ్రమోదంబునన్. ౨౫౬

తే॥ అపుడు ఋజుదర్భజలసంయుతాక్షతలును విషమదర్భలు జలతిలల్వేయవలయు
వారి కుడియెడమలయందు వరుసగాను. జేతులం బెట్టఁదగదద్వి ధూతమతిని.

కం॥ ఆతీరున జలదర్భలు చేతులనే పెట్టఁబడినఁ జీయని పితరుల్
వీత తదాసనులయి సంప్రీతిని నటఁ గూరుచుండ మేకొన రాత్మన్. ౨౫౭

తే॥ పితరులను దేవతలను వేర్వేఱఁ జేయనగును నావాహనము ద్వితీయావిభక్తి.
మఱియొకవిభక్తిఁ జేసిన నరుగుదేర రాఁకటం గుందుచుంగూడ నవాహా! వాఁడు.

కం॥ విశ్వేదేవాహూతిని "విశ్వేదేవాస" యనఁగ వెలసెడి మనువున్
విశ్వేశ! యుచ్చరించుచు వేశ్వేతాక్షలఁ దలల వేయఁగవలయున్. ౨౬౦

కం॥ అంత "నుశంతస్త్వా "నామంత్రించి పితాళ్ళ వారి మస్తములు తిలా
క్రాంతములు సేయునది. "ఆయంతున "యను మంతరంబున నటు జపమ్యంబొ.

మంత్రము॥ శంనోదేవీ రభిష్టయ. ఆపోభంతు పీతయే. శంయోరభిస్రవంతునః. ౨౬౧

ఆ॥ క్షత్రియాగ్రగణ్య! స్వాహాయుతముగ నీమంతరమును జదువు చంత దేవ
తార్ఘపాత్రలెల్ల నర్ణఃప్రపూర్ణముల్ సల్పవలయుఁ జుమ్ము శ్రద్ధతోడ. ౨౬౩

ఆ॥ అందులో"యవోసి యవయా"యనెడి మంత్రమును బఠించుకొనుచుఁ బువ్వుచంద
నాక్షతలను వైచి యర్ఘంబొసంగనా వారి సహపవిత్రపాణులందు. ౨౬౪

కం॥ సస్వాహాకారం బట జ్యాస్వామిచయాగ్రగణ్య! "యాదివ్యా" యన్
సస్వరమనువున నుదకము భాస్వరపితృదేవతార్ఘ పాత్రల నిడనా. ౨౬౫

మంత్రము॥ తిలోసిసోమదేవత్యో గోసవో దేవనిర్మితః
ప్రత్నవద్భిః పృక్తః స్వధయా పితౄ౯ నిమాన్ లోకాన్ ప్రీణాహి నస్స్వధా.

కం॥ ఈ వైమంత్రముఁ జదువుచు నాపాత్రలఁ దిలల వైచి "యాదివ్యా" యం
చాపైఁజెప్పిన మనువున భూపాలా! యర్ఘమీయఁబోలును బిదపన్. ౨౬౬

—* అగ్న్యానంతర సమంత్రక శ్రాద్ధము. *—

ఆ॥ అంత నర్ఘ్యపాత్రలన్నియుఁ బిత్రుపాత్రకడను సంత్రిభూగ్నకముగఁ బోర్ల
వేయవలయు. నట్టివేళ నాయుంపాత్రమి తజ్జలంబు చూడఁదగదు [illegible]!

కం॥ ఆవ్వైఁ జందనమాదిగ దీపాంతంబును నొసంగి దేవతలను స
ద్భక్తి పితరులకును బూజనమాపై నానీతహోమద్రవ్యము [illegible]

ఆ॥ యజ్ఞసూత్రములను నపసవ్యముగ దాల్చి "యగ్నియందు సేను హవనకర్మ
మాచరించువాఁడ నాజ్ఞయిం డోపిత్రుదేవతాత్ములవనిదైవతములు!"

కం॥ అనియాగతి సంప్రార్థించినవారై శ్రాద్ధకర్త [illegible] గా
బ్బునను "కురుష్వ" యటంచని యనుమతియిచ్చుటయు జరిగి యనలమున [illegible]
మంత్రము॥ అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వాహా. సోమాయ పితృమతే స్వధా.

కం॥ అని వేలిచి శేషము శ్రాద్ధనిమంత్రితపాత్ర నునిచి తదక్షిణాన్నం
బును వ్యంజనములు వడ్డన [illegible] పాత్రి నుంచి [illegible]

కం॥ పృథివీసుర సంగుష్టం బధిసా! పట్టుకొని "పృథివి" యన్న [illegible]
"పృథివీ తే పాత్రం" మ్మను [illegible]

శా॥ ప్రత్యక్షంబుగ నాత్మహస్తమునఁ దత్పాత్రంబుల [illegible]
చిత్యంబెన్నక వేసినఁ [illegible]
ప్రాత్యంబున్నను [illegible] ! [illegible]
కృత్యంబంతయు వ్యర్థమయ్యెడిని. [illegible]

తే॥ [illegible]
య [illegible]

శ్లో॥ అగ్నిదగ్ధాశ్చయేజీవా యేప్యదగ్ధా [illegible]
భుమ్యాం దత్తేన తృప్యంతు. [illegible]

కం॥ [illegible]
[illegible]

తే॥ చెప్పి "తృప్తాస్థ" యని ప్రశ్న [illegible]
[illegible]

ఆ॥ దక్షిణాప్లవముగ [illegible]
జలములుంచి పిండములు [illegible]

ఆ॥ పిండపిండమందు వేర్వేఱుంగా దారములనుబెట్టి యంత భూమిసురులఁ
బోలెఁ బూచితములఁ బొనరించి యాచమనంబుసేయవలయు నరవిభోజ! ౨౯౧

కం॥ ప్రక్షాళితకరచరణత నాత్మునను పితాళ్ళకెరఁగి యటుతరువాతన్
బ్రోక్షించి సవ్యముగ క్ష్మాధ్యక్షా! యాచింపవలయు నగ్హాశీస్సుల్. ౨౯౨

ఆ॥ అటుపయిం బితాళ్ళ కక్షయ్యసలిలం బొసఁగి పవిత్రములను సరిగ మీఁది
కగుపఱచి 'స్వధా' యటంచుఁ గీర్తించి 'యస్తుస్వధా'యటంచు క్షోణిసురులు ౨౯౩

కం॥ అనుటయుఁ బిండంబులపై నునిచి మధువు పాయసము తిలోదకమును నో
య్యన 'నూర్జస్వ' యనంజనుమనువునఁ బిత్రుపిండములను మఱియుంచఁగనో. ౨౯౪

ఆ॥ అర్ఘ్యపాత్రములను నటుపయి వెలికిలఁద్రిప్పి స్వర్ణమయము దేవతలకు
వెండి పితరులకును విధ్యుక్తదక్షిణ యిచ్చునది వసుంధరేశ భక్తి! ౨౯౫

కం॥ తరువాత జందెమును గుడికరమునకుం దొడిగి శ్రాద్ధకర్త మహీశా!
గరిమఁ బిత్రుత్రయమునకును వరుసగ స్వస్త్యుదకములను వదలఁగవలయున్. ౨౯౬

కం॥ ఆమీఁద శ్రాద్ధనియమితభూమిసురోచ్ఛిష్టపాత్రముల నెత్తివలెన్.
స్త్రీమాణవకప్రముఖులు తా మాపాత్రలను దీయఁదగ దెన్నటికిన్. ౨౯౭

ఆ॥ ఈప్రకారముగను నెంగిలివిస్తళ్ళ స్వయముగానెతీసి శ్రాద్ధకర్త
క్షాళితస్వపాదళయయుగళుండయి భూసురులకు భక్తి నోసిలొగ్గి ౨౯౮

శ్లో॥ అఘోరాః పితరస్సంతు. అస్మద్గోత్రం వివర్ధతాం.
దాతారో నోభివర్ధంతాం. వేదా స్సంతతి రేవ నః. ౨౯౯
శ్రద్ధా చ నోమా వ్యగమ. ద్బహుధేయంచ నో స్త్వితి.
అన్నంచ నో బహుభవే. దతిథీంశ్చ లభేమహి.
యాచితారశ్చ నస్సంతు. మాచ యాచిష్మ కంచన. ౩౦౦

కం॥ అనిప్రార్థించి యివే దీవనలవుఁగాకనుచుఁ గర్త పచియించుటయున్
వినివిప్రులు సంప్రీతిని ననవలయుఁ దథాస్తటంచు నవనీనాథా! ౩౦౧

ఆ॥ స్వస్తికొఱకు ధరణి సవ్యంబుగం బిత్రుపూర్వ ముదకములను బోయవలయు.
వసుమతీకళత్ర! వాజేయనెడిబుక్కు నని పవిత్ర మవల నునుపవలయు. ౩౦౨

కం॥ ఆమావాజస్యయనన్ క్ష్మామండలి ఖ్యాతమైన సన్మంత్రముచే
నామహీసురులకు వలగొని ప్రేముడి నటుఁ గూరుచుండఁబెట్టి తదంఘ్రుల్ ౩౦౩

ఆ॥ అదిమిపట్టిపిసికి యనిపి యాసీమాంత మన్న బలినిపైచి యధికనిష్ఠ
వహానమూని గగనమణి యుండఁగానె భోజనముసేయవలయు మనుజనాథ! ౩౦౪

ఆ॥ ప్రాద్గ్రంథుపిదప భుజియించుచో వ్యర్థమగును శ్రాద్ధకర్మ మవనిపాల!"
యనివచించుటయును నానర్తభూపాలుఁ డెడఁదలోన మఱియు నెఱుఁగఁగోరి

—* ఏకోద్దిష్ట సపిండీకరణవిధి *—

క॥ "ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధం బేకరణిం జేయవలెనొ యెఱిఁగింపఁగదే
యోకారుణ్యనిధీ!"యని వాకొనుటయు న త్తపస్వివరుఁ డిట్లనియెన్. ౨౯౬

క॥ సంచయనమునకుమును గావించెడి శ్రాద్ధములుమూఁడు. విను. మరణంబున్
గాంచినయెడ నడుమను శవముంచినయెడ దహనకర్మ మొనరిచినయెడన్ ౨౯౭

ఆ॥ అవ్విగాక మృతున కాద్యతృతీయపంచమదినంబులందు సప్తమమున
నవమదశమములను నవనీశ! కలవు శ్రాద్ధంబు లాఱు పెట్టఁదగిన వింకను. ౨౯౮

తే॥ అన్నియుంగూడి శ్రాద్ధంబు లగును దొమ్మి. దందు వైతరణీశ్రాద్ధ మంతిమమునఁ
బెట్టఁదగినది. యయ్యది పెట్టుపిదపఁ బ్రేత సంతృప్తిఁబొందుఁ బృథ్వీకళత్ర! ౨౯౯

క॥ ఆవాహనంబు పూజ్యము దైవం బంతకునుసున్న తత్పాత్రిధమునన్.
గావింత్రైకపవిత్రత నీవివరం బెఱిఁగి విబుధు లేకాగ్ర్యమునన్. ౩౦౦

క॥ ఒనరిచి తృప్తిప్రశ్న మ్మనంతరము కొలఁదిస్వదిత మటువలెఁ గావిం
చునది. యభిరమ్యతామను మనువున వదలునది యుల్లసమానసు నంతన్. ౩౦౧

ఆ॥ చీలిపోకయుండ ఛిన్నంబుగాకుండ దనరుచున్న రెండుదర్భపోఁచ
లవనినాథవర్య! యవిగదు యేకోద్దిష్టములఁ బవిత్రమనుచు ననుగొనఁగు. ౩౦౨

వ॥ సర్వత్ర పితః, గోత్ర, శర్మన్, అనియు, తర్పణమున, పితా, గోత్రః, శర్మా, అనియు, సంకల్పమున, పిత్రే, గోత్రాయ, శర్మణే, అనియు, అక్షయ్యసలిల దానంబున, పితుః, గోత్రస్య, శర్మణః, అనియు, ఆసనమున మాతః, అనియు సంకల్పమున మాత్రే, అనియు, అక్షయ్యసలిలదానంబున మాతుః, అనియు ౩౦౩

క॥ గోత్రేయనియును మాతృనకు గోత్రాద్దామనియు నటులె గోత్రాయాయం
చో త్రిణయనసత్క్రియాపాత్ర! ప్రథమాదిగా విభక్తు లెఱుఁగుము. ౩౦౪

తే॥ దేవి దేవ్యై యటంచుఁ గర్తింపవలయును. మఱియు దేవ్యాయటంచును మాతననఘ!
ప్రథమమునుఁ జతుర్థి నష్టి యావిధమున గాను శ్రాద్ధసంసిద్ధికై ప్రయోజ్యములు సుమ్ము. ౩౦౫

క॥ గహితవిభక్తికముగనొ యొనరింపఁబడు నవ్విభక్తి వేఱైనను కృతమౌ
మహితశ్రాద్ధంబైనను సహితం బకృతము. పెంపదద్ది మఱి పితృగణముల్. ౩౦౬

ఆ॥ కాన యత్నపూర్వకముగ నిర్ణయద్ధర్మములయందు యాథార్థ్యమును విభక్తు
లను నిరంతరంబుఁ బొనరింపనగు శ్రాద్ధకర్మమందు విగతి గార్శ్యపీశ! ౩౦౭

తే॥ అట సపిండీకరణము సమాంతమందు జరుపవలయును నాన్ధ్రధరణిపాల!
వృద్ధి యొకవేళ నేతెంచెనేని యరసి పూర్వమేనియుఁ గావింపఁ బోలియుండు.

ఆ॥ పార్వణోక్త విధిని నుర్విఁ ద్రిదైవత్యముగ నదైవికముగ మొనసి ప్రేతఁ
గూర్చి చేయవలయు గురుతనేకోద్దిష్ట మేకపాకమున మహీభుభుక్షు! ౩౦౯

ఆ॥ ప్రేతకొఱకుఁగాను ప్రీతిఁ గల్పించిన యర్ఘ్యపాత్రదీసి యవనిపాల!
త్రిపితృపాత్రలందుఁ ద్రివిధంబుగం జించి యుంచవలయు శ్రద్ధ యుట్టిపడఁగ.

తే॥ అట్లు పిండంబు త్రివిధంబు లాచరించి 'యే సమాన' యనం గరమెసఁగుమంత్ర
ములను రెండును బఠియించి యొలయు శ్రద్ధఁద్రిపితృపిండంబులం గల్ప నపుడు మృతుఁడు

కం॥ ప్రేతత్వవిముక్తుండై ప్రీతిం జెందును మహీశ! పితృపూర్వముగా
నాతర్వాత యథాక్రమ మేతత్పిండములమీఁద నించుక జలముల్ ౩౧౨

కం॥ ప్రోక్షించి గంధమునఁ బుష్పాక్షతలను ముగుర శ్రద్ధనర్చించి యిలా
ధ్యక్షు! పితృత్రయి పేళ్ళను స్వాక్షరముగ నుచ్చరించి యట్లు చతుర్థుల్ ౩౧౩

తే॥ విడువవలెఁగాని కొందఱువిడువకట్లు ప్రేతశబ్దముతోడనే పితకు ముందు
పెట్టుచుండిరి యిల శ్రాద్ధ. మట్టిచేత నామతముగాదు మేదినీనాయకాగ్ర్య! ౩౧౪

కం॥ క్షయతిథి భాద్రచతుర్దశిఁ బ్రియతమ! యీరెంటివిడి సపిండీకరణం
బయినతరువాత నొప్పదు త్రయి యేకోద్దిష్టమనెడి శ్రాద్ధముజరుపన్ ౩౧౫

కం॥ ఎవఁడు సపిండీకృతుఁడై పావణించెడిప్రేత భిన్నమగు పిండమునం
దవిథిగ యోజనసేయునొ యవునాతఁడు పితృహుఁడద్ది యకృతంబ యగున్.

ఆ॥ తండ్రిచచ్చిపోయి తాతజీవించుచోఁ దండ్రిపేరుచెప్పి తాతతండ్రిఁ
బేర్కొనంగవలయుఁ బృథ్వీశ! తాత ప్రత్యక్షముగనె యచట నారగించు. ౩౧౭

ఆ॥ తాత క్షయదినమున ధరణీశ పార్వణశ్రాద్ధ మాచరింపఁ జనునుజుమ్ము.
తనదుజనకువిడిచి తాత కొల్లనియుఁ బెట్టఁదగదు పితకు భీతుఁడగుచు. ౩౧౮

కం॥ సకలామావాస్యలఁ దప్పక పార్వణమాచరింపవలె మృతపితకుం.
డకలంక! ప్రేతపక్షమునకు నడుచునుగూడఁ బార్వణము చేయఁగనౌ. ౩౧౯

తే॥ ఎంతవఱకు సపిండత యేరుపడదొ యంతవఱకును బితృపక్షమందుఁ బితకుఁ
దగదు శ్రాద్ధంబుపెట్టఁ,బితామహాదులకు నొనర్పఁగవచ్చు నిలాతలేశ! ౩౨౦

కం॥ పితృపిండంబులతోడం గృతసాపిండ్యుండుగాక కృతసుకృతుండౌ
పితయును బ్రేతగనుండెడు. క్షితిపా! సాపిండ్య మందుచే నేర్పడియెన్. ౩౨౧

ఆ॥ ఎవఁడు చేసికొన్న యేన స్సుకృతముల వార లన్యయోనిఁ బడియు నచట
వంశభవులొసంగు వారి ప్రభృతులచేఁ దృప్తిఁ బొందుచుంద్రు ధీర" యనుడు ౩౨౨

కం॥ "పుత్రుల పౌత్రుల కలలం బిత్రాదులువచ్చి యేమొ పెట్టునటంచున్
రాత్రులఁ గోరుచునుందురు. ధాత్రీసుర ! యేమగునిది ? దయ నుడువఁగదే" ౩౨౩

కం॥ అని యానత్తుండడుగుడు మునివర్యుఁడు "గతులులేక పొక్కుచుఁ బ్రేత
త్వనియుక్తినుండు వారలు జననాథా ! వచ్చుచుంద్రు స్వప్నంబులలోన్" ౩౨౪

కం॥ అని వక్కాణించుటయును "ననుఁగుం బుత్రకులులేని యవ్వారల కో
మునివర ! సాపిండ్యం బె ? ట్లనవుడు నృపుతోడఁ దపసి యపు డిట్లనియెన్. ౩౨౫

తే॥ "ఎవరి కొరకు సతను జాతుఁ డేరుపడఁడొ యతఁడు నాలవవాఁ డెట్లులగును దలఁప
నొగిఁ బ్రకర్షంబుగాఁ బొందుచుండుఁగానఁ బ్రేతయనిచెప్పఁబడియెడుఁ బృథివి మృతుఁడు.

తే॥ సుతుఁడొ తోఁబుట్టువో లేక సతియొ మృతున కొనరుపఁ వలె సాపిండ్య మోన్నృపాల !
కానిచో క్షేత్రజాది కైకాదశాత్మజుల సుతప్రతినిధులఁగాఁ దెలియవలయు. ౩౨౭

కం॥ కాలమున నుత్తరక్రియ మేలుగఁ గాకుండిన నపమృత్యువశులకుం
బోలెను నారాయణబలి వాలాయంబుగను జేయవలెఁ బ్రేతత వోన్. ౩౨౮

ఆ॥ ఆత్మహంతలకును నవనీసుపర్వుచే మరణమొందినట్టి మనుజులకును
నాచరింపవలయు నదియె నారాయణబలి" యటంచు నిట్లు పలుక నతఁడు ౩౨౯

ఆ॥ "ఎట్లు మృత్యువెనయు నిలఁ బురుషుండుదా ? నేసుకర్మమునను నేగు దివికి ?
ముక్తియెట్లువడయు మునినాథ ! నిరయసం దేలకూలు ?" ననుడు బుషివరుండు

—✻ నరకములు తన్నివారణోపాయములు ✻—

ఆ॥ పుణ్యపాపములను బూర్ణమౌ జ్ఞానముఁ గలవు ప్రజకు మూఁడుగతులు. వానఁ
బుణ్యమునను స్వర్గమును బాపమున నరకమును జ్ఞానమునను నమృత మొందవు.

శా॥ ఈయర్థంబు భవిష్యభీష్మ నల శ్రీకృష్ణుండు తోడ్పాటుగా
ధ్యాయం బోయి యుధిష్ఠిరుండు "యమువీటం బాపకృత్ప్రాణ్యముల్
చేయాయంబు ల్గలవంటు నారకము లవ్వేనోన్. కిమేనస్సులన్
జేయం బ్రాప్తము లౌనో. నిందుకృపతోఁ జెప్పంగదే" నాపుడున్ ౩౩౦

తే॥ ఆతఁడిట్లను. యమలోకమందు వత్స ! యేకవింశతినరకంబు లెసఁగుచుండు.
జంతువులు స్వస్వకర్మానుసారముగను నచటికింజని కృఛ్రంబు లనుభవించు. ౩౩౧

తే॥ చిత్రుఁడు విచిత్రుఁడను పేళ్లఁ జెలఁగుచుండు రచటఁ గాయస్థులిరువు. రందఱుములను వి
చిత్రుఁడుం జిత్రుఁ డాంలి శ్రేయములను వ్రాయుచుందురు యత్నపూర్వకముగాను.

సీ॥ మఱిఁ గరాళుండనఁ బరఁగెడివాఁడును వికరాళుఁడనుసంజ్ఞ వెలయువాఁడు
వక్రనాసుండన వర్తిల్లువాఁడు మహోదరుండను పేర నున్నవాఁడు
సౌమ్యాహ్వయంబుతో సంయుక్తుఁడగువాఁడు శాంతుండునాఁబడు శాంతియుతుఁడు
నందుఁడన్ సంశ్రావ్యనామంబుగలవాఁడు నటు సువాక్యుండను పటుమతియును
యముని దూతలు. వారియం దాద్యులైన భయదరూపులు నలువురం బాతకులను
మంచిరూపంబుగల కడను నలుగురును సుకృతులను యమపురికిఁ జేర్చుదురు సతము.
తే॥ వారివశమున లెక్కింపవలనుగాని యంతనుంది భటుల్గల రనఘ! వారు
చిత్రుఁడు విచిత్రుఁడును వ్రాయుపత్రములను గొంచుఁ జని యందుఁ గలరీతిఁ గొంకకుండ
తే॥ అప్సరోగణసేవిత మగు విమానములను నెక్కించి ధర్మంబు సలుపువారిఁ
గట్టియుం గొట్టియుం గ్రూరకర్మరతులఁ బట్టుకొనిపోవుదురు యము పట్టణమునకు.
తే॥ వారలకు బాసటగనుండ జ్వరముఁ దొట్టి వ్యాధులును నూటరెనిమిది యముని చేతఁ
గల్పితము. లవ్విచని మును కైవసంబు చేసికొనుచుండుఁ బ్రజ యుధిష్ఠిర! బలిమిని.
తే॥ అంతటం గింకరులుపోయి యచటనుండు నరుల కగుపడకుండఁ దన్నాభిమూల
సంస్థితప్రాణవాయువు సంగ్రహించి తనువు నటుడించి యమమార్గమునఁ జనుదురు.
తే॥ ఎనుబదియు నాలువేలయోజనములపయి నున్న [illegible] యమపురి మునను న్నచోటి,
కచట వైతరణీసమాఖ్య నదియొకటి రెండుపాయలఁ బ్రవహించుచుండు నెప్పుడు.
కం॥ ఒకపాయను జలములు వేఱొకపాయను నెత్రు నడుమ నురుశస్త్రిములున్
బ్రకటముగఁ గలిగి యది పాండుకుమారా! ప్రాణులకుఁ గడున్ భయదంబౌ. ౪౮౦
ఆ॥ మేనుదొఱఁగువేళ మేదినీసురునకు ధేనువిచ్చువాఁడు దానితోఁకఁ
బట్టుకొని తరించు భరతర్షభా! తాను జలములున్నపాయ శ్రమము నాక. ౪౮౧
కం॥ ఇతరుఁడు తనచేతులతో నతికష్టము మీఁద నీఁది యలసినవాఁడై
శతయోజనవిస్తృత శోణితస్రోతస్సు దాఁటు నేర్వఁగవలయున్. ౪౮౨
ఆ॥ కాన మనుజు లంత్యకాలంబునందు గోదాన మాచరింపఁ దగును. దాని
కవల ధర్మస్మృతిని నరుగు ధర్మిష్ఠుండు. పాపమార్గమునను బాపయోగు. ౪౮౩
కం॥ వైతరణి యపరతటమున భీతిద మసిపత్రవనము బిట్టుల రెడు. దు
ర్నీతిఁ బరభార్యఁ బరధన మేతులువ హరించు నాతఁ డిటఁ గోయఁబడున్. ౪౮౪
ఆ॥ అట్టి కొలఁగూడ నాత్మజకృత నవశ్రాద్ధములనుజేసి సరవి నచటి
కలుకులంపములను గలకల తెలుఁగంగఁబడక ముక్తుఁడగును బాండవేయ! ౪౮౫
ఆ॥ ఆవల నొక్కభూరుహము కూటశాల్మలియనఁగ వాఁడిముండ్ల నలరుచుండు.
ప్రేలుచుండ్రు క్రింద విశ్వాసఘాతకుల్ తల్లక్రిందుగాఁగ దగ్ధులగుచు. ౪౮౬

క॥ కూటశాల్మలిద్రు గురుశాఖలం దలక్రిందుగాఁగ వ్రేల నుంద్రుగాక.
తద్విముక్తి ధర్మతనయ! యేకాదశశ్రాద్ధముననుజేసి సంఘటించు. 3౪౮

ఆ॥ అవలినరకమనఘ! యంత్రాత్మకంబు. బ్రహ్మఘ్ను లనుభవింపనది తగినది.
వంశజుండొనర్చు ద్వాదశశ్రాద్ధంబు ద్వారముననె నగును దద్విముక్తి. 3౪౯

చం॥ పదపడి యుక్కుకంబములు ప్రజ్వలమానములౌచునుండు. దు
ష్కృద మొగఁబట్టి యన్యతనుమధ్యలఁ బొందెడివాఁడు వోయి యా
పెదపెదయుక్కుకంబముల బిగ్గఁ గవుంగిటఁజేర్చనొను. న
య్యాదియును దప్పు మాసికసమాచరణంబున వానికిన్ సుతా! 3౫౦

ఆ॥ ఇనుపపండ్లకుక్క లిఁకఁ బ్రహ్మమాంసాశులను భుజించుచుండు బలిమి సవల.
దానివలన ముక్తుఁడౌను త్రైపక్షికశ్రాద్ధముననుజేసి సత్యముగను. 3౫౧

ఆ॥ ఇనుపముక్కుకాకు లిఁకఁగొంచెమావల. స్త్రీ పరాగముగను జేరిచూచు
వానిగ్రుడ్లువొడుచు వడిఁ బట్టుకొని యవ్వి. మాను నది ద్వితీయమాసికమున. 3౫౨

తే॥ ఆపయిం గూటశాల్మలి. యట్టి లోహనయపు ముండ్లును గలవు. తన్మధ్యమునఁ
గొండెకాండ్రు బలాత్కృతి గుంజఁబడుదు. రదియుఁనుద్వితీయ మాసికంబైన దొలఁగుఁ

ఉ॥ రౌరవనారకంబు కడురౌద్ర మనంతరమందు. దానిలో
ఘోరతరాయుధంబులను గొట్టియు నెట్టియు బ్రహ్మహంతలన్
దూఱుదు రగ్గలంబు యమదూతలు. నాలవమాసికంబునన్
వారు విముక్తులౌదు రటువంటిమహాపదనుండి ధర్మజా! 3౫౪

తే॥ అవలినరకము క్షారోద. మటఁ గృతఘ్ను లడుగు లూర్ధ్వంబునం దుత్తమాంగ మవనిఁ
గాఁగ వ్రేలాడుచుండు రిక్కరణి. నేనవదగు మాసికమున ముక్తి వారి కొలయు.

శా॥ కుంభీపాక మనంతరం. బది మహాఘోరంబు. తద్దుర్గతిన్
డింభప్రాణములన్ హరించు కటికన్ దండాభిసంధిం బ్రవి
ష్టాంభోగామినిసుతప్తతైలమున నుం. త్రోబాధ షణ్మాసికా
రంభంబైన యనుక్షణంబ తొలఁగున్ రాజేంద్ర! యింకేమనన్. 3౫౬

కం॥ పాములుఁ దేళ్ళుం గలదై యామీఁద నిఁకొక్క నరక. మట జాంభికులన్
వేసులు శిక్షిం. త్రేడవదౌ మాసికముననుఁ జేసి యయ్యది వాయున్. 3౫౭

మ॥ అట సంవర్తకనామదుర్గతియొకం. డామ్నాయ విప్లావకుల్
పటువాక్యంబుల సానులం దెగడు కూళల్ వహ్నితప్తంబులౌ
పటుకాఱు ల్దమ కొండెనాలుకలకుం బట్టించి లాగన్ భటుల్
త్రుటితస్వాంతములందుఁ బ్రాకృతములన్ దూషించుచుం ద్రెచ్చుటన్. 3౫౮

ఆ॥ అన్నృతవాదిజనుల యంగంబుఁ గుక్కలు కొఱికి తినుచునుండు మఱియునచట.
నవ్విపొల్లఁ దప్ప కష్టమమాసికశ్రాద్ధదానమునఁ బ్రశాంతి వొందు. 3౫౯

ఆ॥ అగ్నికూటనరక మతిదారుణం బందుఁ గూటసాక్ష్యమిడిన క్రూరజనులు
యాతనను సహింత్రు. తద్వార్ణవమమాసిక ప్రదానమునను గాంత్రు ముక్తి. ౩౬౦
ఉ॥ అంతటనంతటన్ శితములై వెలుఁగొందెడి యినుపమేకులన్
క్రొంత మిఁకొక్క నారకము కానఁగవచ్చెడి. నందులోన స్త్రీ
సాంతలు గేహదాహకులు నంతకకింకరతాడ్యమానులై
భ్రాంతిఁ జరింత్రు వారు. దశమమాసికమా నరకార్తి మాన్పెడిన్. ౩౬౧
ఆ॥ అంత నిప్పుకుప్ప లంతట వ్యాపించి క్రాలు నేలయొకటి కానఁబడెడి.
నందు నెందుఁ దిరుగుచుంద్రు స్వామిద్రోహు. లదియుఁ బదునొకండవది హారంబు.
ఉ॥ ఆదటఁ దప్తమైన యిసుమంతట గల్గిన దుర్గతిన్ ధరి
త్రీదయితుండు వచ్చెనని దిక్పథంబునఁ బాఱిపోవు స్వా
మ్యాదులు పచ్యమానులయి మ్రాక్షలి వ్రాలుచునుందు రెంతయున్
ద్వాదశమాసికంబునను దానికిఁ గల్గు విముక్తి ధర్మజా! ౩౬౩
తే॥ అన్వయజాలిదు నేకొంచె మన్నరసము లేక యుదకంబొ కోరిలుచు నీకగతిని
హాయనము పూర్తియగుదాఁక నర్ధ్వమందె మృతులు వసియించుచుందురు మేదినీంద్ర!
ఆ॥ అబ్దపూర్తియగుడు నాత్మశుభాశుభకర్మములకుఁ దగిన ఘనఫలముల
ననుభవించుకొంచు నల ధర్మరాజు సంతికమునను వసింత్రు గకుటిలాత్మ! ౩౬౫
తే॥ అట్లు పదియైదునిరయంబు లనుభవించి మరల జన్మించెదరు వారు సుహితులగుచు.
నితరదేశంబునం బుట్టు హేతువాది. నిత్యతర్పణమున నతని కగుఁ దృప్తి. ౩౬౬
కం॥ స్వామిద్రోహరతప్రజ భూమీశ! కురాజ్యమందుఁ బుట్టును. హంత్ర
గ్రామమున కిడినదానం బామును సంతృప్తి గాంత్రు తత్పంచజనుల్. ౩౬౭
కం॥ పితృదేవద్విజుల కనర్పితభక్తుండగుచుఁ దిన్న పిసిని జనించున్
పతదుర్భిక్షంబగు భువి. మృతదివసశ్రాద్ధమునను దృప్తుం డతఁడౌ. ౩౬౮
ఉ॥ ఒండొరు సానురాగులయి యుండెడి దంపతులన్ దురూహ్యమై
గొండెముల న్వచించి విడఁగొట్టెడి దుర్మతి భార్య చండియై
యొండనినం బదంచు సతి మూఁరఁ జరించుచు గర్హ్యమానయౌఁ
బాండవ! కన్యాధార సుఖభాక్కులఁ జేసెడి వారి వెండియున్. ౩౬౯
శా॥ కన్యావిక్రయకారి కన్యనిడ విఘ్నం బెంచువాఁడున్ సదా
కన్యాసంతతితోనె యుంద్రు. సుతుఁ డొక్కండేని గల్గండు, త
త్కన్యల్ భాగ్యవిహీనలున్ విధవలై కావింత్రు జారత్వ. మా
కన్యాదానమె వారి కందతికి సౌఖ్యంబీ సమర్థంబగున్. ౩౭౦
తే॥ గ్రంథచోరుఁడు రత్నతస్కరుఁడుగూడ నధముఁడుం గుంటి గ్రుడ్డియుఁ నగుచునుందు.
గ్రంథదానంబువలనఁ దత్కల్మషంబు నీఁగి సుఖముండఁగలరు. వారు ధరణినాథ!
కం॥ ఇవి మర్త్యలోకనరకము. లవగతముం జేయుఁజూ శుభాశుభముల ని
ర్వ్యావి. తీర్థసేవనంబున నవు వీనికి శుద్ధి ధర్మజా!" యని యనుడున్ ౩౭౨

—* నరకయాతనా నిరసనోపాయము *—

సీ॥ నోములునోచిరో గోదానముం గనఁబడెడినో కలుద్రావియును నరకమునఁ బడరె
సేమముల్లరిపిరో నిరయసంస్థుఁడు కాఁడె బంగారుదొంగిలియుం గరంబు
హోమంబుసేసిరో యుగ్రపాతకముఁడౌనో గురుభార్యఁబొందిన కూళయయ్యుఁ
దీర్ఘసేవనె దుర్గతిం గూలకుండునో కటకట ద్విజుగ్రీవ దునిసిగిరుండె
నారకంబునుండి నరుఁ డెవ్విధంబున ముక్తుఁడగునో యూహను సొనరఁబడియును
నాకు భయముగలిగె నరకస్వరూపంబు నాలకింప నడుగునుమయ్య" యనుచు 323

ఆ॥ పాండవాగ్రజుండు ప్రశ్నించుటయు భీష్ముఁ డిట్టులనియె. "ధాత్రి నెవని నస్థి
లభ్రతటిని గలయు నవ్వాని కుండదు నరకబాధ. వినుము నృగతినాథ! 324

ఆ॥ విష్ణుపదిని శ్రాద్ధవిధి యొనరింపఁ జేయఁబడున సుతులచేత దేవ
యానముల వసించి యమపురి మీఁదుగాఁ జనఁగలారు వారు స్వర్గమునకు. 325

తే॥ పాపమునకు యథోక్తమౌ ప్రాయశ్చిత్తంబు జరుపుకొనువారలును మఱి స్వర్గ దాన
మొనరిచినవారలును దుర్గతిని బొరయరు. తప్పు వారల కయ్యది తప్ప దనఘ!

క॥ ఏలికముందఱ నుండుచు నాలంబున మరణమొందినట్టి యుగాదుల్
గాంచని పురికేగ దవ్వుగ మేలగు స్థానంబునందు మెలఁగెద రనఘా! 326

సీ॥ విశ్వేశ్వరుండుండు విపులనివేశమౌ కాశీపురీమధ్యదేశమునను
పాండవకౌరవ ప్రకటితక్షాత్రమై చెలువొందు నీ కురుక్షేత్రమునను
శౌనకాదిమహర్షి సందోహమునకు శరణ్యమౌ నైమిశారణ్యమునను
హాటకేశ్వరదేవు నాశ్రయబలముచే విగతమైనటువంటి నగరమునను
గంగ యమున సరస్వతి గలయునెడను నల ప్రభాసంబునను స్మృతి నొలయు నెడల
నెట్టిపాపంబుచేసిన నెట్టివాని నరకమును బొందఁ డో యుధిష్ఠిర నృపాల!

ఆ॥ పెయ్యఁ దనతోడఁ జెండిలి గావించి మైలరోసి పుణ్యమందు వేఁగ
గోదకుచేత విడువఁబడు వాఁడు బ్రహ్మఘ్నుఁడయ్యు నరకబాధ నందఁ డనఘ!

తే॥ శ్రీశు పదినుంచి ప్రాయోపవేశమునను బ్రాణములఁ బాయునటువంటి పంచజనులు
భూప! చిత్రైశ్వగమునఁ బ్రాయోపవేశ మొనరిచినవారు నరకంబు గనరు గనరు.

సీ॥ కడుపునిండఁ గ్రోలఁ గంజిగ్గుమునను లేక తిరుగాడు చుండెడి దీనులకును
బరుల సాయము లేక పరుపేని యుడఁగాల శల్యాది మొండెడి యంగులకును
గడు దుర్గమమునంబు గావించి యుడుదేంచి బడలియుండినయట్టి పాంథులకును
గంగాదిజలపూర్ణఘటభాగవాహులై యరుగుదేరెడి తీర్థయాత్రికులకుఁ
గాలమునఁగాని లేక యకాలమునఁగాని బహుభక్తియుక్తముగాఁ గడుపునిండ
నన్నమున్ బెట్టెదని వాడి యందటికిని నరకమునకు నెట్టి భయము గలదె.

క॥ జలజాప్తుఁడు వృషభంబున మెలఁగఁగ జలధేను వటులె మృగశీర్షమునన్
జెలఁగఁగఁ దిలధేనువు విప్రుల కొసఁగనివాఁడు కనఁడుపో నిరయంబున్. ౩౮౫

క॥ సోమమున సోమనాథుని సోమగ్రహపర్వమునను జూచినవాఁడై
నేమమున నబ్ధిఁగ్రుంకిన యామనుజుఁడు నిరయబాధ నందఁడు తనయా!

క॥ రవి రాహుగ్రస్తుఁడుగా రవివాసరమందుఁ బోయి రహిఁ సన్నిహితీ
భవద కురుక్షేత్రములం దవగాహనసేయఁ దొలఁగు నటు నరకంబుల్.

తే॥ కృత్తికాయుక్తయుత కార్తికికి నెవండు కలితమానతఁ జని త్రిపుష్కరమునకును
దాఁ బ్రదక్షిణ మొనరించు తన్మనుష్య నయనములలోనఁ బడదుపో నారకంబు.

సీ॥ బురదలోఁ దిగఁబడి యఱచుచుండినయట్టి యావు నీవలకీడ్చ నలసినమతులు
నతిదైన్యవశత బ్రాహ్మణికిఁ దటస్థమౌ దాస్యంబుదొలఁగించు ధర్మరతులు
దొంగలచేఁ జిక్కి యంగలార్చుచునుండు నార్యుల విడిపించు శౌర్యధనులు
హంతకుఁజేతియం దర్పితప్రాణుఁడౌ భూసురుం గాపాడు పుణ్యతములు
నరకగాములగుచు నవయ" రంచని యిట్లు పలికె భీష్ముఁడనుచు భర్తృయజ్ఞుఁ
డానతిచ్చె నట్టు లానర్తభూపాలమణికి రోహితాశ్వమనుజనాథ! ౩౮౬

—* జలశాయి యుపాఖ్యానము *—

వ॥ అని మార్కండేయమహాముని శ్రాద్ధకల్ప మంతయు వక్కాణించె. నట్లు నాగబిలద్వారంబున జనార్దనుండు జలశాయియై వర్తించెడిఁ. బావనంబగు తద్బిలద్వారంబునం గ్రుంకి శేషపర్యంకశయను సేవించు జనుం డాజన్మమరణపాతకంబునుండి ముక్తుండగు. వార్షికంబులగు చతుర్మాసంబులును సరీసృపశయానుఁడగు జనార్దను సభక్తికంబుగా సమర్చించిన జన్మరాహిత్యంబగు. మును పచట మునీశ్వరులు మురరి పుందుఁ బూజించి తత్స్థలస్థ మృత్తికాగ్రహణంబున వైకుంఠంబునకుఁ జనిరి. చాతుర్మాస్యాకృత జలశాయిసేవనంబున సకలతీర్థస్నానఫలంబును సకలయజ్ఞాచరణఫలంబును సంప్రాప్తగోగ్రహమృత్యుఫలంబును బడసెదరు. మఱియును ౩౮౭

సీ॥ ఎపుడుఁజూచిన నొడ్లయిల్లాండ్ర కౌఁగిళ్ళ మనుచుండు పరమదుర్మార్గుఁడేని
యెట్టిబ్రాహ్మణుఁగూడఁ దిట్టి సహింపమిం గట్టి కొట్టి వధించు కటికమైని
యేనాఁడుఁ గలుద్రావి మేనెఱుంగక వీథిఁ బొరలాడుచుండు దుష్పురుషుఁడేని
యేయింతియైనను నిష్ఠురాల్గానిచోఁ గుతికెరొత్తిడి మహాక్రూరుఁడేని
నాల్గునెలలు జీవన శయాను సేవింప నార్యులార! ముక్తులై రహింతు"
రనుచుఁ జెప్పుటయును నా శౌనకాదిమునీంద్రు లంద ఱతని కిట్టులనిరి. ౩౮౮

ఆ॥ "పాలకడలిఁ బాపపాన్పుపైఁగద హరి యోగనిద్రవశత నుండుననుదు
రెట్టు లమ్మహాత్ముఁ డీబిలద్వారమం దయ్యె నుదకశయనుఁ డార్య! మరల?"

క॥ అని మనమున సంశయపడి తను నడిగెడి యమ్మునీంద్రతతిఁ గనుఁగొని పెం
ల్లన రోమహర్షణాహ్వాయతనయుండగు సూతుఁ డపుడు తా నిట్లనియెన్. ౩౯-౧

వ॥ మహాభాగులారా! యయ్యది సత్యంబ. యాదేవుండు బిలద్వారంబున జలశాయియై చతుర్మాసంబులును సంపూజితుండై జనుల ననఘులం జేయుం దెఱంగుఁ జెప్పెద సావధానులరై యాలకింపుఁడు. తచ్చతుర్మాసంబులును ముఖ్యంబులగు యజ్ఞోద్వాహాదికార్యంబు లొనర్ప ననర్హంబులు. దేవాదిదేవుండును నిర్గుణుండును గుణాత్మకుఁడును నవ్యక్తుండును నప్రమేయుండును సర్వదేవమయుండును సర్వజ్ఞుండును గిరీశుండును సర్వభూతాత్మకుండును నగు మహానుభావున కంజలిసేసి యయ్యది కీర్తించెద. తొల్లి నరసింహావతారమెత్తి విష్ణుండు వేని వధించె నామహాసురుండు హిరణ్యకశిపుండునా భయంకరుండై యుండ వానికి వీర్యమం దప్రతిములును సర్వలక్షణలక్షితులును నై ప్రహ్లాదుఁడనియు నంధకుఁడనియు నిరువురు సుతు లుదయించి రంతఁ గొంతకాలంబున కారాక్షసుండు పరలోకగతుండుఁగా దేవతలు తద్రాజ్యంబునఁ బ్రహ్లాదుఁ బట్టభద్రుఁజేయ నుంకించుటయుఁ బిత్రుపైతామహంబైనసమాగతంబగు నారాజ్యంబుఁజేయుట కతఁ డియ్యకొనఁడయ్యెఁ దత్కారణంబు వచింతు వినుండు. రక్కసుల కందఱకుం జక్రితో సదా విరోధంబు. ప్రహ్లాదుఁడట్లు ద్వేషింపక దానవులం ద్యజించి స్వరాజ్యంబు సహితము సల్పనొల్లక విష్ణునాశ్రయించె. నంత విష్ణుద్వేషపరాయణులగు నాతుఁద్రగక్షస్సులు పిత్రుపైతామహమగు రాజ్యమం దంధకు నభిషేకించిరి. వాఁడును వనజాసను నారాధించి యాచంద్రార్కస్థాయి యగు నమరత్వంబు నార్జించె. వరబలంబున వాసవు విరోధించి సమరంబున జయించి యజ్ఞభాగంబు లపహరించె. నాత్మీయసహితంబుగా నమరావతికిం జని హరిహయుం బాఱఁదోలి యమరాలయం బగ్గంబుసేసికొనియె. సర్వదేవసహితంబుగం జని శక్రుండు శంకరు సంసేవించి పెద్దకాలంబున కప్పినాకి ప్రీతుండై యేమికావలయుననిప్రశ్నించుటయు ౩౯-౨

ఆ॥ "అస్మదీయరాజ్య మధ్వరాంశములతో నంధకుఁడు హరించె నతిశయించి.
వానివలన మగుడ దానినిహరియించి కరుణసేసి నన్నుఁ గావుదేవ!" ౩౯-౩

వ॥ అని దీనంబుగాఁ బలుకుటయు భగవంతుఁడగు ప్రమథాధిపుఁడు త్రైలోక్యరాజ్యంబు భవదధీనంబుసేతు నుండుమని యూఱడించి ౩౯-౪

ఆ॥ "నాదు మదలయయ్యె. నాకంబువిడిచి నీ పిత్ర్యమైన రాజ్యపీఠ మెక్కు.
మధ్వరాంశములకు నాశింప కవనికిం జనుము. చనకయున్నఁ జచ్చెదీవు" ౩౯-౫

— *అంధకాసురుఁడు శంకరునాజ్ఞ యుల్లంఘించుట.* —

వ॥ అని గణనాథుఁడగు వీరభద్రుముఖంబున నంధకునకుం జెప్పిపంపుటయు నమ్మహాబలుండు నవ్వి ౩౯౬

తే॥ "దూత వధియింపఁదగమిని దుష్ట! నిన్ను విడిచితిని బ్రాణములతోడ నడువుమింకఁ
దప్పు దెలియక యీరీతిఁ జెప్పిపంప నెవ్వఁ డాశంకరుండు? నన్నెఱుఁగఁడొక్కొ?

క॥ ఎఱిఁగియుఁ జాఁదలఁచి యిటుల్ మొఱఁగుచున్నాఁడొ? తెలిసెఁబో మనమున నా
మొఱకుఁడు నిజజీవితమున నిరాశుఁడయి యున్నవాఁడు నిశ్చయముగఁ దాఁ.

సీ॥ ఎవ్వానిముఖమున నెపుడు దరిద్రదేవత తాండవంబాడుఁ గుతుకమునను
నెవ్వానిచేతను నేభోగమేనియు ననుభూతంబు రవంతయేని
యెవఁడు జగత్త్రయి నెటఁజోటుదొరకక యల శ్మశానంబునం దాటలాడు
నెవఁడు సుగంధవద్భవవస్తువులులేక వెలిబూది మెయినిండ నలదుకొనును
నెవఁడు కరచరణాదులౌ నవయవములఁ బాములం జుట్టుకొని దిగంబరతఁ దిరుగు
వాని కిఁక జీవితముతోడి పని యదేమి? యందునసె నన్నుఁగూర్చి యిట్లన్నవాఁడు.

ఆ॥ కాన వేగనేగి కైలాసమును వీడి కాశిఁదపము సేయఁ గడఁగుమనుము.
విభవసహితముగను వృషున కాకైలాసధరము నా సుతునకు దత్తమనుము. ౪౦౦

ఆ॥ ఏతదస్మదుక్తి యెంతయుం బాటించి సరవి నవ్విధంబు జరుపుమనుము.
జరుపకున్నఁ దన్ను శత్రుని వధియింతుననుము. బుద్ధిగలిగి మనుము. చనుము."

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు వీరభద్రుండు పదింబదిగ భర్త్సించి కడుంగడు కోపంబునఁ గైలాసంబునకుఁ బరువెత్తి క్రతుధ్వంసి కావార్తలు వినిపింప నతండు క్రుద్ధుండై యఖిలగణంబులతోడను హరిహరాద్యఖిలామరులతోడను వృషభారూఢుండై వెడలి యమరావతి కరిగె. నదిగని యంధకుం డానందంబున నర్జునాశ్వయూతంబగు నరదంబు నధిష్ఠించి యనీకినీసహిత మభిముఖుండై నిలిచె. నంత నాహవం బారబ్ధమై వేయియేండ్లు నడచుటయు దినక్రమంబుగా దేవతాసైన్యంబె క్షీణించెఁ గాని రక్కసులు చెక్కుచెదరరైరి. కడకంతఁ డంతఁ గనులెఱ్ఱఁజేసి త్రిశూలంబుచే వ్రేసినను బ్రహ్మవరప్రభావంబునఁ బ్రాణంబులం బాయక యంధకుండు మగుడ నాయోధంబునకుం గడంగి యనేకగణంబుల నలయించి గదాఘాతంబుల ఖండపరశువుం బలువారంబులు నొప్పించుటయు నది యఖిలలోకభయావహంబై కనుపట్టె. నంత నంబుజాసనవరప్రభావంబున నంధకునకు మృత్యువులేకుంట యెఱింగి యష్టమూర్తి శూలాగ్రంబునఁ బొడిచి గగనంబునకు లేవనెత్తి ఛత్రంబుం బోలె ధరించుటయు నధోముఖంబుగా వ్రేలాడు నాత్మాంగంబునుండి యవనిపైఁబడు నఖండరక్తధారలం బ్రబలిష్ఠధాతుచతుష్టయుండును జర్మాస్థిస్నాయుశ్శేషుండును నై యాపీనుండు

అంధకుఁడు భృంగిరిటియనుపేరి శివభక్తుఁడగుట

శా॥ “ఈశ్వర్యసమన్వితుండవని నిన్నె గుర్తెఱుంగక విభూ!
ప్రాదుర్భూతమదాంధతం దఱచు దుర్భాష ల్ప్రసంగించితిన్.
నా దౌరాత్మ్యవివేకహీనతలకున్ న్యాయ్యంపు శిక్షాక్రమం
బో దేవేశ్వర! నీ యొనర్చ్పని. యెంతో శ్లాఘ్యమై యొప్పెడిన్. ౪౦౩

తే॥ నీతిరహితున కొదవు విద్యాతిశయము సిరియుఁ జిరకాల ముండవు. సిద్ధమిద్ది.
అతిమదాంధుఁడనగు నాదు నలఘుబలపరాక్రమైశ్వర్యరాజ్యసర్వస్వమట్లు. ౪౦౪

తే॥ పాపకర్ముఁడఁ. బాపుఁడం. బాపభవుఁడ. మఱియుఁ బాపాత్ముఁడను నేను గరళకంఠ!
అఖిలపాపహరుండవై యభవ! నీవు నన్ను రక్షింపుమయ్య. నిన్ సన్నుతింతు ౪౦౫

సీ॥ కాలంపుప్రేట్లకుం దూలిపోయి కరంబు శోకాకులిత మానసుండనైతి.
నధమాధముండనై ప్రధనంబునను నీదు చేతిలోపల వచ్చి చిక్కుపడితి.
నధికతరైశ్వర్య మంతయుం గోల్పోయి దీనత్వమున నీవె దిక్కటంటి.
భాషించుటకుఁగూడ బలములే కెంతయుం బార్శ్వభాగంబుల వ్రాలుచుంటి.
నిట్టి యీపన్ను రక్షింపవే మహేశ! శరణుచొచ్చితి. మనసు నీచాయతిరిగె.
సర్వపాపక్షయంబైన సమయమందె భవునిమీఁదికిఁ జిత్తంబు పరువులెత్తు.

తే॥ శివుని బూజింపనటువంటి చెనటిప్రజకు వచ్చిపోయెడిదినములే చచ్చిపోవు
వారలకుఁగూడఁ గ్రమముగా వచ్చిపోవు బ్రదికియుండిన యటువంటి ప్రజకె కాక.

సీ॥ చెడు కుష్ఠగదమునం జేసి యత్యంతంబు మేనెల్లఁ జెడిపోవువానికేని
తెగులుగొంటయి సదా తీఱని వ్యథతోడ వర్తించునటువంటివానికేని
యంఘ్రిలోపమున నొక్కడుగిడుటకునైన వశముగా కల్లాడువానికేని
సవిధంబునందగు శంఖధ్వనుల్గూడ వీనులంబడనట్టివానికేని
యెవనిచేతఁ బరమశివుఁడు దైవతబుద్ధిఁ గొలువఁబడఁడో వానికులమునందుఁ
గలుగకుండుఁగాక కటకటా! జన్మంబు పార్వతీశ! సకలపాపనాశ! ౪౦౬

సీ॥ విడిచినాఁడను నేను వివిధాఘములకును నాదికారణమైన యసురభావ.
ముజ్జగించినవాఁడ నొకమాఱె త్రైలోక్యరాజ్యంబుగూడ విరాగినగుచు.
వదలిపెట్టినవాఁడ వాస్తవంబుగ నాదు పుత్రపౌత్రుల బుద్ధిపూర్వకముగ
నవలఁద్రోసినవాఁడ నష్టవిధైశ్వర్య మగ్నిసాక్షిగఁ బెండ్లియైన స్త్రీల.
ముట్టుకొని నీదు పదపద్మములను సరిగ మూఁడుపరులు వచించుచున్నాఁడ రూఢిఁ.
గాన నను విశిపించి సత్కారుణతోడ స్వాగతంబొనరింపుమీ సాంబ! యింక,”

వ॥ అనినవిని గతకల్మషుంగా నెఱింగి శూలంబునుండి మెల్లనదించి వినయ
వినమితగాత్రుండగు నాతనికి భృంగిరిటియని స్వయంబుగం బేరువెట్టి ౪౧౦
తే॥ "నందికంటెను మఱి గజాననునికంటె నస్మహాకాళుకంటెను నగ్గలంబు
వల్లభుండవైతి నాకు. నీవారిఁ దలఁచుకొనక సుఖముండు నాతోడఁ గొడుక! నీవు"
వ॥ అని వక్కాణించుటయు వాఁడు వల్లెయని నమస్కరించి గణంబులం జేరి
శంకరు నాశ్రయించి యుండె. నంతఁ దత్తనయుండగు వృకుండు నిరుత్సాహుండై
మహాభయంబున మాతృశేషులం గూడుకొని యంభోధిం బ్రవేశించె. సంక్రందనుండు
సంతోషంబున శంభునకు జోతవెట్టి తదాజ్ఞం గైకొని యమరావతి కరిగి ముజ్జగంబు
లేలుచు హవిర్భాగంబు లనుభవించుచుండె. వృకుండు సాగరంబు వెలువడి జంబూ
ద్వీపంబున కేగి తండ్రి తపముండిన హాటకేశ్వర క్షేత్రంబు సిద్ధిప్రదంబని తలంచి
యొరులెవ్వరును నెఱుంగకుండ బ్రహ్మను ధ్యానించుచు వాయుభక్షకుండై కొన్ని
యేండ్లును జలాహారుండై కొన్నియేండ్లును జితేంద్రియత్వంబునఁ బుడమిపయి బొట్టన
వ్రేలు మోపి తపంబొనరించుటయుఁ గమలాసనుండు సంతుష్టుండై తపంబునకు
మెచ్చి గర్తామధ్యగతుండగు వాని డగ్గఱి ౪౧౨

—♦ వృకుండింద్రపదవిం బొందుట. ♦—

క॥ "ఓహో హో వృక! యిఁక నతిసాహసపదమైన తపము చాలింపుము. నీ
యీహితమైన వరంబెదో వ్యాహరింపు. మిడిపోవ వచ్చినవాఁడ" ౪౧౩
వ॥ అని పలుకుటయు వాఁడిట్లనియె. ౪౧౪
క॥ "తుష్టింజెందితివేని మదిష్టంబగు వర మొసంగ నేతెంచితివేఁ
గష్టంబని భావింపక నష్టజరామరణుఁగాఁగ ననుఁ జేయుము విధీ!" ౪౧౫
వ॥ అనియిట్లు కోరుటయు విధాత ౪౧౬
ఆ॥ మత్ప్రసాదమునను మరణంబు జరయును నీకు సంభవింప వో కుమార!
యేమొ యనియెననుచు నీవిషయంబున సంశయింపఁబోకు. సత్యమిద్ది." ౪౧౭
వ॥ అనివాక్రుచ్చి యదృశ్యుఁడగుటయు వృకుండు కృతకృత్యుండై సర్వర్తు
కుసుమోజ్వలంబగు రైవతగిరికిఁ జని నిజామాత్యులతో యోజించి త్వరితంబుగా దైవ
తేశుపైకి దండెత్త నతండు వాని బ్రహ్మవరంబున జరామరణవర్జితుంగా నెఱింగి
సర్వసుపర్వసహితంబుగా సత్యలోకంబునకుం జనియె. మహాబలుండగు వృకుండు
సంతసించుచు ససైన్యపరివారంబుగా స్వర్గంబుం బ్రవేశించి దేవరాజ్యపదంబున
ఋషులచేఁ బుష్పోదకంబుల నభిషిక్తుండై హవిర్భాగంబులందఁగా వసురుద్రాదిత్య

మరుత్ప్రముఖదేవతాస్థానంబుల నసురుల నెలకొల్పి యథేచ్ఛ జగంబుల శాసింప మొదలిడిరి. బలవీర్యధైర్యామర్షంబుల వాఁ డంధకునకు వేయిరెట్లధికుండై లోకంబుల క్షోభింపఁజేయ నదియెఱింగి జను లెవ్వరును యజ్ఞయాగాదులు చేయమానుకొనిరి. యెవరేని చేసిన నమరసంతృప్తికిఁగా నతిగుప్తస్థలంబునం జేరి యాచరించెడివారు. స్వర్గతులగు రాక్షసులు భూలోకంబునం దమ్ముఁ గూర్చి హవిస్సులిచ్చువారు లేకునికికి సందేహించి. రంత వృకుండు కుపితుండై ౪౧౮

—* ఏకాదశీవ్రతమాహాత్మ్యము *—

క॥ "ఎవడేని వేల్పులకుఁగా నవనీస్థలి దానహోమయజనంబులఁ జా
సవిధి నొనరింపఁ గడఁగిన నవలీలం జని వధింపుఁ డస్మ దనుజ్ఞన్"

వ॥ అని యానతిచ్చుటయు బలవంతులగు పలలాశను లిలాతలంబునకు దిగి గుప్తంబుగా సర్వత్రి సంచరించుచు జపహోమస్వాధ్యాయ పరాయణుఁ డెవఁడేని కనఁబడినఁ గఱుకత్తులం దత్తిగిస్థైచుచుండి. రట్టియెడ సాంకృతియను మునివరుండు తొల్లి వృకుండు తపించిన బిలంబున ఘన్నవిగ్రహుండై గుప్తంబుగం దపంబు సేయఁ బరుపాకురంబుల భక్షించుచు సమీపించి తదగ్రంబున గంధపుష్పాక్షతలం బూజితమై హస్తచతుష్టయంబుచే నలరారు హరివిగ్రహంబు నవలోకించి యాయుధంబుల యమివరేణ్యుఁ బ్రహరించుటయుఁ దళతళమను తదాయుధంబులు మొక్కవోయి చంపసమర్థంబులుగాకునికిని వారు వైలక్షణ్యంబువొంది వృకునికడ కేగి ౪౨౦

తే॥ "ఒక్కబాపఁడు తొల్లి దివౌకసులకు జడిసి నీవు తపంబున్న స్థలమునందు
హాటకేశ్వరమున విష్ణునర్చ తనదు నగ్రమున నిల్పి యొంటిమై నధికనిష్ఠ ౪౨౧

తే॥ తపము సేయుఁగఁ గనుగొని యపుడు మేము మొత్త మొత్తంగఁ గత్తులే మొక్కవోయెఁ
గాని యాతని మెయి కసుగందదయ్యె. నెద్ది యుచితమొ యదిచేయుము మింక నీవు"

వ॥ అనినవిని వృకుం డాగ్రహంబున రయంబ తత్సవిధంబున కరిగి కృష్ణవిగ్రహంబును గుహాయవలికిం జిమ్మివైచి పదింబదిగ నదలించుచు నీకాల నాకాలం దన్ని

క॥ "నాకుం బగవాఁడగు నల వైకుంఠు భజించువాఁడు వధ్యుఁడు నాచేఁ
గైకొందు దొంగతనముగ నా కేశవుఁ గొలుచు నీదు నసువుల నింకన్" ౪౨౪

వ॥ అనిపలికి ఖడ్గంబున వ్రేయుటయు నది పదనుగలదయ్యుఁ దద్గాత్రంబునకుఁ దగిలి నూఱుముక్కలయ్యె. నంతతో విడువక యత్యాగ్రహంబునఁ దత్సాంకృతినామక భూసురశ్రేష్ఠుండు ౪౨౫

ఆ॥ "కాళ్ళు రెంటితోడఁ గడు దౌష్ట్యమున నీవు నన్నుఁ దన్నెదవుర యున్నపోత !
మరలఁ దన్నకుండ విఱుగుఁబో నీకాళ్ళు యీక్షణంబ సారసాక్షు కరుణ" ౪౨౬

వ॥ అని యనునంతమాత్రంబునఁ బంచశీర్షంబులగు పన్నగంబులుంబోలె వాని కాళ్ళు రెండును విఱిగి ధరం బడుడుఁ దత్సైన్యంబులును విశేషించి తదీయజనంబులును రుదితంబు లొనరించిరి. త్రిదశాలయు లడివిని పదింబదిగ నేతెంచి తదనీకిని పయిం బ్రదరంబులు గురియుటయు హతశేషు లగ్రలోకం బాశ్రయించిరి. వృకుండు కుంటియై వెలందులుం దానును వెక్కి వెక్కి యేడ్చి పెండియు విరించినిగురించి తపింప మొదలిడియెఁ. బాకశాసనుండు ప్రాప్తరాజ్యుండై ప్రణష్టకంటకంబుగం బరిపాలించె. ధరాతలంబున మరల ధర్మకార్యంబులు ప్రవృత్తంబులయ్యెఁ. సిద్ధకాలంబునకుఁ బితామహుండు ప్రీతుండై వివరమధ్యగతుండగు వృకు సమీపించి ౪౨౭

క॥ "వృక ! మెచ్చితి నీతపమున. కోకఁ దడయక యిష్టవరము లిచ్చెద. శంకం
బక దుర్లభార్థమేనియుఁ బ్రకటింపుము హృదయగతము భయపడకుండన్" ౪౨౮

వ॥ అని వక్కాణించుటయు వాఁడు ౪౨౯

క॥ "తుష్టుండవైతివేని యభీష్టము నెఱవేర్చెదేని యిప్పుడె యస్మ
న్నష్టాంఘ్రులు దయసేయుము. కష్టించుచునుంటిఁ గుంటికాళ్ళఁ గగంబున్"

వ॥ అనినవిని వనజాసనుండు వానిం దోడ్కొని సాంకృతి సవిధంబునకుం జని సాంత్వపూర్వంబుగా నిట్లనియె. ౪౩౧

క॥ "నావాక్యము పాటించుచు నీవృకు పంగుత్వ మపనయింపఁగ వలయున్.
గావలఁడే యగునుగాక మహావిబుధ ! యనుగ్రహింపవె యెట్టులైనన్" ౪౩౨

వ॥ అనవుడు సాంకృతి ౪౩౩

తే॥ "ఇష్టగోష్ఠులయందేని యెపుడు నేను బలికియుండఁగ నబద్ధ మోభగవతీశ !
యట్టినియతవ్రతంబు నేఁ డిట్టు మరల విడిచి పెట్టంగవలయునో నుడువు మీవ"

వ॥ నావుడు దేవజ్యేష్ఠుండు పెండియు నిట్లనియె. ౪౩౫

ఆ॥ "భక్తుఁ డీవృకుండు పాత్రుండవీవు నా. కగ్గలంబు ప్రియుఁడ. వట్లుగాన
నసఘ ! యుష్మదుక్త మనృతంబుఁజేయలే కిట్లు వేడుచుంటి నేను నిన్ను" ౪౩౬

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు నమ్మునీశ్వరుండు ౪౩౭

తే॥ "వీఁడు దుర్మార్గుఁ డెంతయు. వేల్పులయు విశేషముగ నాదుగురుఁడైన శ్రీధరునియు
నహితమున నుండువాఁడు. కుంటియవసింప నర్హుఁడగు. ద్విజద్రోహుఁ డధికపాపి.

తే॥ జరయు మరణంబు లేకుండ సల్పితీవ. యట్టి బలవంతునకుఁ గాళ్ళు నమరునేని
నరసురాసురసహితమైన జగమెల్లఁ బాడుసేయంగఁగడఁగడు వీఁడు నేఁడు. ౪౩౮

ఆ॥ కాన నుండనిమ్ము కార్శ్యలేకుండనే జరుపకుము వికల్ప మరసి మరల.
ముజ్జగములు సౌఖ్యముగనుండఁ జింతింపవలయు నీవుఁగూడఁ దలపునందు ”

వ॥ అనివచించుటయుఁ దమ్మిచూలి మఱియునిట్లనియె. ౪౪౧

ఆ॥ “ వానకాలమునం బ్రయాణంబు దుర్ఘటం, బందు మొదలె కుదుర దాహవమున.
కెండకాలమునను హేమంతమునసె నిరంతరాయమునను నది పొసంగు. ౪౪౨

తే॥ అట్లుగావున వార్షికంబైన నాల్గునెలలు వృత్రునకుఁ బాదము ల్గలుగునెపేల
నప్పు డఖిలజగంబుల కరుగలేక తగుపను శ్లేసికొనుచు స్వస్థలి వసించు. ౪౪౩

ఆ॥ కాన దానవేంద్రుఁడైన యీవృత్రుఁడు దాఁ గార్శ్యగలిగియుండుఁగాక యపుడు.
దేవతలకు భూమిదేవతలకు దీన నొలయఁ బాధ లెవియు నుండఁబోవు. ౪౪౪

క॥ ఏవంవిధముగ నగుచోఁ దావకమైనట్టివాక్కు తథ్యంబునుగా.
దీవృత్రుఁడు నన్నుఁగూరిచి కావించిన తపము వితగాక ఫలించున్ ” ౪౪౫

వ॥ అని యిట్లు పలికి మహాత్ముఁడగు తత్సాంకృతుచేఁ దథాస్తనిపించుటయు వృత్రునకు వెండియుఁ జరణంబులువచ్చె. శీతాతపసమయంబులఁ జెలియలుం దానును దక్కుంగల బంధుగులును బర్హిర్ముఖులతోడి బలువిరోధంబునం బలవరించుచుఁ బడియుండినను జలదాగమంబుగల చతుర్మాసంబులును భయంకరుండై ౪౪౬

సీ॥ వేధించు నీర్ష్యమై వృథశ్రీవోముఖ్యబృందారకులను దత్సుందరులను.
బాధించు నలుకమై బ్రాహ్మణప్రముఖాఖిలావనీజనముల ననఘుతముల.
శోధించు బలిమిమై క్షోణిఁ గూలందోసి పట్టణంబుల నెల్ల పల్లియలను.
ఛేదించు వీఁకమైఁ జెట్టుకొట్టియుఁబీడ కుద్యానవనముల నుటజములను.
నివ్విధమునఁ బెట్టు నిడుములు పడలేక క్షీరవారినిధిని శేషశయ్యఁ
బవ్వళించియుండు పద్మాక్షునుదండ నానెలలు నాల్గు గడపి నిర్జరాళి ౪౪౭

వ॥ వెండియు వృత్రాసురుండు విగతపాదుఁడగుటయు నష్టమాసంబులును హర్షాన్వితులై యమరావతి నలంకరించుచుండి. రట్లనేకాబ్దంబు లరుగుడు నాషాఢ మాసాంతంబున హరిహయుండాచార్యు నాలోకించి ౪౪౮

పృథ్వి॥ “ గురూ! మరల వర్షముల్ గురుయావేళ వచ్చెన్. వృత్రా
సురుండు ధృతపాదుఁడై సురలపై, బడున్ రౌద్రతన్.
సరీసృపశయానుఁడో సరసిజాక్షు నొద్దం బయ
స్సరిత్పతి వసింపఁగం జనఁగనో నికన్ వేలుపుల్.

సీ॥ గగనభాగస్థ ప్రాకారావృతములైన చంద్రకాంతోపలసౌధములను
హంసతూలికలపై నమరుపంబడిన హొంబట్టుదిండ్లంగ్రాలు నుంచములను
రతనముల్తాపి స్వర్ణమున నిర్మితములై శయనీయమైన యాస్తరణములను
గలధౌతఘంటికాకలితంబులౌ గజవాజిముఖ్యవిచిత్రవాహనముల
నతిహితములైన యితరపదార్థములను విడిచి కడుదీనతం బురి వెడలిపోయి
సతతముఁ బరాశ్రయంబున వెతలఁబడుట మన కభావ్యంబగుంజుమీ మంత్రివర్య!
తే॥ కాన వహ్నీంద్ర! మామీఁదఁగరుణయుంచి వ్రతమొ హోమమొ నేమమో మతినిలెస్స
యోజనముచేసి వాత్రువ్వ మొకయుపాయ. మనుభవింపంగఁజాల మీయలజడులను.
తే॥ దేన స్వకళత్రశూన్యంబుగాని శయ్య స్వగృహముం బాసిపోవమి సంఘటిలునో
దాని వాత్రువ్వమయ్య స్వస్థానచలనమునను నిర్విణ్ణమయ్యె నామనసు మిగుల.
కం॥ ఏడాదికి నాలుగునెల లేడకొ భయపడుచుఁబోయి యిల నిజభార్యన్
వీడి యొకండఁ బరుండుచు నూడిగ పుంబ్రహ్మచర్య మొనరుపవలసెన్."
వ॥ అనినవిని బృహస్పతి తడవుధ్యానించి శతక్రతువున కిట్లనియె. ౪౫౫
తే॥ "విష్ణునారాధనముసేం టె విబుధనాథ! కల దశూన్యశయననామకవ్రతంబు.
దానిఁజేయుము క్షీరయాదఃపతిస్థుఁడైన యాహరి తీర్చు నీయభిమతంబు
ఆ॥ పట్టుపఱుపులందుఁ బవళించుచును నీదునిలయమందె యుండఁగలవు నీవు
సర్వశత్రువులును సమసెద రాజలశాయికరుణవలన సత్వరముగ" ౪౫౬
వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించి యాయనచే నశూన్యశయనవ్రతం బాచరింపఁజేయుం
టయు భగవంతుండగు విష్ణుండు సంతుష్టుండై ౪౫౭
కం॥ "ప్రీతుండనైతిఁ ద్వత్కృతచాతుర్మాస్యవ్రతమున శతమన్యూ! నీ
చేతస్సునఁగలకోరిక నాతోఁజెప్పుకొను మిత్తు నాతోడింకన్" ౪౫౮
వ॥ అనుటయు నింద్రుండిట్లనియె. ౪౫౯
తే॥ "విష్ణుదేవ! దురాత్ముఁడౌ వృకునివలన నేనుబొందుపరాభవం బెఱుఁగుదీవు
నే నొకెన్మిదినెలలేల నేలు నాల్గునెలలు తానును ముజ్జగంబులను వాఁడు. ౪౬౧
ఆ॥ ఇట్లు తెలిసికొనుచు నెంతయు నామీఁదఁ గరుణయుంచి యెల్లకాలములును
నాకు రాజ్యముండుపేక విధింపుమీ యిందిరేశ! యసురబృందనాశ!" ౪౬౨
వ॥ అని యిట్లు వాకుృిచ్చుటయు విష్ణుదేవుండు [యుండఁ
తే॥ "జరయు మృతియును లేకుండ సల్పియుండె బ్రహ్మ వాని నిఁ కవ్వాఁడు బ్రదికి
నీవు త్రైలోక్య మెబ్భంగి నేలనౌను? నైనను హితంబు నీకునై యాచరింతు.

ఉత్సాహము॥ వానకాలు నాల్గునెలలు వాసవా! రమాయుతం
జేసి పాలకడలి వెడలి యేగి హాటకేశ్వర
స్థానమున శయించు నంతఁ దద్భరంబునన్ సదా
మేను సత్త్వలేక వాఁడు మిడుకు చుండ యుండెడున్. ౪౬౫

మ॥ ప్రతిసంవత్సర మిట్లునీవు హితమున్ భావించు చుండుండు. సం
భృత రాజ్యుండవు కమ్ము. పొమ్ము దివికిం. బ్రీతుండనై యుందు నీ
వతివ్యాపనయాంకాలంబును భయంబందంగఁబో కింక. నీ
వ్రతమంగుండు ననున్ గుణించి ప్రజ నిర్వర్తింప నిష్ఠాత్మకా" ౪౬౬

వ॥ అని యిట్లు వచియించి హృషీకేశుండు స్వరాజ్యపరివృద్ధిఁ బొందె నిశ్శేష భయుండగు నిర్జరేశుం బంపించి యేటేట నాషాఢశుద్ధైకాదశీదినంబున హాటకేశ్వర క్షేత్రంబున కరిగి సప్రియత్నభార్గవకంబుగా వృకాసురునైఁ బవళించుచుండుటయుఁ దదాక్రాంతుండగు వాఁడు భారాతిరేకంబునం బ్రిసిడితుండై చచ్చినట్లు పడియుండెడి. నాల్గు నెలలును నట్లుండి విష్ణుండు వెండియు బాహుళపు శుక్లైకాదశీతిథిం బ్రబుద్ధుండై పాలసంద్రమునకుఁ బయనంబు సేయుటయుఁ బలరాతి బ్రాహ్మణశాపంబునఁ బంగుఁడై పడియుండెను. నట్లు వారి యా నాల్గునెలలును నఘాత్ముఁడగు నసుర భయంబున హాటకేశ్వరంబునం దధివసించు. భగవంతుఁడగు యజ్ఞపురుషుం డప్పుడు పన్నెండి భాగంబును స్వీకరింపమి నవనీజనంబులచే నఖిలయజ్ఞక్రియలును నాచరింపఁబడ. వట్లున్న పాత్రిశన చూడాకర్మంబులు దప్పఁ గన్యాదానాది నిఖిలశుభకార్యంబులును నిషిద్ధంబులు. జగన్నాథు శయనసమయంబున సలుపంబడు సకలశుభకర్మంబులును వ్యర్థంబు. లయ్యవసరంబునం దాచరించు వ్రతనియమంబు లధికఫలంబులగుట నత్యంతయత్నంబున హరిసంతృప్తికై వ్రతస్థులగునది. శయనబోధనైకాదశీదినంబుల జరుపంబడు యత్కించిత్కర్మంబును నక్షయఫలంబగు. నహాన్యశయనవ్రతంబె యాచరితంబుగా నడుగవలసియే యుండు. దనుగనై శయనించు నంబుజనాభుఁ డద్దాని కనంతఫలంబె యొసంగు. నట్లుచటు శయనించిన యచ్యుతుండె యానతిచ్చెఁ. బాపాత్ముఁడై యెవఁ డయ్యేకాదశి నన్నంబుదినువానికి జ్వరమేని వచ్చియుండవలయు. లేదేని యేదేని వేదనయేని యేర్పడియుండవలయుఁ. గావున నెన్నివిధంబులఁ జూచినను నవ్యంబగు హరివాసరంబునఁగూడ నన్నంబు భుజింపఁజనదు. శయన బోధనైకాదశుల నిరశన నడుగనేల. వార్షికంబులగు చతుర్మాసంబులును వాసుదేవుఁ బూజించువాఁడు వైకుంఠంబున వసియించు. దానంబులవలనను నవ్యవ్రతంబుల

వలనను నుపవాసంబులవలనను వచ్చు విశేషంబు లేమింజేసి సుస్థిరుండగు సుదర్శన హాస్తుఁ బూజించునది” యని సూతుండు నుడువుటయు శౌనకాదులు

—— చాతుర్మాస్యవ్రతనియమములు ——

సీ॥ “ హరి నిదురించెడి యవసరంబున నింక నేయేవ్రతంబుల్గం జేయవలెనో
దైత్యారి శయనించు తఱిని గింకింపంత్రిజపముల నిష్ఠమై జరుపవలెనో
చక్రి నిద్రించినసమయము మెటువంటి హోమంబులం జేయుచుండవలెనో
విష్ణుండు పన్నుండువేళ బ్రాహ్మణులకు నేమేమిదానంబు లీయవలెనో
యిదియునుంగాక నియమంబు లెట్టివపుడు పట్టవలయునో చెప్పుమంచుఁ బ్రశ్న సేయు
టయును శౌనకాదిగ్రణిమైనసూతుఁ డెంతయును నాదరంబున నిట్టులనియె.

సీ॥ కలితస్వరాఢ్యావగాహాగ్రగణ్యకమైన యజురాది వేదపారాయణంబొ
యష్టాక్షరద్వాదశాక్షరప్రభృతులౌ ముఖ్యమహామంత్రముల జపంబొ
వటపలాశాశ్వత్థహానీరధవశార్క సమిధాజ్యచర్వాదికము హవనమొ
కల్పోక్తవిధ్యుతిక్రమముగాపుండంగ సాత్వికాహారమౌ సద్వ్రతంబొ
యేదొయొక్క నియమ మూఁదంగవలె మునీశానులార ! శార్ఙ్గిశయనవేళ
నద్ది కొంచెమయ్యు నగ్గలంబు ఫలించు నంచు మును విరించి యనుటఁ జేసి.

సీ॥ ఈనాల్గునెలలును నేకభుక్తము సేయ ధనము సమృద్ధమౌఁ దపసులార !
యీనాల్గునెలలు రేయి భుజింప సుమతియై సిరియు సురూపంబుఁ జెందుమనుజుఁ
డీనాల్గునెలలనౌ నేకాంతరోపవాసముల వైకుంఠధామము ఘటించు.
నీనాల్గునెలలు షష్ఠాన్నహాఆహారి రాజసూయా ద్యధ్వరఫల మొందు.
విన్మరశ్రీవుండు వృకుపైఁ బరున్న యీనాల్గునెలలు మూఁడునాళ్ళ కొక్క
పరి భుజింప మగుడఁ బడఁడుతా సంసారసాగరమున జనుఁడు యోగులార !

సీ॥ ఒకనాఁడు పవలు వేఱొకనాఁడు నిశఁ దిన్న నబ్బు నగ్నిష్టోమయజ్ఞఫలము.
యాచితేతరమైనయది పసాపడినచో నొలయదు బంధువియోగ మెపుడు.
నెయినూనియలు వెట్టి నెత్తింటుకొనకున్న స్వర్గభోగంబులు సంభవించు.
నష్టలద్బ్రహ్మచర్యమున వర్తించుచో దేవయానముమీఁదఁ దిరుగు దివిని.
నీరదావృతి నలరు నీనెలలు నాల్గునైని నూనియరాయక స్నానమాచ
రించి మధుమాంసములనువర్జించువాఁడు ముక్తుఁడేయగు సంయమిముఖ్యులార! ౪౨౦

సీ॥ శాకంబునందుండు శ్రావణమున బ్రహ్మ యటుగాన సంత్యాజ్య మప్పుడద్ది.
దధిలోననుండు భాద్రపదంబునం జక్రి. యట్లౌట విడువనౌ నపుడుదానిఁ.
బాలయందుండు నా శూలి యాశ్వినమున. దాన నపేయ మత్తఱిని నదియు.
నామిషమందుండు రమ్మవ్వరుం గార్తికమునఁ. గాబట్టి దూష్యమదియపుడు.

వానివదలువాని వత్సరకృతమైనయఘము వదలిపోవుననుచు మున్ను
చేయిరెత్తిచెప్పె స్వాయంభువుండైనమనువు శౌనకాదిమౌనులార! ౪౭౧

సీ॥ కంచు వివర్జించి కనుడు వాజపేయాతిరాత్రంబుల యధికఫలము.
నక్షారలవణాశియగు మహీసురుచేత నఖిలపూర్తములు చేయఁబడినట్లె.
స్వాహాంతవైష్ణవసన్మంత్రములఁ దిలాక్షతలు వేల్చినఁ గాఁడు జాడ్యయుతుఁడు
స్నాతుఁడై వైకుంఠుసన్నిధిఁ బురుషసూక్తముపఠించిన బుద్ధి తద్దపెరుఁగు.
మఱియు వార్షిక తచ్చతుర్మాసములును సఫలమౌ స్తుతమౌనిమై చక్రహస్తు
నూటయెనిమిదిసారులు నూటిగాను వలగొనినవాని కొలయ దేకొలయునేని. ౪౭౨

సీ॥ మేదినీసురులకు మృష్టాన్నమిడువాఁడు పొందు నగ్నిష్టోమపుణ్యఫలంబు
హరిమందిరాచరితామ్నాయపాఠుండు విద్వద్వరిష్ఠుఁడై వెలయఁగల్గుఁ
గజివేల్పుగుడిఁ గృతగానన్నృత్యవినోదిల సవిసేయుదురు దివి నప్సరసలు
అమరమాశ్చరితగీతాదిపుండగువాఁడు గంధర్వభావంబు గాంచితీరు.
వార్షికంబులగుచు వఱలు నాల్నెలలందో కడకు నొక్క కార్తికంబునందో
పట్టెదగు నరుండు ప్రాగుక్తనియమముల్ చేతనైన మౌనిసింహులార!

వ॥ అట్లుపట్టినను నిహపరార్థులగు విష్ణుభక్తులు కార్తికపూర్ణిమనాఁ డవి కావించునది. ౪౭౪

సీ॥ అగ్నిసాక్షిగఁ బెండ్లియాడిన స్త్రీనేని కలియకుండుట మేలు కార్తికమున.
హుతశేషమైన యత్యుత్తమామిషమేని కడకుఁద్రోయుట మేలు కార్తికమునఁ
ప్రికగణాంతగ ముఖ్యభావ్యముండనమేని కావించుకొనమి మేల్కార్తికమున.
లాజాదికాత్యంతలఘుపదార్థంబేని క్రిమ్మఱఁదినమి మేల్కార్తికమునఁ.
గంచు వాడుకొనమి మేలు కార్తికమున. క్షౌద్రిరస మానకునికి మేల్కార్తికమునఁ
గార్తికంబున వీని త్యాగంబుసేయ నబ్బుఁ బూర్వోక్త సకల నియమఫలంబు.

వ॥ కార్తికమాసంబున జలశాయిదేవు ప్రాసాదంబుమీఁది కలశంబున దీపంబు పెట్టువానికిఁ గాంస్యాది షట్పదార్థత్యాగంబునఁగలుగు ఫలంబు చేకూరెడి. శుభార్థులు సుప్రాప్యంబును నిష్టతమంబును నైన దేనికేని చాతుర్మాస్యంబున నేమంబును బూనునది. నియమసమాప్త్యనంతర మదియే యవనీసురున కర్పించునది. శక్తికొలఁది నియమంబు చరించుటయును ఫలంబు సిద్ధించు. జపమో వ్రతమో నియమమో లేక చతుర్మాసంబులు గడపిన మూర్ఖుండు జీవించియు మృతుండ. కాకయవలుం దిలారణ్యంబులుం బోలె నమ్మానవులు నామమాత్రప్రసిద్ధులుగానఁ గడంకమైఁ గార్తికంబునఁ గొలఁదిపాటిదై

నను నేదో యొక నేమంబు పట్టవలయు. సమాహితుండై నిత్యంబును దీనిఁ జదివినను విన్నను జాతుర్మాసీకృతపాతకంబున సంత్యక్తుఁడగు." ౪౭౬

—♦ చాతుర్మాస్యా మాహాత్మ్యము. ♦—

కం॥ అనియిటులన మును లాతనిఁ గని చాతుర్మాస్యవ్రతము కడవెళ్ళఁ ద్వాదా
నసమునసుండి వినక మా మనముల జనియించె గోర్కి మహనీయతమా! ౪౭౭
తే॥ కాన నగ్గలంబు కరుణించి దాని సవిస్తరముగ మాకు వినుచుమయ్య.
త్వద్వచోమృతంబు ద్రావంగ మఱియెంత గలిగె శ్రద్ధ" యనుడుఁ గథకుఁడంత
వ॥ మునులారా! చాతుర్మాస్యావ్రతమహత్వంబు విస్తరించెదనే మీముందఱ వచించెద. నందఱును వినుండు. తొల్లి నారదుండు బ్రహ్మముఖంబున నానావ్రత విధానంబు విని. ౪౭౯
ఆ॥ "దేవ! వింటిఁ బెక్కుతీరులవ్రతములం ద్వన్ముఖమునఁ గాని తనివితీర.
దీక దయక వచింపు మీపుడు చాతుర్మాస్యవ్రతము. నాలకింప వాంఛవొడమె"
వ॥ అనియడుగుటయు బ్రహ్మదేవుం డిట్లనియె.
క॥ "విను చాతుర్మాస్యవ్రత మనఘా! వాకృత్తు. దీని నధికశ్రద్ధక.
విను భరతఖండమందలి జనులకు మోక్షంబు సులభసాధ్యం బగుఁబో. ౪౮౧
క॥ భగవంతుండగువిష్ణుం డగు మోక్షప్రదుఁడు. ఘోరమగు సంసృతి దాఁ
టఁగ నౌక. యతని స్మరణము వగతౌఘులఁజేయు జనుల వేలుపుజోగి! ౪౮౨
సీ॥ బహుపుణ్యములఁగాని పడయంగరానిది మానవజన్మంబు మహితలమున.
నందులోఁగూడ బ్రాహ్మణుఁడయిపుట్టుట యత్యంతదుర్లభం బరసిచూడ.
బ్రహ్మత్వసంసిద్ధి పడసినప్పటికిని గరుణాయుతుండౌట కష్టతమము.
సహకరుణునకేని సత్సహవాసంబు దొరకుట మఱియును దుర్లభంబు.
అట్టిసజ్జనసహవాస మమరకున్న విష్ణుభక్తి జనింపదు. విష్ణుభక్తి
లేనివాఁడు వ్రతంబుల లెక్కసేయఁ. డవ్వి కరణీయములు సదా యాత్మజాత!
క॥ చాతుర్మాస్యంబున నోతాతా! విష్ణువ్రతంబు తద్దయు శుభ. మీ
చాతుర్మాస్యంబున వ్రతియై తోఁపనివాని పుణ్యమంతయు వృథయౌ. ౪౮౪
క॥ చాతుర్మాస్యంబు సమాయాతముకాఁ బుణ్యదేవతాయతనంబుల్
పూతములగు తీర్థములుం బీతాంబరు నాశ్రయించుఁ బృథుదానములుక.
క॥ చాతుర్మాస్యంబున హరి కాతతమగుభక్తి మ్రొక్కి యావజ్జీవం
బాతనికిఁ బ్రీతులై సుర లోతనయా! వరములిచ్చుచుందురు చుమ్మీ. ౪౮౬

ఆ॥ మనుజులగుచుఁబుట్టి మహిని జాతుర్మాస్యమునకు విముఖులైన మూఢతముల
కాయములను జేరఁ గలుషసహస్రముల్. సంశయంబువలదు సంయమీంద్ర!

కం॥ మానవతయె దుర్లభ. మామానవతను విష్ణుభక్తి మతిదుర్లభ. మో
హానీ! చాతుర్మాస్యములోనే యది యున్న నున్నె లోప మ్మెంకహో!

కం॥ చాతుర్మాస్యంబునఁగాఁ బ్రాతఃకాలంబునందె బహుభక్తిని సు
స్నాతుఁడగువాఁడు సకలఖ్యాతక్రతుఫలమువొంది క్రాలు దివమునన్. ౪౮౯

కం॥ చాతుర్మాస్యంబునఁజని పూతజలంబగు తటాకముననో నదినో
ప్రీతిం గూపంబుననో స్నాతుఁడుకా నపుడ యాడఁగు సకలాఘములున్. ౪౯౦

ఆ॥ పుష్కరప్రయాగపూర్వంబులగు మహాస్థలములందు నెందొ శ్రద్ధనరిగి
హరిశయించియుండునట్టి చాతుర్మాస్యమున మునుంగఁ బుణ్యమునకు మితియె

కం॥ రేవ తొలిసంద్రమునఁబడు తావు రవిక్షేత్ర. మచ్చటం జాతుర్మా
స్యావసరపు టొకదినమే నేవాఁడు మునుంగు వాని నెనయవు దోసఁగుల్. ౪౯౨

తే॥ నర్మదానదిలో మూఁడునాళ్లు లేగి చక్రి నిదురించునెడల సుస్నాతులైన
ప్రజల పాతకములు పటాపంచలగును. నారదమునీంద్ర! వింటె తన్మహిమ మహాహా!

కం॥ గోదావరి దిగి ప్రజ సూర్యోదయమున నొక్కపక్ష మెంగి నాడెడిచో
భేదించి కర్మజంబగు నీదేహము విష్ణులోక మెనయును దనయా! ౪౯౪

కం॥ చాతుర్మాస్యమునఁ దిలాన్వితాసులకోపనీత బిల్వదళాంచ
త్పూతోదకములతోడను స్నాతుండగు జనుని దోషజాతము లడఁగున్. ౪౯౫

—• గంగాస్నానఫలము. •—

కం॥ ఏజలముల కడనైనియుఁ దాఁజని గంగేయమనుచుఁ దలఁచినమాత్రన్
సాజంబుగ నగు నది గంగాజల మటు స్నానవిధిని గావింపనగున్. ౪౯౬

ఆ॥ గంగగూడ విష్ణు కాలిబొట్టనవేళ్ల నుండు. నద్ది కొలలఁ జెందునెపుడు.
సంసులోన మతియుం నట్లు చాతుర్మాస్యమునను పాపహంత్రి మునివరేణ్య!

క॥ స్మరియింపఁబడుచు విష్ణువు హరియించును నేలకొలల. నటుగావునఁ ద
చ్చరణోదకంబు శిరమున ధరియించుట శివ. మతండు తాఁగూర్కునెడన్

క॥ చాతుర్మాస్యంబునఁ దత్పితాంబరుఁ డుదకమందుఁ బ్రీతిని మను. న
ట్లాతని తేజముచేసము పేతం బదితీర్థమగుచుఁ బేర్కొనఁబడెడిన్. ౪౯౯

ఆ॥ అట్టి దాన స్నానమవ్విష్ణునామపారాయణంబు నగు మహాఫలములు.
దేవు నిద్రవేళ దేవత్వమే యిచ్చు నవ్వి యాచరితములైనయెడల. ౫౦౦

ఉ॥ స్నానముసేయకుండ నెవి సల్పిన నౌనవి నిష్ఫలంబు. ల
వ్వానిని రాక్షసాధములె వచ్చి గ్రహించుచునుండ్రు బల్మిమై.
స్నానము సత్యదంబును. సనాతనధర్మము. దాన ముక్తుఁడై
మానవుఁ డెన్నఁడున్ మరల మగ్నుఁడుగాఁడు భవాబ్ధిలోపలన్. ౫౦౧

మ॥ ఎవ రధ్యాత్మమెఱింగి పుణ్యతములై యిద్ధాత్రి వర్తింతురో
యెవ రామ్నాయ తదంగము ల్చదివి యెంతేఁ గీర్తి నార్జింతురో
యెవ రెవ్వా రెవి యాచ్న చేసినను నవ్వీఁ జాలియుండ్రో సుమీ
ప్రవరా! వారికి శుద్ధి స్నానముననే ప్రాప్తించుచుండుం జుమీ. ౫౦౨

ఆ॥ స్నాతు నొడలుసొచ్చి సకలక్రియాకలాపముల ఫలదుఁడగును బద్మనాభుఁ.
డట్లుగాన స్నాన మమరసంతుష్టికిం గలుషహరణమునకుఁ గార్య మెపుడు.

తే॥ గ్రహణమువినాఁగ నటి నిశాకాలమునను సంధ్యలందును గూడదు సంయమీంద్ర!
కూడ దుష్ణోదకంబునంగూడఁ గాన నొనర దటువంటిస్నానంబులను విశుద్ధి.

ఆ॥ సూర్యదర్శనమున శుద్ధి సమస్తకర్మముల విహిత. మందుమతియు హరి శ
యించు నాల్గునెలలు నేర్పడు జలశుద్ధి యమరమునివరేణ్య! యార్యగణ్య!

క॥ సలిలస్నానాశక్తులు బలుమంత్రస్నానముననొ భస్మస్నానా
మలవిష్ణుపాదజలములవలననొ శుద్ధంబుసేయవలయును దనువున్. ౫౦౬

ఆ॥ క్షేత్రతీర్థనదుల శ్రీనాథుముందఱ స్నాతుఁడైనవాఁడు పూతుఁడగును.
హరి పఱుండియున్నయపుడు విశేషించి శుద్ధదేహుఁడగునుజూ యతీంద్ర. ౫౦౭

— చాతుర్మాస్య నియమవిధి. —

శా॥ చాతుర్మాస్యమునందు స్నాతుఁడయి తత్స్నానావసానంబునన్
బూతాత్మం బితృతర్పణంబు సలుపం బుణ్యం బనంతంబు. ద్వి
స్రోతస్విన్యమలాంబుసంగమమునన్ సుస్నాతుఁడై దేవతా
వ్రాతంబుం బితృవర్గముం దనుపు నవ్వాఁడున్ మహాపుణ్యుఁడౌ. ౫౦౮

కం॥ గోవిందస్మరణంబును గావించి యొనర్పనగు సుకర్మములెల్లన్.
దేవ పితృమనుష్యావళి కీవిధమగు తృప్తిదం బిఁకేమనవలయున్. ౫౦౯

కం॥ చాతుర్మాస్యను ధర్మాన్వితంబగు శ్రద్ధతోడ నిఖిలక్రియలన్
ధూతాఘులగుటకై స్మృతిపూతంబులుగాఁగఁ జేయఁబోలును దనయా! ౫౧౦

సీ॥ అవనీసురులయెడ నతిభక్తినునికియు సత్పురుషులతోడి సంగమంబు
గురుజనంబులుగోరు కోర్కె తీర్చుటయును దైవతనివహ సంతర్పణంబు
గోవులపై భక్తి గోప్రదానంబును పితృహోత్రమునందు వేల్చుటయును
ననృతంబులాడమి యామ్నాయపాఠంబు దాతృత్వమందలి తత్పరతయు
సంతతమును ధర్మసాధనసత్కార్యములు తలంపనందు మురవిరోధి
నిదురవోవుపట్లు నియమబద్ధంబుగా వీనిఁ జేయు టెంతయేని లెస్స" ౫౧౧

నవమాశ్వాసము.

వ॥ అని [illegible]

క॥ "నియమంబన నేమవంటిది ? నియమములన నేమిఫలము [illegible] ? [illegible]
నియమము [illegible] ? [illegible] ! [illegible]"

వ॥ అని [illegible]

ఆ॥ "[illegible] వివిధ [illegible] నియమమున [illegible]
[illegible] ! ౫౧౫

క॥ అది [illegible]
[illegible]

ఆ॥ అది వివేక [illegible]
[illegible] !

క॥ అది [illegible]
విదితంబు [illegible]

ఆ॥ [illegible]
[illegible]

క॥ [illegible]
[illegible] ౫౨౦

ఆ॥ ఎల్ల [illegible]
[illegible] ! ౫౨౧

క॥ [illegible] నియమ [illegible]
[illegible] ! [illegible] ౫౨౨

ఆ॥ [illegible]
[illegible] ! [illegible]

క॥ సత్యం [illegible]
సత్య [illegible] ౫౨౪

తే॥ ధర్మ [illegible]
[illegible] ! [illegible]

క॥ పరధన [illegible] ! [illegible]
[illegible]

పృథ్వి॥ [illegible] ! [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౫౨౭

ఆ॥ విష్ణుఁ బ్రీతుఁ జేయ విద్యను గోవును భూమి నిచ్చునట్టి పురుషవరుఁడు
తనదు పూర్వికులను దరియింపఁజేసెడు. యవదుఁ డింద్రలోక మందఁగలఁడు.

ఆ॥ అనలమందు హోమ మవనీసురాళికి దాన మర్చనంబు ధేనువులకు
ననయముం బొనర్పనగును. జాతుర్మాస్యమున విశేషముగను బొనరుచునది.

సీ॥ మంచిపాకములోన దించంగఁబడినదై యెంతయుం దివ్యనా స్నిగ్ధబెల్ల
మపగతమాలిన్యమగుచు నగ్గలమును దనరారునట్టి సంద్రంపుటుప్పు
పాకంబునకుఁ గడుం బకిక వచ్చెడిరీతి నూత్నసంసిద్ధమౌ నువులనూనె
అత్యంతమధురంబు నద్యతనంబునై పాలుపొందునటువంటి పుట్టతేనె
వగరుగలిగిన రుచ్యంపు వస్తువులు తిలాన్నమే దేవతంగూర్చి యర్పితంబు
లగునో యాదేవతాలోకము గులియించి చనును దద్దాత కలశాంభోజమునీంద్ర!

ఆ॥ దానపాత్రమగుచుఁ దనరు చాతుర్మాస్య మచ్చు వెళ్ళిపోవునంతకుఁగూడ
వసుమతీసురునకు వార్ధత్త మిచ్చినఁ దొంటిసుకృతమెల్ల మంటఁగలయు.

ఆ॥ వృద్ధి పెరుఁగుచుండు వార్ధత్తమైన ద్రవ్యమున కహంగహంబు. నట్లుగాన
నించుకేని శీఘ్రమీయనున్నదాని వార్ధత్తమాచరింపఁ దగదు తనకు. ౧౫౯

ఆ॥ మోహసహితుఁడగుచు ముం దిత్తునన్ననాఁ డాదిగాఁగ నిచ్చునంతవఱకుఁ
బెరుఁగుఁ గోటిరెట్లు సరిగఁ. జాతుర్మాస్య నంతకంటె దశగుణాధికమగు.

తే॥ అట్టిదాతలు పదునల్గురైన యింద్రులరుగువఱకును నరకంబు నందఁబడుదు.
రట్లుగావున వార్ధత్తమర్పణీయ మాలసింపక నరులచే యమివరేణ్య! ౧౬౦

తే॥ ఒకరికొసఁగినదాని వేఱొకరి కొసఁగరా. దొసంగియును హరియింపరాదు మరల.
దత్తమైనట్టిదియును వార్ధత్తమైనయట్టిదియుఁ దుల్యములె యగు నరసిచూడ. ౧౬౧

సీ॥ స్వాధ్యాయ పఠనాదిసత్కార్యకరులకుఁ గరమిష్టమైన యాస్తరణములును
నూత్నాసనంబులై చూచుట కింపయి లలివహించుచు నుండు కలశములును
బలుప్రకారంబులౌ పాకము ల్గావింప బహ్వానుకూలమౌ భాండములును
సంధ్యారుణద్యుతిం జాల దీప్తంబులౌ పావనతమ తామ్రపాత్రములును
శక్తికొలఁది నీయఁజనును జాతుర్మాస్యమున మహీసురులకు మునివరేణ్య!
తన్నుఁ బూర్వజులను దద్దాత విడిపించు వృజినవితతినుండి వేగముగను. ౧౬౨

సీ॥ అవయవసౌష్ఠవం బగ్గలంబుగఁగల్గి వత్ససంయుక్తమై వఱలునావు
నుప్పుపండెడి వట్టియూషరక్షేత్రంబు వంటిదిగానట్టి పంటవలఁతి
నూనె మిక్కిలివెళ్ళు నువుధాన్యములచేతఁ బూరింపఁబడియున్న చారుపాత్రి
చమురును వత్తులు సంపూర్ణముగఁగల్గి బలుగంటువిధమున వెలుఁగుదివ్వె
విశ్వకర్త గోప్త విశ్వఫలప్రదుం డైన శౌరి ప్రీతుఁడగుటహొంటె
నవనిసురున కొసఁగునతఁడు ఋణత్రయమునను దప్పకుండ ముక్తుఁడగును. ౧౬౩

ఇష్టవస్తు పరిత్యాగఫలము.

ఆ॥ ఇష్టవస్తువులను నిడువాఁడు విష్ణుండను. లోక మిష్టవస్తులోల మెపుడుఁ.
గాన యత్నపూర్వకముగఁ జాతు రాత్మస్య వదలవలయును నిష్టవస్తువులను. ॥౨౪

ఆ॥ కంచుకంచమును ద్యజించుటవలనను భూమిపాలుఁడగుచుఁ బుట్టఁగలఁడు.
రాగిత్యాగియుఁ గుడువరాదు సదాగృహి. కందు హారి పసుఁడ మందె తగదు. ॥౨౫

తే॥ బ్రహ్మభూజమున్ స్వస్థముండుఁ దప్పక పలాశపత్రములలోన భుజియించుపంచజనుఁడు.
పొందు జిష్టుదళములయందు మెసవు పురుషుఁ డుపమానరహితమౌ పూజ్యపదము

తే॥ మర్త్యమానవుఁ దినసాను గర్తిసేష్టి మృత్తికామాయన శయనింప మతియుఁ గుద్ది!
పోలు సర్వసౌఖ్యపత్రసంభోగ మెపుడు. సేకపాత్రాన్న భుక్తి మహీశుఁడగును.

సీ॥ త్యక్తగోధూమాన్నుఁ డగు జనవల్లభుం. డగు లవణత్యాగి యధికసుభగుఁ.
దధ్యాస్తి తండులత్యాగికి ఘటియించు. గసపరిత్యాగికి నను వెదుగు.
శాకపరిత్యాగి సహితవిజ్ఞాయయాసి, ఫలపరిత్యాగి యౌ బహుసుతుండు.
మధుపరిత్యాగికి మంచికను ద్గాణ. నాగవత్యాగికి సద్బ్రహ్మముక్తి.
పాలు పెరుగు వదల గోలోకవాసియౌ. పండిపదల బుట్టుకుండు పెండి.
కనకము ద్యజింపఁ గనతబలుండగుఁ. బోగసంబువదల బ్రహ్మయగును.

సీ॥ అలచందలనువీడ నగును ధనాఢ్యుండు. పెసలనువీడ నౌఁ బీడితారి.
మిరియంబులనువీడ నగుపాలకుండగు. శొంఠివీడిన నౌను సుకవివరుఁడు.
పంచదారనువీడఁ బ్రహ్మభూజితుండగు. బెల్లంబువీడినఁ బెనఁగు సిరులు.
ఆజ్యంబువీడిన నగును సుఖాశుద్ధి. నూనెవీడ సుగంధపూరదేహ గరము.
బూరెలనువీడ సుందర మూర్తిఁడగును. బూరణపుబూరెలనువీడఁ బొందుసుఖము.
ఘారెలనువీడ జ్ఞానసంపూర్ణుఁడగును. దధియమునువీడ సతి వీడ కెలమినుండు.

సీ॥ కందులంద్యజియించి జ్ఞానవంతుండౌను బలమును వీర్యంబు గలిగి వెలయును.
మృగమాంసమునువీడ నిఁగ నాగరికుమూఁడఁ. డగు జ్ఞాని లావకత్యాగమునను.
సొగసంత్యాగి సత్యలోకమునొందు. దాడిమత్యాగి యౌఁ దతవిభూతి.
రక్తవస్త్రత్యాగి రాజవల్లభుఁడగుఁ. బట్టుకోకత్యాగి పడయు దివము.
త్యక్తగార్హస్థ్యుఁడగుచు బాహ్యక్రమమున కాశి శయనించు వాన్నైల తీర్థము సెదల
మాతృగర్భంబునందున మగలఁబుట్టఁ. డెమగలదింకనుడుక మునీంద్ర! వినుము. ॥౨౬

సీ॥ చణకమాషాన్నములు సంత్యక్తమైనచో జన్మరాహిత్యంబు సంఘటించుఁ.
చందనత్యాగంబు సల్పంగబడినచో గాంధర్వలోకంబు గాంచితీరుఁ.
కుంకుమతోడి యాలింప్తి మానుచో నవనలోకేశమౌ యాయాలయంబు.

చేత నొకప్పుడుం జేత నంటకయున్న నగును యావజ్జీవ మతిధనాఢ్యుఁ.
డనృతసంత్యాగమున మోక్షమబ్బు. యజ్ఞకర్దమత్యాగి బ్రహ్మలోకంబునొందు.
రాజవల్లభుఁడగుఁ గేసరంబువీడ హరిపరుండినసమయంబునందుఁ బుత్రి!

ఆ॥ నల్లవలువ వీడఁ జెల్లునుసత. మవశ్యమునఁ వీడవలయు హరిపరుండ.
శ్యామలాంబరంబు సందృష్టమగుమీఁద సూర్యదర్శనమున శుద్ధిగలుగు. ౫౩౨

క॥ పరమర్మంబును బ్రకటముపఱచుటచేఁ దక్షణంబ పాపముకలుగుఁగాఁ.
హరిశయనావసరంబునఁ బరనింద త్యజింపవలయుఁ బ్రజ యటుగానఁగాఁ.

క॥ పరదూషణంబు పాపము. పరదూషణవలనఁ గలుగు భయము పధికముగాఁ.
బరదూషణంబు దుఃఖము. పరదూషణకన్న నున్నె పాపము పుడమిఁగాఁ. ౫౩౪

క॥ కేవలదూషణముననే కావలసినయంత పాతకము గల్గును గా
నీ వినినయట్టివానికి నావిధమైనట్టిపాప మబ్బదు తలఁపఁగాఁ. ౫౩౫

తే॥ కేశసంస్కారసంత్యాగికిం దనూజ! తొలఁగుఁ దాపత్రయంబును దూరమునను.
హరి పరుండఁగ నఖరోమధరుఁడై యైనఁ బ్రత్యహము గంగనాడినఫలమువొందు.

ఆ॥ ఎల్లవర్ణజనుల కెలమిఁ జాతుర్మాస్య యమ్యసాధ్యుఁడైన హరి ప్రసాద్యుఁ.
డగును బంధముక్త మాహరినామంబు పలికి తలఁచుకొనియుఁ బ్రజ మునీంద్ర!" ౫౩౬

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు నారదుండు ౫౩౯

—॰ వ్రతవిధిమహిమము. ॰—

ఆ॥ "విష్ణుదేవుమ్రోల విధినిషేధంబుల నెపుడుచేయవలెనొ కృపను జెపుము.
త్వద్వచోమృతంబు తద్దయుఁద్రావిసం దృప్తిగా దవేమొ దేవ! నాకు" ౫౪౦

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు వెండియు బ్రహ్మదేవుం డిట్లనియె.

ఆ॥ "కర్కసంక్రమమునఁ గమనీయజంబూఫలములచేత హరికి యమివరేణ్య!
యర్ఘ్యమీయవలయు. నల్ల జంబూద్వీపసంజ్ఞ వానఁగాదె సంఘటించె. ౫౪౧

శ్లో॥ షణ్మాసాభ్యంతరే మృత్యు ర్యత్ర క్వాపి భవే న్మను
తన్మయా వాసుదేవాయ స్వయ మాత్మా నివేదితః.

క॥ అను నీమంత్రముచెప్పుచు ఘనచాతుర్మాస్యమందు గ్రహియింపఁగనా
తనయా! విధియు నిషేధము జనార్దనునిమ్రోల జనము శ్రద్ధాయుతమై. ౫౪౩

ఆ॥ విధియనంగ వేదవిధి. నిషేధంబన నియమ. మవ్విరెండు నీరజాక్షుఁ
డే తలంపఁ. గాన నెవ్విధముననైన సేవ్యుఁడతఁడు మానిసింహ! భక్తి. ౫౪౪

సీ॥ సాధుజనత్రాతసంరక్షణార్థమై కృతమైన తన్మూర్తి కీర్తనమును
నసురసంహారణార్థ మవతరించెడి యాదిపురుషుఁడగు శౌరి పూజనమును

ధర్మసంస్థాపన దక్షమైనటువంటి తదవతారంబుల ధ్యానములును
సాష్టాంగసహితమై యతిభక్తిసహితమై కడుశ్లాఘ్యమౌ నమస్కారములును
సర్వమును సేవంబు చక్రిసంప్రీతికై చేయువాఁడు ముక్తిఁజెందఁగలఁడు.
వాస్తవస్వరూపి వర్ణాశ్రమవిధికి మూర్తి విష్ణుమూర్తి మునివరేణ్య! ౫౪౫

ఆ॥ వ్రతమువలన హరిని వశుఁజేసికొనవలె. వ్రతము శ్రద్ధఁ జేయవలెను మేన.
మేను తపముచేత మిక్కిలి శోధ్యంబు హరిపరున్నయట్టి యవసరమున" ౫౪౬

వ॥ అనియిట్లు వచించుటయుఁ గలహాభోజనుండు ౫౪౭

ఆ॥ "ఎద్ది వ్రతము? మఱియు నెద్దితపంబని వ్యవహరింపఁబడును వసుధలోన?
హరిపరుండు నెద్ది యాచరించిన మహాఫలముగలుగు? నాకుఁ దెలుపుమయ్య"

వ॥ అని యడుగుటయు నంబుజాసనుం డిట్లనియె. ౫౪౯

ఆ॥ వ్రతమనంగ భక్తియుతమైన విష్ణువ్రతంబయగును జమ్ము తాపసాగ్ర్య!
తపమనంగ నగును ధర్మవర్తిత్వంబు. కృచ్ఛ్రముఖరకృచ్ఛ్రకృత్యమేని. ౫౫౦

ఆ॥ వినుమచింతునీకు మును వ్రతమాహాత్మ్య మమరమౌనిసంచయాగ్రగణ్య!
అన్నివ్రతములకును నత్యుత్తమవ్రతంబగును బ్రహ్మచర్య. మడుగనేల. ౫౫౧

సీ॥ బ్రహ్మచర్యముకన్నఁ బరమోత్తమంబైన ధర్మసాధనమొండు ధరణిఁగలదె.
బ్రహ్మచర్య ప్రభావముచేత నేకాదె యుగ్రమైనతపంబు నుర్విమనుట.
బ్రహ్మచర్యముకదే పనులెల్ల నిర్విఘ్నముగ సమాప్తమ్ముఁజేయఁగఁ గలయది.
బహుఫలాఢ్యంబైన బ్రహ్మచర్యముకదే సత్తపంబునకెల్ల సారభూత.
మట్టిబ్రహ్మచర్య మనఘ! చాతుర్మాస్య నాచరింపఁబడిన నతివిశేష.
మది మహావ్రతంబటంచు వనవతంబు నెఱుఁగుమయ్య. చెప్ప నేమిగలదు.

క॥ మున్నూటఱువది దివసము లెన్నఁగ సంవత్సరమున. కీదివసములం
దన్నారాయణు నొకదిన మున్నతి భజియించుటన్న నుత్తమ మరయుఁగ. ౫౫౩

తే॥ ఈసుకార్యముచేసెద నేను దేవ! యని యొకటు ల్సేయుచే వ్రతమందు. రదియుఁ
హరిపరుండిన ముఖ్యుడైన నతివిశేష. మదియె నారాయణము. ముక్తుఁడగు నొనర్ప.

సీ॥ వీతిహోత్రమునందు వేల్చుట విప్రులయందు భక్తియు ధర్మమందు శ్రద్ధ
శుభమతి హరిభక్తి సుజనసంగమమును సత్యవాదము దయాస్వాంతతయును
ఋజుభావమును సచ్చరిత్రమం దాసక్తి మధురమౌ వాణి శమదమములు
స్వాధ్యాయపాఠంబు చౌర్యంబులేమియు హింసావిదూరత హ్రీయుతతయు
మోహక్రోధలోభములను మమత్వంబు నవలఁద్రోసియునికి యాగమోక్త
సత్క్రియాఘనముగు జ్ఞానంబు మఱియుఁ గృష్ణార్పితమయి వెలయు నాత్మవృత్తి

ఆ॥ ఈవ్రతంబులున్నయెడల జీవన్ముక్తుఁడగు నరుండు. వాని నఘము లంటు
నేకవారవ్రతము యెపుడును ఫలియించు. హరిపదుండఁజేయు నధికఫలము.

క॥ వ్రతమెదియును లేకుండను క్షితిఁజాతుర్మాస్య మెవరిచే నీతనుగున్
విని వారి ధర్మమని యానతియిచ్చిరి తత్త్వవిదులు నారద! వింటే. ౧౫౭

ఆ॥ సర్వవర్ణములకు సద్వ్రతచర్య మహాఫలంబు స్వల్పమయ్యు వత్స!
యింత కెచ్చుసుఖద మదియె చాతుర్మాస్య, మింతకన్నఁ జెప్ప నేమికలదు. ౧౫౮

క॥ సర్వత్ర చూడఁబడును సుపర్వమునీ! వ్రతులచేతఁ బంకజనాభుం,
డుర్విం జాతుర్మాస్యను సర్వవిధంబులను వారి సాకె నుతించున్. ౧౫౯

సీ॥ తీర్థస్వరూపుండు ద్విజరూపుఁడును నయి జగతిఁ బవిత్రంబు సల్పునెవఁడు
ఆగమమయుఁడును ననలమయుండునై ఘనకల్పపాదపుఁ గ్రాల్చు నెవఁడు
ఎవ్వనికృపచేత నెక్కఁగూర్చుండు మోక్షమహీరుహంబుపై సజ్జనంబు
ఎవనిసేవించిన భవసూర్యమూలమౌ తాపంబు గలుగదు ధరణియందు
ఆవిరాజు విష్ణు నజా షోడశోపచారములచేతఁ బూజనము విధింపు
మదె తపంబు మతియెయు హరిపరున్నపుడు మహాతపంబటందు రార్యజనులు

—⁂ తపోమహిమము. ⁂—

సీ॥ పంచయజ్ఞము లాచరించుటయును నొక్కభంగితపంబయాఁ బ్రత్యహంబు
గృహికి స్వస్త్రీతోడి ఋతుకాలగమనముం దపమని చెప్పంగఁదగినదగును.
అనవరతంబును నవ్రతంబులాచమియును నొక్కతపమయా నుర్వియందు
సతత మహింసాదిసద్గుణంబుల నెల్లఁ బాలించుటయును దపంబె మరయ.
ప్రత్యహంబుఁజేయు పంచాయతనపూజయును దపంబె కాని మునివరేణ్య!
అవి మహాతపంబులగును జాతుర్మాస్య నాచరింప ఫలము నగ్గలంబు” ౧౬౧

వ॥ అని యిట్లుపలుకుటయును నసురముని ౧౬౨

కం॥ “పంచాయతనంబనుచు విరించీ! దేనికది సంజ్ఞ? కృప యధికముగా
మించి యెటయ్యెనో? యది పూజించుట యెటూ? విస్తరించిచెపుమీ నాకున్”

వ॥ అనవుడు బ్రహ్మయిట్లనియె. ౧౬౪

కం॥ “హరికృత్యధ్యానంబుల నోతనయా! యవని రాత్రి యందుపతి మధ్య
స్థాతిలఁజేసి సమ్యక్ములైతనరెడి పూలతోడ నర్చింపవలెన్. ౧౬౫

ఆ॥ వహ్నికోణమందు ద్వైమాతురుని నిల్పి రక్తచందనమున గాజిచేతఁ
బూజసేయవలయుఁ బుత్రి! చాతుర్మాస్యమున విశేషముగను బూజ్యుఁడతఁడు.

ఆ॥ అసురదర్పహారి యగు భగవానుండు నైఋతీయదళమునం బ్రతిష్ఠి
తుఁడయి గేస్తు పగఱఁ ద్రుంచెడి సర్వదా. యట్లు గాన విష్ణు నచట నునిచి. ౫౧౭

ఆ॥ గంధపుష్పములను గమ్మని వంటకంబులను జేయవలయుఁ బూజనంబు.
వాయుకోణమందు వరుస నంబికనుంచి కొలువవలయుఁ గులము నిలుచుపొంటె.

ఆ॥ వేనిమహిమ బ్రహ్మవిష్ణ్వాదులును లిఖింపంగఁజాల రట్టిభవుని శ్వేత
పుష్పములను సతముఁ బూజించునది యపమృత్యుముఖర దోషబృంద మెడల.

క॥ ఏకత్వంచాయతనము భూతలమున గేస్తులెల్లఁ బూజింతురు కా.
ఈతప మెపుడుం గార్యము. చాతుర్మాస్యఁ గృతమైనఁ జాలఫలంబౌ. ౫౨౦

ఆ॥ అన్ని పర్వవేళలందును గృతమైన దానధర్మములును దపమయగును.
అది యనంతఫలదమగును. జాతుర్మాస్యసమయమందు శ్రీద్ధ సల్పఁబడిన. ౫౨౧

ఆ॥ బాహ్య మాంతరమనఁ బరగును శౌచంబు ద్విప్రకారమగుచు విప్రముఖ్య !
జలకృతంబు బాహ్యశౌచంబు. శ్రద్ధనై నాచరించుశౌచ మాంతరంబు. ౫౨౨

ఆ॥ ఇంద్రియముల నిగ్రహించుట యొకతపం. బింద్రియముల లౌల్యమెల్ల నణఁప.
నది మహాతపంబటంద్రు. చాతుర్మాస్య నింద్రియార్థనియమి యొనయుసుఖము.

ఆ॥ ఉత్పథమునఁజనెడి యుర్వింద్రియంబులే నరకమునను దోఁయు నరుని. గాన
మమతయనెడి దుష్టమతియైన మొసలిని నిగ్రహించుటొప్పు నిరత మనసు ! ౫౨౪

ఆ॥ అదియు నొక్కతపమె యగును. జాతుర్మాస్యమందెదైన నగుమహాతపంబు.
కామమును జయింపఁగలవా ర్మహాత్ములు. అఖిలజగము గెలిచినట్టి వారు. ౫౨౫

క॥ కామంబును సంకల్పము నేమనుజుఁడు గెల్చు వానిదే జ్ఞానమనం.
గా. మూలమదియె తపమున కోమునియది హరిపరుండ నురుతపమగుఁజూ. ౫౨౬

తే॥ లోభ మెపుడును దాృజ్యంబు. లోభమంటఁ గిల్బిషంబుండు. సద్దాగెల్వ తపము.
హరిపరుండిన సమయమం దట్టిగెలుపు మహితతపమనఁబడుఁ బెక్కుమాటలేల. ౫౨౭

తే॥ మోహ మవివేకమును సదా మొనసి విడువఁదగును నారద ! వానిచేఁ ద్యక్తుఁడైన
వాఁడె యగు జ్ఞాని. యవ్వాని వదలకున్న నెన్నియున్నను నజ్ఞానియే నరుఁడు.

ఆ॥ మదము దేహమందు మను వైరి జనులకు. దాని నిగ్రహింపనౌను సతము.
హరిపరుండుసమయమం దవశ్యంభావ్య మిమ్మదంబు నిగ్రహించు టన్న. ౫౨౯

క॥ మానము భయదంబగుచును దానుండును సకలభూతతతియందును. న
ద్దానిని క్షమచే గెల్వఁగనౌ. నది హరిశయనవేళ నధికఫలంబౌ. ౫౩౦

ఆ॥ అధికపాపకారియైనట్టి మాత్సర్యమును జయింపవలయు మొనసి ప్రాజ్ఞుఁ.
డట్లు హరిపరుండునపుడు జయించువాఁ డిగజగముల నురల నొగిజయించు. ౫౩౧

కం॥ మునులు జితేంద్రియులయ్యును దనఁదు ! యహంకారమునఁబడఁ దావలసుగుచున్
ఘనధర్మమార్గమునువిడి యనయంబున్మార్గగాములగుదురు చూవే. ౫౮౩

ఆ॥ కాన నెప్పుడు విడువనొను నహంకృతి. యందువలన ఫలము ననుభవించు.
ఆట్లు హరిపరుండునప్పుడు విడుచుచో నధికఫలముగలుగు నామివరేణ్య !

కం॥ మనమున నేతత్త్యాగం బనునది తపమునకు మూలమగు నారద ! వీ
నిని వదలి శుద్ధమతియై మనుమనుజుఁడు బ్రహ్మమయుఁడు మహిఁ బరికింపన్.

ఆ॥ మొదలు కాయశుద్ధిపొందఁ బ్రాజాపత్య మాచరింపవలయు నవనిజనము.
హరిపరుండుసమయమందే యొనర్చుచో నది మహాతపంబటండ్రు బుధులు.

కం॥ హరిశయనవేళ నేకాంతరమైన యుపోషణము సతంబును జేయన్
నరుఁడు యమాలయమునకేఁక నరుగఁడు నారదమునీంద్ర ! యఘవిరహితుఁడై.

ఆ॥ హరిపరుండునెడల నహరహమును నరుం డేకభక్తమును సహించెనేని
ద్వాదశాహఫలము తప్పక కలిగెడి దినదినంబు నతనికిని మునీంద్ర ! ౫౮౭

సీ॥ ఎవఁడు చాతుర్మాస్య నవుచు శాకాహారి క్రతుసహస్రఫలంబు గలుగు వాని.
కెవఁడు చాతుర్మాస్యఁ దవిలి చాంద్రాయణ మొనరించుఁ దత్పుణ్య మూర్జితంబు.
ఎవఁడు చాతుర్మాస్య నెంతయుఁ బారాక మాచరించును వాని యఘములడఁగు
ఎవఁడు చాతుర్మాస్యఁ గృచ్ఛ్రసంసేవియౌ నైరుంతమునసుండు వాఁడు ఘనత.
ఏపుమాంసుఁ డో మునీశ ! చాతుర్మాస్యఁ దప్తకృచ్ఛ్రపరతఁ దావసించు
వాఁ డిహమునఁ బుత్రవంతుఁడై విష్ణుసాయుజ్య మొందుఁ గీర్తి యుర్వి వెలయు.

సీ॥ దుగ్ధపానమునఁ జాతుర్మాస్య గడపినఁ బాపసహస్రముల్ రూపుమాయు.
మితమైనయన్నంబు మెసవఁ జాతుర్మాస్యఁ గొలలం దొలంగి నైరుంత మొందు.
ఏకాన్నభోజన మెలమి జాతుర్మాస్యఁ జేసినఁ దెగుళులు చెందు లయము.
అక్షారలవణాళి యైనఁ జాతుర్మాస్య బ్రహ్మహత్యాదిపాపములు వాయు.
ఉదకములను ద్రావి యుండ్నఁ జాతుర్మాస్య నహరహంబుగూడ నశ్వమేధ
యాగమాచరింప నబ్బెడిఫలమబ్బు సంశయంబులేక సంయమీంద్ర ! ౫౮౮

తే॥ కందమూలాశనుండైన ఘనుఁడు తన్నుఁ దనదు పూర్వుల ఘోరపాతకమునుండి
యుద్ధరించుటయేకాక యొందుఁ బోయి విష్ణుసాలోక్యమునుదాను విద్వదగ్ర్య!

కం॥ చాతుర్మాస్యను విష్ణుప్రీతికిఁగా నెవఁడు శీతవృష్టి సహించున్
పీతాంబరుఁడగు శ్రీహరి యాతని కగు వశుఁడు నారదా ! వింటివొకో.

ఆ॥ మాసమంతయు నుపవాసంబులుండిన నది మహాపరాక మనఁగఁబడును.
హరిపరుండియున్న యానాల్గునెలలలో నొకటనేని దాని నొనరుపనగు.

కం॥ ఎవ్వఁడిది భక్తి నొనర్చునొ యవు విష్ణువు వాఁడు. తపములన్నిటిలోనన్
భువినిది మహితతపంబగు. సవనంబులకన్నఁ బెద్ద చాతుర్మాస్యన్. ౫౯౩

ఆ॥ దుర్లభంబు మఱియు దుష్కరంబగు నీమహాతపంబుఁ జేయు సకలజనులకు
ప్రతిదినంబునందుఁ బదివేలయజ్ఞము ల్సలిపినంతఫలము గలుగఁగలదు.

సీ॥ ఈమహావ్రతకమే మహాపుణ్యంబు. నీమహావ్రతకమే సుఖంబు.
ఈమహావ్రతకమే కడు శ్రేయంబు. నిదిసేయువానిమే నెనయు శౌరి.
జ్ఞానంబు వానికిఁ గలుగుఁ బాతకయుక్తుఁడయ్యు జీవన్ముక్తుఁడగు నతండు
మాసోపవాసియా మట్టు కేగర్జించు నఘములు. నరకంబు లంతఁజలికె.
మాయలంతఁజలికె. మఱియుఁ జాతుర్మాస్య ముపవసించియున్న యుర్వ్యమరుని.
నతిథిఁ జేయువాని హత్యాసహస్రసంజనితపాపములును క్షయము గాంచు. ౫౯౪

ఆ॥ ఎవ్వఁ డీపురాణ మితరులకును సుబోధముగ వినుచుఁ జదువుఁ దనకుఁదాను.
వాఁడుగూడ గురునివంటివాఁడై ఫలం బనుభవించు సంశయంబులేక. ౫౯౬

కం॥ పరమపవిత్రంబగు నీపురాణమును మానసమునఁ బురుషోత్తము సు
స్థిరముగనుంచి పఠించిన నరులకు దుష్ప్రాప్యమైన సుధ లభియించున్." ౫౯౭

— తపోధికారము. —

వ॥ అని యిట్లు చెప్పుటయు నారదన్న. ౫౯౮

తే॥ "షోడశోపచారంబుల చొప్పదెట్లొ హరిపరుండంగ నిత్యంబు నాచరింప
నుచితమైనట్టి యాషోడశోపచారములును నెయ్యవో వివరించి తెలుపుమయ్య."

వ॥ అని యడుగుటయుఁ బద్మయోని మఱియు నిట్లనియె. ౬౦౦

కం॥ "శ్రుతిశాస్త్రవిధానముచే నతిస్పష్టముగ విష్ణుభక్తి యాచరణీయం
బుఁ తనూజా! ఇదియంతయు శ్రుతిమూలం. మనాది హరియు శ్రుతి పలికెన్.

తే॥ బ్రాహ్మణాధారములు శ్రుతుల్. బ్రాహ్మణుండు వహ్ని యారాధనము చేయువాఁడు. [వాఁడు
యజ్ఞమున దేవు నర్చించు చాళ్రియాశమందుఁ బ్రాహ్మణాహుతి జితేంద్రియా!

కం॥ హరిపూజారతమగు ప్రీజ నిరతము ధరియింపఁజేయు నిఖిలజగంబున్. [మునీంద్ర!
స్మరణము సేయఁగఁబడినంత హరియించు నశేషమైన పాపాభీలంబుల్.

కం॥ జలరూపంబును దాలుచు జలజాయతలోచనుండు చాతుర్మాస్యన్.
దలఁచుకొనఁబడిన యెడలను విలయించు విశేషముగను వెతలు మహర్షి!

తే॥ ఉదకమునుండి యన్నంబు లుద్భవించె. హరిశరీరాంశ సంభూతమైన యన్న.
మగును బ్రహ్మము. దానిని హరినిభిలిచి యిహ జరామరణాదు లేన్నడను విఁట.

సీ॥ ఆకాశమునునుండి యాది ఋగ్వేద మొక్కటియె యేర్పడెఁగాని క్రమముగాను.
జగతి యజుస్సామసంజ్ఞలుగలది సహస్రశీర్షమును నారాయణమయ.
మయి షోడశార్చల నలరారుచును మహాసూక్తంబటంచుఁ దాఁ బ్రోక్తమయ్యె.
తత్పాఠమాత్ర నెంతటి బ్రహ్మహత్యయు నడఁగును. బుధుఁడైన యవనిసురుఁడు
స్వీయదేహమునను స్మృత్యుక్తమున న్యసించునది మొదటఁ. బిదప శుద్ధమయిన
సురుచిరప్రతిమల మఱియు సాలగ్రామములను నొగి న్యసింపవలయు లలిని. ౬౦౬

సీ॥ వైకుంఠపురమున వర్తించునట్టిఁడు కౌస్తుభమణిచేఁ బ్రకాశమానుఁ
డర్యమకోటితుల్యప్రభాసహితుండును పంచశాఖస్థిత భవ్యదండుఁ
డఖిలపాపసమూహహరణుండు శిఖయును సూత్రంబు గలిగిన సుందరుండు
పచ్చనిరంగు హొంబట్టు పుట్టముగట్టి పెంపెసలారెడిభిక్షురాట్టు
నైన విష్ణురూప మావాహనముచేసి పూజసేయవలయుఁ బూర్ణభక్తి.
అవిధంపుఁబూజ యల్లచాతుర్మాస్యమున విశేషఫలదమని వచింతు. ౬౦౭

—♦ షోడశోపచారపూజ ♦—

ఆ॥ ధ్యానసంస్థుఁడైన తద్విష్ణుభగవాను బ్రణవముఖరములను బరఁగునట్టి
ఆదిఋక్కుచేత నావాహనముచేయవలయుఁ బ్రథమమందుఁ గలహాశీల! ౬౦౮

తే॥ పార్షదులతోడ సహితుఁడై పరగుచున్న హరినిగుఱియించి సౌవర్ణ మాసనము ద్వి
తీయ ఋక్కునఁ గల్పించి యీయవలయు. భూరిభక్తిని నది పరిపూర్ణమగును. ౬౦౯

తే॥ పాద్యము తృతీయ ఋక్కున హృద్యముగను సేవవలయును గంగను సంస్మరించి.
నాలుగవఋక్కుచే నర్ఘ్య మొలి విడుచునది సరిత్తులతోడ సప్తాంబుధులను. ౬౧౦

తే॥ మఱి జగన్నాథునకు నాచమనము చేయనగును శుద్ధోదకమున. మూఁడాచమనము
లాచరించిన బ్రాహ్మణుఁ డగును శుద్ధుఁ. డాచమనవారి పరిష్కృతిస్థమగుట లెస్స.

సీ॥ ఫేనబుద్బుదముల హీనమౌ నుదకంబు హృత్ప్రాప్తంబుగా శుద్ధినెసయు ద్విజుఁడు.
కంఠగతంబుగా క్షత్రియునకుఁ దాలుగతముగా విశునకుఁ గలుగుశుద్ధి.
స్త్రీయును శూద్రుండుఁ జేత జలంబుల స్పృశియించియే శుద్ధిఁజెందఁగలరు.
భక్తియుక్తంబుగఁ బంచమఋక్కుచే నాచరితవ్య మయ్యాచమనము.
భక్తిచేతనె గ్రాహ్యుండు పద్మనాభుఁ-డాత్మనిచ్చును భక్తిచే నతఁడు సరిగ.
ఆచమనమైనతరువాత నాఱవదగు ఋక్కుచే స్నాన మొగిని జేయింపవలయు.

సీ॥ నిఖిలౌషధీరసాన్వితము భస్మసుతుసంస్థితమును మఱి సువాసితము నైన
జలమున మనసుచే సముపాహృతంబైన తీర్థోదకమునను దేవునకును

స్నానంబుఁ జేయింపవలెను గరము శ్రద్ధ-నశ్రద్ధ దత్తమౌనట్టి రత్న
రాశియైనను ఫలరహితమౌ. శ్రద్ధచే నర్పిత జలమే ననంతఫలద.
మట్టిశ్రద్ధతోడ నట్లు చాతుర్మాస్య నర్పితస్వుఁడైన నగుఁ బవిత్రుఁ.
డంత వస్త్రదాన మాచరితవ్య మేడవది యైన బుక్కున విభువునకు. ౬౧౩

క॥ ఆచ్ఛాదింపఁగఁబడుజగ మాచ్ఛాదింపంగఁబడిన హరివస్త్రముచే.
ఆచ్ఛాదనదానం బోసచ్ఛీల ! మహాఫలంబు చాతుర్మాస్యన్. ౬౧౪

ఆ॥ విష్ణురూపియైన భిక్షునకుం బునరాచమనము నొసఁగవగు మునీంద్ర !
అంత యజ్ఞసూత్ర మష్టమబుక్కుచే నీయవలయు. దానిచాయ వినుము. ౬౧౫

సీ॥ దానిసంస్పర్శంబు భానుకోటిస్పర్శమున కనురూపమై తనరు ఘనత.
అనవరతంబును నత్యధికముగ విరాజమానంబది తేజుతోడ.
అగ్రహపూరితుండగు విప్రునం దది సౌదామినీకోటిసమతఁబరఁగు
బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరస్వరూపంబును వేదమయంబునై వెలయునద్ది.
సవితృచంద్రవహ్ని సంగమమున బుణత్రయము చేత సంయుతంబునద్ది.
తత్ప్రభావమునను దా ద్విజన్ముండునుగాఁ బేర్కొనంగఁబడెనుఁ బృథివి జనుఁడు.

సీ॥ జన్మంబుచే శూద్రశబ్దవాచ్యుండును సంస్కారమున ద్విజశబ్దవాచ్యుఁ
డతఁడు. శాపానుగ్రహసమర్థుఁ డట్లు కోపంబు ప్రసన్నత బ్రాహ్మణుని వె.
త్రైలోక్యమునయందుఁ బ్రవరుండునాఁగను బ్రాహ్మణరూపుండె పలుకఁబడెను.
బ్రాహ్మణసముఁడైన బాంధవుఁ డెకలేఁడు. కలుగదు తత్తుల్య గతియు నేని.
సచర మచర మైన జగతీత్రయంబునం దొకఁడు బ్రాహ్మణునకు నుద్దిగాఁడు.
హరిపరుండునైనెడల యజ్ఞోపవీతి బ్రాహ్మణుఁడు చేయు నఖిల మాత్మమయము.

ఆ॥ అఖిలజగముగురుఁడు హరి యాతుకర్దమతృప్తుఁడగుట దాన లేపనంబు
నవమబుక్కుచేత సవనరూపున నాచరింపవలయుఁజూ నిలింపమౌని ! ౬౧౭

క॥ ఈ నిఖిలంబగులోకం బా నారాయణునిచేత నావ్యాపితమౌ. మా
శ్రీనాయకు సత్కీర్తినెకా నారద ! వాసితంబు కదు జగమెల్లన్. ౬౧౯

సుగంధి॥ తేజమునను సూర్యుఁడగుచు దేవభావ మొంది వి
భ్రాజమానమైన యట్టి బ్రహ్మముఖరపదములన్
రాజిలంగఁగలదు చందనంబు హరి కొసంగుచో
త్మాజనం బిఁకేమి నీకు సంయమీ ! వచింపదున్. ౬౨౦

క॥ చందనలేపముచేఁ గడుసుందరుఁడగు నందసూనుఁ జూచిన భాస్వ
న్నందను మందిర మొందరు. సందియమే యందులకిఁక జాతుర్మాస్యన్. ౬౨౧

ఆ॥ దళమబుక్కుచేతఁ దగఁ బుష్పపూజయు భక్తిపూజ చేయఁగలయు నట్లు.
పుష్పగర్భమందె పూజ్యయగు లక్ష్మి రహి వసించుఁ దా నిరంతరంబు. ౬౨౩
తే॥ సర్వమయుఁడయ్యు విష్ణు వేచాయ దోషముల స్పృశింపంగఁబడఁడో యాలలిని లక్ష్మి
యును సతీత్వంబు లోపింపకుండ నుండు సర్వమయయయ్యు నారదసంయమీంద్ర!
ఆ॥ ఎల్లప్రతిమలందు నిలఁగల మనుజాది సర్వభూతములను సంతతంబుఁ
బూలతోడిపూజ పొసరింపఁదగినది దేవతల పితౄళ్ళ తృప్తిపొంటె. ౬౨౪
ఆ॥ ఆధికాంతుతోడి హరి యొక్కఁ డెవనిచేఁ బూజసేయఁబడునో పూలచేత
బ్రహ్మమొదలు స్తంబపర్యంతమగు జగం బతనిచేత నగును నర్చితంబు. ౬౨౫
ఆ॥ అట్లుగాన విష్ణు నవదాతసుమములఁ బూజసేయఁగలయుఁ బూర్ణభక్తి
ననయ మధికఫలదమగును జాతుర్మాస్యయందె యట్టిపూజ యాచరింప. ౬౨౬
ఆ॥ భక్తిసహితమైన ప్రసవార్చనంబున నభిమతార్థసిద్ధి యగును సతము.
ప్రసవశోభి హరికిఁ బ్రణతుఁడౌ నొరుఁడును క్షయవిహీనమైనజగము వొందు.
క॥ ఈపని చాతుర్మాస్యను నేప్రజ చేసినను గలుగు నెక్కువఫల మో
శాపాయుధ! యేకాదశి ధూపము యతిరూప్రుఁడగు విధువునకు నిడనౌ. ౬౨౭
శ్లో॥ వనస్పతిరసో దివ్యో గంధాఢ్యో గంధ ఉత్తమః
ఆఘ్రేయ స్సర్వదేవానాం ధూపోయం ప్రతిగృహ్యతాం. ౬౨౮
శా॥ ఈమంత్రంబును జెప్పి యాగుమజమై యేపారు ధూపంబు త
ద్భూమీభర్తకు నిత్య మిచ్చునది. చాతుర్మాస్య నింకన్ ఫలం
బౌ. మాంసీజటలన్ సితామధువులన్ వ్యాప్తంబు బాహ్లీకమున్
సోమంబుం గల దైన ధూపమిడినన్ సూనూ! బలిధ్వంసికిన్. ౬౩౦
ఆ॥ క్రతుభుజులు తనూజ! ఘ్రాణంబువలనను సంతసించుచుండ్రు సంతతంబు
ఘ్రాణహారము ధూపకర్మంబు. గావున నర్పణీయమద్ది హరికి భక్తి. ౬౩౧

దీపమహిమ.

క॥ ద్వాదశబుక్కవ దీపం బౌ దేయము ముక్తికాములగువారల కో
భూదేవా! తేజోవిభవౌ దీపము ముఖ్యమగును నఖిలక్రియలన్. ౬౩౨
శ్లో॥ దీప స్తమోఘనాశాయ దీపః కాంతిం ప్రయచ్ఛతి
తస్మా ద్దీపప్రదానేన ప్రీయతాం మే జనార్దనః. ౬౩౩
ఆ॥ వేదబుక్కుతోడ విహితమైన పురాణమంత్రమిది కుమార! మహితదీప
దానమునఁ బ్రయుక్తమై నశింపఁగఁజేయుఁ గల్మషములు. నేమిగలదు చెప్ప.

శా॥ చాతుర్మాస్యమునందుఁ జక్రియెదుటన్ జాజ్వల్యమానంబుగా
జ్యోతిన్ నిల్పినవాని పాతకపురాసుల్ దహ్యమానంబులౌ.
ప్రీతిం గృష్ణునియాలయంబునను దివ్వెం బెట్టుపర్యంతమే
ఖ్యాతుండయ్యెడుఁ బాపి. పాపములు నిర్భీతాత్మ గర్జించెడిన్. ౬౩౫

శా॥ దీపంబున్ దరిసించుమాత్రమున సిద్ధించున్ సమస్తంబు. శ్రీ
గోపాలాలయమందు దీపమును నేకోర్కిం బ్రతిష్ఠించునో
ప్రాపింపంగలఁ డడ్డులేక యది పుత్రా! చక్రి నిద్రించుచో
దీపారాధనచేయునట్టిఁ డెనయుం దృప్తిన్ ఫలం బెంతయున్. ౬౩౬

క॥ పంచాయతనస్థలముల నంచిత తత్పంచ దేవతాయతనములం
దుంచునది దివ్వె త్రిజగత్పంచారా! తప్పకుండఁ జాతుర్మాస్యన్. [నిచ్చుముక్తి

తే॥ అర్చితుఁడు ధ్యాతుఁడును స్తుతుఁడగుచు నొకయెడ పేందు్రఁ డానందమొందుచో
ముక్తికోటి కిచ్చునది విష్ణుమూర్తి కెపుడు స్వగృహమందునఁగల శుభవస్తువెల్ల.

క॥ శ్రీపతిదీపం బస్మద్దీపంబునకన్న మిన్న. శ్రీపతియే చూ
నాపాలిటి నైశ్వర్యం. బోపుత్రా! కోరకుండ నొసరిన దదియున్." ౬౩౯

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు నారదమునీంద్రుండు ౬౪౦

ఆ॥ "మాధవాలయమున మంత్రపూర్వకముగా దినదినమునఁ బెట్టు దివ్వెకంటె
నధికఫలద మెట్టులగును జాతుర్మాస్యమందుఁ బెట్టుదివ్వె యబ్జయోని!" ౬౪౧

వ॥ అనవుడు సురజ్యేష్ఠుండు ౬౪౨

సీ॥ "పులుఁగుతత్తడి రాతెపో యధిదైవంబు సంతతంబును నాకు సంయమీంద్ర!
చుట్టుకైదువుజోదె మా పూజనీయుండు నిరతంబు నాకు మునిప్రకాండ!
ననుగాడ్పుదిండి పానుపుఁబండె నూమేటి ధ్యానింతు సతమేను దాపసేశ!
పసిడిపుట్టముదాల్చి పసఁగు వైకుంఠుండు నాకంటె నుత్కృష్టుఁ డోకుమార!
అట్టివారి కభీష్టమగు దీప మనఘంబుఁ బాపహారకంబు భక్తవర్య!
అది విశేషముగను నల్ల చాతుర్మాస్యఁ గామసిద్ధికరము ధీరుదగ్ర్య! ౬౪౩

క॥ వెన్నుఁడు దీపమునం బలె జన్నముల సహస్రమునను సంతుష్టుండై
తన్నుఁ భజించినజనులకుఁ దిన్నగ వరమీఁడు తనయ! తెలియుదో లేదో.

ఆ॥ అల్పమైనయట్టి వ్యయమున దీపంబు నిల్పవచ్చు. ఫల మనల్పమగ్గి.
హరిపదుండఁ బెట్టు నా దీపపుంబుణ్య మింతయనిగణింప నేరితరము? ౬౪౫

తే॥ కాన సర్వాత్మభావనఁ గరము శ్రద్ధ హరికిఁ బ్రీతిరూపమైనట్టి యతికి దీప
దాన మొనరింపఁ బంకజాతని స్పృశింప. దట్టు లుద్యోతితంబగు నఖిలజగము.

ఆ॥ అట్లు దీపదాన మగుడుఁ ద్రియోదశబుధ్యాదిచేత హరికి వృష్టమగుచు
వెలయునన్నమును నివేదింపవలయుఁ జా భక్తియుక్తులగుచుఁ బ్రజలు తనయ!

ఆ॥ అమృతముం ద్యజించి హరి యన్నముం గోరు నమరులును గృహస్థు నంగణంబు
గాచి యుందు రెపుడుఁ గానఁ జాతుర్మాస్య నన్న మొసఁగవలయు హరికి ద్విజుఁడు.

సీ॥ కమనీయాతిమములౌ తమాలంపుటాకులం బోలుచు పారుచుండెడి పోకపండ్లు
స్వాదువులైనట్టి జంబూఫలంబులం దద్దయు మధురమౌ ద్రాక్షపండ్లు
తృప్తికరంబులౌ తియ్యమామిడిపండ్లఁ జాల స్థూలములైన జామపండ్లు
క్రొత్తదములైనట్టి దాడిమఫలములం దత్కాలసముద్భూత పదములను
జక్రపాణిఁ గరము సంతుష్టునొనరింప నర్ఘ్యమీయవలయు నధికభక్తి.
అంత నాచమనము నార్తిక్యమును నిచ్చి యఘంబు లెల్లఁ బ్రిసలుపోంతె.

తే॥ శంఖతీర్థంబు గొంచుఁ దత్సలిలమందు ఫలములుంచి మధుద్వేషి ప్రీతికృతియగు
యతివరున కర్ఘ్యమిచ్చిన నబ్ధిసప్తకాంబు దానఫలావాప్తి యగును బ్రజకు. ౬౫౦

క॥ పదునాలవ బుధ్యాన యతిపదముల కేఁగంగవలయుఁ. బదపడి భక్తిన్
పదునైదవదగుబుధ్యానఁ బ్రదక్షిణము సేయనగును బాలుఁతోడన్. ౬౫౧

తే॥ నాలుగుపర్యాయములు జగన్నాథరూపుఁడైన యతికిఁ బ్రదక్షిణమాచరింప
నద్ది జగతీత్రయంబున కగుఁ బ్రదక్షిణం. బటుల సర్వతీర్థాటనంబు నగును. ౬౫౨

— సాయుజ్యచింతనభక్తి. —

ఆ॥ యోగవేత్తయగుచు నొగిఁ బదునారవ బుధ్యచేత దేవబుధవరేణ్య!
స్వాంతమందు దేవసాయుజ్యచింతన సేయవలయు భక్తి క్షితిసురుండు. ౬౫౩

క॥ తనకును మధుసూదనునకు ననయము భావింపఁగూడ దాత్మను మూర్తిన్.
మను యోగవిదుఁడు దృశ్యంపన మూర్తామూర్తరూపుఁడగుటఁ దనూజా! ౬౫౪

ఆ॥ అతఁడు దృష్టుఁడైన యావల సదసత్స్వరూపమునను బ్రభవమై పాలిచెడి
క్రియ నివృత్తమగుఁ దనయ! తేజములలోన నాత్మ రవిగనెంచునది సతంబు.

ఆ॥ ఏనె హరినటంచు నెద నెప్పుడును విచారించునట్టి ద్విజవరేణ్యుఁడు సుత!
హరిశరీర మొంది యగును జీవన్ముక్తుఁ. డింతకన్నఁ జెప్ప నేమిగలదు. ౬౫౬

క॥ చాతుర్మాస్యను యోగసమేతుఁడు కావలయు ద్విజుఁడు మిక్కిలి. శ్రీయో
షాతయగు విష్ణునం దిది యాతతమగు భక్తియోగ మాత్మజ! వినుమా. ౬౫౭

ఆ॥ అట్టిభక్తియోగ మాహాత్ములకె కాక క్షత్రియ వైశ్యులకును సముచితంబు.
స్త్రీలుఁ శూద్రజులును ద్రిజగతీసంచార! దాని నాచరింపఁ దగరు తగరు." ౬౫౮

వ॥ అని చెప్పుటయు నారదుండిట్లనియె. ౬౫౯

క॥ "స్త్రీశూద్రుల కెదిధర్మము? శ్రీశుని సేవింపకుండ నెటు లవ్వారల్
పాపిష్ఠత్వము వహియించెద? లోకేశధృతి! ముక్తియెట్టు లొగిఁ జెప్పుమయా."

—♦ సచ్ఛూద్రులు. ♦—

వ॥ అనవుడు బ్రహ్మదేవుండు ౬౬౧

క॥ "సచ్ఛూద్రులుసహిత మతిస్వచ్ఛములగు వేదములను జదువందగ దో
సచ్ఛీల! నరకమునఁబడుఁ దచ్ఛ్రవణంబుననఁ. యేల తదుపరివార్తల్. ౬౬౨

పృథ్వి॥ పురాణపఠనంబునన్ మునివరేణ్య! తచ్ఛూద్రులా
చరింపఁదగదయ్య సంశ్రవణమున్ వినా యెంతయున్.
ధరామరముఖంబునం దవిలి యర్థ మా గ్రాహ్య. మె
త్తఁటిన్ స్మృతుల విన్కియుం దగ. దిఁకేమి వాక్రువ్వనా" ౬౬౩

వ॥ అని వక్కాణించుటయుఁ గలహాశనుండు వెండియు నిట్లనియె. ౬౬౪

తే॥ "ఎవరు సచ్ఛూద్రులను ఖ్యాతి నెనసినారొ వారి వివరించి చెప్పంగవలయు దేవ!
ఎవరు సచ్ఛబ్దమున వాచ్యు? లెవరు శూద్రు?లిలను సచ్ఛూద్రనామ మదెట్లువచ్చె?"

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయుఁ బంకజాసనుండు ౬౬౬

తే॥ "తుల్యకులరూపయును దశదోషరహిత యయినకన్యక వేదోక్తమైనవిధిని
పరిణయంబైన శూద్రుండు ధరణిలోన నగును సచ్ఛబ్దపూర్వుఁ డోయనుఁగుఁదనయా!

సీ॥ అంగంబులం దెందు హైన్యంబులేక ప్రావస్త్యంబువహియింపఁ జాలుదాని
కుష్ఠంబు మొదలైన గొప్పజాడ్యములచే నిందితగాకుండ నెగడుదాని
పలుకుపల్కునఁ దేనె లొలుకంగ మాటాడు చెంతయు లలితయై యొసఁగుదాని
దశదూషణములకు స్థానంబుగాకుండఁ జెలువుదనంబునం బరఁగుదాని
ఆగమోక్తవిధిం బెండ్లియాడినట్టి వాఁడు సచ్ఛూద్రుఁ. డతఁడు దేవముఖులకు వి
భాగకృత్తగును. దదూఢ ప్రథమ మెల్లపుణ్యకృతులం బ్రకీర్తిత పుత్ర! వినుము.

వ॥ దానితోడం గూడి చేయు ధర్మంబు సంపూర్ణఫలప్రదంబు. ౬౬౭

సీ॥ మతి నమస్కారాంతమంత్రపూర్వకముగఁ బంచయజ్ఞము లాచరించుకొనుచు
ఎలమి నిష్టాపూర్తములను శ్రాద్ధాదికంబులను శుద్ధుండయి సలుపుకొనుచు
భృత్యులు మొదలైన భీదజనంబుల సంరక్షణమునందు సక్తులగుచు
ఆమ్నాయవిధిఁ బెండ్లియాడిన స్త్రీతోడి రతమాత్రమునఁ దృప్తమతులగుచును
కృష్ణ పావననామ సంకీర్తనమ్ము నేమఱక చేయు శూద్రునిమొదల దేవ
తలును సంతుష్టులగుదురు తనుభవా! విశేష మతు హరి పవళింప శేషశయ్య.

తే॥ ఆదుదియుఁ జేయనగుఁ బంచయజ్ఞముల నమంత్రకంబుగ నారదమానిచంద్ర!
పితరులకు దేవతలకును బ్రీతియగును బంచయజ్ఞంబులంబోలెఁ బతిసపర్య.

క॥ పతివ్రత దేహంబున దేవతలెల్లరు నుందు రిగాన భార్యాభర్తల్
యుతులయియె ధర్మకృత్యములను సతతముం గావింపవలయు సంయమిముఖ్యా!

తే॥ ఉభయులుం గొల్చి యర్థింప నొసఁగినట్టు లాకరికొసఁగరు వేలుపు లోకుమార!
కాన నెల్లప్పుడుం బుణ్యకార్యములను సహితులైయుండవలయును సతియుఁ బతియు.

క॥ చాతుర్మాస్యంబున సంప్రీతి సతీపతులు గూడి విష్ణుని భక్త్య
న్వితంబుగ సేవించుట యోతనయా! భవ్య. మేల యుక్తులు పెక్కుల్. ౬౨౪

తే॥ భర్తకున్న దర్ధభాగంబె తనమేన. నపర మూర్ధమైన యాత్మకులజ.
దర్ధకార్యమునకు నధికార మాపెది యగుట సర్ధధర్మ మదె ధరించు. ౬౨౫

తే॥ ఎవతె మృతుఁడైన పతితోడ నెలమి ననుగమించు నాపె పతివ్రతయంచుఁ దెలియు
ముద్ధరించును గులమంతయును గుమార! యాపె యాత్మీయమైన మహత్త్వమునను.

ఆ॥ అన్యజాతివాఁడె యగుఁగాక తనుఁ బెండ్లియాడినట్టివాని ననుగమించి
అగ్నిఁ జొచ్చునట్టి యాసాధ్వి కులమెల్ల నుద్ధరించుఁజుమ్ము యోగిచంద్ర! ౬౨౬

ఆ॥ పుణ్యపురుషు లుదకముననుండి పాచిని దీరమునకు బలిమిఁ దీసినట్టు
లనుగమించువనిత యాత్మీయసాధు సముద్ధరింపఁగలుగు నోకుమార! ౬౨౭

క॥ ఒకజాతిపురుషుఁడును వేఱొకజాతి స్త్రీయుఁ బెండ్లి యొనరిచికొనినన్
బ్రికటంబగుధర్మక్రియ నీక వారిరువురును ద్యాజ్యు. లేమనవలయున్. ౬౨౮

ఆ॥ ఎవరివర్ణమునకు నేర్పడియుండిన యాసుకర్మములు సమాచరించి
యశమొ శుభమొ పొందనగుఁగాని సంబంధ మించుకయును నుండ దిద్దఱికిని.

ఉ॥ ఎక్కువదానిఁగాని మతి హీనకులోద్భవఁగాని పత్నిఁగా
నొక్కపుడుం బొనర్పఁదగఁ డుర్విని శూద్రుఁ.డటులొనర్చి పెం
పెక్కఁడు. దానిఁగూడుకొని యేదియొనర్చినఁ గాదు తృప్తిదం.
బక్కట! తత్తనూజకృతమైనను నట్టులె వ్యర్థమయ్యెడిన్ ౬౩౧

ఆ॥ విలిచిచేసికొనిన జలజాక్షి దాసినా వాచ్యయగునుజుమ్ము వసుధలోన.
సంయమిప్రకాండ! సచ్ఛూద్రునధికారమందు మన దొకప్డు నమృగాక్షి. ౬౩౨

క॥ ఏకన్నియ జనకునిచే శ్రీకరముగ నిచ్చి పెండ్లిచేయంబడునో
ఆకన్నియ పితృదేవార్చాకరణంబునకు నగును సాధక యెపుడున్. ౬౩౩

సీ॥ సల్లతంబులు చాలంగఁగల్గియు వినయవిధేయతాన్వితయగుచు
పతిమీఁద నత్యంతభక్తిగల్గినదయి సచ్చరిత్రముతోడ సహితయగుచు
సద్వంశమందున జనియించినట్టిదై మతిమతి శోభాయమానయగుచు

ధర్మకార్యంబులం దత్పరయయి వివేకముదొట్టిగుణములు గలదియగుచు
వెలయుకన్య ధర్మవిధిచేత సచ్ఛూద్రిజనుఁడు పెండ్లియాడఁజనును సుత ! ప
విత్రిములనుజేయుఁ బిత్పమాత్పవంశంబు లట్టికన్య. యేమియనుదు నింకను.

క॥ ఇదియే సచ్ఛూద్రులవిధి. యదిచెప్పితి. వారికన్న నపకృష్టులకుఁ
పదితీరుల పెండ్లిండ్లును బదివిధముల తనుభవులును బరగెడి వినుమా. ౬౨౫

ఆ॥ నాలు గుత్తమములు నారద ! యువ్వివాహములలోన. మిగిలినట్టి నాల్గు
హీనజాతివారి కేర్పాటుచేసిరి యాద్యులైన ప్రాజ్ఞు. లది వచింతు. ౬౨౬

సీ॥ తనయ ! ప్రాజాపత్యమును బ్రాహ్మమును దైవ మార్షంబు గాంధర్వ మాసురంబు
ప్రాతిభంబును మఱి పైశాచనామంబు ఘాతన రాక్షసాఖ్యములు పదియుఁ
అగునువివాహంబు. లౌరస క్షేత్రిజుల్ క్రీత కానీనులు కృత్రిముఁడును
గూఢజ దత్త సహోఢజుల్ పౌనర్భవాపవిద్ధులు పదుం డాత్మజాతు.
లౌరసునికన్న హీనులైనట్టివారు హీనులకె పుత్రులై శుభ మీయఁగలరు.
ప్రకృతులంబోలె నీచులు పదునెనిమిదిమంది. తత్కారణీయధర్మములు వినుము.

సీ॥ విధియొండులేదుచూ వీరికిఁ బూజ్యులౌ క్షోణిదేవతల శుశ్రూషదప్ప.
క్రియ యనుత్తమం బీనికృష్టుల కెడియును నంబుజనాభు ధ్యానంబుదప్ప.
స్మృతి యెది విధియింప దితరంబు వీరికిఁ జంద్రిశేఖరుని యర్చనముదప్ప.
మంత్రింబులనువీరు మదినైనఁ దలఁచు టక్రిమమగు దానధర్మములఁదప్ప.
శ్రద్ధనొనరించు దానధర్మముల కెపుడు నాశముండదు లోకంబునం గుమార !
శ్రద్ధలేకుండ నశుచిత సల్పెనేని యగును వైరస్యకారణ మదియె తుదకు. ౬౨౭

తే॥ హీనకులులకును నహింస ధర్మంబు. మహాఫలప్రదంబు. నందులోన
హరిపరుండ దేవతార్చకుఁడగుచు నహింసనూనఁ బున్నె మెన్నఁదరమె. ౬౨౮

క॥ అవిరోధులును సుదర్శను లవు సచ్ఛూద్రు లట ధర్మ మనయము సేవిం
త్రివనీసురశుశ్రూషను నవితథమగు దానమునను యమిశులచంద్రా ! ౬౨౯

తే॥ వృత్తి సచ్ఛూద్రిజనులకు వృథగ నన్నృతములను బలుకక వాణిజ్యముం బొనర్చు.
టింక వడ్డిని నూటింటి కెనుబదియవ పాలు గైకొను టెంతయుం బాడియగును.

ఆ॥ శ్రుతిరియాదులందు సహపాదవృద్ధి గ్రహింపఁబడెడి సంయమీంద్ర ! పుడమి.
ఇటులొనర్పఁ గలుగ దించుకయును బాపబంధ మొకపుడేని ప్రజల కరయ.

తే॥ కల్యమున దేవతాపూజ క్రమముగాను ధరణిసురసేవనంబు మధ్యాహ్నమందు
స్వకృతులన్నియు నపరాహ్ణసమయమందు సల్పునటువంటిమనుజుండు సౌఖ్యమొందు

సీ॥ గేస్తులైయనుచు సత్క్రియ లాచరించుచు నాతిథ్యమిచ్చుచు హరిఁ దలఁచుచు
పంచయజ్ఞంబులు భక్తిఁ గావించుచు దీనులం బ్రోచుచు దానమిడుచు
సాధులం గొల్చుచు సదపత్యముం గంచు క్షమవహించుచు సదాచారులగుచు
షడ్ద్వాదశాక్షరజప మొనరించుచుఁ ద్యక్తసంతాపమాత్సర్యలోచు
శక్తికొలఁది భూతసంతృప్తిసేయుచుఁ ద్రయిపఠింపకుండ ధర్మపరత
వర్తిలంగవలయు వసుధ సచ్ఛూద్రులు స్వర్గలోకసుఖము వడయుపొంకె. ౧౯౪
ఆ॥ అనయ మెవరు హరికి హరునకు భక్తులై యుంద్రొ వారు స్వర్గమందుఁ బోయి
యుండఁగలరు దేవతోత్తములుంబోలె. హరిపరుండ నంత కతిశయంబు " ౧౯౫

—• అష్టాదశప్రకృతులు •—

వ॥ అని వక్కాణించుటయుఁ గలహాశనుండు వెండియునిట్లనియె. ౧౯౬
క॥ "పదునెనిమిదిప్రకృతులటం చుదిత. మ్మవి యెవ్వి ? వాని నుండిన ధర్మం
బెది ? మఱియు వృత్తియెయ్యది విదితంబొనరింపుమయ్య విశ్వస్రష్టా ! " ౧౯౭
వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయుఁ జతురాననుండు ౧౯౮
క॥ " తనకాలపుఁ బరిమితి మేల్కొను శ్రీహరి బొడ్డుదమ్మిలోపల నే మున్
జనియింపఁ బెద్దకాలంబున కాఁతడు సృష్టిసేయఁ బూని స్మరించెన్. ౧౯౯
మ॥ చతురాస్యంబులతోడఁ బంకజమునన్ జన్మించి తర్వాత నో
సుత! తత్కుక్షిఁ బ్రవిష్టుఁడై యిటునటుం జూడంగ బ్రహ్మాండముల్
శతము ల్కానఁగనయ్యె. నబ్రిపడి మెల్లన్ వెండి నేనంత వ
చ్చితిఁబో యీవల. నంతయున్ మఱచితిన్ సృష్ట్యర్థమా హేతువున్. ౨౦౦
ఉ॥ క్రమ్మఱ నాభినాళమున గర్భముజొచ్చి ప్రజన్ సృజించి యా
పిమ్మట వచ్చి యీవలకు విస్మృతిఁజెంది జడుండునా మనన్
ఖమ్మననుండి విస్ఫుటముగం "దపముండు" మటంచు నొక్క శ
బ్దమ్మగుడుం దపించితిని దద్దనటుం బదివేలయబ్దముల్. ౨౦౧
చ॥ మఱియు శ్రుతి స్వరూపమగు మంచివచస్సు తపోబలంబునన్
సురసరణిన్ వినంబడియెఁ జోద్యముగన్. భగవానుఁడైన శ్రీ
హరియును "రాజసంబయినయట్టి గుణంబును బూని చేయుమీ
సరవి నకల్మషంబయిన సర్గ" మటం చిటు లాజ్ఞయిచ్చెఁ దాన్. ౨౦౨
ఉ॥ మానససృష్టి పూర్వమున మత్కృత. మంత మరీచిముఖ్యులౌ
మానివరు ల్విసృష్టులయి మామకసృష్టికి బాసలైరి. త

తత్త్వసుల వేదరక్షకయిచూ సృజియించితి బ్రాహ్మణుల్ల. నీ
వా నయకోవిదాగ్రిణులయందుఁ గనిష్ఠుఁడవోయి నారదా! ౨౦౩

సీ॥ ఉపనిషత్సారంబు నొయ్యన గ్రహియించి జ్ఞానసంపూర్ణత్వం బూనినావు.
అన్నివ్యాపారంబు లవలీల వర్జించి విష్ణుభక్తుండవై వెలసినావు.
అజ్ఞసంగ్రహమునకై కర్మములఁ జేయుఁ జొంటి బ్రహ్మము చూచుచుండినావు.
అంతరంగమున నహంకారమమకారములకుఁ జోటీమక నిలిచినావు.
అస్మదాత్మభవుల యందతిలోపలం జివరవాఁడవగుచుఁ జెలఁగినావు.
ఇటు ద్విజాతులైన యీరల నెల్లర మనసుచే సృజించి మఱియు నేను ౨౦౪

సీ॥ ముఖకంజమునుండి మొనసి బ్రాహ్మణజాతి నిర్మించితిని మున్ను నేర్పుతోడ.
బాహుయుగ్మంబున బలవంతులైనట్టి రాజన్యు లుదయించి రోజ నంత.
ఊరుద్వయంబునం దుత్పన్నమయ్యెఁబో యల వైశ్యజాతి ధనాఢ్యమగుచు.
పదములనుండి యేర్పడియెఁ దద్వర్ణత్రయేతరమగు శూద్రజాతియెల్ల.
అరయఁబ్రకృతులు మచ్ఛరీరాంశములను. బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులును విద్వరులుమువురె
అల ద్విజాతులు. వారల కర్హమైన ధర్మముల వచియించెదఁ. దనయ వినుము.

సీ॥ చదివి వేదంబులు చదివించుటయుఁ మఱి చేయించి జన్నము ల్సేయుటయును
ఇచ్చి దానం బొరం డీఁ బట్టుటయుఁ హరిం గొలుచు చుగ్రతపంబు సలుపుటయును
నిర్జితక్రోధుఁడై నిర్మలత్వంబునఁ బను లలోభంబునఁ బొనరుచుటయుఁ
అనృతంబులాడక యార్యుఁడై బ్రహ్మంబు ధ్యానించు చోరిమిం బూనుటయును
ఈగుణముల నతము నెవ్వఁడు భూషితుండగునో వాఁడు విప్రుఁడనఁగఁబడెడి.
అతనికిం బ్రతిగ్రహము వృత్తియైనను దఱచుగా గ్రహింపఁ దపము చెడును. ౨౦౫

సీ॥ ఆమ్నాయపాఠంబు నాచరించుటయును సప్తతంతువులను సల్పుటయును
దానంబులను విప్రుఁ దనుపుటయును మఱి యుగ్రంబుగం దపం బుండుటయును
బ్రాహ్మణవరులపై భక్తిఁజూపుటయును విచ్చుకత్తులనె జీవించుటయును
స్త్రీబాలగోద్విజక్షితి పీడితులకెల్ల రక్షకుండయి బిట్టు రాజిలుటయుఁ
క్షత్రియులకు ధర్మసరణి. యార్తత్రాణపరులుగాఁగ నుండ నరసి వార
లకు విధించినాఁడ. నిఁక వైశ్యధర్మంబు విను వచింతునీకు వివరముగను. ౨౦౬

సీ॥ అర్థార్జనంబునం దాటితీరుటయును బశువులం బోషించి ప్రబలుటయును
కృషియొనరింపించి కృతకృత్యుఁడగుటయుఁ విక్రయవ్యాపారవిదుఁడగుటయుఁ
సురభూసురార్చనపరత వర్తిలుటయుఁ సవనంబులం బెక్కు సల్పుటయును
దాతృతావిఖ్యాతి తా గడించుటయును సరిగఁ జతుశ్శ్రితు ల్సదువుటయును
వైశ్యధర్మంబులివి. కాఁపువార లింకఁ దగ నమంత్రకముగఁజేయ నగును నవార
హాసమును నద్దైవతశ్రాద్ధ మగ్నివిప్రక్రితు భుగర్చనములు నమస్కారమునను.

తే॥ శూద్రుఁడును బ్రొద్దుపొడుపున శుద్ధుఁడగుచు హరిపదంబుల కెఱఁగి భక్త్యతిశయమున
వీఁకఁ దద్గుణవర్ణనశ్లోకములను జదువ హరిరూప మొలయు నారద! యతనికి.
తే॥ వార్షికవ్రతకృత్తనవరతము తిథివార దైవతుఁ డఖిలజీవముల కన్న
దాతయు గృహస్థుఁడగువాఁడు జాతిచేత శూద్రుఁడని చెప్పఁబడియెడిసుత! క్షితిపయి.
క॥ చాతుర్మాస్యవ్రతకృత్తై తనరెడు శూద్రజనుఁడు హరితనెనయు. సం
ప్రీతి నమంత్రకముగనే నాతఁడు కర్మములఁజేయ నఘుము లడంగున్" ౨౧౧
సీ॥ శిల్పి ప్రజాపతి చిత్రకుండును నర్తకుండు వర్ధకి సూత్రకుండు రజకుఁ
డౌనామికుండును సూనిక కౌల్మికుల్ కాష్ఠకరుఁడు చర్మకారకుఁడును
గచ్ఛకుండును దంతుకార చక్రికులును ధ్వాంసిక మత్స్యఘాతకులు మఱియు
చండాలుఁడును నాఁగ సరిగ నష్టాదశప్రకృతులు వీరలు. స్వర్ణకార
కాంస్యకార శిల్పి కాష్ఠుక దారుక కుంభకారు లారుగురును నుత్త
ములు. తురంగవాహి బలి ఖరవాహియు నుష్ట్రవాహకుఁడును నిష్టకలను ౨౧౨
సీ॥ కుదురుచువాఁడును గోపాలుఁడును నధమాధమపంచకం బనఁగఁబడెడు.
రజకుండు చర్మకారకుఁడును భిల్లుండు కైవర్త నటమేదక బురుడులును
నేడ్గురు నంత్యజు. లెవనికి నెవఁడు వర్ణమున హీనుఁడో వాఁడు క్రమముగాను
అష్టాదశముఁడగు. నఖిలప్రకృతుల నుత్తమమధ్యమాధమతం ద్రిభేద.
మందు మణికార తాంబూలి తందులులును స్వర్ణకారక పుష్పలావకులు కంబు
కుఁడును నాపితుఁడనఁగ నేడ్గురును సిల్పు. లుత్తములు వారిలోపల నోతనూజ!
సీ॥ స్నానంబునకు నొకసమయమంచని లేదు. హోమంబు విధియింప దొక్కస్మృతియు.
తప మొనరింపఁగఁ దగు నర్హతయు లేదు. నియమంబుపట్టుట నింద్యమగును.
స్వాధ్యాయపఠనంబు సల్పఁగా రాదు. వషట్కారములు పల్కఁజనదు నోట.
మడిమైలయనియెడి మాటతోఁబనిలేదు. పెండ్లిపేరంటము లీప్రీతికొఱకె.
ప్రకృతులకుఁ బుత్ర! గురుపూజ యొక్కటియ యుక్త. మన్నివర్ణంబులకు నన్నియాశ్రమముల
కన్నిప్రకృతులకును విష్ణునందు భక్తి కలిగియుండుట కడు శుభకర్మ మరయ.
ఆ॥ ప్రకృతు లెవ్విధమున భాసిలుచున్నవో శూద్రుఁ డెవ్విధమున శుద్ధుఁడగునొ
అట్టిపుణ్యగాథ యంతయుఁ జెప్పితి. వినుము సావధానమనముతోడ. ౨౧౫
క॥ పరమపవిత్రంబగు నీపురాణమును శుద్ధమైనబుద్ధిఁ జదివినన్
గురుముఖమున వినినను బాగ్దురితంబు లడంగుఁ. బొందుదురు హరిపదమున్.

—♦ పైజవనోపాఖ్యానము. ♦—

తే॥ శూద్రుఁడగు పైజవననామ సుజనవరుఁడు ధర్మమార్గమునకు విరోధంబు లేక
ఉండ గార్హస్థ్యమున శుద్ధినొందియుండె. నాలకింపుము వచియింతు నది మునీంద్ర!

సీ॥ తనధర్మమునఁ దాను దత్పరుండయియుండి యాజించె నగ్గలంబైనయశము.
న్యాయమార్గమున భూరార్థంబు గడియించి యర్జించె. విప్రుల నబ్జనాభు.
క్షమవోలెనెంతయు శాంతిని వహియించి హితుఁడయ్యె జనముల కెల్లరకును.
కరము వివేకంబు గలిగినవాఁడయి వాదించె నేపట్లు వాస్తవంబు.
ఓతనూజ! తొల్లి త్రేతాయుగంబునం బైజవనుఁడనంగఁ బడెడిశూద్రుఁ.
డతఁడు కాశినుండి సతినోర్తుఁ గొనితెచ్చి వైజయంతిపురి వివాహమయ్యె.
సీ॥ సమరూపధనశీలజననంబువందున జనియించినది యా బిసరుహనయన.
చక్కందనంబున శచికిని రతికిని దులఁదూఁగునది యా మృదుపవిత్రిక.
అనసూయ మొదలైన యన్నుమిన్నలవంటి పతిరత యా శతపత్రవదన.
దేవతలను మహీదేవతలను సదా యర్చించునది యా మదాళిచికుర.
వైష్ణవవ్రతాది వరధర్మములఁజేయ శక్తిగలది యా భుజంగవేణి.
అట్టి శోభనాంగి యామ్నాయవిధిఁ బైజవనునిచేత లలి వివాహితయయి
చ॥ పెనిమిటితోడఁగూడి కడుఁబ్రీతి రమించె వినీతయై. యతం
డును నుచితంపుఁ గాలముల నూతనయౌవనయైన యాపెతో
ననుఁగుఁదనూజ! మత్తకరి హస్తినితోడను బోలెఁ దా రమిం
చెను. మఱి పూర్వపుణ్యమున శ్రీసము పేతుఁడుగూడ నై మనెన్.　　౨౨౧
ఆ॥ స్వపరదేశములను జక్కగం జేయించె స్వీయజనులచేత బేర మంత.
అట్లు లర్థవృద్ధి యగుటయుఁ గోటికిం బడగెత్తె నతఁడు. కొడుక! వింటె.
చ॥ తనయులు మువ్వు రాతనికిఁ. దండ్రికి భక్తులు. స్వీయధర్మమున్
బొనరుచుకొంచు విత్తమదము న్వహియింపక యుండువారలున్.
జనకుఁడు వారికిం దగిన చానలఁదెచ్చి వివాహ మాచరిం
చినఁ దమ యత్తమామలకు సేవలొనర్చిరి వార లెంతయున్.　　౨౨౨
చ॥ ధనమును ధాన్యమున్ సుతులు తత్సుతులుం గడుఁగల్గి యిట్టులా
తనియిలు బుద్ధిమంతమయి తద్దయు నొప్పడు దేవతాతిథుల్
దినదిన మర్చ్యమానులయి తృప్తినిజెందిరి. తద్గృహంబునన్
జని విముఖంబుగాదు ప్రజ నారద! యేమివచింతు నీకిఁకన్.　　౨౨౩
సీ॥ శీతకాలంబునం జేతి కబ్బినయంత ధనమిచ్చి బీదలఁ దనిపినాఁడు.
ఉష్ణదినంబులం దుదకంబు పోయించి యధ్వనీనులదాహ మార్పినాఁడు.
వర్షర్తువున మంచివస్త్రంబులిచ్చి దరిద్రులఁ గర మాదరించినాఁడు.
అపుడిప్పుడన కెప్పు డన్నంబు వెట్టించి క్షుధితులయెడ దయం జూపినాఁడు.
గుళ్ళుకట్టించి త్రవ్వించి కూపములఁ జెఱువుల వేయించినాఁడు పైజవనుఁ డర్థ
వంతుఁడయ్యును సర్వదా వ్యసనములను బడక శివకేశవులపయి భక్తిగలిగి.
సీ॥ అకలంకమైన బ్రహ్మజ్ఞానసంపత్తిఁ "బరశివోహ" మటంచుఁ బలుకువాఁడు
తిట్టికొట్టినయట్టి చెట్టలతోఁగూడ సఖ్యంబుమైనుండు శాంతమూర్తి

నిరతంబునుం దపోనిష్ఠాగరిష్ఠుఁడై యూర్ధ్వరేతస్కత నొప్పుదిట్ట
అఖిలేంద్రియంబుల నగ్గంబు గావించుకొని యున్నయటువంటి కోవిదుండు
గాలవుఁడు సశిష్యగణుఁడయి యా పైజవనుని నిలయమునకు వచ్చుటయును
ఎదుఱుచని యొఱంగి మృదుమధురోక్తులం బలుకు చాసనంబుఁ బఱచి యంత

ఆ॥ "ఇపుడు సఫలమయ్యె నెంతయు నాజన్మ. మొదవె జీవితమున కుత్తమత్వ.
మిపుడు సఫలమయ్యె నెంతయు నాధర్మ. ముద్ధరించితీ వహో మహాత్మ! ౨౨౮

తే॥ నాదు పాపసహస్రముల్ నీదుదృష్టి పాటి కాలిచి వైచెఁ దాపసవరేణ్య!
బహుకుటుంబికుఁడైన నాభవనమెల్లఁ జేరి నీచేఁ బవిత్రంబు సేయఁబడియె." ౨౨౯

క॥ అనిభక్తిం గనఁబఱచుచుఁ బొనరిచి యుపచారములను ముకుళితకరుఁడై
మను నా సచ్ఛూద్రునితో మునిశార్దూలంబు స్నేహమున నిట్లనియెన్. ౨౩౦

సీ॥ "కుశలమే సౌమ్య! నీకు? మది ధర్మంబున వర్తించుచున్నదే వదలకుండ?
అర్థానుబంధులై యలరుచున్నారె దారపుత్రాదులందఱును సతము?
దాశార్హునందును దానంబునందును భక్తిగల్గి వసింతె ప్రత్యహంబు?
హరిపాదతీర్థంబు శిరమునందునఁ జల్లుకొనుచుంటివా లేద దినదినమును?
విష్ణుపాదజలము వియదాపగాజలం బగును జూవె ద్వాదశాబ్దఫలద.
మద్ది ద్విగుణఫలద మగును జాతుర్మాస్య మస్తకమునఁ దాల్చు మనుజతతికి.

సీ॥ అవ్యాజభక్తిమై నాదినారాయణమూర్తికిం బొనరించు పూజనమును
బదుగురువినునట్లు బహిరంగముగఁ జేయు కేశవ సత్కథాకీర్తనమును
నానావతారము ల్పూని చరించు విష్వక్సేను మహిమంపు సంస్తవమును
అష్టాంగయుతముగా నాచరింపఁగఁబడు మాధవచరణ నమస్కృతియును
సచ్చరిత్ర! మోక్షమిచ్చుఁ జాతుర్మాస్య"నని వచించుటయును మునిని గూడి
ఇష్టగోష్ఠులఁ బరితుష్టుఁడై కొంతసేపటికిఁ బైజవనుఁడు ప్రణతుఁడగుచు

క॥ "భవదీయకృపాదృష్టిని నవితథమయ్యెను మునీ! మదాశ్రమఫల. మ
ట్లవుఁగాక. యనామయమగు భవదుక్త్యమృతమును గ్రోల వాంఛించె శ్రుతుల్ -

క॥ మిముబోటుల యాగమనము క్రమముగ సర్వార్థములను గల్పించెడి. నో
యమివర! చాతుర్మాస్యము సమీపగత. మేమికతము చనుదే నిటకున్? ౨౩౨

తే॥ తీర్థయాత్రాప్రసంగ మెద్దియయినను గలదొకో"యని వచియించుచు ముదితుఁడగుచు
ధార్మికుండును సత్యవాదరతుఁడైన పైజవననామ తచ్ఛూద్రుప్రక్కఁ దిరిగి ౨౩౩

క॥ "ఎన్నియొ నెలలే చన్నవి యన్నా! నాతీర్థయాత్రయందున. నత్యా
సన్నము చాతుర్మాస్యము. తిన్నగ నన్నిలయమునకె తిరిగెద నింకన్. ౨౩౪

క॥ తొలియేకాదశినాఁడట సలుపుదు నియమంబు నేను సచ్ఛూద్రవరా!
అల నారాయణుఁ బ్రీతుం జలుపుదు. సుకృతంబు నట్లు సంపాదింతున్" ౨౩౫

—♦ సాలగ్రామ మాహాత్మ్యము. ♦—

క॥ అని గాలవముని యనుటయు విని పైజవనుండు వినయవినమితగళుఁడై
యను. "భూమిసురశ్రేష్ఠా! యనుగ్రహించి చెపుమయ్య యడిగినదానిన్. ౭౩౬

క॥ శ్రుతులును స్మృతులుఁ బురాణము లితిహాసము లేనియుఁ బఠియించుటకై యో
గ్యతలేదునా. కనస్వాఁడ శ్రుతిసారజపంబునకును క్షోణిసుపర్వా! ౭౩౭

ఆ॥ కాన నాకుఁదగినకర్జంబె యొకటి మహాఫలంబుగలది యానతిమ్ము.
అదియె హరిపదుండినపు డాచరించిన ముక్తినొసంగవలయు మునివరేణ్య!" ౭౩౮

క॥ అనవుడు గాలవముని యిట్లనుఁ. "జక్రాంకితపుటుఁడగు హరి సాలగ్రా
మనివర్ణ్ణు నెవరు నిత్యంబును గొల్తురో ముక్తి వారియుందఱ నుండున్. ౭౩౯

శా॥ సాలగ్రామముమీఁదనిల్పి మనమున్ సత్కర్మ మొక్కింతయే
నాలోచించునుగాక యక్షయఫలంబౌ నద్ది యెల్లప్పుడున్.
శ్రీలోలుండు పరుండియున్నయపు డారీతిం గృతంబైనచో
మేలౌ నంతకునెక్కు. డట్లగుటఁ బేర్మిన్ దానిఁ బూజింపుమా. ౭౪౦

క॥ సాలగ్రామశిలయు మఱి మేలగు ద్వారావతిశిల మిక్కిలి భక్తిన్
మేళన మొనరిచి యొకచోఁ బూలం బూజించుజనుఁడు పొందును ముక్తిన్. ౭౪౧

కం॥ సాలగ్రామశిలం బదివేలకొల ల్సేసినట్టి వెంగలియేనిన్
హాళి నెటునుంచి కొలుచునొ చాలఁ బవిత్రమగుఁ జుట్టుస్థల మేన్ గ్రోసుల్. ౭౪౨

ఆ॥ బ్రహ్మరూపమది. శుభమును. దేజఃపిండ. మదేఁగు దానిఁజూడ నఘము లపుడ.
తీర్థములును నదులు దేవతా ల్తత్పార్శ్వమునఁ జెలంగఁ దీర్థతను భజించు. ౭౪౩

ఆ॥ తత్సమీపమునఁ గృతములైన సత్క్రియల్ సత్క్రియాత్వ మొందఁజాలు ననఘ
అంతకును విశేష మదియె చాతుర్మాస్య సంఘటించునెడల. సత్యమిద్ది. ౭౪౪

క॥ సాలగ్రామశిల యెవనియాలయమం దుంచఁబడినదయి తులసీప
త్రాళిం బూజింపఁగఁబడుఁ గాలుం డవ్వానిగృహముకడ కరుగఁ డికన్. ౭౪౫

ఆ॥ విప్రబాహుజులకు విశులకుసచ్ఛూద్రులకును పైజవన! కల దధికార.
మెట్టిసమయమందు నేని సాలగ్రామపూజనమున లేదుపో యొరులకు" ౭౪౬

క॥ అని యిటు వాక్రుచ్చుటయును విని పైజవనుండు "వేదవిద! స్త్రీశూద్రుల్
ఘనసాలగ్రామశిలార్చన మొనరుపఁదగరటంచు శ్రవణింతుఁగదే. ౭౪౭

క॥ నను బోటి శూద్రజనముల కనఘా! యది యెవ్విధమున నయ్యెడిఁ బూజ్యం?"
బని ప్రశ్నసేయుటయు నోతనయా! గాలవమహర్షి తగ నిట్లనియెన్. ౭౪౮

తే॥ "అనిషేధ మసచ్ఛూద్రులందె కాని కాదు సచ్ఛూద్రవిషయము. కలను సాధ్వు
లైన స్త్రీలకుఁ దత్పూజనాధికార. మిందు సందియమొందకు. డిందు ఫలము. ౨౪౯

క॥ సాలగ్రామార్చనపరు లోలిం దనుపారిశుధ్య మొంది వివేక
శ్రీలలితులగుచుఁ జిగురుసఁ గాలునిపుటభేదనంబు గాంచరు దాసా ! ౨౫౦

క॥ సాలగ్రామార్పితమగు పూలను శిరములధరించు పుణ్యాత్ముల ప్రా
క్కాలాచరితంబులయిన వేలకొలల్ తత్క్షణమున విలయముగాంచున్. ౨౫౧

క॥ సాలగ్రామాహ్వయశిలమ్రోలను దీపంబువెట్టి మ్రొక్కెడి మనుజుం
డా లేఖపురి వసించెడు. నేలోపము దానికుండ దెయ్యెడనైనన్. ౨౫౨

క॥ సాలగ్రామగ వారికిం జాలం బంచామృతమున స్నపనముసేయన్
మేలౌ చాతుర్మాస్యను బూలం బూజింపఁ బడరుపా సంసృతిలోన్. ౨౫౩

ఆ॥ అమృతహేతు వములుఁ డగుచు సాలగ్రామమున వసించు వారిని మనములోన
నుంచి భక్తి ధ్యానమొనరించువానికి ముక్తి మూటనున్న భూరిచుమ్మ. ౨౫౪

క॥ తులసీదళమాలికచే లలి సాలగ్రామశిల కలంకృతి సేయన్
ఫలియించుఁ గోర్కులన్నియు. నల చాతుర్మాస్యమునను నతిశయ మింకన్. ౨౫౫

ఆ॥ కాదు పుష్పమాల కరము సాలగ్రామమునకుఁ బ్రియము శూద్రజనవరేణ్య !
వారికి సార్వకాల మల తులసీదేవి వల్లభయును. శుభనివాసినియును. ౨౫౬

క॥ సాలగ్రామము విష్ణుం. డాలక్ష్మీదేవి తులసి. యందున నెపుడున్
సాలగ్రామంబునకది చాలఁబ్రియం. బంతకెచ్చు చాతుర్మాస్యన్. ౨౫౭

ఆ॥ గంధమిశ్రితోదకమున సాలగ్రామశిలను గడిగి లేఁత తులసిగుత్తు
లం దదర్చనంబు లలి నాచరింప నవాప్తకాముఁడగును నవని నరుఁడు. ౨౫౮

ఆ॥ ప్రథమపత్రమందు బ్రహ్మ ద్వితీయపత్రమున శివుఁడు గుత్తిఁగమలనాభుఁ
డలరుచుంట సదళమగు గుత్తి గ్రాహ్యంబు. దేవతాత్రయంబు సేవితంబు. ౨౫౯

క॥ జననాది త్రయకృత్తద్ఘనమంజరి ధూపరాశిఁ దత్సాలగ్రా
మను బూజసేయునది సతమును. జాతుర్మాస్య మతియుముఖ్యం బందున్. ౨౬౦

క॥ తులసిం బూలం బూజిత మల సాలగ్రామ మెవ్వఁ డవలోకించున్
కలుషసహస్రంబులకుం దొలఁగి విశుద్ధాత్మతం జతుర్భుజుఁ గలయున్. ౨౬౧

తే॥ గండకీజలసంభవగ్రావగు హరిఁ దమి శ్రుతిస్మృతులను బురాణములచేత
నెవఁడు స్తుతియించు వాఁడు నుపేంద్రపదముఁ జేరు సచ్ఛూద్ర!యేమని చెప్పవాఁడ.

క॥ సాలగ్రామాహ్వయశిల గ్రాలుఁ జతుర్వింశతి ప్రకారంబుల. న
వ్వీలోకంబునఁ బూజ్యము. లాలింపుము వాని పేళ్ళ నభివర్ణింతున్. ౨౬౩

—• చతుర్వింశతి సాలగ్రామములు. •—

సీ॥ కేశవసంజ్ఞచేఁ గీర్తింపఁబడు నాద్య. మగు మధుసూదనాఖ్యము ద్వితీయ.
మవలిది సంకర్షణాభిధానంబగు. నగును దామోదరాఖ్యము చతుర్థ.
మగు వాసుదేవాఖ్య మాతరువాతిది. షష్ఠంబు ప్రద్యుమ్నసంజ్ఞగలది.
విష్ణునామంబున విలసిల్లు సప్తమం. బష్టమంబగు మాధవాభిధాన.
మవు ననంతమూర్తి నవమంబు. పురుషోత్తమాహ్వాయంబు దశమ. మాదటిది య
ధోక్షజాభిధాన. మవలిది యగు జనార్దనసమాఖ్య మిష్టదంబు. మఱియు ౨౬౫
సీ॥ గోవిందనామ మగుఁ ద్రయోదశము. త్రివిక్రమనామకము చతుర్దశముది యగు.
అల శ్రీధరాహ్వాయ మగుఁ బంచదశముది. యగు హృషీకేశాఖ్య మవలిమూర్తి.
సప్తదశాష్టాదశములు శ్రీనరసింహ విశ్వయోన్యభిధాన విశ్రుతములు.
పందొమ్మిదవది యా వామనాఖ్యాకంబు. నారాయణాభిధానం బవలిది.
పుండరీకాక్షనామకమూర్తి యిరువదొకటవది. పైదుపేంద్రాఖ్య నొప్పునదియుఁ
హరి యిరువదిమూఁడవది. కృష్ణాభిధాన మంతిమముది. మహాశూద్ర! యాలకింపు
క॥ సాలగ్రామ విభేదము లోలిని వచియించినాఁడ నోశూద్ర! యెవం
డాలించుదీనిఁ జదువును శ్రీలోలుఁడు వానియెడలఁ జేయును గరుణన్" ౨౬౬

—• దేవతలు శివదర్శనార్థము మందరగిరి కరుగుట. •—

క॥ అనియిటు వాక్రుచ్చుటయును జనువునఁ బైజవనుఁ "డార్య! సాలగ్రామం
బును శిలయే కాన సనాతనుఁడగు హరి గండకి నెటు లా శిలయయ్యెన్? ౨౬౭
తే॥ భవదనుగ్రహమున విష్ణుభక్తి నాకు దృఢతమంబయ్యెడిని బ్రహ్మఋషివరేణ్య!
తీర్థరూపులు మీరలు. దృష్టిపథ్యఁ బడినమాత్రిన పాపము లపరిహరింతురు. ౨౬౮
తే॥ తీర్థజలములఁ గ్రుంకి యేతీరుగాను బ్రజలు పావనులగుదు. రప్పగిది నేను
త్వద్వచోమృతపానముం దవిలి చేసి యగుదుఁ బావనుఁడను సంశయంబులేక"
క॥ అని వక్కాణించుటయును ముని యిట్లను. "హరి శిలాత్వమును లింగత్వం
బును హరుఁడుఁ బొందినట్లుగ వినఁబడు నితిహాసమొకటి. విను. వినిపింతున్.
తే॥ తొల్లి దక్షప్రజాపతి దుహిత సతిని శివుఁడు వేదోక్తవిధిఁ బెండ్లిసేసికొనియె.
అంతఁ గాలాంతరంబున నాకతండ్రి యాగమొక్కటి తలపెట్టి యందు నల్లు ౨౭౦
చ॥ పిలువ దుపక్రమించుటయు బిడ్డ తదధ్వరశాలకేగి బి
ట్టలిగి కృశానుధారణను బ్రాణములన్ నియమించి విగ్రహం

బిలపయి విడ్చె. విడ్చుచును హృత్సరసీరుహామందుఁ బ్రీతితో
వలిమల సంస్మరించెఁ బితృభాగము వీడి స్వభాగయుక్తయై. ౭౭౨

మ॥ తమచేఁ బూర్వ మొనర్పఁగాఁబడిన సత్కర్మంబొ దుష్కర్మమో
స్వమనంబుల్ మరణించుకాలమున నేస్థానంబునం జేర్చు న
క్రమతం బోయి జనింతు రెల్లరును దత్స్థానంబునం గాన నా
దమనోదగ్ధశరీర యద్రిపతికిం దాఁ గూఁతురై పుట్టెఁ జా. ౭౭౩

క॥ అటు పార్వతియై యాయమ నిటలాక్షుని మనమునందు నిల్పి తపం బు
త్కటముగఁ జేయంగడఁగెను నుటజం బేర్పఱచుకొని త దుర్వీధ్రముపైన్.

చ॥ పదపడి వేయియేండ్లకు బ్రాహ్మణుఁడై చనుదెంచి శంభుఁ డా
సుదతిని గర్మభావముల శోధనచేసి తపోవిశుద్ధగా
నెద గుఱుతించి దివ్యమగు నింకొకరూపునఁ జేయివట్టి “యో
ముదిత! భవత్తపంబునకు మోదముఁజెందితి. నేమికావలెన్ ?” ౭౭౪

చ॥ అని “గురుఁడైన నామపిత యానను బ్రమాణము నా” కటంచు న
య్యనఘ వచించుడున్ గిరిశుఁ డత్రిమహామునిఁ దొట్టి యేడ్గురన్
మునులను బంపె నచ్చటికి. మున్ సమయంబు వచించి వార లా
ఘనుని యనుజ్ఞఁదీసికొని గ్రక్కునఁబోయిరి శూలిపాలికిన్. ౭౭౬

ఆ॥ అంత లగ్నదినమునం దింద్ర హరి పద్మయోనిముఖర సురలు యోగసిద్ధు
లగ్నిదేవు నంద ఱగ్రమం దిడుకొని వచ్చి శంకరుని వివాహమునకు ౭౭౭

ఆ॥ తరలిపోవుటయును దదభిముఖంబుగాఁ జని నగాధిరాజు సంతసమున
మంగళంబులైన మధుపర్కముఖ్యోపచారములను వరుని గౌరవించి ౭౭౮

క॥ కృతకృత్యంమన్యుండై శ్రుతిచోదితవిధిని దనదు సుత నర్పింపన్
క్షితిసురవృతుఁడై యతఁ డాసతి పాణిగ్రహణ మెలమి సల్పినవాఁడై ౭౭౯

క॥ చేసెఁ బ్రదక్షిణ మగ్నికి. దాసా! విను. దానవేళఁ “ద్వద్గోత్రమె?”దం
చా సర్వేశ్వరు నడుగుడుఁ దాసిగ్గున మౌనముద్ర దాలిచెఁ బొమ్మా. ౭౮౦

ఆ॥ బ్రహ్మవచనమునను బరమేశ్వరుఁడు విధిశేషమును ముగించి శీఘ్రముగను
చరువుఁబుచ్చుకొనెడి సమయంబునం బంచవదనుఁడయ్యె. నేమిసుద మొయదియుం.

ఉ॥ తొమ్మదికోట్లమోములను దోడనె పార్వతి తా ధరింపఁగా
“నమ్మకచెల్ల!”యంచు జన మచ్చెరువందె. నభమ్మునుండి స్థై
ర్యమ్మువహింపు మీవు శివ! యంబిక లజ్జితయయ్యెఁ. బంచజ
న్మమ్ముల నిన్ను వీడదిఁక. నాథుఁడ వీవె తదంబుజాక్షికిన్. ౭౮౧

చ॥ అమరులయున్ గిరీంద్రులయు నవ్వియము ల్కడు సంతసించె"నం
చమలములుం ద్రయీమయము లైన నుతు ల్వినవయ్యె. నవ్వివా
హ మిటులఁ బూర్తిఁజెందుటయు హర్షముఁబొంది రుమామహేశ్వరుల్
హిమగిరి పారిబర్హమిడి యెంతయు వేడుకఁ బంపె నల్లునిన్. ౨౮౩

సీ॥ ఘనసహస్రస్తంభ కమనీయతమమును మణిమయవేదికా మండితమును
సుప్రశస్తప్రభా శోభాయమానమున్ సకలవస్తుసమృద్ధి సంయుతమును
మాణిక్యవిద్రుమ మాలికా కలితముం బారిజాతోద్యాన భాసురమును
నవకామధేను చింతామణిసహితమున్ మందరభూమిధ్ర మధ్యగతము
నైనగేహ మొకటి యావిశ్వకర్మచే నిర్మితంబగుడుఁ ద్రినేత్రులు ధృత
శూలు లాత్మరూపులై లలితమహించు గణము లంగణమునఁ గాఁపువెట్టి
ఆ॥ హరుఁడు కామవృద్ధికరమగు తద్దివ్యభవనమధ్యమందుఁ బార్వతీస
మేతముగ వసింప మెలమెల్ల మదనుండు వాయురూపమునను వచ్చియటకు ౨౮౪

కం॥ "దండమునీకు వృషధ్వజ! దండం బఖిలస్వరూప! త్వత్పదములకున్.
దండమునీకు గణాధిప. దండం బర్పింతునాథ! దయఁబ్రోవుము నన్. ౨౮౫

ఆ॥ నీవు లేనిజగము నిజముగా భూదేవి శవమువలెను దాను సంస్పృశించు.
నినువినా యొకింతయును సచరాచరమైన జగతి నున్నయదె మహేశ!

తే॥ ఈవు త్రిజగంబులను సృజియింతు. మఱియు నీవు రక్షింతు.హరియింతువీవ దేవ!
కరుణయుంచి యొనర్పుము కాయదాన"మని నుతించుటయును నీశుఁడతనిఁగాంచి

ఉ॥ "ఏగిరిమీఁద నావలన నెంతయు దగ్ధుఁడవైతొ యీవు మ
న్నాగిరిపైనె పెండిరును నంగముఁదాల్పు"మటంచుఁ బల్కుడున్
దాఁ గమనీయదేహమును దాలిచి శూలికి శైలజాతకున్
వేగ నమస్కరించి యరవిందశరుండు కడున్ విధేయుఁడై ౨౮౬

ఆ॥ అభయుమామహేశ్వరుల కృపాదృష్టికిం బాత్రుఁడగుచు వారి పాలినుండి
యరిగి త్రిజగములను దిరిగె మహాతేజుఁడైన పంచబాణుఁ డనఘ! యంత.

ఆ॥ హర్షపూరితుండు నాకుంచిత శిరోరుహుండు మోహబలయుతుండు నగుచు
ఘూర్ణితేక్షణములఁ గుసుమాస్త్రుఁ డటు చరించుచుఁ దదంగములను జొచ్చెఁద్రుదకు.

కం॥ దివ్యములగు నాసవములు భవ్యములగు గంధమాల్య పట్టాంబరముల్
దేవ్యంతికమం దుంచిరి యవ్యయముగ సురతవేళ నంతట సకియల్. ౨౮౯

ఆ॥ ఇట్లు తమకమునను నెంతయుం గ్రీడించు రాజమౌళి కొక్కరాత్రివోలె
వర్షశతము వెళ్ళవచ్చుటయును సురల్ తారకామరారి దాడి కోడి ౨౯౦

సుగంధి॥ తమ్మిచూలి శరణుఁజొచ్చి "తాత! త్వద్వరప్రభా
వమ్మునన్ మదించి బిట్టు వైరమూని తారకుం
డిమ్మెయిం బరాక్రమించి యింద్రుఁగెల్చి మూఁడులో
కమ్ము లేలుచున్నవాఁడు కంటె రౌద్రమూర్తియై. ౨౯౪

కం॥ త్రైలోక్యపూజితుండయి క్రాలెడు నవ్వాని వధకుఁగా నదుపాయం
బాలోచింపవె" యనుచుం జాలనుతించుటయు నాభిజాతుఁడు ప్రేమన్ ౨౯౫

తే॥ "నేను వరమిచ్చువానికి నేనె మరల సంహరించుట కెమ్మెయి సాహసింప.
తానుబెట్టినచెట్టును దానె మరలఁ గొట్టివేయుట తగ దెట్టివాఁడుకేని. ౨౯౬

ఆ॥ కాన వానివధకుఁ గల దొక్క సదుపాయమాలకింపుఁడీక, లమ్మహాత్ముఁ
డగు మహేశువలన హైమవతీగర్భమందుఁ బుట్టినట్టి యర్భకుండు ౨౯౭

తే॥ ఏడుదినములవాఁడయియే వధించుఁ దారకాసురు" ననవుడు దైవతాళి
దానవులచేత నెంతయుం దాడ్యమానమగుచు నటనుండి మందరనగముఁ జేరి

మ॥ అట నీశానుగృహంబుముందటఁ ద్రిశూలాద్యాయుధోపేతులై
భటవర్గంబగు నందిముఖ్యగణము ల్పాలించుచుం గ్రాలను
త్కటదుఃఖావిలమానసాంబుజులు సంత్యక్తాత్మసంస్థాయులై
విటపిచ్ఛాయ సమాశ్రయించి యచటన్ వేర్వేఱ నాల్మాసముల్ ౨౯౯

—• పార్వతి యింద్రాదుల శపించుట •—

సీ॥ సకలభూతముల హృత్స్థలిఁ బార్వతిం గూడి యైదుమోములతోడ నలరువాని
అలఘు జటాజూట మావరింపఁగఁ దల బలుకిరీటము పెట్టి చెలఁగువాని
అజగవ శూల ఖట్వాంగాదికంబులం బదిచేతులం దాల్చి పరఁగువాని
కర్పూరముంబోలెఁ గడుగౌరమగు మేన వెలిబూదియులఁది భాసిలెడివాని
పాపజందెంబులం దొడ్గి పైని జింకతోలు గజచర్మముం గప్పి క్రాలువాని
ప్రతిమ నావాహనముచేసి భక్తిమై షడక్షురజపంబు సేయుచు నధికనిష్ఠ

కం॥ వ్రతచర్యఁబూని యీవిధి సుతపము గావించి" రనుడు శూద్రుఁడు మునితో
"వ్రతచర్యయనుచు నేగతిఁ గృతమగుచోఁ జెప్పఁబడునో కీర్తింపఁగదే.

తే॥ తావక వచోమృతం బెంతత్రావినను మహాత్మ! సంతృప్తిగాదయ్యె"నని యనుటయు
గాలవుఁడు పైజవనువంకఁ గరుణఁజూచి యెంతయును సంతసంబున నిట్టులనియె.

సీ॥ "మసనంపువెలిబూది మఱి పాపజందెంబు ఖట్వాంగమును బటికంపుఁబేరు
తలకాయపుస్త్రోలదండ కపాలంబు నచ్చెరువొదవించు నైదునోళ్ళు
సిగమీఁదఁబుట్టిన సొగసైన నెలరేక దొడ్డయేనికతోలు దుప్పటంబు
ఫణికుండలద్వయి బలువుగంటలజంట పులితోలుగోచి ముమ్మొనలవాలు

జపము సేయుచు నెమ్మె వ్రతచర్యయనంగ. నీ సులక్షణముల లక్ష్యమే మదుక్త.
మట్లు శతరుద్రజపమును నాచరించి యల మహావిష్ణువునుబోలె నధికభక్తి

ఆ॥ సోము వరదు షోడశోపచారంబుల నగ్నిముఖులైన యఖిలసురులు
వారి పరుండియున్న యానాళ్ళనెలలుఁ బూజించి కరము శుద్ధిఁగాంచుటయును

తే॥ సంతసించి జీవాత్మ్మండు సకలభూతదృక్కు నగు రుద్రుఁడిచ్చెను ధీవికాస.
మంత యోజించి తెలఁగంటు లగ్ని దేవు సన్నుతించి ప్రసన్నుని సల్పుకొనిరి. ౨౦౫

మత్తకోకిల॥ కార్యసాధనతత్పరుండయి కర్మసాక్షి మహాద్యుతిన్
భార్య భర్త పరున్నచోటికిఁ బావురంబయి పోయి యా
శ్చర్యకార్యవశుంతలుంతనసర్పణాదులఁ దన్మన
శ్శ్చర్యముం బొనరింపఁ గన్గొని చంద్రశేఖరుఁ డంతయున్ ౨౦౬

ఆ॥ హేతువెఱిఁగి యూర్ధ్వరేతస్సు దాని వక్త్రమున వదలుటయును దాల్చి దాని
ఒక్కగంతులోన నుదవసితంబు వెల్పలికి దూఁకె నౌర ! పావురాయి. ౨౦౭

ఉ॥ పావుర మావలం బడుడుఁ బార్వతి స్వశ్రమ మెల్ల వ్యర్థమై
పోవుట కాగ్రహించి సురపుంగవులం గని "పుత్రహీనతన్
గ్రావములై వసింపుఁడిఁకఁ గావలు" లంచు శపించె. దీనులై
యావిడ కాళ్ళమీఁదఁబడిఁ బ్రార్థనసేసిరి వార లీవిధిన్.

సీ॥ తల్లివీవు సమస్తదైవతములకును సాక్షివీవు సమస్తజగములకును
జగదుదయస్థితి సంహారకర్త్రి వపర్ణవు నిత్యరూపవు వరేణ్య
వఖిలరూపవును మంత్రారాధ్యవును సనాతనవు వసుంధరవును వరదవు
భూతధాత్రివి మహాభూతాశ్రితవును స్వాహారూపమున నధ్వరాదిఫలద
వజహరీశ్వరాదులందున మంత్రయంత్రయుతవును నిరంజనవు మహేశ్వ
రివియు మంత్రబీజమవు విశ్వబీజలయస్థితివియు నాదు వంబ ! నీవు. ౨౦౯

కం॥ ఈవు మహాలక్ష్మివియును నీవు మహాకాళివియు సురేశ్వరివి మహా
దేవివియు మహారూపవు నీవు మహామాయవు జగదీశ్వరి వరయున్. ౨౧౦

ఆ॥ తపములను ధరించు దానవు దోషత్రయావృతోద్భవముల నధికశ్రేయ
మిచ్చునట్టిదాన విఁకను భూతప్రకృతిస్వరూపవును నుతింపఁదరమె. ౨౧౧

కం॥ మాయాబీజవరప్రదవై యిల బిల్వముల నెవ్వ రర్చింతురొ యా
ధీయుతుల కిత్తు రాజ్యం.బేయిష్టము నేని యిత్తు విఁక సిద్ధిదవున్. ౨౧౨

శా॥ చాతుర్మాస్యను బిల్వపత్రముల నిన్ శ్రద్ధన్ సమర్పించు నే
భూతశ్రేణి మనోరథంబు లెపుడుం బూరింప సొంతంబుగా
శీతక్ష్మాధరసూతివై తి. వెదియున్ సిద్ధింపఁగంజేతు. వా
చాతుర్మాస్య మహాఫలప్రదము నీసంసేవ కాత్యాయనీ ! ౨౧౩

చ॥ ఎవ రనయంబు లోకమున నీశ్వరుతోడను గూడియున్న నిన్
బ్రవిమలబిల్వపత్రముల భక్తిభజింతురొ వారలన్ వ్యథా
లవమును సంస్పృశింపదు, కొలల్దరిఁజేరవు. నేఁటినుండి నీ
వపుదువు జ్ఞానదాయినివి యట్లు యజించెడివారి కంబికా! ౧౧౪

కం॥ చాతుర్మాస్య మహాఫల మేతద్బిల్వం బుమామహేశుల యలఘు
ప్రీతికి విధివద్దత్తము. మాతా! యక్షయముగాదె మా కే దవనిన్. ౧౧౫

మ॥ తులసీవృక్షమునందు లక్ష్మివలె నీదుశ్రీశ్రీత్వముం దీవు మం
జులవత్తా మూర్తిన్ సభీష్టదాత్రి వగుచుం జూపట్టుచుం. దందునన్
దులసీవృక్షము బిల్వవృక్షమును చాతుర్మాస్య సేవించినన్
ఫల మత్యంత" మటం చిటు ల్సురలు సంప్రార్థించి రీశాని నాన్ ౧౧౬

ఉ॥ పైజవనుండు గాలవుని ప్రక్కకుఁ జక్కఁగ మోము ద్రిప్పి "యే
యోజఁ దులస్యనోకహము నొంది వసించెడి లక్ష్మి? భూమిభృ
ద్రాజతనూజ బిల్వమున రాజిలనుండిన హేతువేమి? య
వ్యాజకృపన్ వచింపు మిదియంతయు" నా విని యాతఁడిట్లనున్. ౧౧౭

మ॥ "మును దేవాసురయుద్ధమందు బలదర్పద్దానవు ల్వేల్పులన్
మననీకుండుడు వారు భీతిఁ జని బ్రహ్మంగూర్చి జోహారొన
ర్చి నుతుల్సేయ నతండు "మీ మొగములం జెల్వంబు లోపించె. నే
మి నిమిత్తంబు మదీయగేహమునకున్ మీరందఱుం గూడిరాన్?" ౧౧౮

క॥ అన "నని నద్భుతకారులు దనుజు ల్మముఁ బుండురేఁగ దంచుటవలనన్
నినువచ్చి శరణుఁజొచ్చితి. మనఘా! రక్షింపు" నాఁగ నతఁడిట్లనియెన్. ౧౧౯

ఆ॥ "ఎవరిపక్షమందు నేనుండఁజాల మీ యుభయులందు నాకవిభులార!.
ధర్మమాశ్రయించి తగనుండు మీమ్రోలఁ జెప్పెదను నుపాయ మిప్పు డొకటి.

క॥ హరిహరభక్తుల కొకపరి పరస్పరము వివాదమగుడుఁ బరమేశ్వరుఁ డ
చ్చెరువగురూపము దాలిచె హరిభక్తులతోడ నైక్యమందినవాఁడై. ౧౨౧

సీ॥ అర్ధదేహంబునం దంబుజనాభుండు శేషార్ధమున ఫణి భూషణుండు
ఏకత్ర కమలాలయేశుని చిహ్నంబు లన్యత్ర త్రిపురాభియాతిచిహ్న
లొక వైపువాహన మురగాంతకుఁడు మఱియొక వైపువాహన ముక్షరాజు
వామార్ధగాత్రంబు వారివాహాభంబు కర్పూరగౌరంబు కడమతనువు
అట్టి హరిహరాత్మమగు రూపు దాల్చుడు జగము తదుభయైక్యసమతఁబరఁగ
జగము తదుభయైక్య సమమయి యారీతి భేదమతులనెల్ల బిలుకుమార్చె. ౧౨౨

— అశ్వత్థమహిమ. —

సీ॥ అటు శ్రుతిస్మృత్యర్థహరులైన హైతుకు లాగిఁ బ్రపంచమున లేకుండ నైరి.
పాపండులెల్ల రబ్రముఁజెంది ముక్తిమార్గమువట్టి రాత్మమార్గముల వదలి.
తన్మూర్తిఁ మందరధరమునం బ్రమథాదిపరివృతం బదిమొద. ల్ప్రస్తుతమును.
జగదుదయస్థితిసంహారకారిణి. యఖిలబీజంబు. ననంతకమును.
హరిహరాత్మకంబు. నఖిలయోగిధ్యేయ. మనయ మర్చనీయ. మఘహరంబు.
ముక్తిగోరు ప్రజయు సక్తిమై దాని ధ్యానించి పరమపదము గాంచఁగలదు. ౮౨౪

తే॥ ప్రాణికోటికి నాధారమగా గుణము లతిక్రమించిన హరిహరదేవమూర్తిఁ
హరి పరుండంగ ధ్యానించినట్టివాఁడు నరుఁడుగాఁడిఁక వాఁడు నిర్జరుఁడెకాని.

క॥ మందరగిరికిఁ బోయిన యందఱ కిష్టంబు లొసఁగు హరిహరుఁ" డని యీ
చందమున ధాత తత్సురబృందముతో నని యటనె యదృశ్యుండగుడుఁ. ౮౨౫

ఉ॥ మందరపర్వతంబున కమర్త్యులు వోయి యటఁ మహేశుఁ ద
త్సుందరి బిల్వభూమిరుహసుస్థితఁ దత్తులసీద్రుమస్థయౌ
నిందిర నందలఁ వెదకి యెల్లెడలఁ భ్రమియించి. రేమనఁ.
ముందు ప్రపంచ మంతయును భూజమయంబచుమీ జఘన్యజా ! ౮౨౬

శా॥ ఆవృక్షంబులు దేవతాంశములచే నావిర్భవంబంది యెం
తేవతిఁల్లెడి. వానిఁ దాఁకియె జనం బేనశ్చయత్యక్తమౌ.
గోవిందుండు పరుండినప్డు మఱియుఁ ఘోరాఘము ల్వాయు. న
ట్లావేల్పు ల్శివుఁగాన కద్రి మనుచో నాకాశవా కిట్లనెఁ. ౮౨౭

ఆ॥ "ఈశ్వరుండు శౌరి యెల్లభూతంబులమీఁదికరుణఁ జెట్లమీఁదనుండు.
రందులోఁ గృపాళులౌచుఁ జాతుర్మాస్య వదలకుండమందు వానియందు. ౮౨౮

ఆ॥ అట్లుగాన సేవ్య మశ్వత్థవృక్షంబు. మందవారమందు నఱియు సేవ్య.
మహరహంబుఁజేయు నశ్వత్థసంస్పర్శనమునఁ బాతకంబు నాశమొందు. ౮౨౯

ఆ॥ పాలు నూగుపిండి బాగుగాఁ గలిపి యశ్వత్థమూలమందు భక్తితోడ
పోయునట్టివాని పూర్వికుల్ తృప్తాస్మయనుదు. శౌర ! తన్మహత్త్వమే మొ. ౮౩౦

సీ॥ గంధపుష్పాదులం గరమలంకృతమైన యశ్వత్థ మఘరోగహరము కరము.
మానసంబున బిట్టు ధ్యానింపఁబడినట్టి యశ్వత్థ మఘరోగహరము కరము.
ఎంతయు భక్తిమై నీక్షింపఁగంబడ్డ యశ్వత్థ మఘరోగహరము కరము.
సేచనాదులచేత సేవ్యమానంబగు నశ్వత్థ మఘరోగహరము కరము.

తవిలి యనినట్టి వినినట్టి దాని పేరె యగ్గలము జ్ఞానదము పాపహరము కరము.
హరిపరుండినయాపుడైన మతియువరము. ఇంతకంటెను వాతుశ్రిప్వ నేరితరము.

సీ॥ అగ్గలంబగుభక్తి నర్ఘ్యపాద్యాదులం బూజ్యమానంబౌచుc బొల్పునదియు
పాదునం దెల్లప్డుc బరిపూర్ణమైయుండు కీలాలముల మున్గి తేలునదియు
అఖిలామయంబుల హరియించుచుం బ్రాణివిసరంబునకు సౌఖ్యమొసcగునదియు
సేచనాదులc దన్ను సేవించుజనముల కలుషంబులన్నింటిc దోలcచునదియు
నైన రావిమ్రాను నభిధాన మేనియు నోట నుచ్చరింప నోచువారి
కమరవర్యులార! యమలోకభయము ముండ. దింతకన్నc జెప్ప నేమిగలదు. ౮౩౨

తే॥ కుంకుమమునను మలయజపంకమునను రావిమ్రానికిcబూసి యర్చనము సేయు
నట్టివానికిc దాపత్రియంబు తొలcగుc. గలుగు వైకుంఠపురమున గణతగూడ. ౮౩౩

శ్లో॥ దుస్వప్నం దుష్టచింతాంచ దుష్టజ్వరపరాభవాన్
విలయం నయ పాపాని పిప్పల త్వం హరిప్రియ॥ ౮౩౪

క॥ అను నీమంత్రముచే నేజను లశ్వత్థంబుపూజ సల్పెదరో వా
రను నెల్లపనులు సేయుచు ననుకూలుండగుచునుండు యముc డనయంబున్. ౮౩౫

క॥ చాతుర్మాస్యంబునహరి పీ్రతిమెయిం బిప్పలమునc బీఠంబిడి ధా
తీ్రతలసంగతనూతన శీతాంభఃపాయినాcగ సేవించుcజూడీ. ౮౩౬

క॥ సలిలము హరి. సలిలతిచే నల హరియె మహారసంబు. నటుగావున మ్రాc
కులయం దెల్లపు దుండెడి జలజాక్షుండు కొలలcదొలcచుc జాతుర్మాస్యన్. ౮౩౭

తే॥ సకలభూతగతుండగు చక్రిపాణి జగతి కాప్యాయనంబును సల్పుచుండు.
అట్టి లశ్వత్థగతుండైనహరి కెరంగువారు పడ రెన్నటికిcగూడ నారకమున. ౮౩౮

క॥ రావిం బావితతనుcడై యేవాc డిల నాటు వానియేనశ్చయముల్
వేవేలైననుగానీ యావెంటనె విలయమొందు నాశ్చర్యముగన్. ౮౩౯

క॥ రావి సమస్తాగములc బావనము శుభప్రదంబుc బరికింపంగన్.
కైవల్యంబునొసంగెడి యావృక్షము రోపితంబు ధ్యాతము నగుచున్. ౮౪౦

ఆ॥ రావిcగాలువెట్టు కావలునకు బ్రహ్మహత్య సంఘటించు. నసవసరము
గం గుదించునట్టి కలుషాత్ముండును నిరయమందుcగూలు నిశ్చయముగ. ౮౪౧

సీ॥ అశ్వత్థమూలంబు నాశ్రయించివసించు విష్ణుదేవుండు సర్వవేళలందు.
అశ్వత్థతరుగుల్మ మందcబాయకయుండు కేశవుండు రవిప్రకాశమునను.
అశ్వత్థశాఖలం దారూఢుండై మాతు నారాయణుండు తా ననారతమును.
అశ్వత్థపత్రంబులందుc గూరుకcజెందు భగవానుcడగుహరి పల్లవించి.

మఱియు నశ్వత్థఫలముల మను ఘనముగ నఖిలదేవతలంగూడి యచ్యుతుండు.
గాన నశ్వత్థసంసేవ మానవులకు నహరహంబును గరణీయ. మపహారమును. ౧౪౨
క॥ ఏనాఁడుచేయుపాపం బానాఁడే విలయమొందు నశ్వత్థార్చన్.
గాన సదా యది కార్యమ. జ్ఞానప్రద మందు మఱియుఁ జాతుర్మాస్యన్. ౧౪౩

— ♦ పాలాశమహిమ. ♦ —

శా॥ ఆ యశ్వత్థమహీజమే హరి. పలాశానోకహంబున్ ఘన
చ్ఛాయం బాదిములైన కోవిదులచే సంసేవ్యమానంబు. త
చ్ఛ్రీయశ్శాఖి బహూపచారములచే సేవించినం బ్రీతి దీ
ర్ఘాయుర్ముఖ్యసమీహితంబు లిడు. ఘోరాంహస్సులం గూలుచున్. ౧౪౪
క॥ మూఁడాకులుండు దానికి. నేడుక నడుమన్వసించు విష్ణుఁడు. వలగా
నూడును వేలుపుఁబెద్దయు జోడుగఁ గుడియెడమలందు సుఖముండు సదా. ౧౪౫
క॥ మోదుగునాకులవిస్తరిలో దినదినమును భుజించులోకము పరమా
హ్లాదముతోడను వెయి హయమేధములం జేసిపడయు మేలును బడయున్. ౧౪౬
కం॥ చాతుర్మాస్యము సాంతము పూతమగు పలాశపాత్రమునఁ దిను మనుజ
వ్రాతము ముక్తికిఁ బాత్రంబై తీరును. లేదు సంశయం బిద్దానన్. ౧౪౭
ఆ॥ క్షీరముననొ లేక నీరమ్ముననొ ప్రతిభానువారమునను భక్తిఁ గడిగి
యా పలాశభూరుహమును జాతుర్మాస్యమున యజించుప్రజయు ముక్తమగును.
తే॥ ప్రొద్దుటను లేచి కింశుకభూమిరుహముదరిసెనముచేసికొనియెడినరుఁడుగూడ
పాపములనుండి ముక్తుఁడై పరమపదము పడయు. నేమిటికిఁక బహుభాషితములు.
ఆ॥ కింశుకంబు సర్వగీర్వాణులకును నాధారభూత. మిఁకను ధర్మసాధ
నమును. దాని కేస్థలమున లోభంబుండు నాస్థలమునఁబూజ్య మాద్రుమంబు. ౧౫౦
తే॥ ఎవ్విధంబున బ్రాహ్మణుఁ డెల్లవర్ణములను ముఖ్యతముండయి పొలుచువాఁడొ
అవ్విధంబున బ్రహ్మద్రు వఖిలవృక్షముల మహోత్తమమయి ధాత్రి నలరుచుండు.
సీ॥ అద్దానిమూలమం దనయ ముండును హరుం. డద్దాని స్కంధమం దలరు శౌరి.
అద్దానిశాఖలం దధివసించును రుద్రుఁ. డద్దాని పర్ణము లద్దె శివున
కద్దానిపూలలో నిద్దురించుఁ బురారి. యద్దానిపం డ్లాశ్రయము గణపతి.
కద్దానితొట యిల్లిల్ల గంగాపతి. కద్దాని మజ్జ దిగ్గాడు భవుఁడు.
తత్ప్రశాఖల నీశుండు తాండవించు. నప్పలాశము సర్వంబు హరహితంబు.
హరుఁడు కర్పూరధవళుఁడైనట్లుబ్రహ్మరూపమగు నది సితవర్ణమై పరంగు. ౧౫౧

ఆ॥ అరివినాశనార్థ మఘపరిహారార్థ మభిమతాఖిలార్థ మది విచింత్య.
మెల్లపాపములును నీఁగుఁ జాతుర్మాస్య దానిపూజ వినుతి ధ్యానమునను. ౮౫౩

శా॥ దేవస్తుత్యము దేవబీజమును నై దీపించుచున్ మూర్తినై
తా వెల్గొందెడి బ్రహ్మ మైనయది యేతద్బ్రహ్మవృక్షంబు. సం
సేవింపందగు స్థాణురూపమగు నీచెట్టున్ సదాశ్రద్ధ. స
ద్యో విచ్ఛిన్నములౌను బాపములు చాతుర్మాస్య సేవించినన్. ౮౫౪

—• తులసీమాహాత్మ్యము. •—

ఆ॥ ఆలఘుఫలదయైన తులసి యద్గృహమున వేసి నీరుపోసి పెంచఁబడునొ
తద్గృహంబునందు దారిద్ర్య మేమాత్ర ముండ దెన్నటికిని ఖండితముగ. ౮౫౫

క॥ తులసీదర్శనమున నే కలుషంబులు తొలఁగు. హరికిఁ గడువల్లభయా
తులసి సుధాబిందువుచేఁ గలిగెను సంపద్వృద్ధికరమగుపొంటెన్. ౮౫౬

క॥ తులసీదళములతోడం గలితంబైనట్టి నీటికణ మొక్కటియే
బలుభక్తిఁ ద్రావువారల కలుషంబులఁ దొలఁచుశక్తి గలదయి యుండున్. ౮౫౭

సీ॥ ఎద్దానిమూలమం దెపుడు నుండును లక్ష్మి యత్స్కంధసంస్థిత యబ్ధిజాత
ఎద్దానియాకులం దెల్లప్డు మనును శ్రీ యెద్దాని కొమ్మలం దెసఁగుఁ గమల
ఎద్దానిపువులయం దిందిర నివసించు యత్ఫలవసతి దుగ్ధాబ్ధిజనిత
ఎద్దాని పైబెర డిరవు హరిప్రియ కబ్జవాస చెలంగు యత్సుమజ్జ
దేనికుమ్మక్కాష్ఠ మాను జగద్వ్యాపినికి స్వరూప మట్టి నిఖిలరూప
యైన తులసి యుత్కటానందదాత్రి. తత్ప్రశంసకుండు చనఁడు యమునిపురికి. ౮౫౮

సీ॥ తల తులసీదళకలితము బొనరింప యమయాతనంబడ దవనిజనము.
వదనంబు తులసికిం బదముగావించిన నిర్వాణసుఖమబ్బు నిశ్చయముగ.
కరయుగి తులసిచేఁ గర మలంకృతముగాఁ దాపత్రయంబును దలఁగుదూర.
మెడఁ దులసీమాల పదిలమ్ముచేసినఁ గోరినకోరుకుల్ గొనలువాఱు.
అంసమందుఁ దులసి యారోపితంబైనఁ గలుషలిప్తతనులు కారు నరులు.
మెడను దులసిపేరు లిడిన జీవన్ముక్తుఁడగును జనుఁడు సంశయంబులేక. ౮౫౯

తే॥ అఖిలకార్యార్థసాధనియైనతులసిఁ బాపవారిణి నెవ్వాఁడు ప్రత్యహంబు
తద్దయును నీళ్లుపోసితాఁ దడుపుచుండు వాఁడు యమపురి కరిగెడివాఁడు కాఁడు.

కం॥ చాతుర్మాస్యమునందున నేతత్తులసీఫలాళి కెక్కువభక్తిన్
చేతులుమోడ్చినమాత్రన ప్రీతిం గైవల్యమొసఁగుఁ బృథ్వీప్రజకున్. ౮౬౦

శా॥ కైతేశారి పయస్తరుస్థుఁడగుటం దర్కించి డెందంబునన్
భూతశ్రేణులమీఁదిప్రేమఁ దులసీభూజంబునుం జేరె శ్రీ
యేతద్ధేతువుచేత ధూతమగు ఘోరైనస్సహస్రంబులన్
చాతుర్మాస్యమునందు భక్తిఁ దులసీసంసేవ గావించినన్. ౨౬౧

కం॥ గోవిందస్మరణము తులసీవనసేవనము క్షీరసేచన మెపుడున్
పావనచాతుర్మాస్యను సేవానికి దుర్లభంబు. లేమనవలయున్. ౨౬౨

ఆ॥ చెట్టుచుట్టుఁ బాదుచేసి యయ్యది నిండ నహరహంబు వలసినన్ని పరులు
నీళ్ళుపోసిపోసి నెమ్మిమైఁ బెంచెడివాని కులమె పూతమౌను బుడమి. ౨౬౩

కం॥ ఏవిధి నల తులసీద్రుమ తావలముగనున్నలక్ష్మి తా దినదినమున్
వే వృద్ధిఁబొందుఁ గ్రమముగ నావిధి ఫలియించు గేస్తు నాశాలతికల్. ౨౬౪

సీ॥ ఒకయమ్మ పెట్టె వేఱొకయమ్మ పెట్టలేదని కుందఁ డేక వర్ణి యాత్మలోన.
దారపుత్రాదులందఱి నెటుపోషింతునని యేడ్వఁ డేక గృహి మనమునందు.
కందమూలాదు లిందెందులే వెట్లని వందురఁ డేక నెద వననివాసి.
భిక్షు కెవ్వరు నేఁడు పిలువరై రెట్లోకో యని పరివ్రాట్టింక నగడుపడఁడు.
ఎవ్వ రేపని చెప్ప రెట్లీదినంబు గడచునోకో యంచుఁ బ్రకృతులు మిడుకఁబోరు.
తులసిపూజను శ్రద్ధమై సలిపిరేని హరి హరించును రాకుండ నన్ని వెతలు. ౨౬౫

కం॥ బహురసపరిభావితవిగ్రహుఁడయి హరి యొకఁడె యెల్లత్మోజములందున్
గ్రహిమించుచుండు. నాతనిమహిమంబును బొగడఁదరమె మతిశాలులకున్. ౨౬౬

కం॥ స్మరియింపఁబడియె నిరతం బురుదుఃఖాదికము లంత మొందించెడి యిం
దిరయును దులసీనామకతరువరమునఁ దిరముగాను దా వసియించెన్. ౨౬౭

——* బిల్వోత్పత్తి *——

ఆ॥ బిల్వపత్రమహాత్త్వంబు వేనికేని జెప్పశక్యంబుగానిది యెప్పటికిని.
నిన్ను గుఱియించి యున్నదియున్నయట్టు లేను వచియింతు నాలింపు మింద్ర! యిఁకను!

తే॥ గట్లరాయనిపట్టి యొక్కట విహారమాచరించి శ్రమంపడి యాస్యఫలక
మున జనించిన చెమ్మటబొట్టొకండు భూతలంబునఁ బడవైచి పోవుటయును

ఆ॥ మలలమిన్నయైన మందగమందు మొల్చినది యొక్కమ్రాను చెలువుగలిగి.
వెండి యొకప్పు డటకు విహరించుటకునుగా నరిగి గిరికుమారి యచటనచట

క॥ తిరుగుచు నామ్రానుఁగని కర మాశ్చర్యంబువొంది కడుఁ బ్రేయసులై
పరఁగెడి జయకును విజయకు ధరణీజాతంబుఁజూపి తగ నిట్లనియెన్. ౨౬౮

ఆ॥ "దివ్యమగుచు నడవి దీపించు నియ్యది యేమిచెట్టొ కాని యెఱుఁగఁబడదు.
కరము సుందరంబుగానుండి యెంతయు సంతసంబుగొలిపె సకియలార !" ౨౨౨

చం॥ అనియిటులుచ్చరించుటయు నందు జయాఖ్యసఖీవతంస మి
ట్లనియెను. "దేవి ! తావకముఖాబ్జగళచ్ఛ్రమవారిబిందుసం
జనితమ యీమహీజ. మఘసంక్షయకారి. సమర్చనీయ. మి
య్యనుపమమైనవృక్షమున కాఖ్య విధింపుము నీవు చెచ్చెరన్" ౨౨౩

మ॥ అనియిబ్భంగివచించుడున్ గిరిజ "యోయబ్జాక్షి ! యీవృక్షము
ర్విని భేదించి సముద్గతంబు. కనుకన్ బిల్వాఖ్య మిద్దానికిన్
జనుఁ. దత్పత్రము లాహరింప దొరయా. శ్రద్ధాయుతం బస్మద
ర్చనముంజేసినఁ గోరుకోర్కె యెదియున్ సంసిద్ధిఁగాంచుం జుమీ. ౨౨౪

ఉత్సాహము॥ బిల్వపత్రములనుజూచి ప్రీతి వానితోడ నన్
గొల్వఁదలఁచుమాత్ర ధనము గురియుచుందు వారికిన్.
చెల్వమమరియున్న దాని చిగురు మెసవనెంచినన్
నిల్వ వఘసహస్రములును నిశ్చయముగఁ బ్రిజలకున్. ౨౨౫

క॥ తల మారేడుదళాగ్రంబులతో నెవ్వాఁడు కలితముం జేసెడినో
బలువైన యామ్యయాతనవలని వెతలు కుడువఁబోఁడు వాఁడిఁక నెప్డున్" ౨౨౬.

కం॥ అనిపలికి పార్వతీదేవి నిజావాసంబుఁజేరె వేడుకతోడన్
వెనువెంట జయయు విజయయుఁ జనుదేర గణాన్వితముగ జంభవిభేది !

సీ॥ తన్మూలముననుండుఁ దగ గిరిజాదేవి. దాక్షాయణీదేవి దానిబోదె.
తచ్ఛాఖలను మను దాను మహేశ్వరి పార్వతీదేవి తత్పత్రములను.
గాయల నలరారుఁ గాత్యాయనీదేవి. పట్టి గౌరీదేవి భాసిలెడిని.
మధ్యవల్కలమున మఱియు నపర్ణయుఁ బుష్పంబులను దుర్గ పొలుపుగాంచు.
ఒప్పుశాఖాంగకంబుల నుమ క్రమముగఁ. బ్రాణిరక్షణహంతె రుద్రాణియును జ
క్రిలు నవకోటిశక్తులు కంటకములఁ.గాన బిల్వంబు శ్రేష్ఠంబు కలుషహరము.

తే॥ పావనంబగు మారేడుపత్రములను జగముతల్లికిఁ బూజలు సల్పిరేని
ఏదికోరిన నయ్యదియెల్ల రూఢి నపుడ సిద్ధింపఁగలదు సహస్రనయన ! ౨౨౭

తే॥ అమ్మహేశ్వరి మోక్షదాయక విశుద్ధరూప గిరిజ పళాశభూరుహముఁజేరి
మనెడిశంకరు నీక్షించి తనదులీల నయ్యె శ్రీపులరూప యేమందునింక॥ ౨౨౮

—* పార్వతి విష్ణువును శపించుట. *—

మ॥ అని యిబ్భంగి వచించి స్పష్టముగ నయ్యాకాశవాణిఁగ నిం
ద్రునితోఁగూడి సమస్తదేవతలుఁ జాతుర్మాస్యరాఁ దచ్చతు

ర్ఘనవృక్షంబుల కైక్యభావమున నర్ఘ్యంబిచ్చి పూజించి. రే
మనివాసుత్రిత్తను దన్మహావ్రతము శూద్రా! నీకు నే నిచ్చెదన్. ౮౮౦

కం॥ చాతుర్మాస్యము ముగియుడు దైతేయద్వేషణులకు దర్శనమిడి సం
ప్రీతిని హరిహరదేవుఁడు కాతరులైయున్న వారిఁగని యిట్లనియెన్. ౮౮౧

కం॥ "మీ రిఁకఁ జనుఁడు మహావ్రతధారుల! దైత్యాదు లఖిలదానవులను నే
మారిమసంగెద. మీయధికారములను ననుభవింపఁగఁడఁగుఁడు ప్రీతిన్." ౮౮౨

ఆ॥ అని యిట్లు వచించి యట నేకరూపులు నరిహరులును నైన హరిహరులు గ
ణంబులకును దివిదివనాథులకును భేదబుద్ధి తొలఁగఁజేసి పుచ్చుటయును. ౮౮౩

కం॥ ఆ తెఱగంట్లు విమానవ్రాతము పై నరిగి భేదవాదంబులు వో
ధూతాసురకృతబాధత స్వాతంత్ర్యంబునువహించి సౌఖ్యంపడుచున్. ౮౮౪

తే॥ పార్వతీశాపమున నైన భయముతోడఁ దన్మహేశ్వరి బిల్వపత్రములతోడ
బిట్టుపూజించి నుతిసేయఁ బ్రీతయగుచు నెంతయుం గృప నా దేవి యిట్టు లనియె.

తే॥ "నాదుశాపంబు వ్యర్థంబుగా.దయినను మీరు శిలలయియుందురు మేదిని. దివి
నొందవ దది.పూలనమ్మనయూరలోనఁ గట్టెలమ్మనచందంబు గాకయుండ.

మ॥ నరలోకంబున రాతివిగ్రహముల నార్చించు చెల్లప్పుడున్
గగ మర్చించెడివారికిన్ వరదులై ఖ్యాతిన్ సమార్జింతు రం
దఱుఁ.బాణిగ్రహణంబునన్ విహితులౌ తత్తత్కుమారాళికిన్
సురలారా! ప్రజలొచుచుండిన్ లెద రచ్చోటం గుమార్యాళికిన్." ౮౮౫

మ॥ అని యిబ్భంగి ననుగ్రహించుటయు సర్వామర్త్యులుం దద్భయం
బున నష్టాత్మత భక్తవాంఛితములం బూరించుకొం చర్చలన్
జని. రింకం గసిదీర కంబిక రమానాథున్ స్వనాథుం గనుం
గొని పెల్చన్ స్ఫురితాధరోష్ఠయగుచుం గోపంబుతో నిట్లనున్. ౮౮౬

స్రగ్విణి॥ "రమేశా! నీవైనం దగదిదియనన్ రాదె శివుతోఁ.
కుమార్గుం డై. తాహేతువున శిలవై కుందుదు విఁకన్.
తమిస్రారాట్పూజ్యుండును నుపలతా ధాత్ర్యమరశా
పమే లింగాకారంబగుటకయి పూర్వంబ మనుటన్." ౮౮౭

తే॥ అనినవిని విష్ణుభగవానుఁడమ్మహేశిఁ బార్వతీదేవి ననుకూలపఱచుకొనుచు
క్షోణితలమున నెన్నొసలు సోఁక మ్రొక్కి యెంతయును స్తోత్రపూర్వకమిట్టులనియె.

సీ॥ "సతము మహాదేవు సఖివై మహావ్రతదీక్షఁబూనిన మహాదేవి వీవు.
సత్వరజోగుణసంస్థాయినివిదియైన సత్త్వమతామసీశక్తి వీవు.
మాతృత్రయంబున మహితవై యుండెడి ఘనగుణత్రయవిభావినివి నీవు.
అఖిలజగద్వ్యాపకాద్భుతరూపవౌ మాయాదికంబుల మాతవీవు.

సర్వరూపవగుచు జనులకు సంతసిచ్చు రూపసాధ్యవౌ నరూపవీవు.
ఆగమముల మాట నభినుతమైన యోంకారమీవు కావె క్రతుభుగీశ ! ౯౧
తే॥ లీల ఫలవేళలో మహాకాళివియును లలి సరస్వతివియు మహాలక్ష్మివియును
నీవయౌదు. చమత్కారమీవె. మఱియు రాగిణివినీవయౌదు. విరాగిణివియు.
ఆ॥ భూతధాత్రి ! నీవుజోత. శుభా ! నీవుసతి. విరాగిణీ ! ప్రణామమిదిగో.
శివ ! జోహారునీకు. చేకొను వికరాళి ! మత్కృతంబులౌ నమస్కృతులను ” ౯౩
క॥ అనియిట్లు స్తుతించుటయును మనమున సంతోషమొంది మహిభృత్పుత్రి
ట్టనుభవ పరమోదారంబును మిథ్యారోపసహితమునునగు నుడులన్. ౯౪
ఆ॥ “ నాదుశాప మోజనార్దన ! తిరుగదు నీయెడలనుగూడ నిక్కువంబు.
ఉర్వినైన నీవు యోగీశ్వరులకుఁ గైవల్యదాయివగుచు వఱలెదవు. ౯౫
క॥ భక్తులకోరికలొసఁగుచు వ్యక్తుఁడవయియే వసింతు వైకుంఠా ! యీ
యుక్తార్థంబునఁ బావకశక్తి పవిత్రతయయియుండుఁ జాతుర్మాస్యన్ ౯౬
సీ॥ అంభోజసంభవు నఖంగుష్ఠమూర్తియై జనియించె నేయమ జగములోన
ఏయమ యగ్గలం బింపైనరాశుల సారంబునుండి తా నేరుపడియె
స్వపయఃప్రవాహానుస్నాతుల కేయమ శ్రీయఃప్రదాత్రియై చెలువుగాంచు
తరుగని మధురపాథస్సులతో నిండి యేయమ రహిఁ బ్రవహించుచుండు
అట్టిగండకినది స్వచ్ఛమైననీట నయ్యెడిని నీనివాస మింకియ్యకొనుము.
ప్రీతి నిరువదినాలుగుభేదములను గాంచుచుండుఁ బురాణజ్ఞు లెంచినన్న. ౯౭
సీ॥ బంగారమాస్యంబునం గల్గి బుధులచే నవని సాలగ్రామ మనఁగఁబడెదు.
తేజంపుముద్దవై దీప్తివహించుచు వర్తులాకృతితోడ వఱలెదవు.
సర్వసామర్థ్యంబు సంగతంబైయుండ శ్రీసమేతుండవై చెలఁగఁగలవు.
ఉత్తమోత్తములైన యోగులకుంగూడ మోక్షప్రదాతవై మురియఁగలవు.
వేయిమాటలేల విష్ణూ ! శిలాగతుండవైనయట్టి నీ కనూనభక్తి
సేవఁజేయుజనులు చింతించినదియెల్ల నొసఁగఁగలవు కరుణ నుర్వినీవు.
క॥ శిలయందలరారెడి నినుఁ దులసీదళములను భక్తితోఁ బూజింపం
గలయట్టిమనుజులకు దవ్వులనుండదు మోక్షలక్ష్మి బూచులగొంగా ! ౯౯
క॥ చక్రాంకితసర్వాంగ మవక్రంబును నైనశిలను వఱలు నినునో
చక్రీ ! సందర్శించిన యాక్రూరుఁడుగూడఁ జనఁడు యమునింటికిఁకన్ ” ౧౦౦
క॥ అనివార్తవచ్చెను సుమ. యీయనువున. భగవానుఁడైన హరి యుపలత్వం
బెనసినవాఁడు. వచించితి ఘనసాలగ్రామమునకుఁ గల కారణమున్. ౧౦౧
క॥ గోవిందుండు మహాశాపావృతుఁడై చనియెఁ దనదు నాలయమునకున్.
గౌరివాత్మజాతయు మహాదేవుని శపియించి ప్రీణతిఁ దృప్తియుఁ బెట్టెన్.
తే॥ అట్లు భవభూతభవ్యభూతాదికృత్తు నఖిలసంస్థితినాశంబుఁ దవ్విధుండె.
కమలతోఁగూడి యతఁడును గౌరిఁగూడి శంకరుండును నాల్గువృక్షముల మనిరి.

—♦ వృక్షమాహాత్మ్యము ♦—

తే॥ అనుడు శూద్రుఁ డిట్టులనియెఁ. "చాతుర్మాస్యమునను సర్వవృక్షములను దేవ
తలు వసించుటయును దద్వృక్షరూపులై యలరుచుండుటయు మహాద్భుతంబు.

క॥ భగవానుఁడ! యేసుర తేనగముల నివసింతురో వినం గోరినవాఁ
డఁ. గరుణయుంచి సవిస్తరముగ వక్కాణింపు" మనుడు మునియిట్లనియెన్. ౯౦౫

ఆ॥ "అమృతమందుఁ జలము ననఘ! చాతుర్మాస్య వేళ వృక్షరూప మెనసిసురలు
జానిఁ ద్రావుచుందురు. తత్పానమున మహాతృప్తియగును బూమ్మ దేవతలకు. ౯౦౬

సీ॥ ఎంతటిబలవంతు నేని యుద్ధంబునం దోటపెంపఁగఁ జేయు సురబలంబు
బలము పెంపొందింపఁగలిగి దుష్ప్రాప్యమై యలరారునట్టి తేజోతిశయము
తేజంబునకు సుంత తీసిపోవనిభంగిఁ గడు రుచిరంబైన యొడలికాంతి
కాంతికిం దగినట్లు కనుముక్కు మొదలైన సకలావయవముల సౌష్ఠవంబు
వాని కన్నిటికిని వన్నె వెట్టెడి లఘువిక్రమంబు గలుగు సక్రమముగ.
తృష్ణదీర్పఁదగిన కృష్ణాంశసంభవపానముననుజేసి వైజవనుఁడ! ౯౦౭

క॥ నిత్యామృతపానంబున సత్యముగం గలుగుతృప్తి స్వల్పంబ యగున్.
నిత్యముఁ జేయఁగఁబడు తత్కృత్యంబును భోజనముగఁ గీర్తింతురు బుధుల్. ౯౦౮

ఉ॥ కావున నాల్గుమాసములుఁ గ్రోలుచుఁ జెట్ల జగద్ధితంబుకై
దేవతలుం బిపాసఁ దమిదీరఁగ నీరమె త్రావుచుంద్రు. త
త్సేవన మెప్పుచేసినను శ్రేష్ఠమె. శౌరి పరుండఁ జేయు సం
సేవ మతిన్ విశేష. మటు సేవితమా తరు విచ్చు సౌఖ్యమున్. ౯౦౯

తే॥ నువ్వులును నీళ్ళుఁ బోసి యనోకహములఁ దడుపుచో నవి బహుకామదంబులగును.
క్షీరభూరుహములకు సక్షీరసలిలసేచనంబు శుభప్రద మోచతుర్థ! ౯౧౦

మ॥ తొలి నేఁ జెప్పిన నాల్గుమాసములును జాతుర్మాస్యయం బెంతయున్
ఫలదంబుల్. వటమూలశంబుచి యజుఁడున్ గౌరప్రసూనాథ్యమై
వెలయంగాంచు తిలంబునందు మని సావిత్రీమహాదేవియున్
వెలుచం బ్రాణుల కిచ్చుచుందురు వరమున్ త్వరితమించి శూద్రాపతీ! ౯౧౧

సీ॥ అత్యంతపారిశుభ్యముగల్గినవి తిలల్. ధర్మార్థములకు సాధనము తిలలు.
నిర్వాణమార్గంబు నిశ్రేణికలు తిలల్. కల్మషపరిహారకములు తిలలు.
ప్రచురమైనట్టి సత్ఫలమిచ్చునవి తిలల్. బలువైరులనుదోల్చు నాలులు తిలలు.
అఖిలపుణ్యంబుల నాదిమంబులు తిలల్. హరిహాయా ద్యమరధాన్యములు తిలలు.

కాన దానంబు లన్నింటిలోనఁగూడ నుర్విఁ దిలదానమత్యంత ముత్తమంబు.
హరిపరుండ విశేషించి యర్చనీయ మా తిలద్రువు స్వశ్రేయసార్థిచేత. ౯౧౩

తే॥ హేమసంయుక్తముగఁ దిల లిచ్చునెడల బ్రహ్మహత్యాదులుం బటాపంచలగును.
సర్వకార్యార్థములకును సాధనములు తిలలు. సావిత్రినాఁ బ్రోక్తములు ధరిత్రి.

ఆ॥ తిలలతోడ స్వపితృదేవతలకుఁ దర్పణంబు చేయనగు జనంబు నిత్య.
మంతకంటెఁగూడ నల్లచాతుర్మాస్యమున విశేషముగను బొనరుచునది. ౯౧౪

సీ॥ తిలలతో హవనంబు సలుపఁగాఁగలిగిన శ్రేయం బమేయమై చెలువుగాంచు.
తిలపాదపమున కంజలిసేసి కొలిచినఁ బున్నెంబు కొంగునందున్న హాన్న.
తిలవినిర్మిత భక్ష్యముల నారగించిన ధర్మంబునకు నౌను దావలంబు.
తిలపిష్టమున మేన నలుగిడుకొనియును సుకృతంబు నార్జించుఁజూ జనంబు.
శ్రద్ధఁ జేయు తిలల సంస్పర్శనమునను నగును వృషసనాథ మఖిలలోక.
మెలచాలఁ దిలసమీక్షణకృత్యంబు వృజినహరము పుణ్యవృద్ధికరము. ౯౧౫

క॥ చాతుర్మాస్యం గృతమగు నేత త్తిలసేవనమున నిలఁగల మనుజ
వ్రాతము ప్రీతిం గర మనుభూతాఖిలసౌఖ్యమగునుబో వైజవనా! ౯౧౬

ఉ॥ భూతహితంబుపొంటె యవభూరుహ మాశ్రిత మింద్రుచేతఁ ద
త్ఖ్యాతియవార్చ స్పర్శనము దర్శనముల్ సుకృతాప్తి కర్హహా
హేతువులౌచు వర్తిలెడి. నీయవలం బితృతర్పణంబు సం
ప్రీతి నొనర్పఁగాఁబడినఁ బేరిమి నయ్యది యక్షయంబగుల్. ౯౧౭

సీ॥ సహకారవృక్షంబు రహిఁ బ్రజాపతులును మలయంబు గంధర్వకులపతులును
అగరును గణనాథుఁ డంబుధు ల్ప్రిబ్బలి యక్షులు పున్నాగవృక్షరాజ
మతిమధురాగమం బంబుజబాణుండు నాగకేసరమును నాగరాజు
లగ్ని రక్తాంజన మనిలుండు పూగంబు సిద్ధు లూడుగుఁ దాండ్రిచెట్టు యముఁడు
పనస గుహ్యకులును బదరిని రుద్రుండు గుహ్యకేశ్వరుండు కొండగోఁగు
వకుళ మస్రిపుండు వరుణుండు ఖర్జూరి నాశ్రయించియుంద్రు హరి పరుండ.

సీ॥ వసువులు మోరటి వర్తించుచుందురు. మెట్టుము లశోకంబుమీఁద మనెడు.
అశ్వను లుమ్మెత్తయందున వసియింతురు. గుగ్గులం బసురులకుల్ నివాస.
మెలమి విశ్వేదేవతలు మధూకంబుపై విహరింతు రిదెమాకు విడిదియనుచు.
దాసనమ్రానిపై వాసంబుగావింతు రాదిత్యు లెల్లప్పు డాస్థతోడ.

కిన్నరు ల్మరిచ మున్నతతాళంబుఁ జామరావృతంబు స ప్తబుషులు
అంబుదంబులెల్ల జంబూమహీరుహం బనుసరించియుండు రవరజాగ్రి! ౯-౧౯

॥ జంబూద్రివు వర్ణమునం దంబుజనాభునకుఁ దుల్య. మటుగానఁ దదీ
యంబులగు ఫలము లొసఁగి ద్విజుం బూజించినఁ జతుర్భుజుఁడు తృప్తిపడున్.

॥ జంబూవృక్షముక్రింద ఘనంబుగ భూసురుల భోజనము చేయింపన్
పంచినవేడుకఁ బురుషార్థంబులు నాలుగును శార్ఙ్గిత్రా దయసేయున్. ౯-౨౦

॥ చాతుర్మాస్య సభార్యులైన ద్విజులన్ శౌచాన్వితంబై జనం
బేతద్భూజముక్రింద భోజనము చేయింపన్ బలిధ్వంసి సం
ప్రీతుండౌఁ. బురుషుండు నేరేడును లక్ష్మీనాథు ప్రీత్యర్థ మ
న్వీతార్థాంగిత వస్త్రభూషితముఁ గావింపం గృతార్థుండగున్. ౯-౨౧

॥ రాత్రులనుమాట నే యెది పాప్తనుగునో యెది వటాశోకభవమున నేరుపడునో
ఆఫలంబును నేరేడు నండ నొనరిపించు ద్విజభోజనంబునఁ గాంచు జనము.

॥ నేరేడుచెట్టుక్రింద నవనీసురులన్ భుజియింపఁజేయునాఁ
డారసి యేకభుక్తము సమాచరితవ్యము. వేయునేల. త
ద్భూరుహపూజనంబునను బుత్రులఁ బౌత్రుల నర్థజాతమున్
గూరి జనంబు దేనఁ బ్రితికూలము లేక వసింపఁగల్గెడిన్. ౯-౨౩

॥ స్వీక్రియమాణంబు జిల్లేడు సూర్యుచేతఁ బ్రిపత్రికమునఁ జంద్రముఁడు మసెడి.
అంగారకునిచేత నాశ్రితం బల చండ్రి యుత్తరేణిని బుధుం డుండుచుండు.
రావి బృహస్పతి తావసించినవాఁడు. శుక్రుండు మేడిచెట్టాక్రమించె.
జమ్మి శనైశ్చరు సంతతావాసంబు. రాహుకేతులవి దూర్వయును దర్భ.
అతిపవిత్ర దూర్వ. పితృతర్పణోచిత. యచ్యుతునకు దయిత యన్వహంబు.
అంతకును విశేష. మల్ల చాతుర్మాస్య. దానిగరిమ నుడువ నేనివశము. ౯-౨౪

॥ పావనములలోనఁ బావనం బెయ్యది మంగళముల నేది మంగళంబు
ఏదిలేక పూర్తిగానెనయదు శుభకార్య మట్టిదర్భ యగు మహాఫలదము. ౯-౨౫

॥ యాజ్ఞికంబైన యెద్దాన నజహరీశు లాదిమధ్యాంతములను దా మధివసింత్రో
ముక్తికాముల కెయ్యది మోక్షరూప మట్టి దర్భద్రిమాఖ్యయు హాయిని డెడి.

॥ కడెమచెట్లఁ దక్కఁగలవేల్పులెల్లరు మనుదు రెలమి నాల్గుమాసములును
తీఁగెలను వసింత్రు దేవతాసతులును గొలుచుప్రిజలు కోరు కోర్కులిడుచు.

తే॥ కాన సర్వాత్మభావనతో నరుండు సర్వవృక్షంబులను మఱి సర్వలతల
ననుదినమును విశేషించి హరిపరుండుతఱిని సేవింప జగమెల్లఁ దనియుఁ దాన.
సీ॥ వేదవర్ణితముకంటె వృక్షసేవన మెంతయని యలక్ష్యము సేయఁజనదు వణిజ-
ఆలుబిడ్డలమీఁది యతిమోహమునఁబడి తరుసత్త్రయోఱుఁగమి తగదు గృహికి
మునినైతినని సదా ముకుమూసికొని విటప్యర్చన విడఁగూడ దవనిమనికి
సన్యసించినవాని కన్యమేలయటంచుఁ జెట్లు నుపేక్షింపఁజెల్లదు యతి.
ఎల్లవారుగూడ నల్లచాతుర్మాస్య వానిపూజ సేయవలసినదియె.
పూజితంబులైన భూజంబు లపవర్గదాయకంబులగును దప్పకుండ. ౯౨౯
ఆ॥ సప్తతంతుముఖర సద్ధేతువును వినా నఱకఁగూడ దొక్కనగముఁగూడ.
ముందె నఱకఁగూడ దందుఁ జాతుర్మాస్య- నింతకన్నఁ జెప్ప నేమిగలదు. ౯౩౦
తే॥ ఏది ప్రశ్నించినాఁడవో యిపుడు నన్ను నెట్లు వేల్పులు దేవత్వ మెనసినారొ
అద్దియంతయు నీకు నే నానుపూర్వముగను వాక్రుచ్చినాఁడను సుగుణసహిత!
సీ॥ హరికి నివాసమై యంహోనిరాసమై రమణీయభాసమౌ రావియొకటి
విధికి నికాయమై విస్తృతచ్ఛాయమై మహనీయమై పొల్చు మఱ్ఱియొకటి
సమశైత్యకారియై సకలరుగ్ఘారియై విశ్వోపకారియౌ వేమునొకటి
భక్షణీయపలాశఫలపుష్పసహితమై విహితమౌ తింత్రిణీవృక్షదళక
మఱు కపిత్థ శ్రీఫలామలకాశోకహయులు మూఁడుఁ, జూడ యమునిజూడ.
రఖిలపూజ్యుఁడైన హరి పూజితుండైన నఖిలజగమునకును నగును దృప్తి. ౯౩౨

— శంకరుఁడు పార్వతిని బతిమాలుట. —

తే॥ తాదృశుండైన కృష్ణుఁ డాధారముగను గృష్ణమధ్యాగ్రిములు నంబు జిష్ణుముఖ్యుల
సకలదానవరిపులును సకలపాదపముల శయనింతు" రనుటయుఁ బైజవనుఁడను.
ఆ॥ "ఎవ్వఁడలుగ లోకమెల్లను క్షోభించు నట్టిశివునిపైనె యలిగి కాళి
శాపమిచ్చి యెటు ప్రసాదంబువడసెను మగుడ మగనివలన మానిచంద్ర! ౯౩౪
క॥ భగవానుండగురుద్రుం డగజయగు స్వభార్యయిచ్చు నా శాపం బె
ట్లుగ్రహించె? వికృతరూపుండగు తా దివ్యాంగ మేక్రియను ధరియించెన్ ?"
క॥ అనవుడు గాలవుఁడిట్లను. "ననిమిషు లంబికకు జడిసి యాత్మీయములౌ
ఘనరూపంబు లదృశ్యము పొనరిచి ప్రతిమలను మనిరి భూలోకమునన్. ౯౩౬
ఆ॥ విష్ణువినుతయగుచు విశ్వసవిత్రి యంహోనిహంత్రియైన యుమ ప్రసన్న
యయ్యె వేల్పులకును. నావేలుపుల బలాత్కృతిని భవుఁడు శాప మెనయవలసె.

న వ మా శ్వా స ము.

– ౩

ఉ॥ శాపనియంత్రితుండయిన శంకరుచే బతిమాలఁ బడ్డవై
ఆపయి నాపె యిట్లులను. "నస్మదనుగ్రహామొంది యీసురల్
లోపములేక యెందునను లోకులచేతను బూజ్యమానులై
పాపమువాపి వారికి శుభప్రదులౌదు. రిఁకేమి కావలెక్క. – ౩౯

ఆ॥ పెండ్లిపీఁటమీఁదఁ బెక్కండ్రముందఱ నాదుకరము వట్టినావు నీవు.
సప్తమండలములుఁ జనినావు నాతోడఁ. జేసినాఁడ వెవరుఁజేయని పని. – ౪౦

సీ॥ నేలిమియరుగుపై విధ్యుక్తముగఁ బ్రతిష్ఠింపఁగఁ బడినట్టి సెగలతోడు
సారి కాముఖర సత్పాత్రిస్థపానీయ మాశ్రయించి వసించు నప్పతియును
భువనము లపదునాల్గుఁ బూర్తిగా వ్యాపించి యలరారుచుండెడి యంబుజాక్షుఁ
డాత్మవల్లభలతో నన్వితులై యుండు దేవతలును మహీదేవతలును
దిక్చతుష్టయమున దీపించుచుండఁగ నింతమందియెదుట నెంతయును స
భాస్థలంబునందు బాసలుగావించి యెట్లు వ్యభిచరించి తీవు చెపుమ. – ౪౧

క॥ గురువులుగూడ జనౌఘముకరణి నసన్మార్గమందుఁ గాల్వైచెదరే
నెఱిఁగి ప్రబుద్ధులు నిగ్రహపరులగునదియనుచు శ్రుతులు పలుకుటలేదే. – ౪౨

సీ॥ జనుఁడసన్మార్గసంచారియైనచోఁ గొడుకేని శాసింపఁగడఁగవచ్చు.
గురువు దుష్పథమునఁ గ్రమ్మఱఁదొడఁగుచో శిష్యుఁడుం బట్టి శిక్షింపవచ్చు.
బ్రాహ్మణు లగర్వించి పైని వీక్షించుచో భూపతి దండింపఁబూనవచ్చు.
పతి మంచిచెడ్డలఁ బరికింపకున్నచోఁ బత్ని శపింపఁ బాల్పడఁగవచ్చు.
నీచుచేతనేని నిగ్రహ్యుఁ డెంతటిదండివాఁడుగూడఁ దప్పనడవ
నని వచించు వేద. మపథుం డపూజ్యుండు. సుపథుఁడగును బూజ్యుఁ డెపుడుఁబుడమి.

ఆ॥ ఎవఁడు స్వకులధర్మ మెంతయు విడనాడు వాఁడు పతితశబ్దవాచ్యుఁడగుచు
మరణమొందువెనుక నరకంబునం గూలి దుఃఖభారమునను దూలుచుండు. – ౪౪

తే॥ వేఁడు నాస్తిక్యమున జ్ఞాతిభేదమెనసి ధర్మసంత్యాగమొనరించి తాఁ జరించు
వాని ననుధర్మగతులగువారలెల్ల నిగ్రహింపంగవలయును నిశ్చయముగ. – ౪౫

ఆ॥ వర్ణధర్మములును వంశంపుధర్మముల్ దేశధర్మములును నేశకుండు
వదలిపెట్టు వాఁడు వర్ణచ్యుతుండౌచుఁ బతితుఁడని వచింపఁబడెడిఁ బుడమి. – ౪౬

సీ॥ గార్హస్థ్యసిద్ధికి ఘనకారణంబౌచుఁ బరఁగుచుండినయట్టి పావకునియు
ఆర్యు లనుష్ఠించు నామ్నాయచోదిత స్వస్వవర్ణాశ్రమాచారములయు
ఇది యిట్లుకావింతు నేనని మును రూఢి వాక్రుచ్చియుండిన వచనములయు
పుణ్యప్రదములంచుఁ బూనికమైఁ బట్టి వరుసఁ గావించెడి వ్రతములయును

త్యాగముం జేయఁగూడదు తథ్యముగను. వీని త్యాగంబు సేసినవాని జనులు
తాము త్యాగంబు సేతురు తప్పకుండఁ. బతితుఁడని చెప్పఁబడును దద్భ్రష్టుఁ డింక.

సీ॥ భువనము ల్పదునాల్గు పొరలించి చూచినం గానంగఁబడఁడు నిన్గన్నతండ్రి.
తల్లి యుదంత మంతమున్న యెవరికి శ్రవణంబులకును గోచరము కాదు.
అన్నదమ్ములు నైన నగుపడ రెచటను సరిపోల్చుకొనినైన సంతసింప.
మావాఁ డితండంచు మాటయైన వచింపఁ డెవఁడును వచ్చి నీ యెట్టయెదుట.
ఏవిధంబైన నీవార్త యెఱుఁగఁబడదు. విసము తిం. దస్థిమాలను వేసికొందు.
పూసికొందు చితాభస్మమును దనువున. మనసు కొలుపదు నిను ముట్టుకొనుటకేని.

సీ॥ కంపుగొట్టెడి పచ్చిగజచర్మముం గట్టి తలనిండఁ జెంజడ ల్దాల్చినావు.
అణుమాత్రమైన మర్యాద యెఱుంగవు. గడెకొక్కనుడి నోట నుడువుచుందు.
వింటింటికింబోయి యెత్తెదు బికిరంబు. సద్వ్రతంబన్న నీచాయ సున్న.
పరికింప మిగుల నబ్రహ్మణ్యుఁడవు నీవు. కపటివి. దుష్టసంకల్పుఁడవును.
ఈదృశుఁడవగు నీతోడ నించుకయును గూడి సంభాషణము చేయఁగూడ దరయ.
మింక నామ్రోల నుండుటకేని తగ" వటంచుఁ గన్నీళ్ళు కాల్వలై యవనిఁ బాఱ.

ఆ॥ ప్రమథనాయకుండు బతిమాలుచున్నను వెక్కివెక్కి యేడ్చి వీడ కలుక
నమ్మహేశుచేష్ట లాక్షేపముం జేయు చివ్విధముల కొమార్తె యిట్టులనియె. ౯౦

తే॥ "నీదు హృదయంబులోపల నిశ్చయముగ నార్జవము లేదు. కౌటిల్య మూర్జితంబు.
భూసురుల యాసురుల నుడు ల్పల్లులనుచుఁ దోఁచె నాపయి నీచూపు దుష్టమతిని.

తే॥ వారలెల్లరు వంచింపఁబడినవారు వరుస నీచేతఁ. గావున వారిచేత
నీవు బాధింపఁబడె" దంచు నిల్లుపలికి గౌరి యుఱకుండుటయుఁ గాలకంధరుండు.

తే॥ నీతిమయ హేతుమద్వాక్యనిచయమునను సదుపచారంబులను సుప్రసన్నవదనఁ
జేసి మెల్లమెల్లగాను దచ్ఛ్రితపర్వతేశ్వరాత్మజ దువ్వుచు నిట్టులనియె. ౯౩

తే॥ "నిండుజాబిల్లి కీడైన నీముఖంబు నేల కలుషంబుఁ జేసెదవే శుభాంగి!
తగదు నీకిది. సర్వభూతములమీఁదఁ గరుణఁ జూపింపవలె హితకాంక్షతోడ. ౯౪

తే॥ ఎదియొ యొకకార్య మత్యంత మిష్టమగును గాక. పరపీడనము సేయఁ గడఁగఁజనదు.
భువనమంతయు నీకగుఁ బుత్రతుల్య. మఖిలభాగ్యవు నీవయా దఖిలరూప! ౯౫

తే॥ నేను దెఱగంట్లహితముకై నింద్యకర్మ మాచరించితి. నైనను నాత్మజుండు
గలుగు నీ. కాప్రకారంబు గాకపోయినను ద్వదిష్టము పూరించెదను వచింపు. ౯౬

తే॥ నాదు నందతికంటెఁ బ్రాణములకంటెఁ గూడ నెక్కువదానవు చూడ నీవు.
అగ్గలంబు ప్రసన్నవై యాజ్ఞయిమ్ము చారుముఖి! నీదు కోరిక ల్సత్వరముగ"

ఆ॥ అనుడు దేవి యిట్టులనియెఁ. "చాతుర్మాస్య బ్రహ్మచర్యమంతఁ బట్టఁజేసి
తగ మహావ్రతంబు ధరియింతువేని నే సుప్రసన్నగుదుచూ మహేశ! ౯౫౮

క॥ వేలుపుల సమక్షంబున హేలం దాండవము సేసెదేని సైష్ణవమై
క్రాలు త్వదర్ధాంగము నీఁజాలదవేని గ్రమ్మతింతు శాపము శంభూ! ౯౫౯

క॥ నను సంతసపెట్టుట కీయనువున వర్తించు నెడల నగుదుఁ బ్రసన్నా
నన. నట్లు కానిచోఁ డీక నిను నమ్మదు నాదుమనసు నిశ్చయముగ" నాన్. ౯౬౦

క॥ భగవానుఁడు ప్రీతుండై యగుఁగాకని బదులుచెప్పె. హర్షాన్వితయై
భగవతియు శాపమోక్షము తగుగతిఁ గావించెనపుడు దాసా!" యనుడున్

—— ♦ శివుని తాండవవర్ణనము. ♦ ——

తే॥ శూద్రుఁడిట్లను. "నాగయాంచో నుడువుటయందు నీవు మహాశ్లేశ మొందుచుంటి
కాని నీవాక్కు లాశ్చర్యకారకంబు. లెంతవిన్నను దృప్తికాదేమొ కాని. ౯౬౨

క॥ అస్మదదృష్టంబున నాకస్మికముగ వచ్చినావు. గౌరీకథలన్
సస్మితవదనంబునఁ గడు విస్మయముగఁ జెప్పినావు విద్వదధీశా! ౯౬౩

సీ॥ బ్రహ్మముఖులతోడఁ బరివృతుండై మహేశ్వరుఁ డెట్లు నృత్యంబు సల్పినాఁడు?
ఎబ్భంగినైనది యేమి చాతుర్మాస్య? నేవ్రతం బపుడు గ్రహింపఁడగిన?
దుగ్రమైఁ బొడమిన నాగ్రహం బంతయు హిమవదద్రికుమారి కెట్లుపోయె?
క్రిస్మతి నేవికఁ గలిగె ననుగ్రహం? బది కింవిధంబైనయది తలంప?
ఈయొనర్పఁబడిన యెల్లప్రశ్నములకు దయను విస్తరించి తగినయుత్త
రము వచింపుమయ్య యమివరా! నీకన్నఁ బూజ్యకథకు లిలను బూజ్యమగుట"

క॥ అనవిని గాలవముని "యోగాసనఘా! యయు తాధ్వరముల నగునట్టిఫలం
బును గలుగఁజేయు నేత ద్ఘ్నమగు నితిహాసము విను కొంత వచింతున్ ౯౬౫

క॥ చాతుర్మాస్యంబున శివుఁ డాతతమగు భక్తి మందరాహార్యమునన్
ఖ్యాతుఁడయి బ్రహ్మచర్యముఁ బ్రీతిం బూని వసియింప నేలుపులెల్లన్ ౯౬౬

ఆ॥ అరిగి యెరఁగి మోలి నానతకాయులై నిల్వఁబడుడు నట్టినిర్జరాళి
కద్రిజాభిహితము నంతయు వాక్రిచ్చి యింక నొక్కమాట యిట్టులనియె. ౯౬౭

క॥ "నా చేత నియుక్తంబగు ప్రాచీనాభినయమందు బాసటయగుచున్
మీచాతురి చూపింపుఁడీ చాతుర్మాస్యమునను నిందాద్యమరుల్!" ౯౬౮

ఆ॥ అనివచించి యంత నాషాఢశుక్లచతుర్దశిని భవానితృప్తిపొంచె
తాండవింపఁదొడఁగెఁ దన్మందరాచలశిఖరమందుఁ జంద్రశేఖరుండు. ౯౬౯

సీ॥ అంగిరో నారద వ్యాస దేవల శుక కర్దమ గౌతమ కశ్యపులును
క్రతు భృగు భార్గవరామ మరీచి వసిష్ఠ పులోమ ప్రచేతసులును
జమదగ్నియును బులస్త్యమునీశ పులహులు నత్రిండును నగస్త్యయోగి యత్రి

చారణ సిద్ధ యక్ష పిశాచ గుహ్యకాదిత్య సాధ్యాశ్వి న దేవతలును
వసువు లిందర విష్ణు వాణీశముఖులును నందితురగు న ర్తనంబుఁ జూచు
కోర్కి నచటి కపుడు గుంపులుగుంపులుగాను వచ్చి. రేమిగలదు చెప్ప. ౯౨౦

క॥ పదపడి నంది ప్రభృతులు పెదపెదముత్యములు నగలు పీతాంబగ ముల్
కొదలేకయుండ నొసఁగిరి ముదితస్వాంతమున నచటి మునిముఖ్యులకున్. ౯౨౧

తే॥ అంత వాద్యసహస్రంబు లగుచునుండ జయజయారావ మందఱుం సల్పుచుండ
తాండవమ్మును బొనరించె ఖండపరశు. వీక్షణము సేసెఁ బార్వతి వ్యాప్తయగుచు.

క॥ జయ విజయ మంగళారుణ జయంతియను పేళ్ళఁ జెలఁగు సఖు లాలసనమునన్
స్మయమానవదనపంకజ యయి రాజిలె నద్రిజాత యనవరజ! వింటే. ౯౨౩

క॥ ఏయమ కాయజమగు ద్యుతి ధీయుతులకుఁగూడ సంస్తుతింప నశక్యం
బౌయమ సన్నిధి మనుట ధృతాయుతగుణమయి తనర్చె నఖిలజగంబున్. ౯౨౪

క॥ నానావ స్త్రగణౌఘముచే నీక్షితుఁడయి పిశాచశేఖవృతుఁడై
ఆ నీలకంఠుఁడయ్యెడఁ దా నెంతయు శోభగలిగి తనరెను దాసా! ౯౨౫

క॥ బంగరుబెత్తముదాలిచి ముంగల నందియును గీశముఖుఁడును మని. ఱం
కం గంధర్వప్రభృతు లెసంగిరి చిత్తరువులోని సత్ప్రతిమలునాన్. ౯౨౬

తే॥ మూర్తములుగాని శ్రీరాగముఖర తత్కుమారు లొక్కరొక్క రాగ్గాయ మానవతులఁ
గలసి లీలాశరీరసంకలితులగుచు నేగుదెంచిరి పిత స్మరియించుమాత్ర. ౯౨౭

క॥ శ్రీరాగం బీశ్వరునకు నారూఢిగఁ బ్రథమతోక. మతిమోహకరం.
బౌరాగ మాత్మదాయకమై రహి భూమిమధ్యమునను నలరారెఁజూ. ౯౨౮

క॥ రెండవసంతు వసంతము. ఖండేందుధరుండు స్వీయకంఠగతంబై
యుండెడి విశుద్ధిచక్రమునుండి తదాత్మజు సృజించె నో పైజవనా! ౯౨౯

ఆ॥ శివునిహృదయమందుఁ జెలఁగు ననాహతమనఁగఁబడెడి చక్ర. మునఁదు విశ్వ
భూమనఘుఁడు తృతీయపుత్రుండు జనియించెఁ బంచమాఖ్య నుడుం పఁబడుచుండు మంము.

క॥ నాసాదేశభవంబై భాసిలు భైరవము చాల భైరవమయి త.
న్నాసము. మణిపూరమునకు వాసము. తచ్చక్రమిచ్చు వడి మోక్షంబున్. ౯౩౦

క॥ పదిరెండు రాసులును నేఁబదివర్ణంబులును భములు స్వాధిష్ఠానో
దిదితంబులయి క్షణములో వెడఁజల్లినమాదిరిగఁ బ్రవృద్ధంబగుచున్. ౯౩౧

క॥ రేతస్సు ప్రవర్తిలె. నా రేతస్సుననుండి జగము సృష్టంబయ్యెన్.
భూతేశోత్పత్తిందిరియ మా తతరేతస్సెకాదె యంఘ్రిపప్రభవా! ౯౩౩

క॥ ఆఱవకుమారుఁడై నటనారాయణుఁ డుద్భవించె నత్యధికుం డా
ధారమున నీలుఁ. డతఁడు పురారికి వల్లభుఁడు. హరిపరాక్రముఁ డెన్నన్. ౯౩౪

క॥ వారల నారులు ముప్పదియారుగురు పినాకి యుత్తమాంగంబునయం
దేరుపడినవారలు-విను మారాగప్రియాలపేరు లభివర్ణింతుఁ౯. ౧౩౬

క॥ గౌరయుఁ గోలాహలియును గౌరియు ద్రావిడియు దేవగాంధారియు నిం
కారీతి మాళకౌశికి శ్రీరాగంబునకు ననుఁగుఁజెలియలు శూద్రా! ౧౩౭

తే॥ చరమమంజరియును గండగిరియు రామగిరియు నాందోళయును గౌశికియును దేవ
శాఖయును గూర్మిసతులు వసంతునకును బైజవననామ సచ్ఛూద్ర! పరమభద్ర!

ఆ॥ స్తంభతీర్థ త్రిగుణ సమవేరి వైరాటి కుంకుమయు నహింస కూర్చనట్టి
భార్యలుగను జెప్పఁబడిరిచూ పంచమసంజ్ఞ రాగమునకు సచ్చతుర్థ! ౧౩౮

ఆ॥ భాష రక్తహంస భైరవీ కర్ణాటకులును వేలగులియు గుర్జరియును
భైరవాఖ్యరాగపత్నులునాఁ బేరుకొనఁగఁబడిరి పైజవనసమాఖ్య! ౧౩౯

తే॥ మధుర కామోద బంగాలి మతియు నక్షినారికాఖ్యయు దేవాళి పేరిటిదియు
దేవగిరియును మేఘాఖ్యమై విలసిలు రాగమున కర్ధదేహ లోహగుణాఢ్య!

క॥ వరయును దుంబియుఁ దోత్రటకి మతియును మల్హారి సింధుమల్హారియునుఁ౯
వరుసగ నటనారాయణు గరితలు మోదకియుఁ దోడుగా నాలుగురుఁ౯. ౧౪౦

క॥ వీరందఱునుం బనివిని గౌరికి గౌరీశునకును గైమోడ్చి యటఁ౯
గూరిమిచుగలంగూడి సచారుతనూవాహనముగ సంస్థితులగుడుఁ౯ ౧౪౧

సీ॥ మద్దెలవాయించి మతి చతురశ్రవాద్యంబువాయించి వనజభవుఁడు
తాళంబుగొట్టె మాధవుఁడు పిల్లనగ్రోవి సుస్వరంబుగనూఁదె సురవిభుండు
కూర్పరవంబును నేర్పుతోడనుసల్పె యగ్ని పణవమెత్తె యశ్వినులును
ఘటవాదనముచేసె గణము లుపాంగవాద్యంబొనరించె చంద్రముఁడు రవియు
శృంగనాదమున భుజంగమవసువులు కనకశృంగనాదమునను సిద్ధు
లట్లు లెవరిచేతనైన యయ్యయివాద్యములను సురలు హర్ష జలధిఁ దేల్ప!

సీ॥ జెడలన్నియును విప్పి యొడలంతటుంగూడఁ బరిశుభ్రమైనట్టి భస్మములఁది
పంచశీర్షములందు ఫణినిబద్ధంబులై డాలుడీల్కొను కిరీటములు పెట్టి
ఉరుహారములఁ గరం బొరయునట్లుగఁ దొడ్గి పదిచేతులం బది బాహుపురుల
భానుకోటిసమప్రభముఁ ద్రిలోకవ్యాపకమునౌ మహానటకాయమునను
బార్వతియును మునులభార్యలు మునులును నున్నతాసనముల నుండిచూడ
సప్తసుస్వరముల సకలగంధర్వులుం బాడ నాడెఁ గొండపైని శివుఁడు. ౧౪౨

క॥ హరపాదతలాహతమై పురకాననసహితమైన భూచక్రముతో
గిరియును గిరగిరఁదిరిగెను నురునాదముచేసికొనుచు నోపైజవనా! ౧౪౩

క॥ ఎనుబదినాలుగుకరములు మునుసృష్టములయ్యె నపుడు పురహరుచేతన్-
ఘనసూతవందిమాగధజన మానవధర్మవారి జననము గాంచెన్. ౯౯౬

ఆ॥ విశ్వగాత్రులైన వివిధగంధర్వులు భవునెడందనుండి ప్రభవమంది
ఈశుకులకు ఋషుల కెంతయు నబ్రంబుగలుగఁజేసి. రేమిగలదు చెప్ప. ౯౯౭

క॥ కిన్నరు లత్యంతంబగు నన్నుల వర్ణంబుగురియ నటు నాల్గెనెలల్
తన్నీలగ్రీవునిచేఁ జెన్నుగఁ దాండవము వరుసఁ జేయంబడుడున్ ౯౯౮

తే॥ నిర్మలాకాశశోభిత నీరజాతపిహితకాసారముఖ ఫలవృక్షముల ర
వంతపాండుముఖచ్ఛవియగు శరత్తు చనియెఁ- గార్తికసితచతుర్దశియు వచ్చె. ౯౯౯

క॥ అపుడు మహానటుఁడెంతయు నిపుణతఁజూపుచు సమాప్తనిజనటనుఁడు కాఁ
గృపఁజూచి వికచసుందరలపనాంబుజయై యపర్ణ లలి నిట్లనియెన్. ౧౦౦౦

ఆ॥ "త్రిప్పరానియట్టి ద్విజశాపమునఁజేసి యెపుడు నీదులింగ మిలనుబడునొ
అపుడు నర్మదాపయఃపునర్జన్మమై విశ్వపూజ్యమగుచు వెలయు నద్ది. ౧౦౦౧

సీ॥ దేవదేవా! మహాదేవ! జగద్ధాత! శివశంకరా! నమస్కృతులు నీకు.
బ్రహ్మణ్యదేవ! కపర్ది! నీలగ్రీవ! బ్రహ్మగర్భ! శుభ్ర! ప్రణతి నీకు.
సితభూతిధర! పశుపతి! సవితా! సహస్రాక్షు! మహేశ! జోహారు నీకు.
కృత్తివాస! హిరణ్యరేత! హరా! భవ! మూర్తభావన! కేలుమోడ్పు నీకు.
కృష్ణ! శర్వ! పురుష! యీశాన! పంచాస్య! సూక్ష్మ! ధర్మ! భావ! జోత నీకు.
గణపతీ! కపాలి! గంగాధరా! గురూ! పూషదంతభంగ! మొగుపు నీకు! ౧౦౦౨

సీ॥ రూప! నీరూప! విరూపాక్షు! భగలోచన! నిపాతి! గుణి! వందనంబు నీకు-
భస్మజననకారి! బ్రహ్మరూప! మహాస్వరూప! యోగాచార్య! మ్రొక్కు నీకు.
వైరాగ్యరూప! భవానీప్రియంకర! కాలచక్రి! చెంగనాలు నీకు.
జగతీమహానందసంధాయకా! మహాపురుషపూజ్యా! చిన్నిపూవు నీకు.
వామదేవ! విప్రవహ్నిముఖాగ్రి! యుగ్రా! యఘోర! చక్రి! యంధకాసు
రాపవర్గదాయకా! గుణాతీత! యీశ్వర! మృడా! నమస్సులిడుదు నీకు. ౧౦౦౩

సీ॥ రచియింతునతి యమూర్తబ్రహ్మరూప! నీ. కాచరింతుఁ బురాంతకా! ప్రణామ.
మొనరింతు నీకు సద్యోజాత! గిడిగిడి. చేతు మృగవ్యాధ! జేజె భక్తి.
కావింతుఁ జాగిలి ఘనయజ్ఞవిధ్వంస! మరలింతు శాపంబు మన్మథహర!
ప్రణుతింతు విశ్వేశ! బహువిధములను నిన్. క్షమియింపు మత్కృతాగంబు దేవ!"
అని స్తుతించుటయును నమరయుతంబుగా హర్షపూర్ణుఁడును సమాప్తతాండ
వవ్రతుండునగుచుఁ బైజవనా! భవుం డివముపలకొమార్తె కిట్టు లనియె. ౧౦౦౪

నవమాశ్వాసము.

కం॥ "ఎవఁడేతత్త్వత్కృత మద్‌స్తవనంబును భక్తితోడఁ దాఁ జదువునో యో
యువనీధరతనయ! వానికి భువి నిష్టవియోగ మెపుడు పొసఁగదుచుమ్మీ. ౧౦౮

తే॥ పుట్టుకలమూట విత్తపరిపూర్ణుఁడగుచు నఖిలజాడ్యవివర్జితుండై యిహమున
నన్నివిధముల భోగంబు లనుభవించి పొందఁగలుగును దుదకు మత్పురము వాఁడు"

కం॥ అనియిట్లుపలికి యీశ్వరుఁ డనఘంబును వైష్ణవంబు నగు వామాంగం
బును గాత్యాయని కొసఁగిన మనమున నుప్పొంగి యాకె మఱి గ్రహియించెన్.

సీ॥ ధృతకపాలకరంబు సితవర్ణ మంతటం గంఠార్ధమందున గరళయుతము
అభినవరుండమాలార్ధహారంబును బ్రహ్మాండకోటి కుత్పాదకంబు
ఉరుజటాభాసమానోత్తమాంగంబును గౌరశోభాకలాఖండరత్న
భాసావభాసితంబై సువర్ణాభరణాన్వితం బొకటు నహ్యాంగద మొక
టును సకృత్తివసనమును సదుకూలంబు నివల నవల నగుచు వృషభవాహ
నమును మత్స్యవాహనము నిరుప్రక్కలం గ్రాలఁ బొరిమదు లొకంటఁగలిగి

ఆ॥ ఒకటఁ జెలులతోడనొప్పెడిరూపంబుఁ జూచి బ్రహ్మఁదొట్టిసురవరేణ్యు
లలఘుభక్తి నట్టి యర్ధనారీశ్వరు సెంతయును స్తుతించు చిట్టులనిరి. ౧౦౯

సీ॥ "ఈవొక్కఁడవె జగంబెల్లెడ న్వ్యాపించి యఖిలదేహములందు నధివసింతు
జనకునివలె జీవసంరక్షకుండవు. జననివి. మఱి జీవసంజ్ఞకుఁడవు.
విశ్వసాక్షివి. మఱి విశ్వబీజంబవు. బ్రహ్మాండముల వెళపఱచికొందు.
జలరాశి నూర్ముల చందంబునను మఱి పుష్కరంబులలోన బుగ్గలట్టు
లుద్భవించి నీదు నొద్దల బ్రహ్మాండమ్ము లడఁగు నీదు సంగమంద మరల.
నేనొకప్డు నీదు నేత్రంబునుండియు ఫాలమందొకప్డు ప్రభవమగుదు. ౧౧౦

ఆ॥ ఇంకొకప్డు నీవు హిమవత్కుమారియుం బొందు సేసినప్డు పుట్టి జగము
సృష్టిసేయుచుండు. శివ! నీదునాజ్ఞ యం దుందు మెపుడు సురల మందఱమును.

ఆ॥ అగు దనంతుఁడవు ననంతవైభవుఁడవు. నఖిలభంగమునకు నద్భుతంపు
రూపుదాల్తుదేవ! యోపరమేశి! నీ వశివములఁ బవిత్ర మాచరింతు. ౧౧౨

కం॥ శివములు నిచ్చుచునుందువు. భవానిరో! తపమ్ములకును ఫలమగుదువునీ.
వెవఁడు శివుఁడో హరివాఁ డెవఁడాహరి వాఁడె శివుఁడు. నిది నిజమనుచున్

ఆ॥ ఇట్లభేదబుద్ధి యించుకగలిగి యుష్మత్ప్రసాదమునను మాకు జనని!
దృష్టమును శ్రుతమగు త్రిజగముల్ లోపల బయల వ్యాప్తమగుచుఁ బరఁగెదీవు.

తే॥ భువనపూజ్యా! సురేశని! భువనవంద్య! యంబ! దేవేశి! దేవ! సాష్టాంగముగను
మ్రొక్కుచున్నార మందఱమును ననుగ్రహింపుఁ" డనిపల్కి చనిరి యథేచ్ఛ సురలు

కం॥ భవసింధుపోత మతుల మ్మఱవు నేతద్దివ్యరూప మాత్మను జింతిం
ప విముక్తసంగమయి వైజవనా! బ్రహ్మమునఁగలయు జగ మేమందున్. ౧౧౬

—• లక్ష్మీనారాయణ మహిమము •—

ఆ॥ ఈప్రకారముగను హిమవత్కుమారిక యిడిన శాపమునను నెల్లసురలు
సంతుపడయలేక సంతతం బెంతయు వంత ననుభవింపవలసె నౌర! ౧౦౧౭

కం॥ సాలగ్రామము గండకి నాలీల మహేశలింగ మగు నర్మద. సు
శ్రీలలితములై స్వయముగఁ గ్రాలు నకృత్రిమములగుచు క్షమనవి రెండుఙ.

కం॥ ఇరువదినాలుగువిధముల వరసాలగ్రామశిలల వర్తిల్లెడి శ్రీ
ధరుని బరీక్షింపఁగనగు. హరలింగం బేకరూపమయియే యుండుఙ. ౧౦౧౯

కం॥ సాలగ్రామజనుస్థలమై లలివహియించునట్టి యాగండకి కీ
లాలము గ్రోలియు నాడియు నోలిం బ్రజ బ్రహ్మపదము నొందు ధ్రువముగఙ.

తే॥ గండకీసంభవంబౌచుఁ గ్రాలునట్టి యాశిలను విధివత్తుగా నర్చితంబుఁ
జేసినట్టిఁడు యోగసంసిద్ధిపడసి శుద్ధ మానసుఁడగును సచ్ఛాద్రివర్య ! ౧౦౨౧

కం॥ ఎది నీవడిగినవాఁడవో యది యుదితమునీ. కిఁకఙ మహాదేవున కే
విధమున బ్రాహ్మణశాపం బొదవెనో వచియింతు విను మహో పైజవనా !

కం॥ హరతాండవసంబంధము ధరజాదేహార్ధవర్ణితంబును వాణీ
వర నుతియుతమును నగు నీవరకథ విని బరమగతిని బడసెదరు జనుల్. ౧౦౨౩

కం॥ శ్లోకమొ శ్లోకార్ధంబో శ్లోకచతుర్థాంశమో విలుప్తవిరోధం
బై కౌటిల్యము మానము లేక పఠింప సుగతి యవలీల లభించుఙ. ౧౦౨౪

కం॥ చాతుర్మాస్యంబుననే యేతత్కథ విన్నఁ జదువ నిల ధనపుత్రా
న్వితంబై జన మెంతయుఁ జేతశ్చింతితపదార్థసిద్ధిని బడయుఙ. ౧౦౨౫

తే॥ ఎట్లు బ్రహ్మాదిదేవత లెల్లఁ గూడి యర్ధనారీనటేశ్వరు నంతికమున
గీతవాద్యాభియోగంపుఁ గృతి నవాప్తసిద్ధులై రట్లు పైప్రజ సిద్ధినొందు. ౧౦౨౬

ఆ॥ వానకాలములోన వాసుదేవమహేశ్వరాంబికల గుఱించి యధికమైన
భక్తియోగ మాత్మపరిశుద్ధిమైఁ జేయు నరుఁడు కాఁ డికఙ స్తనంధయుండు.

కం॥ గణపతిపూజ్యుఁడు. నారాయణుఁడు పరున్నప్పుడైన. నంతకుఁబూజ్యుం
డణిమాదిసిద్ధులొందవెడు నణఁకువతోఁ జేయఁబడిన యాతనిపూజఙ. ౧౦౨౮

ఆ॥ భాస్కరుం డొసంగు బహుళతరారోగ్య మర్చ్యమానుఁడగుచు నధికభక్తి.
అధికఫలదుఁడగును నతఁడు చాతుర్మాస్యఁ బూజ్యమానుఁడగుచు భూజనులకు.

కం॥ ఏతత్పంచాయతనము ప్రీతిం బూజ్యంబు గృహికిఁ బేర్మి మెయిం ద
చ్చాతుర్మాస్యం బూజ్యము. చేతశ్చింతితము దాన సిద్ధించు వెసఙ. ౧౦౩౦

సీ॥ అర్చితంబై యెది యఘములం బోకార్చి యర్చితంబుగఁజేయు నఖిలజగము
వినుతింపఁబడి యెది విలయితకలుషమై వినుతంబులం జల్పు విష్టపముల
చదువంగఁబడుచు యత్సంబంధిపద్యము ల్పంకంబు నవలకుం బాఱఁదోలు
ధ్యానింపఁబడి యెది మానసంబునఁబుట్టు వృజినంబులన్నింటి వెడలనడఁచు
అహారహమ్ముగూడ నట్టి సాలగ్రామఁ బరఁగు హరిని ద్వారవతిని గలిపి
కొలువ ముగితిగలుగు. నలఘుచాతుర్మాస్య దర్శనంబె మోక్షదాయకంబు.

కం॥ సాలగ్రామగహరికిం జాల నివేదింపఁబడిన శాల్యన్నంబుల్
మేలగు నభిషేకోదక మాలలి సేవింప నింక నఘగఁగవలెనే. ౧౦౩౨

ఆ॥ అగ్గలంపుభక్తి నల్ల సాలగ్రామశిలకు నర్పణంబు సేయఁబడిన
తిలలు బహుపవిత్రు సలుపుఁ-జాతుర్మాస్య నంతకును విశేష మవరజాగ్ర్య !

తే॥ వాఁడు లక్ష్మీసమేతుండు వసుధనెపుడు-వాఁడు ధనధాన్యసహితుండు-వాఁడు భాగ్య
వస్త్రహాంబుల జనియించు-వాని శ్రీసనాధవిష్ణునిగా నెఱుంగవలెఁజుమ్మ. ౧౦౩౪

కం॥ సాలగ్రామస్థిత వనమాలిం బూజించువాని మందిరమందుల్
శ్రీలక్ష్మి సుస్థిగంబుగ హాళిని వసియించు శూద్రిజా ! యేమందుల్. ౧౦౩౫

తే॥ ఎంతవఱ కచ్యుతుఁడు యజింపఁబడఁడో యంతవఱకె దరిద్రత యవనిఁ బ్రజకు.
అంతదాఁకనె గర్జించు నఘుచయంబు-నంతదాఁకనె క్లేశంబు లంగమందు. ౧౦౩౬

కం॥ ఆ గరుడధ్వజుఁ డెచ్చట బాగుగఁ బూజింపఁబడునో పంచక్రోశం
బౌఁ గడుఁ బావన-మచ్చటి కేఁగఁగలే వశుభము లిఁక నేమనవలయుల్. ౧౧౩౭

ఆ॥ అదె మహాతపంబు-నదియె మహాభాగ్య మదియె మోక్ష మెచట నాద్యుఁడగుచు
లలినహించునట్టి లక్ష్మీశుపూజనం బాచరింపఁబడునొ యాలఘుభక్తి. ౧౦౩౮

సీ॥ ఏయింటిలోపల నెంతయు రాణమై వర్తించు దక్షిణావర్తశంఖ
మేమందిరంబున నెపుడును సుస్థిరంబగు లక్ష్మీనారాయణాత్మకంబు
ఏయగారంబునఁ గృష్ణసారంబగు తులసీమహీజంబు లలివహించు
ఏభవనంబున శోభాయమానమై ద్వారవతీశిల గూరియుండు
అచట శ్రీయుఁ విజయంబు హరియు ముక్తి యుండుశ్రీలక్ష్మీనారాయణుండుతను య
జించువానికిఁ బుణ్యంబు నించు.వాఁడు క్షణంబున ముక్తుఁడౌఁ దప్పకుండ.

కం॥ చాతుర్మాస్యను లక్ష్మ్యన్వితముగ మఱింత యర్చనీయుఁడు హరి-యా
పీతాంబరధరు ధ్యానము పాతకహరమగుఁ గరంబు వైజవన ! వెసల్. ౧౦౪౦

క॥ తులసీమంజరులను హరి నలచాతుర్మాస్యమున సమర్చించెడివా
రలు మరలం బుట్టరు-శ్రీఫలదళములం బూజసేయం బాపము లడంగుఁజ. ౧౦౪౧

ఆ॥ జగదధీశుఁడగుచు జగమెల్ల వ్యాపించి యెవఁడు సృష్టిలయము లెపుడుఁ జేయు
యత్నపూర్వకముగ నవ్వాఁడె సేవ్యుండు. కుంద దింక వానిఁబొందు జనము.

—• రామనామమంత్రమంత్రమహిమము. •—

సీ॥ వీరబాహుండును వీరభద్రుండును వీరసేనుండును భృంగిరాజు
రుచి తుటి నందీశ్వరుఁడు పుష్పదంతుండు కంటక విఘట వికంటకులును
మాలాధరోత్కటుల్ మఱి హర కేశులు పాశధరుండు విభద్రకుఁడును
నరనుండు శృంగియు నరక పుణ్యోత్కటుల్ కణప మహాభద్ర కాలవులును
కాల ధనప భద్రక ధనద రక్తలోచన విరోచనులు వృషవానువుఁడును
పారద వికటాఖ్య పంచశీర్ష ధ్వాంక్షి సింహవక్త్ర దీర్ఘజిహ్వాముఖులు ౧౦౪౩

క॥ తుండియు హంసకిరియును బ్రచండుండు మహాద్భుతుండు శాలిగ్రాహా
ఖ్యుండు త్రిశిర్షుఁడు మొదలగు దండిగణములు తిగకోట్లు తన సవిధమునన్

ఆ॥ భద్రకాళిఁగూడి "రుద్ర! జయజయ" యంచుచ్ఛరవము సేయుచుండ నొక్క
కాలమందు శివుఁడు కైలాసశిఖరమం దగజతోడఁ బరమమైన శ్రీని ౧౦౪౫

క॥ భూతప్రేతపిశాచము లేతెంచి సమీపమునను నెంతయు నుతి సం
ప్రీతుని జేయఁగ నుండుడుఁ దోతెంచె వసంతమటకు ద్రుప్రులు రహింపన్ ౧౦౪౬

సీ॥ క్రొత్తమొగ్గలతోడ నత్తఱిఁ జెట్లు కరంబు ప్రకాశమానంబులయ్యె.
మందమందంబుగా మలయానిలము వీచెఁ. గవిచయంబునకయ్యెఁ గడుసుఖంబు
పుష్పించి కింశుకభూమీరుహములు వియోగిమానసముల నూపఁ దొడఁగె.
కామవికారసంక్రాంతంబులై బిట్టు ద్వంద్వముల్ క్రీడింపఁ దారసిల్లె.
అట్టి గాఢసమయమందు మనంబు లున్మాదయుతములగుట మదిఁ దలంచి
దండధారియగుచు దండను వసియించు నందికిం బినాకి నయనసంజ్ఞ ౧౦౪౭

క॥ సలిపిన నవు డాతఁడు "చాపలదోషము చాలుఁ జాలుఁ, బనివిని యిఁకమీ
రలు తపమునలుపుఁడీ గణము లనుటయుఁ దపంబువారు మొదలిడి రంతన్.

ఆ॥ అపుడు విశ్వజననియైన భవాని "యీయక్షమాల నీదుహస్తమందు
సతముఁ గానఁబడెడు శంకరా! యేమిజపింతొ చెపుమ, కలిగె సంశయంబు.

సీ॥ నీవొకండవె కాదె నిఖిలభూతములకు నాదిపుఁడవు సకలాధిపతివి.
జననియు జనకుఁడుం గనబడఁ డెట నీకుఁ. బుట్టంబులేనియుఁ బాడఁబడరు.

జాతి యియ్యదియంచు సరిగ నేర నెఱుంగ. నేనును నెఱుంగ నీ కితరముండు.
టురుకష్టమున విడ్చు చుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములు జపించెదు నిత్య మలఘు భక్తి.
లేదు నీకంటె సఖ్యంబు లేశమేని. యేది మది నీవు ధ్యానింతొ యేమొ నీకు
నేను ప్రాణప్రియనె యైనయెడల నాకు నుడువు మదిదేవ! యని గౌరి యొడలు పుడికి.
ఆ॥ అడుగ శంభుఁ డిట్టులను. "హరినామసహస్రసార మెపుడు ధ్యేయమాన.
మవ్విధమున సప్తమావతారంబగు రాము నామ మెపుడు రహిఁ జపింతు. ౧౫౧
ఆ॥ బ్రహ్మరూపమైన ద్వాదశాక్షరము సనాతనంబు నేను నగకుమారి!
అక్షమాలఁబూని యన్వహంబు జపింతుఁ బద్మనాభుకరుణఁ బడయుపొంటె.
క॥ ఇరువదినాలుగువిధముల ధరణిం బ్రాదుర్భవించి తనరారెడి శ్రీ
హరి సద్గుణములు నిరతముఁ గరమర్థిని మననసేతుఁ గాంతామణిరో! ౧౫౩
తే॥ తద్గుణంబుల సారంబుఁ దతఫలంబుఁ ద్వ్యక్షరంబును గ్రామత్రయాన్వితము స
బిందువును నగు ప్రణవంబు డెందమందు సతము ధ్యానించుచుందు నోచపలనయన!
ఆ॥ వేదసారమిద్ది. విష్టపాధారంబు. నిత్యమును. జడంబు నిర్మలంబు.
ద్వ్యక్షరంబు. శాంత. మమృతంబు. సద్రూప. మమృతతుల్యమును. నియామకంబు.
ఆ॥ దీనిఁ దెలిసికొనినఁ ద్రెళ్ళు సంసారబంధనము క్షణములోన జనములకును.
జనమునుండి కల్మషసహస్రములు వాయు. నిదియె పరమగుహ్య మేణనయన!
ఆ॥ ఇదె మహామహస్సు ముదితరో! లోకమం దిదియె దుర్లభార్థ మెంచిచూడ.
ఇదె త్రిలోకములకు నెంతయు భూషణం. బిదియె జన్మకోటి నొదవునదియు.
ఆ॥ ఇందుబింబముఖిరో! యీద్వాదశాక్షరచింతనంబె యశును శ్రేష్ఠమైన
జ్ఞాన. మందుఁగూడ సరిగఁ జాతుర్మాస్యఁ జేయ బ్రహ్మదంబు. చింతితదము.
క॥ ఈయక్షరజస్తోత్రముఁ బాయక యెల్లప్డు మదిని వాక్కునఁ గ్రియ నే
ధీయుక్తుఁ డాశ్రయించునొ యాయన యొకఁ బుట్టఁబోవఁ డవనీస్థలిలోన్.
తే॥ ద్వాదశాక్షరమహిమంబుఁ దప్పకుండ వర్ణనము సేయుటకుఁ జతుర్వదనునకును
కాదుశక్యము. వేనోళ్ళ కాద్రివేయుపతికిసహిత మశక్య మిప్పు తలంప. ౧౬౦
ఆ॥ జప్యమైనయట్టి సన్మంత్రమియ్యది. స్తుతము ధ్యాతమగుచు క్షోణి సర్వ
మానసములను నఘము మాపుఁ. జాతుర్మాస్యమున విశేష మింక ననఘచరిత!
ఆ॥ శ్రుతుల స్మృతిపురాణతతుల ననుసార మీద్వాదశాక్షరంబు తథ్యముగను.
చింతితార్థసిద్ధి చింతనమునన యౌ. యామ్యపుణ్యదాన. మమృతదంబు,
ఆ॥ ప్రణవసహితమైన ద్వాదశాక్షరమును విప్రబాహుజాతవిశులు మువురు
జపముసేయ మోక్షసామ్రాజ్యమబ్బు. స్త్రీశూద్రులకును దగదుచూ ప్రణవము.

ఆ॥ ప్రకృతులందఱికిని ద్వాదశాక్షరమంత్రజపము పనికిరాదు సత్యముగను.
విప్రభక్తి దాన విష్ణుకీర్తన కాయశోషణములె వారి సుగతిఁ జేర్చు. ౧౦౬౪

ఉ॥ వారికి రామనామమె యవశ్యము జప్యము కోట్యతీతమా.
ఆరయ రామరామయను ద్వ్యక్షరమంత్రము సర్వపాప సం
హారకమౌను. నిల్వఁబడి యధ్వగుఁడౌచు శయానుఁడయ్యు నీ
శ్రీరఘురామకీర్తనము చేసిన విష్ణుగణత్వ మొందెడిన్. ౧౦౬౫

తే॥ రామయనియెడి రెండక్షరములమంత్ర మగును బో మంత్రకోటిశతాధికంబు
ప్రకృతులందఱికిని నది పాపనాశకముగఁ జెప్పంగఁబడియెడి హిమగిరిధన !

క॥ చాతుర్మాస్యనె యగుచో నేతచ్ఛ్రీరామమంత్ర మెంతయు ఫలదం.
బీతీరు మంత్రరాజము చాతుర్మాస్యను లభించు సద్భక్తులకున్ ౧౦౬౭

తే॥ రామనామముకంటె నీరసఁ బ్రశస్తమగుచుఁ బఠనీయమైనది యగుపడ దెట
రామనామాశ్రయులకు నోరాజముఖిరో ! యామ్యయాతన యుండ దేమనివచింతు.

తే॥ విగ్రహంబులు మృతకముల్ విఘ్నకరము లైన దోషంబు లన్నియు నగకుమారి!
రామనామంబుచేనె విరామ మొందు. సల్ప కీవిషయంబునం గర్చియింక. ౧౦౬౯

ఉ॥ స్థావరజంగమాత్మమగు సర్వజగంబున నంతరాత్మయై
యేయెడయుండు రమించుట మృగేక్షణ ! రాముఁడునాఁ బ్రకీర్తితుం.
డా వరరామమంత్ర మఖిలార్థనుసాధక. మెల్లజాడ్యముల్
పోవును దజ్జపంబునను. బూర్ణజయంబు రణోర్విఁ గల్గెడిన్. ౧౦౭౦

ఆ॥ అఖిలతీర్థఫలద మారామమంత్రంబు. కామదంబు శరము క్షామపరులకు.
రామచంద్రయనుచు రామయటంచు నుదాహరింతు రిది దానిఁ ద్విజులు. ౧౦౭౧

ఉ॥ ద్వ్యక్షరరామమంత్రజపతత్పరు కార్యము సిద్ధిఁ బొందు వా
మాక్షి ! గుణాకరంబయిన యమ్మనురాజము రాము సత్కటా
క్షేక్షణగోరి వేల్పులును నెంతయుభక్తి జపింతురు గాన నీ
వీక్షణ చూడి తజ్జపము నెల్లపుడుం బొనరించుచుండుమా. ౧౦౭౨

ఆ॥ రామనామజపము రహి మైనొనర్చువాఁ డఖిలకల్మషములఁ ద్యక్తుఁడగును.
రామనామమునకె నామసహస్రజం బైనయట్టి పుణ్య మబ్బఁగలదు. ౧౦౭౩

క॥ చాతుర్మాస్యను బదిరె శ్లేతత్పుణ్యంబు మిగులు. హీనకులుల దా
పాతకమంతయు దగ్ధంబై తీరును దజ్జపమున నదీంద్రసుతా ! ౧౦౭౪

ఆ॥ అంతరాత్మయైన యారాముఁ డివ్విశ్వ మెల్లనిండి తేజ మినుమడింప
క్షణములోనఁ బూర్వజన్మార్జిత స్థూలసూక్ష్మపాపములను నుగ్రకఁ జేయు.

—* ద్వాదశాక్షరమాహాత్మ్యము. *—

ఆ॥ అని వచింప "ద్వాదశాక్షరమాహాత్మ్యమును సవిస్తరముగ వినుచు మనఘ!
ఉన్న వర్ణములును నొదవెడి ఫలమును నేను దానిఁజేయనైన విధము." ౧౦౭౬

క॥ అని గౌరి యడుగ శివుఁ డిట్లనుఁ "బ్రణవముతోడ ద్వాదశాక్షరమంత్రం
బును విప్రబాహుజోరుజు లనుదినము జపింపవలయు నంబుజముఖిరో! ౧౦౭౭

తే॥ స్త్రీలు శూద్రులుఁ బ్రణవముజోలిపోక యది జపింపంగవలయుఁజూ సదమలాంగి!
ప్రణవమునువీడి ప్రకృతులుఁ రామనామమో షడక్షరమో జప మొనరుచునది.

చ॥ క్రమమిది సర్వవర్ణులకుఁ గంజదళాక్షి! జపంబునందునన్.
క్రమమునువీడిచేయ నరకప్రదుఁడౌ విభుఁ డల్కఁబూను" నా
నుమయును. "నేఁ దివారాత్రి మదినుంచి జపింతును శ్రీశుఁ. గాని వా
క్యములకుఁగూడ గోచరముగాని తదాకృతి యెట్లెఱుంగుదున్" ౧౦౭౮

సీ॥ అనియిట్టు లడుగుటయును "నమోభగవతే వాసుదేవాయ" యన్ భాసురాక్ష
రంబులు జపియింపు మంబుజముఖి! సదా. స్త్రీలకుఁ బ్రణవంబు చెల్ల" దనుచు
శివుఁడుత్తరంబిడె. శివ యంత "సప్రణవంబైనయప్పుడే ద్వాదశాక్ష
రంబగు. నాకుఁ దత్ప్రణవమం దధికారమే యుండదంటివి. యెట్టులింక
ప్రణవమందు నేను బడయుదు నధికార" మనుడుఁ జంద్రచూడుఁ డఖిలదేవ
తలకు నాది ప్రణవ. మల త్రిమూర్తులు నందు సతులఁగూడి యుంద్రు సంతతమును

క॥ అం దఖిలభూతములు నింపొందఁగ భాగానుసార ముండును. మఱి యా
చందంబునఁ దీర్ఘంబులు నంద నసించెడిని. బ్రహ్మమది. మోక్షంబున్ ౧౦౮౧

ఆ॥ ఎపుడునీవు దేవి! యెలమిఁ జాతుర్మాస్య హరినిగూర్చి తపము నాచరింతో
అపుడు ప్రణవసహితజపమునుగావింప యోగ్యయగుదు. వేమియున్న దింక. ౧౦౮౨

క॥ తపమునఁ గోరికిదీరును. దపమునన మహాఫలంబు దా ఘటియించున్.
తపమున సర్వము నగుఁ. దత్తపమే సులభంబుగాదు ధారుణిఁ బ్రజకున్. ౧౦౮౩

క॥ కీరితి సౌభాగ్యంబును నోరిమి నిజ మాదియైన యురుగుణనికరం
బేరుపడుఁ దపమువలనను. జారుముఖీ! తత్తపం బశక్యముచేయన్. ౧౦౮౪

క॥ ఎపుడు తపము వర్ధిల్లునో యపుడే హరిమీఁదిభక్తి యభివృద్ధంబౌ.
ఎపుడది లేక కృతంబగు నపుడు తపంబునకు హాని యారంభమగున్. ౧౦౮౫

ఆ॥ ఎంతవఱకు విష్ణు నెద సంస్మరించి జిహ్వాంచలము పవిత్ర మాచరింతో
అంతవఱకుఁ దపము లబల! గర్జిల్లెడి జనులదేహములను సంతతంబు. ౧౦౮౬

తే॥ ఎట్లు దీపము వెలిగింప నెంతగాఢమైనచీకటియును నాశనుండఁగలదొ
అట్లు శ్రీహరికథనుండి యఘచయంబు పంచబంగాళమైపోవుఁ బద్మనయన !
ఆ॥ కాన హరిపరుండఁబూని చాతుర్మాస్య శుద్ధవ్యాదయానగుచు శోభనాంగి !
ప్రణవసహితముగను బఠియింపు మంత్రరాజమైనయట్టి ద్వాదశాక్షరంబు. ౧౦౮౮
ఆ॥ ద్వాదశాక్షరాధిదైవతంబయిన యా మాధవుండె ప్రీతమానసుండయి
బ్రహ్మరూపమగుచుఁ బరఁగు నఖండితజ్ఞానమొసఁగఁగలఁడు మానవతిరో !"

—* పార్వతి తపస్సు చేయుట. *—

క॥ అనియిటు హరిప్రచ్ఛుటయును విని చాతుర్మాస్యయందు వెడలి యయ్యెను హిమా
వనిధరశిఖరంబునకును జనియెఁ దపంబును జరింప దాసనరేజాక్షి ! ౧౦౯౦
సీ॥ అష్టవిధంబైన యా బ్రహ్మచర్యంబు కడునిష్ఠమైఁ జక్క నడపుకొనుచు
మనసత్రియంబు సువ్రతమంచు భావించి తనశరీరంబునం దాల్చికొనుచు
బాల్యమాదిగ నెప్డు బాసమైవర్తించు మంచిగుణములనొద్ద నుంచుకొనుచు
తమ లోనుగాఁగల సకల సద్గుణములు వీడిపోకుండఁ గాపాడుకొనుచు
శంకరునిగుఱించి సలిపినతపమునం బోలె మేలిమొదలు తూలిపోవ
అల త్రికాలములను హరిశంకరుంగూర్చి సలిపెఁ దపము నియమములతో మాత.
సీ॥ ఏమె యోగీశ్వరధ్యేయమై నత్తిల్లు నేమె భువనవంద్యమై పరంగు
ఏమె యా జనయిత్రి యీ ప్రపంచమునకు నేమెయే ప్రకృతిస్వరూప తాను
ఏమె తటిత్కోటి కైన తనుకాంతియం జేమె గుణాతీత యేమె విరజ
యస్మయంబులు పృథివ్యప్తేజఆకాశంబులు ముఖ్యాశ్చ మఖిలజగము
ప్రకృతికంటెఁగూడఁ బ్రాక్తనత యేమె స్పృహాదిరూపమును సమస్తదృష్టి
ధాత్రి యేమె యామె తపము చాతుర్మాస్యమునఁ బొనర్చి శుద్ధమానస సపుర !

—* మునులు శివుని శపించుట. *—

ఆ॥ అద్రిరాజతనయ యా ప్రకారంబుగా నుగ్రతపము సేయుచుండుటయును
హరుఁడు మునులచేత నవమానితుండయి దేశదేశములను దిరుగఁదొడఁగె. ౧౦౯౩
సీ॥ కూరుచుండుసుబోయి చారుధరాజము లుప్పొడఁగాఁబడ వానినీడలందు.
సుస్నాతుఁడగుఁబోయి శుద్ధజలంబులై తేజరిల్లెడి పేటితీర్థములను.
ఈఁదులాడునుబోయి యిద్దరి యద్దరిం దన్నిపాటెడి యేళ్ళమిన్నలందు.
ఎగిరి దూఁకునుబోయి యెంతయేని యగాధజలములై విలసిల్లు కొలఁకులందు.
తాప మపనయింపఁ దత్ప్రకారంబుగా బలుశ్రమములు పడియు ఫలము లేక
అలల లలిఁజెలంగు యమునానదిం బడెఁ గడకుఁ బోయి గరళగళుఁడు పూద్రి !

చ॥ పడి యవగాహితుండగుడుఁ బైజవనా! యిఁక నేమిచెప్పుదున్
మృడునిశరీరమందుఁగల మేటిస్మరాగ్ని నిదహ్యమానమై
వడి మసిబుద్దివోలె రహిఁబాసి కళంగము నల్లనై కనం
బడియెఁ దదాపగాజలము. పాదములంబడియాకె యంతటన్. ౧౯౫

తే॥ "కరుణ సేయుము దేవేశ! నిరతమేను నీదు నఘరాల" ననవుడు నీలకంఠుఁ
"డీసుతీర్థంబునకువచ్చి యేపుమాంసుఁ డాడుఁ దదఘసహస్రము ల్వీడిపోవు. ౧౯౬

క॥ హారతీర్థమనఁగనియ్యది ధరణిని విఖ్యాతమగుచుఁ దతపుణ్యంబౌ
నరుగు" మటంచని యచటనె హరుఁ డంతర్ధానమొందె యటుతరువాతన్ ౧౯౭

సీ॥ నలరాజు కడువేడ్కఁ వచ్చి వసించెనా నంగంబు కడు మనోహరముచేసి
తుమ్మెదరెక్కలం దులఁదూఁగు నెరులచేఁ గుదిరించి సొగసుగాఁ గొండసిగను
పాలమీఁగడఁబోలు భసితంబుచేఁ ద్రిపుండ్రములు లలాటమునం దమరదిద్ది
డమడమయని మ్రోయు డమరుకంబును గేళ్ళ నెంతయు వింత వాయించుకొనుచు
మునులపల్లియలకుఁ జని యాడువాండ్రలో నాడి పాడి నవ్వి యాత్మచాప
లంబుఁ జూపుచుం దదంబుజముఖులను మోహసాగరమున ముంచివైచె. ౧౯౮

తే॥ పతుల శుశ్రూషయును నింటిపనులు మాని యతఁడె పతియను భావన నగ్గలంబు
సరససల్లాపములు ప్రీతి సల్పుకొనుచు వెంటఁబడిర మ్మునీంద్రుల వెలఁదు లకట!

క॥ మును లా దుశ్శీలంబును గనుగొని కినుకనువహించి కరములఁ గఱ్ఱల్
గొని "యీ యనయుండెవ్వఁడో చననీయక పట్టుకొనుఁడు చంపుఁ" డటంచున్.

క॥ వెనుదగులుటయుఁ బలాయనమొనరించెను విశ్వమంతయును జీవాంశం
బున నిండియుండు శంభుఁడు మునులకు భీతిల్లి యపుడు మ్రుచ్చువిధమునన్.

క॥ జ్ఞేయుఁడు గ్రాహ్యుఁడు భేద్యుం డాయన గాకుండుటయును నాగ్రహమున శా
పాయుధులందఱుఁ దోయిటఁ దోయములు గ్రహించి దృష్టి ద్యోవీథిని బోన్.

క॥ "యల్లింగము కొఱకై మునిపల్లియలం జొచ్చి మ్రుచ్చుపగిదిని దుష్టం
డిల్లాండ్రను హరియించెనో తల్లింగము ద్రెళ్ళి యిపుడ ధరఁ బడుఁగాతన్" ౨౦౩

మ॥ అని వాక్రుచ్చుడు వజ్రరూపధరమౌ నా శాపపున్నిష్ఠ చ
ప్పున నాధూర్జటి లింగము స్ఫుటికి యిబ్భూమిం బడన్ వైచె. నే
మనుదుం. దద్భగవానుఁ డంత రుధిరవ్యాప్తాంగుఁడై బిట్టు వే
దనకుం దాళఁగలేక మూర్ఛమునిఁగెం దా నేలపైఁ గూలుచున్. ౨౦౪

ఆ॥ అట్లు మూర్ఛవోయి యవనిపైఁ బడుటయు మునులు తత్సమీపమునకుఁ జనిరి.
అఖిలభూతములును నమరులున్ భీతిల్లి, రకట! సంచలించె సకలజగము. ౨౦౫

చ॥ శివుఁడతఁ డంచెఱింగి ఋషిసింహులు మానసమందుఁ గుందుచున్
వినతత "దైవ మెద్ది మహనీయము. యెంతటిఘోరకార్యమున్
దవిలియొనర్చినాము సుమనఃపరిపూజ్యుఁడు సర్వసాక్షియౌ
భవు భగవాను మూఢులము పాపులమై గురితింపలేకహా! ౧౧౦౬.

సీ॥ ఎవ్వనిదేహమం దీయెల్లలోకము ల్వర్తిల్లు నా జగత్స్వామి హరుఁడు
నిర్వికారుండును నిర్వికల్పుండును నిరుపద్రవుండును నిర్మముండు
నిస్పృహుండును మఱి నిరహంకృతియు నైన శంభుండు కరము నజ్ఞాలదుర్బ
లులమైన మాచేతఁ దెలియంగఁ బడఁడాయె" నది యమ్మహేశ్వరు నంతికమున
గూరుచుండుటయును వారలఁగని పునశ్శాపభీతిచేత సరవి నతఁడ
దృశ్యుఁడగుచుఁ బఱచి దివికి గోలోక సంస్థితను సురభి సరిగఁ జేరఁబోయి

సీ॥ "జగదుద్భవస్థితిసంహారములఁజేయు నంబ! కైకొనుము నా యంజలులను.
రసభావముల నెల్లరం దృష్టిపెట్టెడి తల్లి పట్టుము నాదుదండములను
రసవిద్గణంబుచే వెస నెఱుంగఁగఁబడు మాత! గ్రహింపు మస్మన్నమస్సు.
బలమును స్నేహముం బ్రజకుఁ బ్రసాదించు నమ! తీసికొనుము నాయర్చనముల.
జననివీవు రుద్రసముదాయమంతకుం. బుత్రివీవు వసుసమూహమునకు.
అనుజవీవు ద్వాదశాదిత్యులకు. వాంఛితార్థదాత్రివగుదు వందఱికిని ౧౧౦౮

సీ॥ తావకపదములం దావేదములు నాల్గు స్తనములలోనఁ దత్సాగరములు
రవియును శశియును భవదక్షియుగమున రోమంబులను సురస్తోమములును
శృంగద్వయంబున శిఖరి సమూహంబు శ్రవణద్వయంబున స్పర్శనములు
నాభిని ధీయూష. మాభీలఖురములం బాతాళములు మూపుపైని. బ్రహ్మ
తల సదాశివుం డెదం గేశవుఁడు మలమునను బన్నగములు మూత్రమందు
సాధ్య లష్టులందు జన్నంబు లగ్రభాగమునఁ బితృగణంబు గ్రాలుచుపుడు.

ఆ॥ ఫాలమునను మఱి కపోలంబులను యక్షకిన్నరులును గలిగి యున్న నీవు
సర్వదేవమయివి సర్వభూతవివృద్ధికర్త్రివగుచు నుందు గాదె యెపుడు ౧౧౧౦

సీ॥ ధృతివి పుష్టివి నీవు బుద్ధివి స్వాహవు స్వధవును సిద్ధివి శ్రద్ధవగుదు.
లక్ష్మివి కీర్తివి లజ్జవు కాంతివి మతివియు మఱి మహామాయవగుదు.
సకలమహార్థసాధకవు. ముజ్జగములఁగూడఁ ద్వద్రహితంబు కొంచెముండ
దగ్నిభట్టారకుం డాదిగాఁగలయట్టి యమరాదులకుఁ దృప్తి యాచరింతు.
స్థావరంబును జంగమమై విలసిలు భువనమంతయు నీచేతఁబూరితంబు.
అఖిలలోకంబులకు హితవయిననీవ యస్మదంగంబునకు హితవగుము తల్లి! ౧౧౧౧

—• శివుఁడు వృషభావతారమెత్తుట •—

క॥ దేవేశ! నమస్కారము గావింతును. నాదుపూజ గైకొను మనఘా!
ఈ విశ్వార్తి హరించెడి యావా! స్తుతియింతు వరదనగుమీ దయతోన్. ౧౧౧౨

తే॥ విప్రశాపాగ్నిదగ్ధమై విగతశోభమైన నామేను శోభనా! యమృతజాత!
తిరిగి నిల్పుము కరుణ నీతేజుచేత" ననుచు నాగోవు నెంతయు నభినుతించి. ౧౧౧౩

క॥ వలగొని భక్తియుతంబుగ లలినొప్పెడి దాని మేన లయమగుటయు నం
దుల కెంతొ సంతసిలి యది యాలఘుతరాత్మయు గర్భమందు ధరించెన్. ౧౧౧౪

సీ॥ తెఱగంటు లందఱుం దిరుగంగఁజొచ్చిరి యగ్గలంబగు నార్తి కగ్గమగుచు
అవనీతలంబెల్ల నాధారశూన్యమై కడుభయంపడ జను లుక్కుదలఁదొడఁగె
సూర్యచంద్రులు ధూతశోభులై రెంతయుఁ జిమ్మచీఁకటి దెస లుక్కుమ్మకొనఁగ
గాడు ప్రచండమై కన్నులువో వీచె వారిధు ల్క్షోభించె ఘోరముగను
స్థావరము జంగమంబైన సర్వజగము వేనిలోఁ గాలమందున విలయమొంది
తిరిగి కలుగునో యవ్వాఁడు ధరణిసురుల శాపమునఁ జేసి దగ్ధుఁడౌ సమయమందు

తే॥ అటు హతప్రాయమగుటయు నఖిలజగము యోజనాయామవిస్తృతి నున్నయట్టి
పుడమిఁ బడియున్న లింగంబుకడకువచ్చి మునిసహస్రంబు లత్యంతమును బనవుచు

క॥ అటునిటు లవలోకించుడు నెటుగూడను దృష్టిపథము నెనయఁడు శివుఁ డ
ప్పటులింగంబును వేయేం డ్లటుఁ బదిలముచేసియుంచి రా ఋషివృషభుల్. ౧౧౧౬

ఆ॥ నెత్తుగొడిసికొనుచు నీరప్లుతంబయి యుండియున్నయట్టి యుగ్రలింగ
మును గుఱించి శంకయొనరె నమ్మునులకు. దహ్యమానమయ్యె ధరణియెల్ల. ౧౧౧౭

తే॥ తన్మహాలింగ మట స్థాపితంబుఁజేసి నర్మదంజేసి రద్దాని. నర్మదాను
కౌరి యవ్వారియు. నమరకంటకంబు లింగమును. నంత నమ్మునిపుంగవాళి.

ఆ॥ "సేవ్యమానమైన శ్రీమ దేతల్లింగ మపనయించు నరక మవనిప్రజకు.
భూతములును గ్రహము లేతన్మహాపూజనమున భూపలాయనమును జేయుం.

క॥ ఇక్కడ సుస్నాతుండై దక్కనపుణ్యమొగమునఁ బితృతర్పణముందా
నెక్కుడుశ్రద్ధం జేసినఁ జక్కగ ఫలియించు నరుని సకలేప్సితముల్. ౧౧౨౦

తే॥ నర్మదాలింగముల పూజనమునఁజేసి రుద్రమయదేహ మగుఁ బ్రిజ రూఢముగను.
హరి పరుండినతరుణమం దాచరించు లింగపూజ విశేష మొసంగు ఫలము. ౧౧౨౧

సీ॥ అగు జన్మరాహిత్య మలఘుచాతుర్మాస్య సల్పంగఁబడు రుద్రజపమువలన.
తలఁగును గర్భవేదనము చాతుర్మాస్యఁ బొనరింపఁబడు శివపూజనుండి.
పుట్టు రెన్నటికి నిబ్భువిని చాతుర్మాస్య భవుమీఁద నవ్యాజభక్తినుంచి.
అమృతంబుసేవింతు రల్లచాతుర్మాస్య శంభుఁ బంచామృతస్నాతుఁజేసి.
భీముగుడిని దివ్వెఁబెట్టి చాతుర్మాస్య స్వకులకోటితోడఁ జనును దివికి.
మధువుతోడ నీశు మస్తకమునఁ జేయు సేచనంబు దుఃఖమోచనంబు. ౧౧౨౨

తే॥ చందనమలంది శ్వేతపుష్పములచేఁ గరంబు గైసేసి యగరుధూపంబు వేసి
నర్మదాజలలింగంబునకు యజించు నరులు నరులనఁబడరింక హరులెకాని. ౧౧౨౪

క॥ ప్రాణప్రతిష్ఠచేసిన ప్రాణంబులులేని రాలె హరులగుచుండఁగ
ప్రాణములుగల శరీరులు రాణను హరులగుటయెంత రసఁ బరికింపఁగ. ౧౧౨౫

క॥ ఏతత్తీర్థంబున సంజాతంబయి పూతమగుచు జలధారణసం
ప్రీతంబగు నీలింగము చాతుర్మాస్యను యజించు జనుఁడా శివుఁడౌ. ౧౧౨౬

ఆ॥ నరగణంబు మఱియు నర్మదామరకంటకాఖ్యతీర్థమునను నధికనియతి
గలిగి జలకమాడ నలఘుచాతుర్మాస్యఁ జని త్రివిష్టపమున మనెడి నెపుడు."

క॥ అని విశ్వక్షోభమునకుఁ బనవుచుఁ బద్మాసనమునఁ బ్రాణాయామం
బునుబట్టి నిశ్చలంబుగ మనమున ధ్యానించి ర య్యుమాహృదయేశుఁ గ- ౧౧౨౭

క॥ పదపడి యిందాద్యమరులు కదలి ద్రుతం బమరకంటకమునకుఁ జని బి
ట్టాదవెడిభక్తిని నానతవదనులగుచు ఋషిగణంబువలను మొగంబై ౧౧౨౮

ఆ॥ "బ్రహ్మవిదులు గురులు బంధవిముక్తులు నవనిసురులు నైన యట్టిమీరు
ఎఱఁగుచున్నవార మేము మహేశ్వరులార యో ద్విజాతులార! భక్తి. ౧౧౩౦

క॥ గుణరూపులుమీరలు. మఱి గుణాకరులు - త్రిగుణములకుఁగూడ నతీతుల్.
గుణమయభావములఁ బ్రతిక్షణమును నసుబుద్బుదములు క్ష్మాచక్రమునఁ గ-౧౧౩౧

సీ॥ ఈరు వాగ్జలధార వృజినుల శుచిచేతు. రప్పాపముల భస్మమాచరింతు.
మీవాకె చురకత్తి. మీ క్రోధ భూసము. లాగ్రహసమయమం దగ్నితుల్య.
లీరె సమర్థు లనేకంబులైనట్టి శక్తులఁ బడఁగొట్ట క్ష్మాతలమున.
త్రిదివాదిలోకము ల్చేర్ప మీరే గతి. యెకార్య మేని మీకే సుసాధ్య.
మీరె సత్కర్మకారకు లెంచిచూడ. మీరె సత్కర్మనిరతులు. మీరె మోక్ష
కాంక్షులగు మనుజులకు సత్కర్మములను ఫలమునిచ్చెడివారలు పాటులాగ! ౧౧౩౨

తే॥ నాగయోమయశస్త్రమ్మువట్టియులికి యుమ్మదీయబలంబు లోకోత్తరంబు.
ఈరలు తరింతు. రితరుల నెంతయును దరింపఁజేతురు. మిమ్ము వర్ణింపఁదరమె-

క॥ త్రేతాగ్నులు సతతము మీచేతం దర్పితములగు. విశేషించి తద
ర్చాతత్పరులై యుందురు చాతుర్మాస్యమున ఫలము సమధిక మొందఁగ. ౧౧౩౪

క॥ సావిత్రీమంత్రజపము కావించుచునుందు రెపుడుఁగావున మీ క్రో
ధావిలులగుచో సకలాంగావళి నశియింపఁజేయరయ్య విలీలఁగ. ౧౧౩౫

ఆ॥ విప్రశాపమూర్వి వితథంబుగాకుండ వఱలుచుండునంతవఱకుఁగూడ
కులిశశూలదండములతోడఁ బనిలేదు హరిహరాయునకు హరున కంతకునకు. ౧౧౩౬

ఆ॥ అగ్ని కానఁబడెడి యఖిలపదార్థముం దగులబెట్టుఁగాని ధరణిసురుఁడు
శాపమునను జేసి జాత మజాతమ్ము నెల్ల బలిమిమై దహింపఁజేయు. ౧౧౩౭

తే॥ శస్త్రమునఁ గొట్టఁగాఁబడి చచ్చినట్టివాఁడు సహితము క్రిమ్మఱవచ్చుఁగాని
ధరణిసురశాపవహ్నిచే దగ్ధులైనవారు నారకమునుండి రారు మరల. ౧౧౩౯

కం॥ సురలకు మధుధాన్యంబుల సరిగన్ భేదించునట్టి సామర్థ్యములే.
దరసిన వాక్శస్త్రమునను కఱకఱ జగమెల్లఁ దఱుఁగఁగలరు మహీసురుల్.

ఆ॥ అట్టిమీర లగుదు రస్మద్గురు ల్విశ్వకర్తలార! భువనకర్తలార!
ఈశ్వరుని వినాగ నేమును లోకము ల్పనవుచుంటి. మెఱుక పఱపుఁ డతని" ౧౧౪౦

కం॥ అనివినుతించుటయును మును. లనఘుండగుశూలపాణి యాత్మభయమునన్
జని సురభీగర్భంబున జనియించుట యెఱిఁగి విబుధసంఘుంబునదున్ ౧౧౪౧

క॥ స్వాగతమొసఁగి తదన్వితులై గోలోకమున కరిగి రమరాధ్వమునన్.
వేగ నటులేగి యందఱు బాగుగఁ గనుగొనిరి యచటి భద్రము లెల్లన్. ౧౧౪౨

క॥ పరమాన్నకర్దమంబుల సురుచిరఘృతనదులఁ దేనెసోనల దధిసుధా.
కరులగు పూర్వజగణముల మరీచిఘృతసోమపులను మఱిఁగాంచిరహో! ౧౧౪౩

సీ॥ నంద నందిని మేధ్య నర్మద సుమనస సకలప్రియ సుశీల శాంత నీల
కామిని ధర్మద వామన లంబిక ధనద తరేయిక శాంత కృష్ణ
దీర్ఘశృంగ సురూప దీర్ఘనాస సునాస చారుచంపక దుర్వివహ్య వినత
అభినత సుదతి జయారుణ కుండోఘ్ని గౌర హిరణ్యద గౌరవదన
లోనుగాఁగల యావులలోనుండి యవల కివలకు నురికెడి యర్కతేజు
సౌరభేయుని గని నీలసంజ్ఞుఁ బ్రీతి నింద్రముఖదేవతలును మునీశ్వరులును

సీ॥ "ఈ వెల్లగోప్తల కెంతయు దేవుండ. వగుదు జగద్గోప్త. వాదిముఁడవు.
విష్ణుము లోకార్చి విజ్ఞానమిడెదవు. ధర్మరూపత నమృతంబు నిడెదు.
హారియించెదవు నీవ యఖిలజాడ్యములను. ధనమును శ్రీనిచ్చి తనుపు, దీవ.
జగము సుఖింపఁజేయఁగఁ బ్రవృత్తుండవు. తేజంబులకు నీవ దివ్యధామ.
మతిబలా! సౌరభేయ! శృంగాగ్రమందుఁ దాల్తు వుమతోడి కైలాసధరము నీవు.
వేదమయుఁడవు వేదాత్మ వౌదు నీవు. వేదవేద్యుఁడవును వేదవిదుఁడ వీవు.

సీ॥ వేదయానుఁడవును. వేదరూపుఁడవును. దగ స్తుత్యుఁడవును వేదములచేత.
త్రిగుణంబులకుఁ బరుం డగుదు గుణాకరుండవు. నీదు యాథాత్మ్య మెవఁడెఱుంగు
అగుదీవు భగవంతుఁడవు దేవ! వృషభమున్. వృషలుండు నిన్ దూఱు వెకలి తలఁప.
వీఁడును గాళ్లచే వృషభమున్ స్పృశియించువాఁడును బడు రౌరవంబునందు.
ఆఁకటం దప్పి నాక్రాంతమగుచునుండ మిగుల భారంబువహియించి వగచుచుండ
గాంచి యెవ్వఁడు నిర్దయాక్రాంతుఁడగునో వానిమతి శాశ్వతంబయి వఱల దింక.

ఆ॥ పితరులఁ గుఱించి ప్రీతియుతంబుగా మైలకోడె నెవరు మహిని బెండ్లి
యాచరింత్రొ వారియన్వయమునఁ బుట్టువాఁడు నరకమునకుఁ బోఁడు పోఁడు.

సీ॥ ఎల్లలోకంబుల కీవ యయ్యెదు గతి. యీవ తండ్రివి. పరమేశ్వరుఁడవు.
నినువినా జగమెల్ల నిర్వీర్యమైపోయి తత్క్షణముననె విధ్వస్తమగును.
బరయును బశ్యంతి వైఖరి మధ్యమ యను చతుర్విధ సువాక్యముల కీవ
ఈశ్వరుండవటంచు నెల్లభూతములకుం దృప్తిసేయుదువంచుఁ దెలియు బుధులు.
కాత్మవని బ్రహ్మమని ధర్మమని జగంబుఁ బర్వియుండెదవనియు నిక్ బ్రిజ యెఱుంగు.
జీవరూపంబునను నిత్య మీవు మూఁడులోకముల నిండియుండుదు వేకముగను.

తే॥ నాల్గుకొమ్ములు మఱియును నాల్గుకాళ్ళు రెండుతల లేడుహస్తంబు లుండి ముత్తె
ఱంగులం గట్టఁబడు ధర్మరాశియైన వృషభమునుగాఁగ నిను వేదవిదుఁ డెఱుంగు.

సీ॥ అచ్ఛేద్యుఁడు నభేద్యుఁ డప్రమేయుఁడు మహాయశుఁ డశోచ్యుఁ డబాహ్యుఁడనుచు
బౌరాణికాగ్రణుల్పలుకుచుందురు. త్వదాధారమంతయుఁ.ద్వదాధారముర్వి.(నిన్ను
యుష్మదాధారులై యున్నారు దేవత. లగు యుష్మదాధార మమృత" మనుచు
స్తుతియించి సుప్రసన్నతఁ బ్రణతుండగు కఱకంఠునకుఁ గృతాగసులు విప్రు
"లెవని మృతదినమున నేకాదశాహమం దిల వృషోర్జనంబు సలుపఁబడదొ
శ్రాద్ధశతము శ్రద్ధ సలుపంగఁబడినను వాని ప్రేతతనువు వదల" దనుచు ౧౧౪౦

ఆ॥ వరమొసంగి మఱియు స్వల్పరుషాక్రాంతమయి చరించు నమ్మహావృషభము
ముడ్డురెండు శూలమునఁ జక్రమున నంకితంబొనర్చిరప్పుడు ధరణిసురులు ౧౧౪౧

ఆ॥ దేవగుప్తమైన యావృషరాజంబు గోగణంబునడుమ వేగ విడిచి
ముక్తకోపులగుచు మునివరు లనిమిషుల్ స్వస్వధామములకుఁ జనిరి వేడ్క ౧౧౪౨

ఆ॥ ఇట్లు కామవశత ఋషిసతీలోలుఁడై శివుఁడుగూడ వారి ధవులచేత
బలిమిమై శపింపఁబడి నర్మదాజలంబున శిలామయత్వ మెనసె" ననుచు. ౧౧౪౩

గద్య॥ ఇది శ్రీమజ్జగద్గురు గురుకరుణాకటాక్ష సంప్రాప్తోభయ భాషాపాండిత్య
రసవత్కవిత్వనిధాన హారితసగోత్రోద్భవ లక్ష్మీనారాయణ పేరమాం
బికాగర్భశుక్తిముక్తాయమాన విద్వత్సభావిష్కృతావధానవిధాన
జానపాటి పట్టాభిరామాభిధాన సమాంధ్రీకృతంబగు
శ్రీస్కాందమహాపురాణాంతర్గత
నాగరఖండంబునందు
నవమాశ్వాసము.

నాగరఖండము.

దశమాశ్వాసము.

:o:

క॥ శ్రీకాశీరామేశసుక్షేత్రక్షేత్రయాత్రలెన్నియొనరుల్
పాకటభక్తినొనర్చు సుహాకాంతా! శ్రీకంఠప్రాంగణశరానా! ౧

నీలవృషభ లక్షణము.

తే॥ అవధరింపుము శైవనాఖ్యఖాదుర్రిఁ "దద్భుతాకృతిగ్గైనట్టి యావృషభము
నీలసంజ్ఞక మెటులయ్యె గాలవ! వచియింపు" మనుచుఁ నమ్మౌని యిట్లనియె.

ఉ॥ రంగునసెట్టిపై కరము రాజిలునట్టి మొగంబుఁ దోఁకయుంగ్
బంగరుపూఁతపూసినటు పాండురమై మతిగిట్టెలన్నియుంజ్
శృంగయుగంబుఁ దెల్లనయి చెన్నలరారు వృషంబు నీలసం
జ్ఞంగను నివ్విధంబునను శాస్త్రవిదుల్ వచియింతురి ఖాదరిజా! 3

సీ॥ కనుమీ లతిపసములో కాఘ్న నాలుగు కగ్గి నందితో సాహచర్యంబునొందునెద్ది
ధర్మదేవతవోలెఁ దాఁదోఁచుచుండెడుఁ బరికించుమాత్రన పరిజలకెద్ది
నీలలోహితమైన నిజచిహ్నములచేత స్వాంతము హ్లాదింపఁజాలునెద్ది
ఖురచిహ్నములయందుఁ దెలుచుగఁ గపిలమై ముద్దుసేయుచునుండుఁ దద్దనెద్ది
దేనివిశ్వరూపుఁడైన జనార్దనుం డలఘువేదమంత్రములను నిత్య
మర్చింబుఁజేయు నది నీలసంజ్ఞకం బదియె పంచవదనుఁడైన శివుఁడు. ౪

క॥ తద్దర్శనమాత్రింబునఁ బెద్దగసిద్ధించు వాజపేయఫలం బిం
కద్ది సమర్చితమైనం దద్దయు జగమెల్ల నర్చితంబగుచుండున్. ౫

క॥ ఆనీలవృషభమునకున్ జానగుగ్రాసముఁ దృప్తిసలుపంబడుచో
నీనిఖిలమైన జగమును బానాప్యాయనముగాంచు దాస! నిజముగన్. ౬

క॥ సాలగ్రామముకథ యిది. కొంగళుఁడు లింగమైన కథ యిది. గానన్
సాలగ్రామము లింగముఁ బూలంబూజించువారు పొందరు వ్యధలన్. ౭

శా॥ చాతుర్మాస్య విభేదభావనముచే శ్రద్ధన్ విశేషించి యా
భూతేశున్ హరిఁబూజసేయువలయుం బూజింపఁగం బద్ధవా
రై తామిత్తురు స్వర్గమోక్షముల వా రగ్నిస్థిరాజీవగో
వాత్రిస్థైతదుమారమాధవసమర్చన్ ముక్తి హస్తస్థమౌ. ౮

సీ॥ వేదతత్పరుఁ డయి వేదోక్తపూర్తేష్టకర్మముల్ సేయింపఁగడఁగునేని
పంచాయతనపూజఁ బాయక నిత్యంబుఁగోరి తత్తీర్థంబుఁ గ్రోలునేని
సత్యమౌ వాదంబు సల్పుటయందుఁ దా నోర్మి బద్ధశ్రద్ధనుండునేని
మనసీడ్చి సల్లెల్లఁ జనకయాలోలుఁడై పాత్రంబునం దృప్తిపడయునేని
జ్ఞానముఖరగుణంబులసహితుఁడగుచుఁ దగఁ బ్రవర్తించెనేని శూద్రులఁ బొందు
సద్గతిం బొందు. ద్వాదశాక్షరజపంబుకంటె వానికిఁ దపములే దన్యమరయ. ౯

ఆ॥ మంత్రివర్జితముగ మధువైరికిన్ షోడశోపచారపూజ యొనరుచునది.
అవ్విధంబుగానె యఘహంత్రి యగు పూజ చండికాధవునకు సేవలయ్యె" ౧౦

క॥ అనియిట్లు ముని యా శూద్రుఁడు ననుకూలములైన యట్టియాయా కథలన్
వినుచుచు వినుచు వసింపఁగఁ జనె రాతిరి యంతలోన సంయమి! యంతన్ ౧౧

క॥ సచ్ఛూద్రుఁడు లేచి మునిం దచ్ఛిష్యుల నర్హపూజఁ దనుపుటయును వా
రచ్చటగు స్వాశ్రమంబున కిచ్ఛమెయిని సత్వరముగ నేగిరి తనయా! ౧౨

క॥ ఎవ్వఁడిది యంతయొ కొంతయొ తవిలి వినును వినుచు మతి యుంచఁదాఁ జదివించున్
భువి వానిచేత నార్జితమగుపుణ్యంబునకు నాశ మనునది కలదే"

—♦ శివుఁడు పార్వతికి ద్వాదశాక్షరమంత్రోపదేశము చేయుట ♦—

క॥ అనిచెప్ప వనజభవుఁగని యనఘుఁడు నారదుఁడు "ద్వాదశాక్షరజపమున్
పొనరిచి నాల్నెలలకె గిరితనుభవ యెటు యోగసిద్ధిఁ దాఁబడసెఁబితా!" ౧౪

క॥ అనియడుగుటయు నతం డిట్లనుఁ "జాతుర్మాస్య గిరిజ హరిపయిభక్తిన్
ఘనమగుపి ప్రశ్నంగంబున ననయముఁ దపమాచరింప నారంభించెన్. ౧౫

సీ॥ దేవతాతతికెల్ల సేవనీయయయ్యుఁ గావించె దేవతాసేవనంబు
ద్విజులయందటికిని భజనీయయయ్యును భజియించె మిగుల నాద్విజకులము

శుచులలో నెల్లను శుచి తా నయ్యును భక్తిఁ దచ్ఛుచిఁ గడుం బరిచరించె
గోరాజవాహను గూరిమిసతియయ్యుఁ గోలు వంగడంగె నాగోగణము నె
దండియశ్వత్థమునకుఁ బ్రదక్షిణించె నతిథిసత్కారములఁ గరం బాచరించె
భగవదుపదిష్టమంత్రజపంబు సేయుచును భవానీమహాదేవి మునివరేణ్య! ౧౭

సీ॥ నీలమేఘము డాలు నిరసించు నెమ్మేనఁ బచ్చనిహొంబట్టు బట్టఁగట్టి
మకుటకేయూరాది మణిమయాభరణంబులం దత్తదంగంబులన్ ధరించి
కరముల నాల్గింట ఖడ్గగదాశంఖచక్రముల్ నాలుగు సరిగఁ బట్టి
శ్రీవత్సకౌస్తుభశ్రీమేళనమునను కమలసుహృత్కోటి కాంతిఁ గలిగి
వ్యాప్తలోకత్రయుండయ్యు వైనతేయుపై నధిష్ఠించి శతపత్రపత్రనేత్రుఁ
డై నవిష్ణుండు "దేవి! నీయభిమతంబుఁ దెలుపు శుభమగు" నని ప్రీతిఁ బలుకుటయును

కం॥ "దేవా! యేజ్ఞానంబున నావర్తనముండ దింక నత్యయులంబై
తా వెలసెడి యాజ్ఞానము కోవలయును నాకొసంగఁగదె దయ" ననుచున్ ౧౮

తే॥ సర్వమంగళ వచియింప శార్ఙ్గధరుఁడు శ్రీవణ మొనరించియిట్లను. శైలతనయ!
ఎవఁడు తా దేవదేవేశుఁడో వచియింపఁగలఁడు తద్భగవంతుండె కరుణ నీకు. ౧౯

సీ॥ సర్వసాక్షియె యెవండు సంహారసంబునం దంతర్బహిర్వ్యాప్తుఁడగు నెవండు
జగములసృజియించి సాకెడి నెవఁడు పవిత్రులందెల్లఁ బవిత్రుఁ డెవఁడు
ఆద్యంతములు లేని యాలధర్మ మెవ్వండు ధర్మాదికముల కధ్యక్షుఁ డెవఁడు
అజుఁడయ్యు నెవఁడు మూర్తామూర్తరూపంబుతో జన్మములనెత్తి తోఁచుచుండు
అక్షరత్రయసంసేవ్యమైన బ్రహ్మ మెవఁడు వాఁడె భవత్స్పష్టమవు విషయము
తాను వచియింపఁగలవాఁడు కాని హరుఁ డాద్యధికార మింతయున్ లేదు గౌరి;

ఆ॥ అనియిట్లు వచించి హరి యాదరముండుడు వంతలోన నచటి కతిరయమున
సార్వకామికముగ సంచరించువిమానవరముమీఁద నెక్కి వచ్చె శివుఁడు. ౨౧

ఆ॥ సకలభూతసంఘసహితుఁడై శివుఁడట్లు వచ్చుటయును హైమవతి స్వకీయ
సఖులయెదుట నతని సత్కృతుఁ గావించెఁ జక్రపాణి మిగుల సంస్తుతించె. ౨౨

ఆ॥ సంస్తుతించి యట్లు శంకరు మెయి లయంబగుడు నతఁడు వ్యోమయానమందె
యుండి "తృప్తిపడితి నో గౌరి! నీయెడ. మంతనమున కేగి మతివచింతు" ౨౩

కం॥ అనిపలికి యామె కరమును దనకరమునఁ బట్టుకొని ముదమున విమానం
బున నుంచుకొని రయంబున బోనరిచె దూరప్రయాణమును శంభుఁ డటన్ ౨౪

॥ వివిధధాతుమయములై వివిధరత్నవిచిత్రితంబులు సౌధరాధరశతములు
భూరిప్రవాహసంపూర్ణమానంబులై కొమరారుచుండెడి గొప్పనదులు
కోకిలసముదాయకూజితయుతములై ప్రీతి నింపెడి పెద్ద పెద్దపొదలు
సౌగంధికాదికసరసీరుహములకు తావయి వెలయుసరోవరములు
వ్రీహిగోధుమయవముఖ్య వివిధసస్యచితములై వెలుగొందెడి క్షేత్రములును
ఘనతరారామములు దేవధామములు క్రమక్రమంబుగ నాతఁడతిక్రమించి ౨౫

సీ॥ కుసుమితంబై యొప్పుచుండు కొండగోఁగులతోడ రమణీయకోవిదారములతోడ
తాపపథవ్యాప్తతాళతరువులతోడ ధరణిఁగప్పిన నేల తాళ్ళతోడ
ఫలభారమునవ్రీఁగు పనసమ్రాఁకులతోడ రాణించుకలప్రియంగువులతోడ
సకిసలయంబులౌ వకుళశాఖులతోడ విమలమగు తిలకవృక్షములతోడ
కాముకులతోడఁగూడిన ఘనవనములు దాఁటి చనిచని యట జహ్నుతనయదరిని
స్వర్ణవర్ణపృథ్వీసంకులమును స్వర్ణమయమును స్వర్ణభూస్థమును నగుచు ౨౬

కం॥ ఫుల్లంబై విలసిల్లెడి పల్లెఁ గనెన్ సరగ నిలిపి ప్రీతి విమానం
బిల్లాలి కచటనుండియె యుల్లాసముతోడ నొక్కటొక్కటిగాఁగన్ ౨౭

తే॥ తత్రస్థులు సూర్యకేతుసన్నిభులనగు మునులపెక్కండ్రయాశ్రమంబులను జూపె.
చంద్రపత్నియు ప్రీతిఁ బొందెయాఁడి శుభ్రవస్త్రకై సేసిచూడఁబడిరి. ౨౮

కం॥ వారలు కరములు మొగిడిచి గౌరింగని “యోయమ్మ కో అక్కఁగా నేఁగదిక
శ్రేయస్కరమిమ్మిఁక. లరుగోమమారుఁడు భవదీయదృష్టిమార్గమునఁబడెన్” ౨౯

చం॥ అనుటయు గౌరి వారిఁగని “యంతటిభాగ్యము నాకు లేదు, కా
వున నెటు లస్మదంకమునఁ బుత్రుఁడెక్కెడు ? భాగ్యహీనతన్
జనమునఁ గష్టమొందెద దిల సౌఖ్యము. పుత్రకశబ్దమే నియమ్
వినఁజితికిన. లేటికెటు వేడుక వచ్చితిరో వచింపుఁడీ” ౩౦

ఉ॥ అపుడు దేవి ... నమునన్ మన మొండొరు లన్న నప్పుడి
... తిన్ సఖీజనులు ! సల్పుఁడు హాస్యము లంతెకాని వ్రా
... రా త్వాదృశ మీఁకెంతయు సత్యమె చెప్పుఁడన్న రా
జీవదళాక్షులు అగు చేతులు మోడిచి భక్తినమ్రలై ౩౧

కం॥ నిజమే వచించుచుంటిమి రజనీశ్వరముఖవధూ ! శరస్తంబంబుం
ద్రిజగములకు నడుమ ఘనుచు నిజహస్తములను గ్రహింపు నీవనిచనుచున్ ౩౨

సీ॥ శతపత్రములతోడ సరితూఁగుచుండెడి యాఱుమోములతోడ నలరువాని
ఒకసారి మెఱసిన యొక కోటిమెఱుములవలెను గనుంగొనఁబడెడివాని
దివ్యరూపంబుచే దేదీప్యమానుఁడై ప్రస్తుతిఁగొను మహాబలమువాని
వహ్నిచే వహియింపఁబడిన వీర్యమునుండి యుదయించి తెల్లునం దున్నవాని
స్తన్యమిచ్చి యల్ల షట్కృత్తికలచేతఁ బ్రత్యహంబుఁ బెంపఁబడెడివాని
గంగకడుపులోనఁ గదలక మనువానిఁ బ్రీతిఁ గనియె నా మె పిల్లవాని.   33

॥ కని "వత్స! రార"యనుచుం గొని కరములరెంటితోడఁ గూర్మి విమానం
బునఁ దనదు నెడమతొడపయిఁ గొనకొని కూర్చుండఁబెట్టుకొని సంతృప్తిన్

॥ "చిరకాలము జీవించుచుఁ జిరకాలము బిట్టు సంతసించుచు బంధూ
త్కరమును సంతసపెట్టుము చిరకాలమటంచు రెండుచేతుల వానిన్.   3౫

॥ గాఢాలింగన మాచరించుకొని యా గాంగేయు మూర్ధంబులన్
బ్రీతిన్ మూర్కొన వాఁడు లేచి పితృ సత్పాదంబులన్ వ్రాలి ని
ర్వ్యాజోర్వ్యంజలియౌచు నిల్వఁబడుడున్ ద్యోయానమ స్థోజ నా
రూఢుండౌ శివు కన్నుసన్నల బహుస్తోత్రస్విను ద్దాఁటుచున్   3౬

॥ లక్షయోజనముల లలితజంబూద్వీప మొప్ప రెండంతలౌ నుప్పుసంద్ర
మంతకు రెండంతలైన కుశద్వీప మింతకిమ్మడియైన యిక్షుసింధు
వంతకు ద్విగుణమైనట్టి క్రౌంచద్వీప మంతకిన్మిక్కిలియౌ సురాబ్ధి
అద్దానికిని రెట్టియైన శాకద్వీప మంతకు రెట్టియౌ నాజ్యజలధి
సరిగ దానిమించు శాల్మలిద్వీపంబు దానిఁగూడమించు దధిపయోధి
అంత కెక్కుడైనయట్టి ప్లక్షద్వీప మోలి దానిమీరు పాలకడలి   3౭

॥ ఉత్తర కురుదేశములకు నెత్తగు గట్టులకు బ్రహ్మఋషివరులకు న
త్యుత్తమలోకంబులకు నుహాత్మైశ్వర్యులగు సాధ్యయక్షాదులకున్   3౮

॥ ఇరవులైనయట్టి యీద్వీపముల సాగరముల దాటిఁ చనియెఁ క్రమముగాను
పుత్రి! యవ్వి యాఱు భూతలస్వర్గంబులని వచింప సంశయంబులేదు.   3౯

॥ అచటిభూమి కొంత హైరణ్యమును గొంత రాజతమును నగుచు రాజిలు సుత!
తియ్యనైనపండ్ల కయ్యది టెంకి. యింకేమిగలదు సర్వకౌతుకదంబు.   ౪౦

॥ ఇంటింటఁ గల్పవృక్షము లింటింటను రత్నఖచిత హేమాభరణాల్
కంటఁబడఁచుంటఁగాదొకొ పంటవలఁతియనుచుఁ బిల్వఁబడు ధర ప్రజచే.

క॥ ఆపాలకడలి శ్వేతద్వీప మద్దానిలోన దివ్యము శతశృం
గోపేతము నమితద్రుమమై పర్వత మొండు రమ్యకాహ్వయ మమరున్.

క॥ ఆకొండశిఖరమందున నాకాశపుయాన మాపె నా శ్రీకంఠుం
డేకాంతభూమియన నదెకా కలహాశనమునీంద్ర! ఘనగుణసాంద్రా! ౪౩

సీ॥ అమృతపూర్ణఫలంబు లంతట వ్రేలాడు చెట్లచేఁ జుట్టును సేవితమును
స్వర్ణమయంబైన సన్నని యిసుకచే నావల నీవల నావృతమును
అనిలవశంబున నసకృదాగతమైన పాలకరుల్లచేఁ బావితమును
మణిరత్నఖచితమై మాక్షికమును జాలు స్ఫటికోపలంబున స్థాపితమును
నైన తచ్ఛిఖరస్థ సింహాసనమునఁ గూరుచుండి గిరీశుండు వసుధరరాజు
తనయ కిట్లుపదేశించె ధ్యానయోగ మగ్నిభవుఁడగు గుహుఁడును నాలకింప.

సీ॥ "గోప్యంబులందెల్ల గోప్య మయ్యది గౌరి! మంత్రరూపము. విష్ణుమధ్యమంబు.
ప్రణవసమేతంబు. ద్వాదశాక్షరము. నమాయంబు. మతి మాఘమాసహితము.
అసకృదక్షరమును. నక్షరత్రియయుక్త. మాగమపరమును. నగ్రియుతము.
విశ్వపావనమును. విష్ణుగమ్యము. తురీయకల నశేష బ్రహ్మాండయుతము.
అమలమంత్రత్రయసమన్వితము నిరీహులైన మునులకు సేవనీయంబు బొడ్డు
నుండి శీర్షంబుదాఁక నఖండసుఖద మల మహావిద్యచేత సమర్చితంబు. ౪౪

సీ॥ జ్ఞానరూపము సుఖాశ్రయమును నైనట్టి ప్రణవమ్ము ధ్యానించి ప్రథమమందు
సర్వగబ్రహ్మంబు చక్కఁగా నెఱిఁగి గాత్రంబును బిట్టు శోధనముచేసి
పద్మాసనంబున బాగుగాఁ గూర్చుండి కరములురెండును గరము ముడిచి
చర్మమయంబైన చక్షుస్సులను మూసి క్రొన్నన జ్ఞానమన్ కన్ను దెఱచి
సూర్యచంద్రతటిత్కోటిశోభ ద్యోతితాఖిలుని సదసద్రూపు నవ్యయు శివు
తద్విరాట్టును జిత్తపద్మమునఁ జింత సేయ మరల జనింపరు క్షితితలమున.

ఆ॥ కొలఁదికాలమేని కోరి చాతుర్మాస్యమందుఁ దాదృశంపు ధ్యానయోగ
మాచరింపఁబడిన నద్రిరాజతనూజ! కల్మషముల కచటఁ గలదె చోటు? ౪౫

ఆ॥ హరి యమోఘవీర్యమైన యీ మద్రూప మెవనిచే నిమేష మీక్షితంబొ
జన్మశతకృతాఘసంచయసంక్షయకరణమునకుఁ బ్రభువు తరుణి! వాఁడు."

క॥ అని యిట్లుపదేశించుడు "ననఘా! యా ధ్యానయోగ మవలంబింతున్.
వెనువెంట జ్ఞానయోగంబునుగూడ సమాశ్రయింతుఁ బూనికతోడన్. ౪౬

ఆ॥ ఎట్టు లమరినగుదు నట్టుల విధియింపు మీశ !" యనుచు నాతఁడిట్టులనియె.
"ఆద్యమంత్రిసార మామ్నాయసారమా ద్వాదశాక్షరమును దగ జపింపు. ౫౦

ఆ॥ ద్వాదశాక్షరముల నాదిదౌ నోంకార మఖిలవేదములకు నాది. యఖిల
కార్యములను సిద్ధికరమును నఖిలబ్రహ్మాండయాజకంబు నబ్జవదన ! ౫౧

తే॥ దానివర్ణము సితము ఛందస్సు మధువు బ్రహ్మ ఋషి పరమాత్మయై పరఁగుచున్న
యట్టి గాయత్రి దేవత యఖిలకర్మములను వినియోగ మోహిమాచలకుమారి !

ఆ॥ క్షయము లేనిది సదసద్రూపమును విశ్వమంత్రియుతము బ్రహ్మమయపుబీజ
మోదయితరో ! వేదవేదాంగతత్త్వాఖ్య మని యెఱుంగనగును వరసి దీని. ౫౩

ఆ॥ పీతవర్ణ మప్పు బీజంబు రెండవక్షరముగాఁగ మను నకారమునకు.
కుందరదన ! మనసు ఛందస్సు వినియోగ మలఘుకాలకూటహరణమందు ౫౪

క॥ మోకార మవనిబీజము ప్రాకట తేజంబు రక్తవర్ణము నగుచున్
శ్రీ కౌశికఋషియుతమై వీఁకను ధనదానమునను వినియోజితమా. ౫౫

ఆ॥ అల మరీచి ఋషి యనంత బీజంబును బంచవిధములైన వర్ణములును
ఎల్లభోగములను నిచ్చుట వినియోగ మలభకారమునకుఁ గలికిమిన్న ! ౫౬

తే॥ అనిలబీజము హేమరక్తాభము మఱి యల భరద్వాజఋషితోడ నన్వితమును
జాపకుల కాదిభోగదం బోపడంతి ! యైదవదియౌ గకార. మిట్లాలకింపు ౫౭

సీ॥ సురమంత్రిఋషి వకారము సురపథబీజంపు కుందసుమధవళమునై
పరఁగు మహాబలమగుచును విరిబోఁడీ మోక్షదముగ వినియోజితమా ౫౮

॥ అంగిరస్సు ఋషిగ నల్ల తేకారంబు సోమబీజమగుచు శోభిలెడిని.
వికచపద్మనయన ! విద్యున్మయంబది. రహితకామ్యకర్మ. మహాహా ! వింటె.

॥ వాకారంబు భవాని ! దివాకరబీజంబు ధూమ్రవర్ణంబుఁ బుల
స్త్యకాంతంబు మనోజవమై కాంక్షినియుక్తమగుచు నతిసుఖదముగన్. ౬౦

॥ అక్షరంబు జపాకుసుమాభముఁ బులహశ్రితంబు మనోబీజ మర్ఘదంబు
దుర్విపహ్యంబునగును నిందుసమవదన ! యలసుకారం బిఁకేమంచుఁ దెలుపువాఁడ.

॥ అగును దేకార మోగౌరి ! హంసరూప మధ్వరమున నియుక్తంబు నఖిలవర్ణ.
మగునుజా సిద్ధిబీజ మింకడుగనేల ? యది మహాసత్వమనిఋాడ ననఁగఁబడెడి.

వాకార మెపుడు నిర్మలమై కైవల్యంబునిచ్చు. యజమానుఁడు తా
నైకొనును బీజభృత్త్వం బోకాత్యాయని ! ప్రిచేత యొగి ఋషియగుఁజూ.
పింగవర్ణంబునుఙా మహాబీజమును యకార. మనయంబు భూచింత గౌరి ! సర్వ
కృత్యముల వినియోగంబు. ఖేచరియును భూచరియును మహాసిద్ధిపో క్రిసుముగ.

క॥ గాయత్రియె ఛందస్సగు నీయన్నింటికినిగూడ నిభయాన! యింకన్
కాయన్యాసక్రమమును నీయాత్మకు గోచరింప నేవచియింతున్. ౧౫

సీ॥ ఓంకారమును నెల్లయొడలునందు నకారమును బూతపరా పాదములను రెంటు
మోకారమును గుహ్యమున భకారము నాభి నల గకారము హృదయంబునందు
కంఠమధ్యమున వకారంబు తేకారవాకారముల్ గరద్వయమునందు
ముఖజిహ్వలందున మొనసి సుకారంబు కర్ణద్వయమున దేకార మట్లె
కన్నుదమ్ములరెంట వాకారమును యకారమును మస్తకమున నీక్రమముగాను
పదియురెండక్షరంబుల బాగుగా న్యసింపవలయు శిలోచ్చయశ్రేష్ఠపుత్రి! ౧౬

ఆ॥ యోనిధేనుముద్రి లూగి లింగముద్రయుఁ బట్టవలయుఁ బిదపఁ బద్మనయన!
ఆచరింప నేతదఖిలంబు నిత్యంబుఁ గలుషములకుఁ జోటుగలదె యింక. ౧౭

క॥ ఇది ధ్యానకర్మయోగము ముదితా! యింక ధ్యానయోగమును జెప్పెద. నీ
మది యేకాగ్రంబొనరిచి కుదురుగఁగూర్చుండివినుము. కొలలు నశించున్.

ఆ॥ ద్వాదశాక్షరమును వేదశబ్దబ్రహ్మభవము ధ్యానయోగము విరిబోఁడి!
ధ్యానమునను శుద్ధతం బొందుఁ జూ ప్రాణి. ధ్యానమున నె యాత్మలోనఁ గలయు.

ఆ॥ అఖిలసిద్ధిగూడనగు ధ్యానమునఁజేసి. దర్శనంబునిచ్చుఁ దాను హరియు.
అట్లుగాన ముగుద! యాధ్యానయోగంబు సావలంబ మమర సేవితంబు. ౨౦

సీ॥ అప్రతర్క్య మగాత్ర మనుపమాన మగోత్ర మజ మనీశ మఖండ మనయ ముదిత
మఖిలగతము ధర్మ్య మవికల్పము నగాధ మనవరతోజ్వల మమలతమము
విభ్రాంతికరణంబు విరహితద్వంద్వంబు సాక్షిమాత్రము శుచిస్ఫటికనిభము
సౌదామినీకోటిసమమును బ్రహ్మండశతకారణంబును శాశ్వతమును
సహాకళంబును దుర్యాతిశాయి నభము ధ్యాతయును ధ్యేయముఁగూడఁ దానయగుచు
దృశ్యము సదృశ్యమును నయి తేజరిల్లు తేజమును దేజమునఁజేసి తిసికొనుము."

ఆ॥ అనుడు గిరికుమారి "యనఘ! యోగజ్ఞానరూపమును నమూర్తమైపరంగు
తన్మరాసురారిస్థానంబు లభ్యమెట్లగునో యానతీయు"మనుడు శివుఁడు ౨౧

సీ॥ "శిరసు ప్రధానంబుచెలి! గాత్రములయందు. ధరియించుచుండునంతయును శిరసు.
శిరసు పూజించెడినిరతంబు దేవుని. శిరసుచే నఖిలంబు సేవితంబు.
ధరియింపఁబడియెడి శిరసుచేఁ దేజంబుఁ ధరియించుచుండెడి శిరసు బలము.
ఒనరింపఁబడియెడి యోగంబు శిరసుచే. శిరసునందుండెడి జీవితంబు.
మూర్తమునకు మఱియమూర్తంబునకుఁ గూడ శిరమునూర్ధ్వఁ. డురముక్షితి. రసాత
లంబుపదము. లిద్ది లలితమహాబ్రహ్మండమునకు రూప. మే మియనుదునింక. ౨౩

ఆ॥ జ్ఞాన యోగములకు స్వయ మాశ్రయం బైనయట్టి హరియె బ్రహ్మ. మఖిలదేవ
రూపుఁ డైన యాతఁ డీప్రపంచంబు సృజించుఁ బెంచుఁ ద్రుంచుఁ జివర దాన. ౨౪

ఆ॥ నిఖిలమాసములకు నేత సనాతనుం డైన శార్ఙ్గపాణి. యందువలన
అఖిలమాస దివస యామంబులందు నాహరి స్మరించి ముక్తఁ బొరయు నరుఁడు ౨౫

కం॥ చాతుర్మాస్యం గృతమగు వైతేయారాతి కైన ధ్యానంబున నో
నాతీ! కలదు విశేషం. బేతన్మాహాత్మ్య మహహ! యేమని వచింతున్. ౨౬

ఆ॥ భూధరాధిరాజపుత్త్రి! చాతుర్మాస్య సకలదానములను సల్పవెనుక
చేయఁబడు సమూర్తసేవ గంగాతీర్థమజ్జనమునకంటె మఱియు ఘనము. ౨౭

ఆ॥ ధ్యానమునను జేసి తలఁగుఁ జాతుర్మాస్య సర్వమాసములను సల్పినఘము.
అపుడు చేసినట్టి దత్యుత్తమగును శుభాశుభముల నేదియైనఁ గాని. ౨౮

ఆ॥ అట్లుగాన సఖి! ప్రయత్నపూర్వకముగ సల్పుటుత్తమంబు జ్ఞానయోగ.
మట్లు విష్ణురూప మొనసి సేవితమైన బ్రహ్మ మిచ్చు నూర్చి మోక్షపదము. ౨౯

కం॥ మార్తామూర్తస్థితి శుభమూర్తీ! తను సాంద్రధ్యానముల. నెవ్వ డెప్పుడున్
కీర్తింపఁజనదు చూ సద్వర్తన తేజస్సు ముక్తులనయును నైనన్. ౩౦

సీ॥ తపమున్న గునట్టి తనుశోషణ క్రియల్ సలుపఁ జాలనియట్టి యాలసునకును
విధిదూరమగు పను ల్విరచించుచును సదా నిందింపఁబడియుండు నీచునకును
ప్రజ మెచ్చుకొనుటకుం బ్రకటితభక్తియు తనగ నేర్చిన యాడంబరకునకును
చిత్తచాంచల్యంబుచే స్వవాక్ప్రతుఁడౌ వాఁ డరయింపమంజడు బాలుకునకును
చెప్ప కీయోగమర్మంబుఁ జేరఁదీసి శమము ఖాంతి సద్గుణసంయుతునకు
శాంతునకు నిత్యనిష్ఠున కంత! సదుపదేశమీవలె యోగ్యుఁ డతిమానుషుల ౩౧

ఆ॥ విష్ణుభక్తుఁ డేని విప్రునకే గాని పరమరహస్యము జెప్పఁ దగును.
మతుచియును నభక్తుఁ డైన! బ్రహ్మజ్ఞానముని కనన్నుఁ. జేసియున్నను నెంత. ౩౨

తే॥ ఓ తపోధన! నా మీఁద నుండియున్న నీదు భక్తికి సంతసించితిని నేను.
యోగసిద్ధిని గైకొను మొసఁగినాఁడ భక్తి యతఁగా దోక్షస్తున్ ధంగిపలికెను. ౩౩

తే॥ నాదరూపంబునను భువనములనుండు నిఖిలదేహుల శిరస్సున నిర్వాణిలు న
ఘాతు నారాయణుం బరుఁ బూవుఁబోఁడి సరిగ నెఱుఁగుము తదవేల జ్ఞానగమ్య.

ఆ॥ అతఁడె జీవశిరమునందు మూర్తిని దాల్చి సూక్ష్మరూపమునను సూర్యసముఁడు.
మటు సదోదితుఁడయి యలరు. సదాభ్యాసమునను దత్పరాత్మ బొందఁబడెడు. ౩౫

సీ॥ హృదయపద్మంబున నుదయాంతరంగుఁడై యొల్లప్పునివసించు నీశ్వరుండు.
నాళీకసమమైన నాభిదేశంబునం దాసీనుఁడౌ ఁ జతురాననుండు.

పదతలాగ్రంబునం బరమాత్మ రాలౌచుఁ బాయకవర్తించుఁ బంటవలంతి.
ఎడమచెవిం జేయి నెడఁబాయ వెపుడును దివ్యనదు ల్పంచతీర్థములును.
సకలదేహమునను జలవాయుతేజముల్ నుదుట నాకసంబు వదలఁజాల.
వీవిధమున సర్వదేవతలంగూడ యోగియొడలునందు నుందు రతివ! ౮౬

సీ॥ సూర్యుఁడు చంద్రుండు జోడువీడక సదా దక్షిణవామ నేత్రములయందు
వసుబుధులిరువురుం గూడి యన్యోన్యంబు రాణ నాసాపుటరంధ్రయుగళి
గురుశుక్రు లుభయులుం బరమసౌహార్దమున దక్షిణవామశబ్దగ్రహముల
అల్ల శనైశ్చరుఁ డాస్యపద్మంబున రాహువు తా గుదరంధ్రమందు
కేతు వింద్రియమున నీతీరుగా యోగికాయమున వసింతురు. వేయునేల
పరఁగుచుండు నచటఁ బదునాల్గుభువనముల్. యోగ మభ్యసింప నొప్పు దాన. ౮౭

కం॥ చాతుర్మాస్యంబున నోనాతి! విశేషించి యోగి నాశితకలియా.
స్తోత్రములుచూసి చల నుండఁ బ్రీతిని తృణమేని తాల్పఁ బ్రియులు సఫుంబుల్.

ఆ॥ యోగి కొకని కైన నుదకసిలంబునం బిడిచెడన్న మేని నెట్టి నతఁడు
తాఁ దరింపఁజేయుఁ దనతోడఁ గులత్రయి. హరికి యోగి కున్న యంతరంబు. ౮౯

ఆ॥ అవనిసురుఁడు యోగియైన స్వదర్శనమాత్రమునను గొలలు మాపుఁ బ్రజను.
సక్రియుండు బ్రహ్మసక్తుఁడౌ సచ్ఛాద్రుఁడైన గురుని భక్తుఁ డయి తరించు.

కం॥ చాతుర్మాస్యంబున సంప్రీతి విశేషించి యెవఁడు మితభోజనుఁడై
రాతిరి పవలు సమాధి నకాతరరతం బూను వాఁడు కలియును హరిలోక. ౯౧

ఆ॥ సిద్ధుచేయితగిలి చనులోహమైనను గనకమైనవిధముగాను జనము
హరికిఁ బ్రీతిపాత్ర మగుచో లయంబంది యగు నమూర్త. మేమియడిగ దింక.

ఆ॥ దారిఁబాఱునీరు తా గంగలోఁబడి సురలచేతఁగూడఁ బరిచరింపఁ
బడుచు సకలఫలము నిడు పడువున యోగ మభ్యసింపఁబడుడు నచ్యుత మొదవు.

ఆ॥ ఆవిధమున యోగి యగు సదాభ్యాసంబుకలనఁజేసి మోక్షభాజనంబు.
ఈవిధంపుయోగ మెంతయు సేవింప జ్ఞానసిద్ధినొసఁగు సత్వరముగ. ౯౪

కం॥ విను దేవి! ముముక్షువులకు సనకాద్యాచార్యులకును జ్ఞానప్రదమీ
ఘనయోగము. తద్యోగుల యనుగ్రహముపొందువాఁడు నగు యోగి యొగిన్.

ఆ॥ ఆదియందు యోగి కధికమౌ జ్ఞానసంపత్తి గలుగఁగలదు పార్వతీ! య
నంతరమునఁ గలుగు నణిమాదిసిద్ధు. లష్టను మనంబు నీయఁజనదు యోగి. ౯౬

ఆ॥ అఖిలతానమఖజమగు పుణ్యము ఘటిల్లు యోగమునను జేసి యోయపర్ణ!
సకలకామములును సమకూరు. పెక్కేల యోగమున నలభ్య మున్నె జగతి.

కం॥ యోగము హృదయగ్రంధిని బోఁగొట్టు. మమత్వశత్రువును దునుమాడున్.
యోగీంద్రు మదిని లాగుట కేగడు సరికిని నశక్య. మేమందు నికన్. ౯౮

ఆ॥ చెవులుమూసిబిట్టి చెలి! నాదరూపంబు వెదకు చెపుడుఁ దలను బదియవదగు
ద్వారమున మనంబు స్థాపించువాఁడెవో యమలుఁడైన యోగి. యతివిరాగి. ౯౯

కం॥ అదియే ప్రణవాఖ్యంబగు. నదియే శాశ్వతము బ్రహ్మ. మదియె యనంతం.
బదియే యమృతం బుత్తమ. మదియే నాదస్వరూప మచలకుమారీ! ౧౦౦

ఆ॥ ఘ్రాణవాయు ఘోష మేణాక్షి! యయ్యది. జాఠరాగ్నియందు సల్పనంబు.
భూతపంచకంబు భూరినినాదంబు. జ్ఞానరూపమును నసంశయముగ.

కం॥ ఈపదము నొందఁగలిగిన నోపార్వతి! భవవిముక్తి గొలయునుగాని
ఏపట్టు యోగసిద్ధిప్రాపకమగు నద్ది దుర్లభం బీజగతిన్.

ఆ॥ అట్లు జగము సకల మగు విశ్వమంతయు బ్రహ్మరూపమగుచు భాసిలెడిని.
కిట్టిచేవుచేత విజ్ఞానమును చేరి యోగమంబు వ్యాప్తమయి గమించు.

కం॥ యోగీశ శ్రేష్ఠుండగు యోగుని శ్రీసుత కరింతు పంకజనాభున్
యోగమునఁ గిరీటప్రాణములు త్రోగి కుబుసమట్లు విడిచిపుచ్చు మాయన్. ౧౦౪

తే॥ ఎప్పుడు తాను సత్కర్మంబు నేయఁజిమ్మి కర్మములలోఁబ్రవర్తింపఁగలఁడో మనుజుఁ
డప్పుడే జీవించువారల కగును మోక్షుడుండు తజ్జ్ఞానమయ యోగి తోయజాక్షి!

కం॥ ఎప్పుడు మది నిర్మలమగు నెప్పుడు సమయోగమునుండ దీదేహమునం
దెప్పుడు హరిభక్తుండగు నప్పుడు విదు కర్మబంధ మతిసులభమునన్. ౧౦౬

తే॥ జరుపుకొంచును కర్మముల్ శాంతమైన మానసముగల్గియుండెడి మానవులకు
యోగమయమైన సంసిద్ధి యొలయఁగలదు క్ష్మాధరాధీశపుత్రి! నిస్సంశయముగ.

కం॥ గౌరవయుతమగు స్థానము సారెకుఁ గగ మనుభవించు సన్మతి తానీ
ధ్యానిజీవించుచు నే చేరి హరిని విడుపఁబడును జెడుకర్మముచే ౧౦౮

తే॥ నిత్యనైమిత్తికములైన నిఖిలకర్మముల సకామతఁ జేసినఁ గలుగదు సుఖ
సంగమలనను దుఃఖతాపాభివృద్ధి యగుటయే కాని నిత్యసౌఖ్యంబు లేదు.

ఆ॥ కర్మములకు నెల్లఁ గైటభమర్దను డీశ్వరుండుగాఁగ నెఱుఁగు జేసి!
అఖిలకర్మములను నాత్మయందుఁ ద్యజింప సంసృతిం ద్యజించు జనము వినుము.

ఆ॥ విష్ణునందుఁ జేయు వివిధకర్మార్పణఁ జేసిగలదో యదియె యుద్ధతపము
అదియె పరమయోగ. మద్దియే విజ్ఞాన. మింతకన్నఁ జెప్ప నేమికలదు. ౧౧౧

ఆ॥ అట్లు కృష్ణార్పణంబుగా నాచరించు నిర్మలపు యోగమే యగు నిర్గుణంబు.
ఊర్జితంబగు శుభమిచ్చు యోగమనఁగ నట్టి నిష్కామకర్మంబె యగును ముత్తి.

తే॥ ఎంతవఱ కాత్మవంశమం దెట్టి విష్ణుభక్తుఁ డుదయింపఁడో యంతవఱకుఁ బిండ
దానతత్పరులైన పితాళ్ళుగూడఁ గరము సంసారమందునఁ దిరుగుచుందు.

ఆ॥ ఎంతవఱకుఁ బ్రజల కిటువంటిహరిభక్తి గలుగ దంతవఱకె కలుషములును
బీజములునుగూడ బిట్టు గర్జించెడు. నలఘుతీర్థసేవ యంతవఱకె. ౧౧౪

ఆ॥ కనులుమూసి యెవఁడు కావించు యోగంబు వాఁడె జ్ఞాని యోగివరుఁడుగూడ.
ఉరుతరాధ్వరముల నొనరించువాఁడును విష్ణుభక్తియుతుఁడు వీఁడె చూడ. ౧౧౫

సీ॥ గోమేధ మొనరించు గొప్పవాఁడైపోవు వారును నియమించి కఱలుతోన
అశ్వమేధఫలంబు నవలీలఁగాంచుఁబో మది నిగ్రహించి తా మనుటతోన
సౌత్రామణిమఖంబుఁ జలిపినవాఁడౌను సంకల్పవిజయంబు సలుపుతోన
నరయజ్ఞమునవచ్చు నురుకీర్తిలభియించుఁ గాయ ముత్సర్జింపఁగలుగుతోన
ఇంద్రియముల పేరి యీయైదుపశువుల హతముఁజేసి దేవుఁడగు నిరంజ
నుని నెఱింగినట్టి ఘనయోగి కో దేవి! యోగమహిమ మేమియుండు నింక. ౧౧౬

తే॥ వాఙ్మనఃకర్మదండంబు వరుసఁజేసి యోగనిష్ఠుండుగానున్న యోముక్తముండు
బ్రహ్మరూపంబుతోడను బ్రదుకునపుడె తా సమాప్తినిబొందు భూధరకుమారి!

ఆ॥ కర్మబంధములను గడు బాధ్యమానుఁడౌ జ్ఞానహీనజనుఁడు సంతతమును.
జ్ఞాని కర్మములను జరుపుచునే ముక్తినొందు. నిదియె భేద ముభయులకును.

కం॥ ఎప్పుడు గురువులచేతను జెప్పంబడు బ్రహ్మముండు శ్రేష్ఠస్థానం
బప్పుడె ముక్తుండగుఁదాఁ దప్పకనరుఁ. డొడలెయుండు ధరపయి నింకన్. ౧౧౯

కం॥ ఎప్పుడు బ్రహ్మంబునఁదాఁ జప్పునఁ గలియును జనుండు సంపూర్ణుండై
అప్పుడె బ్రహ్మమ్రమమునఁ గప్పంబడి కర్మవృత్తి కనఁబడకుండున్. ౧౨౦

తే॥ మను లవాంతరపర్వము లుమ్మఖ్యముగ నెఱుంగవలయును సర్వదా మఱి శాంగ!
మతి శ్రుతిస్మృతితతి మోక్షమార్గ మరసిద్విజులు గుర్తింపవలయుఁజూ మిన్న గాను.

కం॥ నాలుగుద్వారంబులచేఁ గ్రాలెడి నగరంబుభంగిఁ గనఁగు మోక్షం
బోలలన! శమాదులు పరిపాలింతొద్వారములను బాయక యెపుడున్. ౧౨౨

ఆ॥ శమము సిద్ధచార సంతోషముల్ సాధుసంగ మనెడివేళ్ళ సతతమచట
నుండి ముక్తిపదము నొందించు తచ్చతుర్ద్వారచరులె సేవ్యతములు మొదట.

కం॥ వీరల వశపఱచుకొనన్ నేరుచువారలకు సిద్ధి నీరేజముఖీ!
దూరమున నుండ. దెందుఁ జేరువ కైవల్యపదము. చెప్పితి నీకున్. ౧౨౪

ఆ॥ యోగసిద్ధి విష్ణునుఱభక్తిచేత ధర్మాచరణముచేత నగును బ్రాప్య-
మదియె మనుజవరుల కగును సంపూర్ణమౌ జ్ఞాన. మిందు లేదు సంశయంబు. ౧౨౫

క॥ జ్ఞానమునకై విద్యాస్థానములఁ జరించునరుఁడు సద్గురువలనన్
మానుగ దీపార్చిస్సమమై నెగడెడి జ్ఞానమొందు నప్పుడె యబలా! ౧౨౬

ఆ॥ ఒకముహూర్తమేని వికసద్ధృదబ్జమం దెవఁడు చింతసేయుఁ దవిలి లయము
వానిచేతఁ జేయఁబడిన పాపసహస్రములు క్షణంబులోన విలయమొందు. ౧౨౭

ఆ॥ విష్ణుభక్తుఁ డెపుడు విపుల రాగద్వేషకోపలోభములను రూపుమాపి
సకలమందుఁ దాను సమదర్శనుండయై యుండు. వేఱుభంగి నుండఁ డతఁడు.

ఆ॥ సర్వజీవులందు సంపూర్ణమగు దయ వేనిమదిని స్థైర్యమూని యుండు
అసయ మెప్వఁ డగు సదాచారవంతుండు యోగి వాఁడు. దుఃఖ మొందఁ డెపుడు.

క॥ మాయాదిపటలహీనత యావద్భవసంబసత్యమను నిశ్చయమున్
హేయజనసంగరహితత యీయవియగు యోగసిద్ధికిల లక్షణముల్. ౧౩౦

క॥ మమతాశ్రయాశసంయోగము నరులకుఁ దాపదాయకము. తద్వహ్నిన్
శమగుణవిశిష్టతాయోగమునం జల్లార్పవలయుఁ గడుయత్నమునన్. ౧౩౧

ఆ॥ చెడ్డచేఁతలను నిషేధించు మనసె యింద్రియములను సముద్ధరింపవలయు.
లోహధన్మి తాన్యలోహంబు తీక్ష్ణతంబొందుభంగి నవియుఁ బొందు శుద్ధి. ౧౩౨

ఆ॥ కాయమున విశుద్ధికరయగు బుద్ధి దా దేయ గ్రాహ్య యనఁగ ద్వివిధ మందు
సంత్యజింపవలయు సంసారవిమయిక. బ్రహ్మమందుఁ బెట్టి పడయు శుభము.

క॥ రూప మరూపము కేశవరూపం బవ్యక్త మమృతరూపంబును నా
ఆ పరమాత్మ నివేదిత మోపర్వతరాజతనయ! ఊర్జితవినయా! ౧౩౪

ఆ॥ ఇట్లెఱుంగు యోగి యేణాక్షి! సంసారబంధమున విముక్తి పడయ నేర్చు.
ఘనగురురూపదేశమునఁగాక యయ్యది దుర్లభంబు వేఱుత్రోవనుండి. ౧౩౫

క॥ ఎయ్యెడఁ బ్రసన్నుఁడగు గురుఁ డయ్యెడ విశ్వంబు సర్వ మగును బ్రసన్నం
బయ్యాయ్యన కగు తుష్టియె తొయ్యలి! పితృదైవతముల తుష్టి తలంపన్. ౧౩౬

ఆ॥ జ్ఞానసహితమైన సత్క్రియ మోక్షసిద్ధికిని లక్షణంబు దేవి! వినుము.
తత్క్రియాధిపతి సదా విష్ణువే కాని నెఱపునట్టిజనుఁడు నిష్క్రియుండె. ౧౩౭

తే॥ ద్వాదశాక్షరచక్రంబు దక్షతనయ! చక్ర మంహఃపలాశనచక్రమునకు.
దండ మున్మార్గసంచారితండమునకు. తత్పరబ్రహ్మవస్తు ప్రదర్శకంబు. ౧౩౮

తే॥ ద్వాదశాక్షరరూపమై తనరునట్టి యిదియె యగును బరబ్రహ్మ మిందువదన!
ప్రేమపాత్రంబులగుట నీబిడ్డనికిని నీకు వ్యక్తంబొనర్చితి నేను దీని. ౧౩౯

క॥ యోగిధ్యాసాత్మకమును శ్రీగురుపై భక్తినుంచి స్వీకర్తవ్యం
బౌఁగాన దీనిసారము బాగుగఁ జింతింపవలయు భావములోనన్. ౧౪౦
క॥ చాతుర్మాస్యమునందున యేతత్సారంబు భక్తి నెదఁ జింతింపన్
ప్రీతిం గోటిభవార్జిత పాతకము హరించి పరమపద మిడు హరి తాన్ ౧౪౧

మత్స్యనాథజననము

క॥ అనియిట్లు పార్వతికి శివుఁ డనుపమయోగంబు నొడువునవసరమున నా
ఘనకలశవార్ధిమధ్యంబుననుండి మహోర్మిపంబు పొడకట్టెటయన్ ౧౪౨
సీ॥ ఊర్జితంబైన మహోద్భరంబునఁజేసి మిఱుమిట్లుగొలుపుచుం బరఁగుదాని
అర్గలంబు విశాలమగు నురస్స్థలము నే యెగుబుజంబులుచేసి యీఁదుదాని
తత్పూర్వమున జగత్త్రియమందుఁ దనచేత బాగుగా నెఱుఁగంగఁబడనిదాని
హుంకృతిదప్ప యహంకృతియనునది లేశంబు మదిలోన లేనిదాని
తనవిమానంబుమీఁది కెంతయును సెగురు మీనుఁ గనుగొని యప్పు డీశానుఁ డాత్మ
తేజమున స్తంభనముచేసి "దివిజుఁడవొ నరుండవో చేఁపకడుపులో నుండి నావు.
క॥ దేహాంతరమందుండుట కేహేతువుకలదొ ? ఇంత కెవ్వఁడవో నీ ?
వాహో పుట్టెడుఁ జెపు"మని స్నేహంబునుజూపుకొనుచు శివుఁ డడుగుటయున్
క॥ "గండాంతయోగమున నొక యండజయానకు జనింప నాయుమ 'యీపి
ల్లండు కులాంతకుఁడగునఁట. యుండఁదగఁడు మనకటంచు నుచ్ఛృంఖలతన్
తే॥ మగనితోడను మిక్కిలి తగవులాడి పాలమున్నీట వేయింప భక్ష్యబుద్ధి
మీనుచేఁ దక్షణంబున మ్రింగఁబడియుఁ జాకయున్నాఁడ నిటు శతసమల నుండి.
క॥ అమృతముగురిసెడి త్వద్వాక్యములను విన జ్ఞానయోగ మలవడియెను. మూ
ర్తమును నమూర్తము నెఱిఁగితిఁ. గ్రమముగ నావలన వత్తుఁగరుణింపుమిఁకన్
క॥ వాగమృతవృష్టి నాపై బాగుగఁ గురిసితివి సత్కృప న్ని. వటులే
ఈగౌరీదేవియు ననుఁ దాఁ గరుణం జూచుచుండెఁ. దఱుఁగేమి యిఁకన్." ౧౪౩
మ॥ అని మీనంబు వచింప నీశ్వరుఁడు "ర మ్మాలస్యమింకేల ? ప్రా
జ్ఞని విప్రుండవు నీవు. పూజ్యుఁడ" వనన్ సౌందర్యవంతుండుఁ గాం
తిని జంద్రుం బురడించునట్టిఁడును నై దివ్యంపు గంధంబుతో
డను గర్భంబుననుండి వెల్వడియెఁ జూడన్ దేవియున్ దేవుఁడున్. ౧౪౪
ఆ॥ చాలఁ గష్టమైన క్షణములో వెల్వడి మత్స్యగంధమైన మంచిదగుడు
పార్వతికిని మఱియుఁ బరమేశ్వరునకును బ్రణతిఁజేసి నిల్వఁబడియె నతఁడు.

ఆ॥ కడుపులోననుండి కమనీయమగుమూర్తి నపుడె బయటఁబడిన యట్టివాని
మదముతోడ నెత్తి ముద్దాడి తొడమైని గూరుచుండఁబెట్టుకొనియె గౌరి. ౧౫౧
ఆ॥ పరమహర్షమునను పార్వతీనాథుండు పత్నియొద్దనుండు బాలుఁగాంచి
మత్స్యవలన జాయమానుఁడౌకతమున మత్స్యనాథసంజ్ఞ మాన్యుఁజేసి ౧౫౨
సీ॥ "కనుగొనఁగలవునీ వనుపమానజ్ఞానయోగసాగరపార యోగుణాఢ్య!
గెలువంగఁగలవునీ వలఘుకామాద్యంత రరిషట్కమో భూమిసురకుమార!
శోభిల్లెదువునీవు క్షోణీస్థలమున ద్వంద్వాతీతుఁడవుగాను యమివరేణ్య!
ఛేదించుదువునీవు చిచ్ఛస్త్రమునను నాశాపాశములనెల్ల సత్యశీల!
ఉపచరించిబ్రహ్మ మొయ్య జీవన్ముక్తి నొందఁగలవునీవు యోగివర్య!"
అనివచించి యసకృదభివాదకుండైన యతనిఁ గొంచు మందరాద్రి కరిగె. ౧౫౩
ఆ॥ అంత మత్స్యనాథుఁ డంబకు వలగొని కార్తికేయు బిట్టఁ గౌఁగలించి
వెడలిపోయె. దీని వినినఁ జాతుర్మాస్య నశ్వమేధఫలము నందు జనము. ౧౫౪

తారకాసురవధ

క॥ అల్లారుముద్దుగా సతి పిల్లండగు కార్తికేయుఁ బెంచుచునుండన్
తల్లికడఁజేరి యాతం డుల్లము రంజిల్లఁ గ్రీడ లొనరుప సాఁగెన్ ౧౫౫
సీ॥ కంఠపట్టంబెత్తి కర ముచ్చరవముతోఁ జక్కఁగాఁ బాడు నొక్కొక్కమాటు
పండ్రెండుచేతులుం బైకెత్తి స్వేచ్ఛమై మిక్కిలి యాడు నొక్కొక్కమాటు
ఎట్టినిపై మాయ నిసుము పైఁ జల్లుకొం చురుకులువెట్టు నొక్కొక్కమాటు
గణసహితంబుగం గానలఁబడి చెట్ల నుయ్యాలలూఁగు నొక్కొక్కమాటు
తల్లిదండ్రులఁ గనుగొని మెల్లమెల్ల నొద్దకరుదెంచు సవినయ మొక్కమాటు
అమిత తేజఃపరాక్రముఁ డక్కుమారుఁ డాటపాటలఁ దవిలి మహాద్భుతముగ.
క॥ ఈలీలం గ్రీడించుచు బాలుం డట నైదునాళ్ల ప్రాయమువాఁడై
క్రాలుచునెడ నింద్రుఁడాదిగ వేలుపు లెల్లరును మిగుల విహ్వలులగుచున్ ౧౫౭
క॥ అరుదెంచి మహాదేవుని బరిపరివిధముల నుతించి భయకారణమున్
సరిగ వచియించి తారకుఁ బరిమార్పం గొమరుసామి బాసట వేడన్ ౧౫౮
తే॥ జాహ్నవీగర్భమునయందు శంకరుండు సైన్యములకెల్ల నధ్యక్షు సలిపె నతని..
దేవదుందుభులట మ్రోసె. దివమునుండి పుష్పవర్షము గురిసెఁ బ్రభూతముగను.
ఆ॥ నీరుపాప తనదు నిరుపమానంబైన శక్తి వాహనంబు శైలరాజు
నిడుడు శక్తిధరుఁడు వడిలేచి గణకోటిపరివృతముగ ననికి బయలువెడలె. ౧౬౦
ఆ॥ మునిసమూహములకు మ్రొక్కి యతం డష్టమాతృవతికిఁ జేరి దండువిడిసి
శంఖమొత్తుటయును జనుదెంచెఁ దారకాసురుఁడు సంకు నూఁదుచును రయంబ

ఉ॥ తారకు వెంటనంటి ఘనదైత్యసమూహము శంఖనాదసం
పూరితపద్మజాండమయి బోరన యుద్ధ ముపక్రమించుచున్
వారికి వీరికిన్ నడచె వారనిపోరపు డాతితేయులే
మోటిరి స్కందుసాయమది మిక్కుటమౌట. నీకేమిచెప్పుదున్. ౧౬౨
తే॥ వాహనారూఢులై యనివార్యశౌర్యగర్వమునఁ బోరిపోరి రక్కసుల పిండు
ఛిన్నభిన్నంబుగానయ్యెఁ జిట్టచివర విష్ణుచక్రింబుచేతను విబుధమౌని! ౧౬౩
క॥ నెత్తురు నదులైపాఱఁగ నత్తఱిన నసురమూఁక లఱవఱలగుడున్
సత్తిఁ బ్రయోగించె గుహుఁడు తత్తారకనామధేయదైత్యునిమీఁదన్. ౧౬౪
చ॥ సరథముగా ససారథిగ శక్తి తదాశరు మట్టగించుడున్
ధరఁబడు వారితీరుఁగని తక్కటిరక్కసులెల్లరున్ భయా
తురత రసాతలంబునను దూఱిరి. చేరి నిలింపులందఱున్
పరిపరిరీతులం బొగడి పాడిరి తత్పృథుకీర్తి వెల్గఁగన్. ౧౬౫
క॥ భేరీభాంకరణంబులఁ బూరితమయ్యెను జగంబు. పూవులసోనల్
జోరునఁగురిసె. నిఁకేమని పేరుకొనుదు గెలుపుగొనిన వేల్పులతీరుల్. ౧౬౬
ఆ॥ ప్రాప్తవిజయులైన భవపురోగామరు లమరసేనమీఁది యాధిపత్య
మొసఁగి గుహున కప్పు డొనరించి రభిషేక మెల్లలోకములను నెఱుకపడఁగ.
ఆ॥ అంత గౌరి కొమరు నాలింగనమొనర్చి హర్షగద్గదోక్తు లతిశయిల్ల
చెలులతోడఁగూడి చెలఁగి మాంగల్యంబు లాచరించె ధన్యనైతిననుచు. ౧౬౮
తే॥ ఏడుదినములబాలుఁడై యీవిధమునఁ దారకాసురు వధియించి తల్లిదండ్రు
లకుఁ బ్రమోదంబుసేయుచు లలిపసించె మందరాచలశిఖరంబునం దతండు. ౧౬౯
క॥ అమితద్యుతిమంతుండగు కొమరు సకాలమునఁ బెండ్లికొమరుంజేయం
గ మదిందలంచి శంకరుఁ డుమతోడంగూడి యతని కొగి నిట్లనియెన్. ౧౭౦
ఆ॥ "తగినయీడువచ్చెఁ దనయ! నీకిప్పుడు. ప్రీతి వలయుకన్నెఁ బెండ్లియాడు.
పురుష.ధర్మమిది. అపూర్వవిహారము ల్సలుపు మమరయానములఁ జరించి"
క॥ అని యిబ్భంగిని బామరజనసులభంబైనయట్టి సరణిని తన్నున్
జనునను జనకునివాక్యము విని షాణ్మాతురుఁడు నవ్వి వే యిట్లనియెన్. ౧౭౨
క॥ "దృశ్యుండ నేనె యంతట. దృశ్యాదృశ్యంబులందు దేనిగ్రహింతున్?
సశ్యమని దేని విడుతును? వశ్యము నీ కెదియు. దీని వచియింపు గురూ! ౧౭౩
క॥ సర్వస్త్రీలనుగూడం బార్వతితో సమముగాను భావింతు నెదన్.
శర్వసమానులు పురుషులు. మార్వలుకంబోక నన్ను మన్నింపు మిఁకన్. ౧౭౪

—◆ కుమారస్వామి వైరాగ్యమూని తపస్సు చేయుట. ◆—

క॥ నీవు గురుండవు. నన్నుం బ్రోవుము మఱి నరకకూపమునఁ బడకుండన్.
తావకమైన కృపం గదె యీవిజ్ఞానంబు నాకు నేర్పడె నభవా! ౧౨౫

క॥ కరదీపుఁడు వస్తువుఁగని కరణంబుం దాఁ ద్యజించుకరణిని యోగీ
శ్వరుఁడు పరమాత్మవస్తువు నెఱుఁగుచు సంసారమునకు నీవలనుండున్. ౧౨౬

తే॥ సర్వగంబగు బ్రహ్మంబు చక్క నెఱిఁగి వేనిచేతను గ్రియ లెల్ల విడువఁబడునొ
నాని యోగిగ నెఱుఁగఁగవలయుఁ గాదె యవగతాశేష! హృతదోష! యహి

క॥ జ్ఞానంబే దుష్ప్రాప్యము మానవులకు. కదెట్లో కలుగ మతిమంతుండ [విభూష!
జ్ఞానిని నిల్పుకొనందగుఁ గాని పోఁగొట్టుకొనుట ఘనమగునొక్కొ? ౧౨౮

సీ॥ నిర్గుణబ్రహ్మంబ నేనుగాని యహంభావంబువహియించువాఁడఁ గాను.
ఉంటి నెప్పటినుండియో యంతియే కాని కన్నతల్లియు నాకుఁ గానఁబడదు.
అందఱికిని దండ్రి నగుదు నే నే కాని నాకులేఁ డొకతండ్రి లోకమందు.
సకలభూతములకు సముఁడనౌదును గాని లేరిష్టబంధువుల్ వేఱ నాకు.
భువనభిన్నభావముం బొందితిని ద్వత్ప్రసాదసిద్ధమైన జ్ఞానమునను.
ఈ ముముక్షువున కిఁకేద్విధములౌ వాక్యములను జెప్పవలదు వలదు" ౧౨౯

క॥ అని వైరాగ్యముఁ బూనిన జనని కడుం గోపగించి "చాలుం జాలున్
తనయ! ఇదియేమిరా" యని కనుకని యేమేమొ చెప్పఁగాఁ గడఁగుటయున్ ౧౩౦

ఉ॥ తల్లికిఁ దండ్రికిన్ గుహుఁడు తద్దయుభక్తి నమస్కరించుచున్
మెల్లగఁ గ్రౌంచపర్వతముమీఁదికిఁ బోయి యొకాశ్రమంబునం
దుల్లమునందు బ్రహ్మమున యుంచి జపించెను ద్వాదశాక్షరం
బెల్లజగంబు మిథ్యయని యెంచుచుఁ బిల్లఁడయయ్యు నారదా! ౧౩౧

ఆ॥ మొట్టమొదట ధ్యానమునఁ జేసి యఖిలేంద్రియములఁ దనయధీనమందు నిలిపి
మమతఁ బాఱఁదోలి మహనీయమైనట్టి జ్ఞానయోగమూనె షణ్ముఖుండు. ౧౩౨

ఆ॥ విఘ్నరహితముగను వేవేగ నణిమాదిసిద్ధు లతని చెంతఁ జేరుటయును.
తద్గణంబు గాంచి తద్దయుం గ్రుద్ధుఁడై హితముగ నుపుకొనుచు నిట్టులనియె. ౧౩౩

క॥ "నాయొద్దకుఁ గూడను దుర్బుద్ధియుక్తత వచ్చియుందురేన్ శాంతిని మ
హాప్రియులగువారి కెప్పుడుఁ జేయకుఁ డభిభూతి మీరు చెప్పితిఁ గానన్" ౧౩౪

చ॥ అనియిటు చెప్పి కాంచగిరి నాగుహుఁ డుండు టెఱింగి జ్ఞానయో
గ నియతి నాత్మజుండు తనకంటె ఘనుండని జ్ఞానియౌటచే
ననుకొనె శంకరుండు. పరమాద్భుతమందెను. గాని యద్రిరా
ట్తనుభవ పుత్రశోకపరతం గృశియించె నిఁకేమిచెప్పుదున్. ౧౩౫

కం॥ శుభవాక్యామృతమున నా యిభగమనం గూడఁ దేర్చె నీశ్వరుఁ డో యా
త్మభవా! యేతన్మహిమము ప్రభవంబగుఁ జూమ్మ పాపపరిహారమునన్. ౧౮౬

ఆ॥ కరము నభేదబుద్ధి హరియో హరుండో ధ్యానింపఁబడి ఘనార్తినిన్ హరింత్రు.
వారె భేదబుద్ధి వర్తించు వారికిఁ బరమశత్రువులుగఁ బరిణమింత్రు॥" ౧౮౭

వ॥ అనియిట్లు బ్రహ్మ నారదునకుఁ జెప్పిన మాహాత్మ్యము విస్తరించి మీకు వక్కాణించితి. ఇంక నేమి వినవలతురు" ౧౮౮

—♦ భీష్మపంచకమాహాత్మ్యము ♦—

కం॥ అనియిట్లు సూతుఁడు పలుకుడు మునులు "హరి పరుండునపుడు ముఖ్యము గాఁ జే
యనయిన వ్రతములు నియమము లనఘ! యసంఖ్యాకములు దయం జెప్పితి. స్వా!

ఆ॥ అలసులైన ప్రజల కవ్వాని నన్నింటి జరుప నెవ్విధమున శక్యమగును?
వ్రతమొ దానమేనొ యతిసుకుమారులుం జేయఁదగిన దున్నఁ జెప్పు"మనుడు ౧౯౦

వ॥ "సుకుమారశరీరుఁడై నియమంబుల నెఱపుట కశక్తుఁడైనవాఁడు విఖ్యాతమైన భీష్మపంచకం బాచరించునది. కార్తికశుద్ధైకాదశీతిథిం బ్రొద్దు పొడువకమున్న లేచి నిర్వర్తితకాల్యకృత్యుండై వాసుదేవపరాయణత్వమున నియమంబుఁ బూని యుపవసించునది. శక్తిచాలనిచో శక్తివంచనము లేకుండ స్వర్ణంబును హవిష్యాన్నంబును హరిభక్తులైన యవనీసురుల కర్పించునది. ఏనుదినంబులు నీప్రకారంబుగా వ్రతంబు చరించి

సీ॥ కర్పూరసహితమై కచ్చూరమిళితమై కరమొప్పు చందనగంధ మలఁది
అగరువు గుగ్గిల మాదిగాఁ గలయట్టి తగినద్రవ్యంబులం బొగలు వేసి
పాయసాపూపాది బహుభక్ష్యములతోడి పలు మహానైవేద్యములను బెట్టి
సత్కథాకీర్తన శ్రవణాదికములచే రాత్రివేళల జాగరములు చేసి
భక్తి జలశాయిరూపుఁడౌ పద్మనాభు నైదునాళులు పూజించునది క్రమముగ.
ఆఱవదినంబునను సువర్ణాన్నవస్త్రదానములఁ దన్పునది భూమిదైవతముల. ౧౯౨

వ॥ అంత నంజలిం బట్టి "నియమంబులన్నియు నిర్వర్తించితిని గాన వ్రతపరిపూర్తి ననుగ్రహింపుఁ"డని యవనీసురుల యాచించునది. "వ్రతం సువ్రతము"స్తని వారును వక్కాణించునది. పదపడి బ్రాహ్మణులం బంపించి కాయశుద్ధిపొంటె సకుశోదకపంచగవ్యప్రాశనపురస్సరంబుగా భుజించునది. ఎవఁడీవ్రతం బీవిధంబునం గావించు వానికి బహుపుణ్యంబు ప్రాప్తించు. నైదుదినంబులు నాహారంబు వర్జించియే యాచరించిన నది శతగుణంబయ్యెడు. ౧౯౩

సీ॥ ఆద్యదినంబునం దగరుఁ బొగవేసి జాజిపూవులఁ బూజ సలుపవలయు.
మఱునాఁటిధూపంబు మంచి గుగ్గిలమున. మారేడుదళముల మహితపూజ.
మూడవదివసంపుఁ బొగ కప్పూరంబున. అరవిందములచేత నర్చనంబు.
నాలుగవయహస్సునం దగరపుఁ బొగ. సంపంగివిరుల ప్రసాధనంబు.
పంచమమున లవంగంపుఁబట్టిపొగయు భృంగరాజంబునం బరిష్కృతివిధాన,
మాఱవదియగు పాడ్యమి నన్నియు నుపయోజ్యములు పొగ. కన్నిటం
శ్లో॥ జలశాయీ జగద్యోని శ్శేషపర్యంకమాశ్రితః [బూజ్యుఁడు హరి. ౧౬౪
అర్ఘ్యం గృహ్ణాతు మే దేవో భీష్మపంచకసిద్ధయే.

వ॥ అను మంత్రంబున హరి కత్యంతభక్తి నర్ఘ్యంబిచ్చునది. శ్రవణమాత్రంబున వ్రతనియమఫలప్రాపకంబగు భీష్మపంచకం బంతయు మీకు వక్కాణించితి." ౧౬౫

—♦ అశూన్యశయన వ్రతమాహాత్మ్యము ♦—

కం॥ అని సూతుఁడు వాక్రుచ్చుటయు మును "లింద్రుఁడు సుప్తుఁడైన మురహరుఁ బ్రీతుం
బొనరుప నొనరించియుండిన యనఘంబు నశూన్యశయనమను సువ్రతముఁ దా. ౧౬౬
ఆ॥ తత్ఫలంబుగూడ దయఁ జెప్పియుంటివి. ఎపుడు తద్వ్రతంబు నెవ్విధిం జ
రించుటొప్పు ? విస్తరించి దానివిధాన మానతీయు" మనుడు నక్రూరుఁడు ౧౬౭

వ॥ "శ్రవణనక్షత్రసహితంబగు శ్రావణ బహుళద్వితీయం బ్రాతఃకాలంబున లేచి పాపిష్ఠులతోడను బతితులతోడను మ్లేచ్ఛులతోడను సంభాషింపకుండ స్నాతుం డును ధౌతాంబరధరుండును శుద్ధుండును నై మధ్యాహ్నంబున జలశాయిని సమీపించి
శ్లో॥ శ్రీవత్సధారిన్ శ్రీకాంత శ్రీధామన్ శ్రీపతేఽవ్యయ
గార్హస్థ్యం మాప్రణాశం మే యాతు ధర్మార్థకామదం
పితరో మాప్రణశ్యంతు మాప్రణశ్యంతు చాగ్నయః
దేవతా మాప్రణశ్యంతు మత్తో దాంపత్యభేదతః
లక్ష్మ్యా వియుజ్యతే కృష్ణ నకదాచి ద్యథా భవాన్
తథా కళత్రసంబంధో దేవ మా మే ప్రణశ్యతు
లక్ష్మ్యా హ్యశూన్యం శయనం యథా తే దేవ సర్వదా
శయ్యా మమా ప్యశూన్యాస్తు తథా జన్మని జన్మని.

వ. అనుమంత్రంబున నాత్మాభీష్టంబు నివేదించుచుం బూజించి వివర్జితవిత్త శాఠ్యంబుగా విప్రునర్చించునది. ఇబ్భంగి నక్షారభోజనంబుగను విశేషించి తైలవర్జి తంబుగను భాద్రపదాశ్వయుః కార్తిక మాసంబులందుఁగూడ జగన్నాథుండును నచ్యుతుండును నగు జలశాయిని సంసేవించునది. సమాప్తమగుటయు సఫలవ్రీహి యగు శయ్యను సవస్త్రకంబుగను ససువర్ణదక్షిణంబుగను సభక్తికంబుగను సర్వంసహా

మరునకు సమర్పించునది. ఇట్టివ్రతం బెవ్వఁడుచేయు నానియెడల శక్తునియెడలం బోలె జగద్గురుండగు జలశాయి సంతుష్టుఁడయ్యెడు. అతనికి జన్మజన్మంబున నశూన్యశయనంబు సిద్ధించెడు. అశూన్యశయనవ్రతంబుననుండి యజ్ఞానంబునఁగాని జ్ఞానంబునఁగాని యష్టమాసంబులు నాచరించిన యఘం బంతంబునొందు. పుత్రహీనయౌఁ గాకవంధ్యయు నీవ్రతంబుచేసినఁ బుత్రులఁబడయుదురు. విధవ గావించిన విష్ణు ననుగ్రహంబున విగ్రహశుద్ధి వెనువెంట సంప్రాప్తించు. నిష్కాములచే నీవ్రతము కృతమయినఁ జాతుర్మాస్య నియమాచరణంబున నొలయు ఫలంబు కలిగెడిని" ౧౯౯

—♦ మంకణేశ్వరమాహాత్మ్యము ♦—

ఆ॥ అనుడు "వేనిలోని యవగాహనంబున నఖిలతీర్థఫలము ప్రాప్తమగునో
హాటకేశ్వరంబునందలి యా ముఖ్యతీర్థములను నీవు తెలిపినావు. ౨౦౦

ఉ॥ అచ్చటి ముఖ్యలింగముల నన్నిటిఁ దెల్పితి. వేని దర్శనం
బిచ్చునొ సర్వలింగసమవేక్షణపుణ్యము వానిఁ దెల్పు" మం
చచ్చపుభక్తి మౌనిజను లందఱుఁ బ్రశ్నము సేయ నీఁదటన్
సచ్చరితుండు సూతజుఁడు సాంద్రకృపామతి వారి కిట్లనున్. ౨౦౧

సీ॥ "మంకణముని తపోమహిమ నేర్పడినట్టి మంకణేశ్వరనామ మహితలింగ
మనవరతంబు సిద్ధార్చ్యమానంబౌచు సిద్ధేశ్వరంబనఁ జెలఁగు లింగ
మల గౌతముఁడు తొల్లి నిలిపియుండినయట్టి గౌతమేశ్వరమను ఖ్యాతలింగ
మధ్వరసమయమం దజుఁడు స్థాపించిన యా కపాలేశ్వర మనెడి లింగ
మిచ్చు నొక్కటొక్కటి యెల్లలింగంబులు నిచ్చుఫలము సంయమీంద్రులార!
అందు మంకణేశ్వరాఖ్యలింగ మహాత్మ్యమును వచింతు వేఱ వినుఁడు శ్రద్ధ. ౨౦౨

వ॥ మకారాక్షరయుక్తంబైన తల్లింగంబును శివరాత్రి నుపవసించి పూజించి జాగరంబు గావించిన జనంబునకు సర్వలింగసందర్శనంబువలని ఫలంబు సమకూరుటకు సంశయముండదని శంకరుండు స్వయముగా వచించియున్నవాఁడు" ౨౦౩

ఆ॥ అని యిటు ల్వచింప నాద్విజుల్ "శివరాత్రియనఁగ నెపుడువచ్చునది? తదీయ
మహిమ మెట్టి?" దనుచు రహిని బ్రశ్నించుడు సూతసూతి కరము ప్రీతుఁడగుచు

వ॥ మాఘబహుళచతుర్దశినాఁటి రాత్రి శివరాత్రియని చెప్పంబడియెడి—అప్పుడు సర్వలింగములయందును సాంబశివుఁడు సంక్రమించినను విశేషించి మంకణంబున విలసిల్లెడు"

కం॥ అని నుడువుటయును మును "తెపు డనఘా! శివరాత్రి నేమహాత్ముఁడు నిర్మిం
చెను? బహుఫల మేలయ్యెను? కనికరమున విస్తరంబుగాఁ జెప్పు"మనన్ ౨౦౪

—♦ శివరాత్రిమాహాత్మ్యము ♦—

వ|| ఇచట మీకుఁ బూర్వము భర్గ్యయజ్ఞునకును నశ్వసేనునకును నడచిన సంవాదరూపమగు గాథను వాక్రుచ్చెద. ధర్మపరుఁడును వేదవేదాంగపారగుఁడును నానర్తదేశాధిపతియునై తొల్లి యశ్వసేనుఁడని యొకరాజుండెడి. నాయశ్వసేనుఁడు దినక్రమమునవచ్చు కలికాలమును వీక్షించి కుతూహలంబున భర్గ్యయజ్ఞుదిక్కు మొగంబై ౨౦౬

కం|| "కలికాలంబున శ్రమమ్ముంగలిగింపకె యధికపుణ్యాకరమును బాపం
బుల నెల్లం దెగటార్పంగలదియు నగునొక్కవ్రతము కరుణంజెపుమా ౨౦౭

ఆ|| నరుల కాదియుగమునం దేత్రి ద్వాపరమందుఁ గొలదిఁ యాయు వరసిచూడ
కలియుగంబురా నీకంగూడఁ గరమల్పమనుట కేమిసంశయంబు గలదు?

ఆ|| కాననేండ్లుపూండ్లు కావింపఁదగినట్టి వ్రతముకాక యొక్క వాసరంబె
చేయఁదగినదున్నఁ జెప్పుమీ భర్గ్యయజ్ఞాభిధానమహీసురాగ్రగణ్య! ౨౧౦

కం|| రేపటిపని యీదినమును మాపటిపని పగలెచేయు మతిమంతుఁడుతా.
పాపిష్ఠమృత్యువాఁగునొకో పనికాకున్నైన నోమహనీయా!" ౨౧౧

వ|| అనివచించుటయు నుదారబుద్ధియగు భర్గ్యయజ్ఞుండు దివ్యచక్షుస్సువునఁ దడవువీక్షించి ౨౧౨

తే|| "అనఘ! శివరాత్రినాఁనుకై కాహ్నికవ్రతము సమస్తాఘనాశక మమితపుణ్య
మపుడొనర్పఁగఁబడు దానహవనజపములెల్ల నక్షయఫలము లిఁకేమికలదు?

సీ|| అపాత్రప్తతనుజాతుఁడైన మర్త్యుండు తా నాప్తతనూజాతుఁడగును రాజ!
పుట్టుదరిద్రుఁడై పొక్కెడు జనుఁడు తా నత్యంతధనవంతుఁడగును ఱేఁడ!
అల్పాయురన్వితుఁడైన మానవుఁడు తా నధికదీర్ఘాయుష్కుఁడగు దునీఁడ!
అరితిరస్కృతుఁడైన నరనాయకుండు తా నరివీరులను గెల్వనగు ధరేశ!
ఎవ్వరేకోరికంగోరి యీవ్రతంబు సేయుదురో వార లాకోర్కె శీఘ్రముగను
పొందుదురు. కోర్కెలేకుండఁబొనరుచుప్రజ పొందు నిశ్రేయసంబు నోభూమిపాల!

ఆ|| దానధర్మములను దగనాచరింపని పిసినియేని రాత్రి వేళ జాగ
రంబుచేయ వత్సరం బొనరించినయఘమునుండి ముక్తుఁడగును భూప! ౨౧౪

కం|| స్థిరములు చరములునగుచుం బరఁగెడి లింగంబులందుఁ బరిపూర్ణుండై
హరుఁడుండు రాత్రియగుటను ధరణిని శివరాత్రియందు్రదాని నభిజ్ఞుల్. ౨౧౫

కం|| లోకానుగ్రహకాంక్షను నాకేశుఁడు చంద్రచూడు "నందితురంగా!
ఈ కలికాలము సకలాఘాకర. మటుగాన యుష్మదర్చన వలనన్ ౨౧౬

ఆ|| జనులు పూతులగుచు సంవత్సరాంహస్సునుండి ముక్తులగుట కుర్విమీఁది
కరిగి యొక్కదివస మధివసింపుముదేవ! నిన్ను మిగుల వేడుచున్నవాఁడ. ౨౧౭

ఆ॥ అంతవారిచేత నర్పింపఁబడినది వేల్వఁబడినదియును నేగ మూకు
చేరఁగలదు. మున్ను వారిచ్చునుచ్ఛిష్ట మఖిలమకట! వ్యర్థమగుచునుండె. ౨౧౯

కం॥ కలికాలమున నశుద్ధాత్ములచే నీఁబడు ప్రభూతమును శంకర! మా
కు లవంబేనియుఁ జెందదు. తిలకింపు" మటంచుఁ గరము దీనతఁబలుకన్ ౨౨౦

కం॥ శితికంఠుఁడు "మాఘాసిత-చతుర్దశీతిథిని రాత్రిశాస్త్రస్థలమునకున్
శతమన్యూ! సంవత్సరకృతపాపవిశుద్ధికొఱకుఁ గృపతోడను నేన్ ౨౨౧

కం॥ స్థిరచరలింగంబులనెల్ల రహింజని సంక్రమింతు. లలి నయ్యెడ నే
నయఁ డస్మత్పూజనమును జరుపు నఘోరాయముఖ్య సన్మంత్రములన్ ౨౨౨

కం॥ పాపవివర్జితుఁ డగునతఁ. డీపగిదిని వస్త్రములను హితమతిసుమనో
ఘూపాదులనర్చించి మహాప్రజ యీ వలయు నర్ఘ్య మీమంత్రమునన్ ౨౨౩

శ్లో॥ గౌరీవల్లభ దేవేశ సర్వాద్య శశిశేఖర
వర్ష పాపవిశుద్ధ్యర్థ మర్ఘ్యో మే ప్రతిగృహ్యతాం.

కం॥ పదపడి యశనము వసనము మొదలగు ద్రవ్యములచేతఁ బూజించి గుణా
స్పద! వి త్తశాఠ్యమును విడిచి దక్షిణ యొసంగవలయు క్షితిదేవులకున్. ౨౨౪

ఆ॥ ధర్మకథలతోడఁ దాండవంబులతోడ జాగరంబు రాత్రి సలుపవలయు.
ఒక్కయేడు చేసియుండినయఘమువోఁ దద్వ్రతమ్ము పాచితమ్ము సుమ్ము"

కం॥ అనవిని వేలుపులెల్లరు ఘనమోదములోడ గరళకంఠునకున్ మ్రొ
క్కినవారయి తమయిండ్లకుఁజని శివరాత్రిమహిమంబు శాస్త్రస్థితిఁ దెలుపన్

కం॥ నారదుఁబంపించుటయును ధారుణియెల్లంజరించి తన్ముని ప్రజలన్
గూరిచి బోధించెఁ. గడుం బేరువహించె శివరాత్రి పృథివీశ! యటన్. ౨౨౭

కం॥ ఈ విషయంబున నొకకథ వేవచియించెదను వినుమ. విఖ్యాతంబౌ
పావనమై మిశవనమున వావిరి నొకలుబ్ధకుండు వసియించెను దాన్. ౨౨౮

ఉ॥ ద్యూతము మున్నుగాఁగలుగు దుర్వ్యసనంబులఁ జిక్కివాఁడు వి
ఖ్యాతికివచ్చెఁ జౌర్యమున. నట్లుచరించి చరించి యంతఁ దా
నాతత పుణ్యదాత్రియగు నాశివరాత్రిని భక్తులౌ జనుల్
ప్రీతి శివాలయస్థులయి పెక్కురు జాగరణంబు సేయఁగన్ ౨౩౦

ఉ॥ "స్వామ్ములుపెట్టుకొన్న యొకసుందరి తాగుడినుండి వచ్చుచో
హుమ్మని పట్టికొట్టి యెటులో హరింపఁగనా" నటంచుఁ జి
త్తమ్మున నిశ్చయించుకొని తత్సవిధస్థలినుండు కర్ణికా
రమ్మునసెక్కి గుప్తముగ రాతిరియెల్ల వసించె నేమనన్. ౨౩౧

ఉ॥ ఏకడనుండి యెవ్వరిత యీావలఁ జనుదెంచునో యటం
చాఁకుజనుండు శీతమున కార్తిని జెందుచుఁగూడ దానిపైన్
ఛీఁకవసింప నించుకయు నిద్దురపట్ట. దొక ర్తయేని తా
నా కథవింటమాని బహిరాగతకా. దిఁక నే మసన్వలెన్. ౨౩౨

కం॥ తానెక్కి కూరుచుండిన మ్రానునకుం గ్రిందనొక్క మహనీయత్వం
బూనిన లింగంబుండఁగ నానీచుఁడు తోఁచితోఁచ కాకులఁ బూలున్ ౨౩౩

ఆ॥ తెంచిపైచుటయును దిన్నగా నవి శివలింగమందుఁ బడియె లీలఁబోయి.
జారచోరసంఘసంకటకారుఁడై యంతలోనఁ బొడిచె నర్యముండు. ౨౩౪

కం॥ అంతట స్త్రీలుం బురుషులు శాంతమనస్కులను లేచి శంకరునకు న
త్యంతమ్ము మ్రొక్కి స్వస్వనిశాంతములకుఁ జనిరి హరహరాయను నుడులన్. ౨౩౫

కం॥ ఆ దొంగవాఁడుగూడను వేదిగి గన్నెరనుండి విహ్వలమతియై
ఏదెసకో పలాయితుఁడయి తాఁదనువును విడిచెఁ గొంతతడవునకు నృపా! ౨౩౬

తే॥ అంత యాదృచ్ఛికంబుగనైన యట్టి జాగరాదుల వలననే వేగనాతఁ
డల దశార్ణాధిపతియయ్యె. నంతఁబోక యయ్యె జాతిస్మరుండును. నహాహా! వింటె. ౨౩౭

కం॥ పితృపైతామహ సకలక్షితినాయకతన్వహించి శీఘ్రంబుగ ను
న్నతి మనుపూజించిన పశుపతిలింగంబునకుఁగట్టెఁ బ్రాసాదంబున్ ౨౩౮

కం॥ ప్రతిసంవత్సరమును నా క్షితిపతి శివరాత్రి నుపవసించి పురాణం
బితిహాసంబును వినుచుం గృతజాగరుఁడగుచు వచ్చెఁ గేవలభక్తిన్. ౨౩౯

సీ॥ సుస్నాతుఁడును బరిశుద్ధాంశుకచ్ఛన్నుఁడు పవిత్రుఁడునునయి యుపవసించి
తొంటి మంత్రంబులతోడను శివలింగమున కష్టప్రాశనమును బొనర్చి
ఆటపాటలతోడ హరకీర్తనముతోడ రాత్రియంతయు జాగరంబొనర్చి
గమణీయ హేమపదార్థ ప్రదానంబుచే ధరణిదైవతములఁ దనియఁజేసి
నిజనివాసంబునకుఁ బోవునృపతిమొకటఁ బులహగాలవ గార్గ్యాది పుణ్యమునులు
తచ్ఛివాలయమున వచ్చిదర్శనంబు నిచ్చుటయును వారికెల్లర కెరఁగి భక్తి ౨౪౦

కం॥ తదనుజ్ఞాతుండై యట ముదమునఁ గూర్చుండుటయును మునివరులెల్లన్
సదయతఁ బురాణగాథలు చదివివినిచి కొంతవడికి క్ష్మాపతితోడన్ ౨౪౧

ఆ॥ "రాజ! యడుగువార మోజ నినొక్కటి దేవునెదుట నిజముదెల్పదేని"
అనుడు "నట్లె చెప్పెదను మీరు నాతోడెఱింగియున్న" ననుచు నృపతి పలికె.

ఉ॥ అంత మునీంద్రులిట్లని. "ఇలాధిప! దానముఁదొట్టి యెన్నొ య
త్యంతమునాచరించుటకు నర్హమహాములైనవి యుండ వాని నీ

వెంతయు వీడి జాగరము నే పొసరింపఁగవచ్చుచుండు కా
లాంతకునాలయంబునకు - నందలిసత్త్రయెఱుంగ మెద్దిరో. ౨౮౩

ఉ॥ గోప్యముగాకయున్నది కొంచెము మాకును జెప్పుమయ్య కా
శ్యప్యధినాథ!" యంచునిటులాడ విలక్షణమైన నవ్వుతో
"గోప్యమ. యౌను గాక. మునికుంజరులార! వచింతు దేవుసా
మీప్యమునన్ వచింతునని మీకడ వాకొనియుంట" నంచటన్ ౨౮౪

సీ॥ తొలుతటి భవమున దొంగయై శివరాత్రి వచ్చియీగుడిలోనఁ జొచ్చుటయును
యాదృచ్ఛికంబుగా నవనీరుహాముకింది శివలింగమున కర్చ సేయుటయును
ఉపవాసకృశతమైఁ గృపణభావమునూని యొగినందు జాగరంబుండుటయును
పూర్వజన్మజ్ఞానమును వీడ కియ్యెడ భూపాలకునియింటఁ బుట్టుటయును
వరుసగావచింప వాచంయము ల్మేలు మేలటంచుఁ బొగడి మిక్కుటముగ
దీవనంబులిచ్చి వావిరినారాత్రి జాగరంబుసల్పి చనిరియవల. ౨౮౫

క॥ ఆ తోడుగూడ శంభు నుదారతఁబూజించి యోగధారులయెడలన్
గౌరవముఁ జూపి జాగర మారాతిరి సల్పిచనియె స్వాలయమునకున్

కం॥ శివరాత్రి యీవిధంబున నవనీతలమందు వెలసె. నటుగావున నీ
శివరాత్రి నామకవ్రత మెవరికినిం గార్య. మింక నేమనవలయున్. ౨౮౭

సీ॥ నలుని దిలీపుని నహుషుని మాంధాత ధుంధుమారు యుయుత్సుఁ దొట్టినృపులు
శ్రీసరస్వతి శచి సీత యరుంధతి సావిత్రి మేన ద్రుపద్వతి స్వధ
స్వాహ ప్రభావతి సంప్రీతిగాయత్రి రంభాదికాప్సరల్ రతిమొదలగు
నుత్తమస్త్రీలు దా నొనరించి యీవ్రతం బాప్తస్వకాములై యలరియుండి.
రెవరు భూతినిచ్ఛయింతురో కలికాల మీవ్రతంబు వారి కింకముఖ్య.
మెవ్వఁ డీసుగాథ నీశ్వరుసన్నిధిం జదువు వానికిల్బిషంబు వాయు. ౨౮౮

ఆ॥ గంగననుకరించు ఘనతీర్థములు లేవు లేవు శివునిబోలు దైవతములు
క్షితిని గానఁబడదు శివరాత్రితో సమంబైనతపము. సత్య మరయనిద్ది. ౨౮౯

ఆ॥ నిఖిలరత్నమయము నిజముగా మేరువు. నిఖిలవిస్మయములనిలయము తప.
మఖిలధర్మరూపమగును దా శివరాత్రి. అశ్వసేన! ఇంత కధిక మెద్ది? ౨౯౦

కం॥ గరుడుఁడు పక్షులకుంబలె సరిత్తులకునెల్ల నల్లసాగరుపోల్కిన్
వరధర్మంబులకెల్లను ధరణిని శివరాత్రి దాఁ బ్రధానంబు నృపా! ౨౯౧

—♦ తులాపురుషదానమాహాత్మ్యము ♦—

ఆ॥ కాన నుభయలోకకాంక్షియౌ విద్వత్ప్రమాంసుఁ డోమహీశ ! మనమునందు
చంద్రచూడు నిల్పి శ్రద్ధ నీశివరాత్రివ్రతము నాచరింపవలయుఁ జుమ్మ ” ౨౪౨

ఆ॥ అనుడు నశ్వసేనుఁ “ డార్య ! సిద్ధేశ్వరమహిమ మెల్ల నాదుమదికి బోధ
కా వచింపుమయ్య, కరము కుతూహలపడుచు నుంటి నేను భావమందు ” ౨౪౩

ఆ॥ అనిన భర్తృయజ్ఞుఁ “ డనఘ ! సిద్ధేశ్వరోత్పత్తి మున్న విశదపఱచియుంటి.
తగ వచింతు నిపుడు తద్దేవు దర్శించి చేయు దానమునను జెందుఫలము. ౨౪౪

కం॥ ఇలయెల్ల నేలనగుఁబో తులాపురుషదానమునను దోడన యన “ నే
లలి సలుపవలెనొ చెపు మత్తులాపురుషదాన ” మనుచు దొర ప్రశ్నింపన్ ౨౪౫

సీ॥ “ రవియును జంద్రుండు రాహుకేతువులచే గ్రసియింపఁబడినట్టి కాలమందొ
మకరకర్కాటకంబులకు గ్రహనాథుండు సంక్రమించెడి పుణ్యసమయమందొ
చంద్రుండు పూర్తిగా సంక్షయంబందిన వరతిథియగు నమావాస్యయందొ
పావనజలములౌ భాగీరథీముఖ హ్రదినీ పుణ్యతీర్థములయందొ
విషువమందొ సాధువిప్రుల కీతులాపురుషదాన మెలమి జరుపవలయు.
నని ప్రశంసఁజేతు రార్యులు భూపాల ! వినుము దాని తెఱఁగు వినుతు నింక. ౨౪౬

కం॥ ప్రాగుత్తరముల వాలై బాగుగఁ గనఁబడుచునుండు పావనదేశం
జేగి పదియాఱుమూరలతోఁ గావింపఁగవలయు దొర ! మండపమున్. ౨౪౭

ఆ॥ దాని నడుమను యజమానుని మూరతో మూరెఁడెత్తు నాల్గుమూరల పొడ
వు వెడలుపును గలిగి పొలిచెడి యరు గొకం డమరిపింపవలయు నశ్వసేన ! ౨౪౮

కం॥ నాలుగుదిక్కులయందును నాలుగుమూరల చదరపు నాలుగుకుండా
లోలిని నైశాన్యంబగు మూలను నొకమూరకుండమును మఱియొకదున్ ౨౪౯

ఆ॥ వేయఁజేసి యచటఁ బిడివెత్తిమూరెఁడు గ్రహములుంచవలయుఁ గాశ్యపీశ !
ఇద్దరిద్దరినిగ నెల్లకుండంబులయొద్ద ఋత్విజులను నుంచవలయు. ౨౫౦

తే॥ తచ్చతుర్వేదశాఖల ధరణిసురుల ద్వారమున వేల్వవలయును వహ్నియందు.
లలిని దగ్గింగమంత్రంబులను జపంబు శక్తియున్నంత మట్టుకు సలుపవలయు. ౨౫౧

ఆ॥ మూరలావు నాల్గుమూరల పొడవును గలుగు రెండు స్తంభములను వేది
ప్రక్క నుత్తరముగఁ బాఁతించి యాదెజాతికట్టె వాని నడుమఁ బెట్టవలయు. ౨౫౨

సీ॥ మంచిగందపుమ్రానొ మఱి దేవదారువో మారేడువృక్షంబొ మఱ్ఱిచెట్టొ
చండ్రియో యశ్వత్థశాఖియో తుమికియో టేఁకుమ్రానో యటు శ్రీకరములు.
ఈయెన్మిదింటిలో నేదేని యొకదానితో రెండు స్తంభము లూఁగకుండగ ని
డుట్లు రెండుండిన యొకత్రాసు రచియించి స్నాతుఁడై శుభ్రవస్త్రములు దాల్చి

శ్వేతమాల్యానులేపనాన్వితుఁడగుచు లోకపాలురఁ బూజించి యాక్రమముగ
గంధమాల్యాదికంబులం గంబములకుఁ బూజ గావింపవలయును భూమినాథ! ౨౬౩

తే॥ తులకుఁ బుణ్యాహవాచన మెలమి సలిపి తనువునంగల సకలాయుధములతోడ
ప్రాఙ్ముఖంబుగఁ బడమటిపార్శ్వమందు నిలిచి యంజలి జోడించినిశ్చలముగ ౨౬౪

శ్లో॥ బ్రహ్మణో దుహితా నిత్యం సత్యం పరమ మాశ్రితా
కాశ్యపీ గోత్రతశ్చైవ నామతో విశ్రుతా తులా. ౨౬౫

త్వం తులే సత్యనామాసి స్వాభీష్టం చాత్మన శ్శుభం
కరిష్యామి ప్రసాదం మే సాన్నిధ్యం కురు సాంప్రతం. ౨౬౬

మ॥ అను మంత్రంబు జపించి యంతఁ దులయం దారూఢుఁడై శక్తియుం
డినయంతన్ రజతంబొ పుత్తడియొ యన్నెంబైన స్వాభీష్టవ
స్తు నికాయంబొ సమార్జితంబయిన దచ్చో నొండుశిక్యంబునన్
తనతోఁ దూఁగెడునంతయో యధికమో ధాత్రీశ! పెట్టింపనౌ. ౨౬౭

తే॥ ఉట్టిలోఁ గూరుచుండి యయ్యోజ నంత నభిమతంబగు దేవత నాత్మఁ దలఁచి
తత్ప్రియంబుగ సతిలాక్షత కలధౌతముగను విడువంగవలె జలములను జలము.

ఆ॥ ఉట్టివలననుండి యొయ్యన దిగి యంతఁ దక్కనుట్టినున్న తత్సమస్త
మవనిసురుల కొసఁగు నవ్వాని పున్నెంబు నవహితుండవగుచు నాలకింపు. ౨౬౯

సీ॥ జ్ఞాత మజ్ఞాతమౌ సకలపాపంబును బొలియించు నీతులాపురుషదాన.
మెంత యతీతమౌ నంతపాతకమును విరియించు నీతులాపురుషదాన.
మఖిలాపదలఁగూడ నంతంబునొందించుఁ ద్వరలోన నీతులాపురుషదాన.
మాధిని వ్యాధిని నావలఁదఱుముఁబో నరపాల! యీతులాపురుషదాన.
మొదవ దాత్మీయబంధువియోగ మెప్డు నీతులాభారమునఁజేసి భూతలేంద్ర!
మఱియుఁ గలియుగమున దీనిమహిమ మింతయని వచింపంగఁ దగము కాదవనినాథ!

సీ॥ ఇక్ష్వాకువంశమం దెనలేని సత్కీర్తి స్థాపించినట్టి దిలీపనృపతి
కరసహస్రంబుచే నరితిరస్కృతిసల్పి యలరిన కార్తవీర్యార్జునుండు
పృథివిని నేర్పుమైఁ బృథుగోవుగంజేసి యోషధులం బిండియున్న పృథువు
చక్రవర్తులలోన సమధికంబగు ఖ్యాతి గొనియున్న యల పురుకుత్సరాజు
మఱియుఁగొందఱు నీతులాపురుషదాన మాచరించి మహాధన్యులైనవార.
లట్లుగావున సిద్ధేశ్వరాంతికమున ముఖ్యకర్తవ్య మియ్యది భూమిపాల! ౨౭౦

తే॥ క్షితిప! శ్రీహాటకేశ్వరక్షేత్రమందుఁ గల సకలతీర్థములు దేవనిలయములును
నొకటి సిద్ధేశ్వరుఁడు నవియొకటి యనుచు బ్రహ్మచేత వచింపంగఁబడియెనుమున్ను.

క॥ ఆదేవుని దర్శనమో కాదేవ్ దత్స్వర్శనంబొ కా కర్చనమో
ఏదేని తక్కు నన్నియునీఁదగు సమధికఫలంబు నిచ్చునృపాలా !" ౨౭౨

—♦ భూదాన మాహాత్మ్యము ♦—

వ॥ అని యిట్లు భర్తృయజ్ఞుండు వాకుచ్చుటయు నానర్తదేశాధిపతి ౨౭౩

క॥ "ఏకర్మం బొనరించినఁ బ్రకటమగు చక్రవర్తిపద మేతద్భూ
లోకమునఁ బడయనగునో వాకొను మోసంయమీంద్ర! వరగుణసాంద్రా!" ౨౭౪

వ॥ అని యడుగుటయు వెండియు భర్తృయజ్ఞుండు ౨౭౫

సీ॥ ఉగ్రతపంబెంతొ యొనరించినంగాక మహీపతియగునె సామాన్యముగను ?
నియమంబు లెన్నియో నెఱవేర్చినంగాక యూరకయున్న దే యొడయఁడగుట ?
దానంబులెన్నియో తగఁ జేసినంగాక జననాథుఁడగుటకు సాధ్యమగునె ?
వ్రతము లనేకముల్ కృతములైనంగాక ప్రాభవంబబ్బునే ప్రజలకెందు ?
అట్టి దుర్లభమైనట్టి యవనివిభుత పొందినప్డు హిరణ్మయభూమి గౌత
మేశ్వరునియొద్ద శ్రద్ధమై నిచ్చెనేని చక్రవర్తియు నగునంచుఁ జాఁటె నలువ.

సీ॥ దైవతములకును దగుసహాయముచేసి వీరుఁడైనట్టి పురూరవుండు
దశవదనాద్యుగ్రదైత్యుల దర్పంబు నణఁచిన కార్తవీర్యార్జునుండు
శ్రమములన్నియు నోర్చి సత్యముం గాపాడఁజాలిన యల హరిశ్చంద్రరాజు
కురుపాండవాదుల కురువంశకర్తయై పరఁగియుండినయట్టి భరతనృపతి
ధుంధుమారుండు మాంధాత తొల్లి చక్రవర్తు. లవ్వార లాచక్రవర్తిపదము
గౌతమేశ్వరుసన్నిధిం గనకమయమయిన మహిం దగ నిడియొకా యొనసియుంట!"

వ॥ అనవుడు నశ్వసేనుండు ౨౭౬

క॥ "భగవానుఁడ! యాభూమి నొసఁగఁదగు విధి యేదో చెపుమ. సత్యంబుగ నే
నగుదును దాదృగ్దాతను బగతుర నిర్జించి చక్రవర్తినగుటకున్" ౨౭౭

వ॥ అని వాకుచ్చుటయు భర్తృయజ్ఞుండు మఱియు నిట్లనియె. ౨౭౮

తే॥ "పలశతంబొ తదర్ధంబొ పంచవింశతిపలములో స్వర్ణముం బెట్టి తీరిపింప
వలయు వర్తులముగ నుర్వి. సలుపఁదగదు విత్తశాఠ్యంబు భూదానవిధిని భూప! ౨౭౯

సీ॥ లవణేక్షుదధిదుగ్ధభువనమయంబులై చెలఁగుచుండెడి సప్తసింధువులను
వలయు మహేంద్ర హిమవదాదినామకము ల్గలిగిన తక్కు కులగిరులను

జంబూ కుశ క్రౌంచ శాకాదికంబులౌ దీపించు నయ్యేడుద్వీపములను
న్యగ్రోధనీపజంబ్వాదివృక్షములను గంగమున్నగునట్టి ఘననదులను
మేరుగిరి మధ్యమందుండఁ జారుతరముగాను బంచపలంబులకేని కొదవ
గాని బంగారమునఁ జేయనైన భూమియందుఁ జిత్రింపఁదగు సంతటన్ దుసీఁడ!

తే॥ అట్లు సౌవర్ణమయభూమి నమరిపించి కుండతులు తోరణంబును మండపంబు
గ్రహమహీసురపూజకుఁగా రచించి యరుఁగు వేయింపవలె మధ్యమందు సరిగ.

ఆ॥ అచటఁ బంచగవ్యమాచరించి ప్రతిష్ఠితంబుఁజేయవలయు ధాత్రి నంత
పావమానముఖ్యబహుమంత్రములను జేయింపవలయు స్నాన మింక వసుస. ౨౮౪

తే॥ అట్లు స్నానంబుచేయించి యంబరము ధరింపఁగంజేసి చక్కఁ బూజింపవలయు.
అట్లు పూజించి ధౌతాంబరావృతుఁడయి యంజలింబట్టి నిల్చి తదగ్రమందు ౨౮౫

శ్లో॥ త్వయా సంధార్యతే విశ్వం జగ దేత చ్చరాచరం
తవ దానం కరిష్యామి సాన్నిధ్యం కురు మే దిని. ౨౮౬
శరీరేష్వపి భూతానాం త్వం దేవి ప్రథమం స్థితా
తత శ్చాన్యాని భూతాని జలాదీని వసుంధరే. ౨౮౭
యే త్వాం యచ్ఛంతి తే భూయ స్త్వాం లభంతే నసంశయః
ఇహలోకే పరేచైవ పార్థివం రూప మాశ్రితాః. ౨౮౮

కం॥ అను మంత్రింబులచేతను ఘనముగ స్తుతియించి జలముగైకొని శ్రీవి
ష్ణుని హృదయపీఠిఁజేరిచి కనుదమ్ములు రెండుమూసి కడుభక్తిమెయిన్ ౨౮౯

శ్లో॥ పాతాళా దుద్ధృతా యేన పృథ్వీ సా లోకకారిణా
అస్యా దానేన చ సదా ప్రీయతాం మే జనార్దనః ౨౯౦

కం॥ అను మంత్ర ముచ్చరించుచు మును చేఁగొనియున్న సలిలమును సలిలమునన్
కొనకొని విడువఁగవలయును. చన దది బ్రాహ్మణునిచేత, ష్మాపయి విడువన్

శ్లో॥ ఆగతా చ యథాన్యాయం పూజితా చ యథావిధి
అస్మాకం త్వం హితార్థాయ యత్రేష్టం తత్ర గమ్యతాం. ౨౯౨

కం॥ అను మంత్రింబున భూదేవిని వేగమ సాగనంపి విప్రులకున్ భ
క్తిని దా "నుసాత్రివేదా" యను మంత్ర మ్మచ్చరించు చర్పింపఁగనౌ. ౨౯3

కం॥ ఈవిధిచే భూదానము గావించినయట్టిరాజు ఘనకులమునన్
భూవర! రాజ్యభ్రంశం బేవడి ఘటియింప. దింక నేమనవలయున్. ౨౯౪

కం॥ ఎవరు స్వరాజ్య భ్రష్టత నవమానముఁ బొందుచుంద్రొ యవ్వా రెపుడున్
సవినయముగ భూదానం బవనీసురులకుఁ బొనగ్నునట్టిరు తలఁపన్. ౨౯౫

తే॥ అట్లుగావున విశ్వప్రయత్నములను జేయవలయును భూదాన మోయిలేశ!
స్వయముగాఁ జేయకున్నను బరులొసంగునుర్వియైనను హరియింపకుండు టొప్పు.

కం॥ ఏతత్పృథ్వీదానం బాతతపుణ్యము ప్రశంస్య మత్యుత్తముముల్.
శ్రోత్రిలకైనను రాజేంద్రా! తద్దేహస్థ దుష్కృతంబుల నణఁచుల్. ౨౯౭

కం॥ దాన మటులుండుఁగాక మహీనాయక! పేర్రణంబు నెక్కువపని. అ
జ్ఞానౌఘనాశనంబగు దాన. ఇఁకేమని వచింతుఁ దన్మహిమంబుల్. ౨౯౮

సీ॥ భూదానమహిమచే నేఁదుఁబో దాతకుఁ గాయిక మానసిక వ్యధాళి.
భూదానమహిమచేఁ బుత్రులుం బౌత్రులు సమకూరుదురు దాత కమితముగను.
భూదానమహిమచేఁ బొల్పారుఁ దద్దాత సౌందర్యవంతుఁడై జగతి మిగుల.
భూదానమహిమచే మేదురంబగుమేధ యలవడియెడిదాత కశ్రమమున.
ఇ ట్లకంటకముగ నేలి స్వరాజ్యంబు పడయు శాశ్వతంపుఁబదవి తుదను.
దీని వినినవాఁడు నొను జూ భూదాత జన్మజన్మమున నసంశయముగ. ౨౯౯

చం॥ నరపతి భూమిదానము ఘనంబుగ నెచ్చటఁజేసినల్ మహీ
శ్వర! యగుఁ జక్రవర్తి యొకజన్మమునం దదెభూమి గౌతమే
శ్వరు నెదుటం బ్రదత్తమయి జన్మశతంబులనిచ్చుఁ దత్పదం.
బరసి తదీశుముందటనె యయ్యది యీఁదగు నట్లుగావునల్" ３００

వ॥ అనివాకుచ్చె. శ్రవణమాత్రంబున జనుల పాతకంబు హరించు తత్క్షేత్ర
వర్తియగు నాల్గవ కపాలేశ్వరుమహాత్మ్యంబు వినుండు" ３０౧

మ॥ అని యిబ్బంగి వచించుచుల్ మునులు "సూతా! యాకపాలేశ్వరం
బనులింగం బిల యత్ప్రతిష్ఠితమొ యేయర్థంబు తద్దర్శనా
ర్చనలం బ్రాప్యమొ గానఁగూడఁ గరుణాసాంద్రుండవై మాకు వా
క్రొనవే" యంచిటు పృచ్ఛఁజేయుటయు యోగ్యుండైన యాతం,డనుల్. ３０౨

వ॥ "ఈకపాలేశ్వరదేవుం డొల్లి యిందుబ్రహ్మ స్థాపించె. పాపపురుషదాన
వశంబునను గపాలేశ్వరప్రభావంబునను దత్సురశ్రేష్ఠుండు బ్రహ్మహత్యం బాపుకొ
నియె ననిశ్రుతి వాక్రుచ్చుచున్నయది. ３０３

తే॥ "హాటకేశ్వరమునకేగి హరుని గాంచి హేమమయమైనవిగ్రహం బిచ్చువాని
పూర్వసంచితదుష్కృతపుంజమెల్ల నంతమొందెడి. ఇట సంశయంబులేదు" ３０౪
వ॥ అని దక్షిణామూర్తిసన్నిధిం దత్సురాచార్యుండు వక్కాణించె." ３０౫

కం॥ అనిసూతుఁడువచియించుచును విని శౌనకుఁదొట్టిమునులు వినయాన్వితులై
"అనఘ! సహస్రాక్షున కేయనువునఁ బ్రాప్తించె బ్రహ్మహత్య? తెలుపవే.

సీ॥ అటఁ గపాలేశ్వరుండను సంజ్ఞ దేవున కేకారణంబుచే నేరుపడియె ?
తత్ప్రభావంబున దైవతవిభున కెప్పగిది నష్టంబయ్యె బ్రహ్మహత్య ?
ఏమంత్రములు చెప్పి యేవిధిచేఁ బాపపురుష దానంబును జరుపవలయుఁ ?
దత్కపాలేశ్వరు దర్శనపూజనంబులనుండి కలిగెడి ఫల మదెద్ది ?
ఇయ్యది సమస్తమును మాకు నెయ్యమున వచింపుమీ సూతసుత! శ్రవణింపనుంటి॥
మనికుతూహలమున నిట్టులడుగుటయును నీశు ధ్యానించి యతఁడప్పు డిట్టులనియె.

—♦ ఇంద్రుండు వృత్రాసురునితోఁ బోరాడి సఖ్యంబుచేయుట ♦—

వ॥ "మహాభాగులారా! విన్నమాత్రంబున వృజినమోచకంబగు పురాతనగాథం గీర్తించెద. తెలిసికాని తెలియకకాని జన్మజన్మాంతరకృతంబులై యీదినంబువఱకు శేషించియున్న కలుషంబులుసహితము తత్కపాలేశ్వరదర్శనంబుననె తలంగు. ఇది నిక్కువంబు. తొల్లి త్వష్టకుఁ బులోమదుహితయగు విభావరివలన వీర్యవంతుండగు వృత్రుం డుదయించి బాల్యమంద బ్రాహ్మణభక్తిపరాయణుండును సర్వజనప్రియుండును ధర్మాత్ముండును బరిత్యక్తరాక్షసభావుండును నై పుష్కరారణ్యంబునఁ బరమ సమాధిం దపంబుండి చతుర్ముఖు సంతోషపెట్టి యతండు దర్శనమిచ్చి యేమికావలయు నడుగు మిచ్చెదననుటయు. ౩౦౮

శా॥ "సంతోషించిన బ్రాహ్మణత్వమిడు. మిచ్ఛాపూర్తియే నాకు. సా
ధింతున్ దాన మహోన్నతంపుఁబదమున్ దేవా! అసాధ్యంబుగా
దెంతేన్ దానికి. తత్సమాన మిల నా కింకొండు కన్పట్టు. ద
త్యంతం బుత్తమదైవమన్న ద్విజుఁడే యౌఁగాక. వేఱుండు నే. ౩౦౯

కం॥ కానఁ ద్రివిష్టపరాజ్యంబేని తదన్యంబు నాదుహృదయంబునకున్
కానఁబడ. దీదలంచితి వేనిం గృప నిమ్ము భారతీశ్వర! దానిన్" ౩౧౦

వ॥ అనినవిని పరమేష్ఠి తుష్టుండై బ్రాహ్మణత్వంబు దయచేసి ౩౧౧

శా॥ "బ్రహ్మత్వం బిడినాఁడ నీకుఁ దనయా! వాంఛించిన ట్లే. నీకన్.
బ్రహ్మణ్యుండగు బ్రాహ్మణుం గనిన సంభావించుచుండంగనౌ.
బ్రాహ్మణ్యం బిల సుప్రసన్నమగుచో బ్రహ్మర్షిముఖ్యౌఘుంబు నౌ.
బ్రహ్మిష్ఠుండగు బ్రాహ్మణోత్తముని గొల్వంజూడు మట్లౌటచే" ౩౧౨

వ॥ అనియానతిచ్చుటయు వృత్రుండు బ్రాహ్మణ్యలక్ష్మిసముపేతుండును బ్రహ్మచర్యా పరాయణుండును నై వెండియుఁ దపంబునకు దొరకొనియె. అంత నింద్రుండు మహాత్ములగు మనుజాశనుల నందఱను మట్టుపెట్ట సమకట్టెడు సంతతిచ్ఛేదంబునకు జంకి వారు పరాభూతులై దుఃఖించుచు స్వస్థానంబులు వదలి వృత్రుని తల్లిం బురస్కరించుకొని తత్సవిధంబున కరిగి యతనిచే సాగమనకారణం బడుగఁబడి.

ఆ॥ "ఏము సురలచేత నెంతయు జితులమై శరణుపొందినార మరసి నిన్ను.
ఎచటికేగువార మితరత్ర? నీకన్న దిక్కు మాకు వేఱ చిక్కదెందు" ౩౧౪

వ॥ అనిన విని వృత్రుండు ౩౧౫

కం॥ "దేవతలం జంపెద. మీతావులకుఁ మీరు పొందు తడయక యసురుల్ !
నీవెందుల కేతెంచితివో వక్కాణింపుమమ్మ గోజనయిత్రీ !" ౩౧౬

వ॥ అనివచించుటయుఁ దల్లి యిట్లనియె. ౩౧౭

ఉ॥ "వంశము నిల్వ నా నుడువు వాక్యము నీకుఁ బ్రమాణమైన ని
స్సంశయ మిష్ట వచ్చి తగ సల్పుము దారపరిగ్రహంబు. ఈ
అంశమ నేను జెప్పునది. ఆత్మభవుండు ప్రసూవచః పరి
భ్రంశుఁడు గాకయుండుటయె పాడియు నీతియు నోఁ దనూభవా ! ౩౧౮

ఆ॥ మగఁడు బ్రదికియుండ మానినీజనులకుం దల్లి బ్రదికియుండఁ దనయులకును
అన్యదైవముండ. దవ్వారి నడిమీఱి సలుపు నెట్టిధర్మములును వృధయె. ౩౧౯

సీ॥ భస్మంబులోపల విస్మయావహముగా వేల్వంగఁబడిన హవిస్సువోలె
ఒక్కండపోయి యేయురుకాననములోనో యెద మోఁదుకొం చేడ్చు నేడ్పుమాడ్కి
చాలకాలమునుండి చవుడువాటిన నేల విత్తంగఁబడినట్టి విత్తుపోల్కి
పుట్టంధు మ్రోలకుం బోయి యేమేమియో యభినయించుచునాడు నాటభంగి
చెవిటివానియొద్దఁ జేరి మృదుస్వరబహుళముగను బాడు పాటపగిది
జననిమాటదాఁటి పానరించునటువంటి యఖిలధర్మములును వ్యర్థ మరయ. ౩౨౦

కం॥ మిక్కిలి దురపిల్లెడినను జక్కగ బోధించి బంధుజనులందఱు నీ
చక్కికిఁ బంపఁగ వచ్చితి. అక్కరణి నొనర్చు మాత్మజా ! గుణియున్నన్. ౩౨౧

కం॥ మాటికి మాటికి నెక్కుడుమాటలతో నేమిపని కుమార ! ఒకండే
మాట. పితౄఋణం బెప్పాటం దొలఁగెడినో యట్లు పనివినుమింకన్" ౩౨౨

వ॥ అనిన విని దానవులలో మహావీర్యుండును బ్రాహ్మణ్యవిశిష్టుండును నగు వృత్రుండు శ్రుతిస్మృతులం గల "న మాతు ర్విద్యతే పర" మనునర్థంబుఁ జిత్తంబునం జింతించి వల్లెయని కృతప్రతిజ్ఞుండై వివాహంబుఁ జేసికొనుటయుఁ దృష్టతుష్టుండై లెక్కింపనలవి కాని యనేకజాతుల రత్నంబులును వెండిబంగారులోనగు సకలలోహంబులును బ్రసాదించి హాస్త్యశ్వరథకోశాఢ్యంబుగా స్వారాజ్యమం దభిషిక్తుం గావించె. అట్లభిషిక్తుఁడగుట యాలకించి యతని బందుగులగు నసురులు పాతాళంబునుండియు గిరిదుర్గంబులనుండియు స్థలదుర్గంబులనుండియుం జనుదెంచి బర్హిర్ముఖులతోడ బద్ధవైరులగుట బహుక్రోధపూరితులై ప్రోత్సాహపెట్టుటయు వృత్రుండు పరనిషూదనార్థమై పాకనాశనభవనంబుపైఁ బ్రయాణభేరి వేయించె. అతం డాహవంబున కరుదెంచుట యాకర్ణించి యమరవిభుండును నాత్మనుపొంగి యఖిలదేవతాసహితంబుగా

నభిముఖుండై నడచుటయు నహర్నిశంబులు నయ్యుభయుల కతివిశాలంబగు మేరు
పృష్ఠమం దారబ్ధంబగు పోరం బరాజితులగుచుండు సురాళిం దిలకించి బృహస్పతి
బిడౌజు దిక్కు మొగంబై ౩౨౩

చం॥ శతమఖ! ఏలచేసెదవు సంగర మూరక. ముందఱం జతు
ష్ప్రితులును వెన్క సవ్యమగుచున్ ధను వొప్ప బలద్వయంబుతో
యుతుఁడయి భీకరాకృతిని యుద్ధ మొనర్చుచున్న వాఁడు వీఁ
డతులితవిక్రముండయి. జయంబుఘటిల్లదు నీకు కావునన్ ౩౨౪

కం॥ సంధియొనరించుకొని స్నేహాంధుండై యుండుటయును నయ్యెడ నెదియో
రంధ్రంబు వెదకి యీపరిపంథిం దెగటార్ప మింద్ర! పవిచేత నొగిన్. ౩౨౫

సీ॥ అన్నపానీయాదులందు విషముపెట్టి ప్రేమఁ జూపుచుఁ దినిపించిగాని
దేహంబు మఱచి నిద్రించుపట్టున శయ్యఁ జేరి యేదో హత్యఁ జేసియేని
కన్నకూఁతునొసంగి తన్నళినాక్షి ద్వారమున నెయ్యదో కుట్ర నెనుకియేని
మంత్రకాఁడైన బ్రాహ్మణు దానమునఁ దన్పి కావించు నభిచారికమున నేని
ఒట్టుఁబెట్టి నమ్మనట్లులుసలిపియేన్ బ్రకటమైనమాయఁ బన్నియేని
చంపఁదగును శత్రు శాస్త్రమం దీయాఱుపాయములును జెప్పఁబడుటఁజేసి”

వ॥ అనిబోధించుటయు నింద్రుండు ౩౨౬

ఆ॥ “అట్టులైనయెడల నరిగిస్వయంబుగా సంధిగూర్పుమీవు సత్వరముగ.
నీదువాక్యమునను నేస్తంబుఁజేయు నాతోడ దానవుండు ధ్రువముగాను” ౩౨౭

వ॥ అనవుడు నాంగీరసుండు వృత్రు డాయంబోవుటయుఁ దద్దైత్యుండును స్వయం
ప్రాప్తుండగు నతని విలోకించి సర్వదా బ్రాహ్మణభక్తుండగుటఁ బ్రహృష్టుండై ప్రణా
మం బాచరించి యుచ్చైర్ఘోషంబున ౩౨౮

ఆ॥ “స్వాగతంబునీకు బ్రహ్మసురాగ్రేసర! ఏమిచేయవలయు? ఏమియాజ్ఞ?
కరము ప్రియులు జన్నిగట్టులునా. కట్లుగాన నుడువు మున్న కార్యవిధము” ౩౩౦

వ॥ అనిపలికిన బృహస్పతి యిట్లనియె. ౩౩౧

ఉ॥ “దైవవశంబు సర్వమును దానవనాయక! సంగరంబునన్
నీవె జయింతొ వాసవుఁడె నిన్ను జయించునొ తోఁచ దెరికిన్.
కావున నాదుమాటవిని క్ష్మాతల మీవు దివంబు నాతఁడున్
కైవస మాచరించుకొని కయ్యము మాని వసించు టర్హమౌ” ౩౩౨

వ॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చుటయు వృత్రాసురుండు ౩౩౩

ఆ॥ “బ్రాహ్మణాగ్రగణ్య! భవదుక్తవిధమున నడచువాఁడ నేను నయముతోడ.
శక్రుతోడ నాకు సఖ్యంబు గూర్పుమీ యిపుడ నీవు దైవతేశుతోడ. ౩౩౪

—* ఇంద్రుఁడు కపటోపాయమున వృత్రుని వధించుట. *—

వ॥ అని వక్కాణించుటయు నుదారబుద్ధియగు బృహస్పతి యింద్రుం దోడ్కొని వచ్చి వృత్రాసురునితో సంధానంబొనరించె. దేవరాక్షసాధిపతు లుభయులును బరస్పర మత్యంతమైత్రి చేసికొని ముదంబున స్వస్వనికేతంబులకుం జనిరి. పదపడి వాసవుండు సర్వదా రంధ్రాన్వేషణంబు గావించుచు వృత్రుని ప్రవర్తనమున నించుకేని లోపంబు గనుగొనఁజాలక శత్రుప్రతాపంబున దహింపఁబడుదునను భీతి నతని పాలికిం బోనశక్తుండై మరల గీష్పతిని విలోకించి. ౩౩౫

ఆ॥ "వృత్రుఁ గనులువిప్పి వీక్షించుటకుఁగూడఁ జాలకున్నవాఁడ సంయమీంద్ర!
ఆత్మతేజమునను నంతటన్ వ్యాప్తుఁడౌ వాఁడిఁకెట్లునాకు వధ్యుఁడగును? ౩౩౬

ఆ॥ కానఁ దద్దురాత్మ ఘనతేజమును సహింపంగఁదగునుపాయముం గృపాళు
వగుచుఁ జెప్పుమయ్య యాంగీరసా! వాని బిలుకుమార్చవలయు భీతిఁదొలఁగి"

వ॥ అని సవినయంబుగా విన్నవించిన విని సురాచార్యుండు తడవు ధ్యానించి యిట్లనియె. ౩౩౮

ఉ॥ "వాని శరీరమందుఁ గడు వర్తిలుచున్నది బ్రహ్మతేజ మ
ద్దానను దేఱిచూచుటకె త్వన్నయనంబులు చాలకున్న. వా
దానవు సంహరించుటకుఁ దగ్గయుపాయ మొకండు చెప్పెదన్
నేను. మదుక్తభంగిఁజని నీవు వధింపఁగవచ్చు లీలమై. ౩౩౯

కం॥ ప్రాచీసరస్వతీనది చూచితివో లేదొ! దాని శుభ్రతటమునన్
వాచంయమవర్యుండు దధీచి తపోనిష్ఠ విధి నుతించుచునుండెన్. ౩౪౦

తే॥ పుష్కరారణ్యమునఁ బెద్దప్రొద్దునుండియుండెనా బ్రహ్మఋషి. వానికసురులందు
రోఁతపుట్టెను వార్ధకాన్వితుఁడగుట. వెనుకదీయఁడు దేహంబు విడుచుటకును.

కం॥ శతయోజనోచ్ఛ్రితం బా క్షితిసురుని కళేబరంబు. శీఘ్రముచని యో
శతమఖ! అడుగు తదస్థులు. వితసేయక ప్రాణములను విడిచి యొసంగున్. ౩౪౨

ఆ॥ వానివలననీకు వజ్రమన్ పేరిటి యాయుధంబు సిద్ధమగును. దాన
చంపఁగలవునీవు శత్రువౌ వృత్రు సుత్రామ! త్రిదివధామ! తథ్యమిద్ది. ౩౪౩

ఆ॥ బ్రహ్మతేజమునను బరిబృంహితంబగు నస్థికలను రచితమైన వజ్ర
ముపశమింపఁజేయు నురుతరవీర్యుఁడౌ వృత్రుతేజముం ద్రివిష్టపేశ!" ౩౪౪

వ॥ అనినవిని హరిహయుం డఖిలామరసంయుతుండై కోటితీర్థంబుల కాటప
ట్టగు ప్రాచీసరస్వతీప్రాంతస్థ పుష్కరారణ్యంబునకుం బోయి ముంగిసలుం బాము

లును తేళ్లును సింహంబులు నెలుకలుం బిల్లులు గుడ్లగూబలుం గాకులు వేని తపఃప్రభావంబున సహజవైరంబులు వీడి ససంతోషంబుగాఁ బరస్పరం బాడుకొను నా దధీచి మహాముని యాశ్రమంబుం బ్రవేశించుటయు నతండు వృద్ధశ్రవఃపురోగులగు వేలుపులం దిలకించి సంతసించి యెదుర్కొని యర్ఘ్యమిచ్చి ముహుర్ముహురాచరితప్రణాముండై పురుహూతు నుద్దేశించి.

కం॥ “నావలననుండి యేపని కావలసి మదీయమగు నికాయంబునకున్
దైవతయుతముగ వచ్చితొ వావిరి సెలవిమ్ము వాసవా! యొనరింతున్” ౩౮౬

వ॥ అని యనుటయు నింద్రుండిట్లనియె. ౩౮౭

కం॥ “ఇంటికివచ్చినవానికి వెంటనె యాతిథ్యమిడుట విధి. భవదస్థుల్
కొంటకువచ్చితి నిదు. తెఱగంటులపని సిద్ధిఁబొందఁగల దద్దానన్. ౩౮౮

వ॥ అనినవిని దధీచిమహాముని యుప్పొంగి. ౩౮౯

కం॥ “అహాహా! నాకు సమానుఁడు మహి నొక్కఁడుగూడ లేఁ. డమర్త్యేశుఁడె నా
గృహమునకువచ్చె నర్థిగ బహుపుణ్యుఁడ నేను. బహుళభాగ్యాన్వితుఁడన్. ౩౯౦

కం॥ అనవరతము సురరక్షణమునకై వినియోగపడఁగఁబోవు మదస్థుల్
కనుగొనఁ గడు ధన్యంబులు. కొనుమవి. అసువులను నిన్నుఁగూరిచి విడుతున్”

వ॥ అనిపలికి యమ్మహర్షి తత్క్షణంబ ధ్యానంబుఁబూని బ్రహ్మరంధ్రద్వారంబునఁ బ్రాణంబులు విడుచుటయు నాత్మపరిత్యక్తమై యాతని యంగంబు పుడమిపయిం బడియె. నంత హరిహయుం డాయన యస్థులు గ్రహియించి విశ్వకర్మతో నిట్లనియె. ౩౯౨

కం॥ “ఈయస్థులచేతను వజ్రాయుధమును నీవు చేయనగు వడి. నే నా
యాయుధముతోడఁ బోయి యజేయుండగు వృత్రు మేను చించువిధమునన్” ౩౯౩

వ॥ అనినవిని దేవశిల్పి యాఱుమూలలును నూఱుగనుపుఁలను గలిగి నడుమ సన్ననై భయంకరాకృతిం బొలుచు వజ్రాయుధంబు నిర్మించి సహస్రాక్షునకు సత్వరంబుగా సమర్పించుటయు దానిం గైకొని యతండు వృత్రుండు సమాధిగ నుండగుట చారులవలన నెఱింగి సంధ్యాసమయంబునం జని వెనుకనుండి యయ్యాయుధంబున వానిం గొట్టి సందిగ్ధతన్మరణుఁడగుటఁ భయంబునం బరువెత్తి నిర్జనంబును గుల్మసంవృతంబును నగు నొక విషమస్థలంబున సర్వంబును వృత్రమయంబుగా భావించుచు డాఁగియుండె. సురసిద్ధచారణగంధర్వు లతనిఁ గానక వెదకి వెదకి యెట్టకేల కా గుల్మమధ్యంబునం బొడగాంచి ౩౯౪

తే॥ “సపరివారంబుగా వృత్రు సంహరించియును నీకేల భయంపడెదో బిడౌజ!
వృత్రుని కళేబరమునుగూడ మేము గంటిమి. మఱుఁగుడె. నెమ్మది నిక సురరిపుల గూల్చుమునగ”

వ॥ అనిపిలుచుటయు రాక్షసశ్రేష్ఠుండగు వృత్రుఁడు మరణశ్రవణంబున మేను
గగుర్పొడువ గుల్మంబునుండి బయలువెడలు పురందరు దుర్గంధభూయిష్ఠుఁ దేజో
విహీనుఁ దిలకించి లోకగురుండగు బ్రహ్మ దైవతముల నందఱ దగ్గఱకుఁ జేరి ౩౫౬

ఉ॥ "వింటిరె? బ్రహ్మభూతుఁడగు వృత్రు నితం డెదిరింపలేక తా
నొంటి సమాధినుండఁగ నయోగ్యతఁ బోయి వధించెఁ గాన వె
న్నంటెను బ్రహ్మహత్య. ఇఁకఁ దప్పఁడు. త్యాగము సేయరేని మీ
వెంటఁబడుం గొలల్. నిజము విప్పివచించితి మీకు నియ్యెడన్. ౩౫౭

ఆ॥ బ్రహ్మహంతఁ దగుల భాషింపఁ బాపంబు వచ్చుఁగానఁ బోయి వాసవునకు
దూరదూరమందె వేఱుగా నుండుఁడీ విబుధులార! మీరు విని మదుక్తి. ౩౫౮

ఆ॥ అతని ముట్టుకొనుట యట్లుండఁగాక. సంభాషణంబుగూడఁ బాపహేతు.
వంతె కాదు. వాని యవలోకనమె కూడ. దఘముచుట్టుకొనెడి నందువలన" ౩౫౯

వ॥ అని వచించుటయు నింద్రుండు విని తథాభూతంబగు తన తనువు చూచుకొని
దైన్యంబునం జతుర్ముఖునకు దండమర్పించి ౩౬౦

కం॥ "నీకింకరుండ. నీవే నాకీయింద్రత్వ మిచ్చినాఁడవు కానన్
లోకేశ! బ్రహ్మహత్యం బోకార్పవె పాచితంబు పొసరిచి కరుణన్" ౩౬౧

వ॥ అని వేడికొనిన నంబుజాసనుం డిట్లనియె. ౩౬౨

ఉత్సాహము॥ "అష్టషష్టితీర్థములను నాడుకొంచు 'బ్రహ్మహన్
దుష్టుఁడను' నటంచుఁ బైఁడితోడఁ బాపపూరుషా
కృష్టవిగ్రహము రచించి యిమ్ము మంత్రవత్తుగన్
శిష్టుఁడైన బ్రాహ్మణునకు శీఘ్రముగ శతక్రతూ! ౩౬౩

ఉ॥ నీటమునుంగుమాత్రమున నీకరమందలి తత్కపాల మె
చ్చోటను గ్రిందికిం బడునొ నోయగ మేర్పడు నీకునచ్చ టు
ప్పాటఁ దొలంగిపోవుఁ జెడువాసన. ఆపగతీర్థమందు వే
నాఁటు మిఁకం గపాలము పినాకధనుర్ధరు పేర నిష్ఠమై. ౩౬౪

ఉత్సాహము॥ పంచవక్త్రమంత్రములను బాగుగం బఠించి స్థా
పించి యాకపాలమునకుఁ బ్రీతిఁ బూజ సేసి యా
కాంచనంపుఁ బాపపురుషు నగముభక్తితోడ తన్
మంచిబ్రాహ్మణున కొసంగు మఘవ! శుద్ధుఁడౌదిఁకన్" ౩౬౫

వ॥ అనినవిని యమ్మరుత్వంతుండు వృత్రకపాలంబుఁ గైకొని యవని
మిది తీర్థంబులం గ్రుంకుచుఁ గ్రమంబుగా హాటకేశ్వరంబునకుఁ బోయి విశ్వామిత్ర
హ్రదంబున మునింగి యుబలకుపచ్చుటయు నా వృత్రకపాలంబు చేతినుండి తనంతఁ

దాన కిరిందఁబడియె. నంత సర్వపాపహారంబులును బుణ్యంబులును నగు "సహస్రశీర్షా
తంప్రపద్యామి" మొదలగు పంచవక్త్రమంత్రంబులచే నకపాలంబుం బూజించి
దుర్గంధవిముక్తుండును దేజోవంతుండును నయి వెలుంగు నిందుకిరీకడను స్వదైవతంబుగాం
జతురాననుండు చనుదెంచి బ్రహ్మహత్యచేఁ బరిత్యక్తుఁడైనట్లు భావించి

ఉత్సాహము॥ "పంచవక్త్రమంత్రములఁ గపాలమును భజించితీ
వంచితముగఁ గాన బ్రహ్మహత్యతొలఁగిపోయె. శే
షించియున్నపాపమును నశించుఁ, గనకమునను జే
యించి యిమ్మ నీశరీర మిందు! విధియుతంబుగన్" ౩౬౭

వ॥ అనివార్యమ్చుటయు వర్తియని హేమమయంబగు నాత్మప్రతిబింబ
మును గర్తాతీర్థవాసియు నాహితాగ్నియు సుహాత్ముండును వాతాభిధానుండును నగు
వసుధామరున కొసంగుటయు నాగరులా బ్రాహ్మణు డాయంజని. ౩౬౮

కం॥ "ఛీఛీ! సాంగోపాంగము నీచేఁ బఠియింపఁబడిన నిఖిలశ్రుతులున్
నీచా! వ్యర్థములయ్యెను. మాచెంతకు రాకు మీవు. మము ముట్టకేఁకన్" ౩౬౯

వ॥ అని నిందించుటయు నుపమన్యుకులోద్భవుండగు నా బ్రాహ్మణుండు
చిన్నవోయి యింద్రునితో నిట్లనియె. ౩౭౦

ఉ॥ "తావకపాపపిండము ప్రదత్తము నాకు సురాధినాథ! స
ద్భావమునన్ గ్రహించితిని దానిని. గాని ధనేహఁగాదు. భూ
దేవతలెల్లరున్ ననుఁ బరింబరిగాఁగ శపించుచున్న వా.
రీవును జూచుచుంటి. వికనెట్లు ప్రతిగ్రహ మాచరించెదన్? ౩౭౧

కం॥ నీయది నీవే కైకొను. పోయెద. నటు తీసికొనక పోయితివేన్ శా
పాయుధమును నీమీఁదను వేయంగలవాఁడ నిపుడ వేలుపుఱేఁడా!" ౩౭౨

వ॥ నావుడు శునాశీరుండు

తే॥ "వేదవేదాంగవేదియౌ విప్రజనుఁడు సలుపుఁగాక ప్రతిగ్రహ మిల నొకప్డు.
పాతకంబంటు దాతనిం బద్మపత్రముల సక్తినౌ జలబిందువుల విధమున. ౩౭౪

ఉ॥ కావున లేదు. నీకిపుడు కల్మష మెవ్వరు నిన్ను దూరిరో
ఆ వసుధామరుల్ సలుపు నన్నిసుకార్యములం బ్రధానతన్
నీవెవహింతు. తత్సుతులు నీసుతవర్గము నాజ్ఞలోన నుం.
డీవిధి వారి సంతతియు నేగుచునుండుఁ గ్రమక్రమంబుగన్. ౩౭౫

కం॥ నీమాటలేక నాగరభూమీసురు లెంతమాత్రపుం బనినేనిన్
తా మొనరించిన వ్యర్థంబౌ మఱియతి బూఁడిఁబోయు నాజ్యముభంగిన్ ౩౭౬

—♦ కపాలమోచన మాహాత్మ్యము ♦—

ఆ॥ ఈప్రదేశమింక నిలను గపాలమోచనమటన్న ఖ్యాతి నెనయఁగలదు.
ముక్తులగుదురిచట ముందు కపాలంబు నాత్మఁదలఁచి శ్రాద్ధమాచరింప. ౩౭౭

కం॥ పితృపక్షంబున నట్టిటఁ బితృదైవతములగుఱించి పెట్టెడిశ్రాద్ధం
బతిశయఫలప్రదంబగు క్షితిగీర్వాణా! ఇఁకేమి చెప్పఁగవలయున్. ౩౭౮

ఉత్సాహము॥ స్థానబాహ్యులైనద్విజుల సంతతిని జనించు ప
ద్మాననలను బ్రీతిఁ బెండ్లియాడి త్వత్కులోద్భవుల్
నా నియోగమున సమస్తనాగరక్రియల సదా
పూని వ్యవహరింపఁదగిన పూజ్యులగుదురగ్రజా!" ౩౭౯

వ॥ అనిచెప్పి వెళ్ళిపోవుటయు వాతాభిధానబ్రాహ్మణుం డా యింద్రుని వలననుండి ప్రతిగ్రహించిన విత్తంబు పెట్టి దేవదేవుండగు శివునకు దేవళంబు గట్టించె. అంతఁ బాకశాసనుండు నాగరబ్రాహ్మణుల నుద్దేశించి. ౩౮౦

పంచచామరము॥ "కపాలమోచనంబునన్ పగాహ మాచరించి యీ
కపాలిపూజసేయు బ్రహ్మఘాతకుండుగూడఁదా
విపాపుఁడౌను గాన దీన విప్రులార! స్నాతులై
అపాస్తదోషులై రహింపుఁడాజ్ఞయిచ్చినాఁడ నేన్" ౩౮౧

వ॥ అని వక్కాణించె. ఆ వాతాభిధానబ్రాహ్మణుం డంద యాశ్రమం బమర్చుకొని యభవు నర్చించుచు నధివసించె. అది మొదలుకొని తమ యేకొలఁది కార్యంబును నతఁడుచెప్పినచొప్పున నాగరు లాచరింపంగడంగిరి. ఈకారణంబున వాతుండు ద్వితీయమధ్యగుండయ్యె. మహాత్ముఁడగు మఘవున కీర్థంబున బ్రహ్మహత్యారూపపాతకంబు నష్టమైనవిధంబును జదువువారికిని వినువారికిని బాపనాశకం బగు నీ కపాలేశ్వరమాహాత్మ్యంబును సర్వంబు మీకుంగా వాక్రుచ్చితి. తొల్లి యానర్తుండు భర్తృయజ్ఞుం గనుంగొని ౩౮౨

—♦ పాపపిండప్రదాన విధానము ♦—

సీ॥ "ఎడఁదఁ దోఁపఁగనీక హితువాక్కు విననీకమనెడిమూర్ఖత్వంపుమహిమమున నో
ఇది యిట్టులగునటం చెఱుఁగంగరానీక మనసుఁ గలంచు ప్రమాదమున నో
తారుణ్యవశమునఁ దాఁ దటస్థించి యగ్గలమైన కామాంధకారమున నో
మహిత తమోగుణమాహాత్మ్యమునఁజేసి మన మావరించిన మాంద్యమున నో
అఘముఁజేసి దాని కర్హప్రాయశ్చిత్త మాచరించుకొననియట్టివార
లయ్యఘంబునుండి యపుడ విముక్తులౌ పుణ్యమును వచింపు భూసురేంద్ర! ౩౮౩

ఆ॥ లోభమోహవివశులై భూమి వర్తిల్లు జనము పాపపిండమును నొసంగ
విధినిఁ జెప్పుమయ్య విద్వద్వరేణ్య! వే యేను నీయనుంటి దాని గాన" ౩౮౪

వ॥ అని వక్కాణించుచుటయు భర్తృయజ్ఞుం డిట్లనియె. ౩౮౫

సీ॥ "ఇరువదైదుపలాల హేమంబు గరఁగించి యాత్మీయ ప్రతిబింబ మమరిపించి
అపరపక్షంబున నవగాహ మొనరించి లలితమౌ తెల్లిచేలములు ధరించి
మండపాదికమును నుంచిగం గూర్పించి యా స్వీయ ప్రతికృతి యచట నుంచి
తత్స్వరూపమునకు ధాత్ర్యాదికమునకు వక్ష్యమాణములయి వఱలు పృథివి
మొదలు గాఁగల మేటి యిర్వదియునాల్గు తత్త్వముల పేళ్ళు చదువుచుండత్వరతను
పూజగావించునటువంటి పూరుషుండు పూర్వకృతపాతకమునుండి ముక్తుఁడగును.

మంత్రము॥ ఓంపృథివ్యైనమః అద్భ్యోనమః ఓం తేజసేనమః ఓం వాయవేనమః
ఓం ఆకాశాయనమః ఓం ఘ్రాణాయనమః ఓం జిహ్వాయైనమః ఓం చక్షుషేనమః
ఓం త్వచేనమః ఓం శ్రోత్రాయనమః ఓం గంధాయనమః ఓం రసాయనమః
ఓం రూపాయనమః ఓం స్పర్శాయనమః ఓం శబ్దాయనమః ఓం వాచేనమః
ఓం పాణిభ్యాంనమః ఓంపాదాభ్యాంనమః ఓంపాయవేనమః ఓంఉపస్థాయనమః
ఓం మనసేనమః ఓం బుద్ధ్యైనమః ఓం చిత్తాయనమః ఓం అహంకారాయనమః.
ఓం క్షేత్రాత్మనేనమః ఓం పరమాత్మనేనమః ౩౮౬

ఆ॥ ధూగటన్న దాన ధూప మగ్నిర్జ్యోతిర నెడిదాన దీప మమరఁజేసి
అట "యువాసువాస" అను మంత్రమున వస్త్రగుల ధరింపఁజేయవలయు వరుస.

సీ॥ అర్ధాంగి చెంబెత్తి యతిభక్తిఁబోసెడి విమలనీరములఁ బాదములు గడిగి
చెలువైన మేల్జరిచెఱఁగులుగలయట్టి రమణీయ పట్టాంబరములు గప్పి
అంసద్వయము కరం బావహించెడిభంగి దళమైన నూత్నాంగదములు వైట్టి
సింగంపుమూతులఁ జెలఁగు మేల్మి పసిండి కడియముల్ హస్తయుగ్మమునఁదొడిగి
ఉంచి పదివేళ్లకుం బది యుంగరములు మఱియునుం గొన్ని కొన్నిగ ల్వొసనిచ్చి
వేదవేదాంగవిదుఁడగు విప్రునకుఁ ద దాత్మపిండంబు నర్పింపనగు నృపాల!

శ్లో॥ ఏష ఆత్మా మయా దత్త స్తవ హేమమయో ద్విజ
యత్కించి ద్విహితం పాపం పూర్వం భూయా త్తవాఖిలమ్॥ ౩౯౦

శ్లో॥ యత్కించి ద్విహితం పాపం త్వయా పూర్వం మయాహి తత్
గృహీతం మూర్తిరూపం త త్తత స్త్వం పాపవర్జితః॥ ౩౯౧

క॥ అను నేతన్మంత్రద్వయ మనఘా! దాతయుఁ బ్రతిగ్రహముఁజేసినయా
యనయు యథాసంఖ్యంబుగ వనవలయును. ఇది విధాన మాదానమునకు. ౩౯౨

ఆ॥ తత్ప్రతిగ్రహీత తనియుంవిధంబుగా దక్షిణయు నొసంగి యాతుణంబ
పోగనంపవలయు క్ష్మాపాల! ఇబ్భంగి సలుపఁ గలుప మెల్ల విలయమందు 3౯౩

సీ॥ బరు వంతయును దింపఁబడినచాడ్పున నంత నలకనరైయెత్తోఁచు నంగ మెల్ల.
క్రొత్తనెత్తురు వెట్టి యత్తతి సకలావయవములఁ జేయుఁ దేజోభివృద్ధి
కలలోన సితవస్త్రగంధమాల్యావృతి మరియు స్త్రీ పురుషులం దఱు గాంచు
శుభ్రగోవృష భార్య శుద్ధతీర్థంబులుం బ్రత్యక్షమగుచుండుఁ బ్రతితమిస్ర.
ఇటు పురాకృతకిల్బిషం బెడలినందు కొలయు సమ్మక మాత్మార్చ యొసఁగుమాత్ర
వినినయంతన కల్మషమును హరించు పాపపిండప్రదానంబు భణితమయ్యె. 3౯౪

కం॥ ఈ పాపపిండదానము భూపాలక! ఎచట నేని పొనరుపఁబడుఁగా
కీపుట్టువునం జేసిన పాపమె హరియింపఁగలుగుఁ బ్రజ కది యరయన్ 3౯౫

ఆ॥ అర్కపాలమోచనాహ్వాయక్షేత్రమం దాచరింపఁబడిన నది సహస్ర
భవములం బొనర్పఁబడినట్టి పాతకంబుల నశింపఁజేయఁగలది యగును 3౯౬

ఆ॥ వేది మండపముల విధిని దొల్లింటివిధంబుగానె చేయఁదగును గాని
కల విశేష మింక గాయత్రిచే హోమమాచరింపవలయు టవనిపాల!" 3౯౭

ఇంద్రద్యుమ్నోపాఖ్యానము

వ॥ అని యిట్లు భర్తృయజ్ఞుం డశ్వసేనమహీపతినిగుఱించి చెప్పియుండె. 3౯౮

సీ॥ అలఘు మార్కండేశ్వరాభిధానంబైన దివ్య మహేశ్వర దేవతయును
అఖిలపాపంబుల హరియింపఁజాలు నింద్రద్యుమ్నేశ్వర దైవతమును
నిఖిలరోగంబుల నిర్మూలమొనరింప నేర్పడినట్టి పాలేశ్వరుఁడును
ఘంటునిచే నిల్పఁగాఁబడుకతమున ఘంటశివఖ్యాతిగల భవుఁడును
ఇంకఁ గల్పేశ్వరుఁడు వానరేశయుతుఁడు నొయ్య నీశానశివుఁడును నున్న వారు
కలియుగంబునఁగూడఁ బూజలనొనర్చు జనుల కోరికలం దీర్చుకొనుచు నచట.

వ॥ వారు పూజనంబువనకాక దర్శనంబునన సర్వరోగవివర్జితంబుగా జనుల దీర్ఘాయువులఁజేయు బహుపుణ్యంబులగు లింగాకారంబుల నెసంగుచున్న వారు."

కం॥ అనియిట్లు రోమహర్షణి వినుచుటయును శౌనకాది విద్వద్విప్ర
ర్షి నికాయం బాచరితంబును సాంతము తెలియఁగోరి మొంగి నిట్లనియెన్ ౪౦౧

సీ॥ "లింగప్రతిష్ఠ పొసంగఁ గావించిన మార్కండసంజ్ఞుండు మఱియెవండు?
ధార్మికుండైన యింద్రద్యుమ్న నామకుఁ డేకాలమందున్న భూపాలకుండు?
పాలకాఖ్యుండు తాభక్తినియుక్తి నెప్పట్ల సంస్థాపించెఁ బార్వతీశు?
ఘంటాహ్వయుండైన ఘటిశుఁ డేయన్వయంబును బావనముఁజేయ జననమందె?

వానరాన్వితముగ వర్తించు కలశుఁ డీశానుఁడును మఱెవ్వ ! రానతిచ్చి
దానమంత్రములును దత్త దుదంతంబులును వచింపు" మనుడు విని యతండురంబి

వ॥ "దేని వినినమాత్రంబున జనము దీర్ఘాయువై యెవ్విధంబునను నపమృ
త్యువు గాంచదో యెయ్యది భర్తృయజ్ఞునిచే వానర్తాధిపతియగు నశ్వసేనునకు వచి
యింపఁబడియెనో యా పురాతనగాథ నేను మీకుఁ గీర్తించెద. మార్కండుఁడను
ప్రథమసంకీర్తితుఁడగునతని పవిత్రచరిత్ర మీకుఁ జెప్పియుంటి. ఇఁక నఖిలనృపాల
మానితుండగు నింద్రద్యుమ్నుఁ డెట్టిప్రభావముగలవాఁడయినదియుం జెప్పెద ౮౦౩

సీ॥ ఆత్మవస్తు వెతింగి యనవరతం బందు రమియించుచుండెడి రాజయోగి
ఆర్తిగూరినయట్టి యఖిలలోకమునకు నాశ్రయంబిచ్చెడి యధికదాత
కష్టమంచనక తా శిష్టరక్షణమందు జాగరూకతనుండు సత్ప్రభుండు
నానాధ్వరంబులం బూనికమైఁ జేసి కడుఖ్యాతినందిన కర్మఠుండు
అఖిలభూతహితుఁడు నగుచు దుర్భిక్షంబు వ్యాధి చోరబాధ యాత్మరాజ్య
మందు లేకయుండ నరసి యింద్రద్యుమ్నుఁ డేలె నేల మును మునీంద్రులార !

సీ॥ ఆది నగ్నిష్టోమ మాచరించె నతండు సల్పె షోడశికాఖ్య సప్తతంతు
వుక్థాఖ్యయాగంబు నొనరించిమించెఁదా. చేసె సౌత్రామణి భాసురముగ.
వాజపేయంబులు వరుసగాఁ గావించె. రాజసూయంబులు రమణఁజలిపె.
అశ్వమేధంబులు నాచరితంబులు. పౌండరీకములు నిర్వర్తితములు.
ప్రతిశరత్తుగూడఁ గృతము చాతుర్మాస్య. తారలకును వర్షధారలకును
నదులలోని యిసుకనలుసులకుం బోలె సంఖ్యయున్నె యతని సవనములకు !

వ॥ దానంబులం గావించె. అంద విశేషించి తీర్థంబులం జలిపియున్నవాఁడు.
క్ష్మామరులకు సదక్షిణంబుగా మృష్టాన్నంబులు వెట్టించె. ధనార్థులగు బ్రాహ్మణుల
ద్వారంబున బ్రాహ్మణుల కర్బుదసంఖ్యల కన్యాదానంబు లొనరించె. అతఁడు కట్టిం
చిన దేవాలయములేని గ్రామంబుగాని పట్టణంబుగాని తీర్థంబుగాని కనుపట్టదు.

తే॥ "రేపు హరివాసరం బదిపాపహరము బాలవృద్ధులుదప్ప నప్పట్టి నెవరు
భోజనముచేయఁగూడ. దయోధ్యాజ నుపవసింపకుండిన వారికి శిక్ష నిజము॥" ౮౦౪

వ॥ అని దశమీతిథి నిశీధి నేనుంగుపై డంకా గట్టించి నగరమం దంతటను
సాటింపఁజేసెడివాఁడు. రాజర్షి యగు నయ్యింద్రద్యుమ్నుఁ డంతఁ గొంతవడికి హరి
ప్రసాదంబున సభౌతికశరీరంబుగా బ్రహ్మలోకంబునకుంజని వేయి కల్పంబులుం
డుటయు నప్పు డంబుజాసనుండు స్వయంబుగా నతనిఁ జేరం బిలిచి "యిఁక నింద్రదుం
డం జనదు భూలోకంబున కరుగు"మన నతండు. ౮౦౫

తే॥ "ఏల నీలోకమునుండి యిట్లు వేగఁ బాపహీనుఁడనగు నన్నుఁ బంపెదయ్య?
కారణంబును నామీఁదఁ గరుణయుంచి యానతీయుము లోకేశ! అఘవినాశ!"

వ॥ అనివేఁడుటయు నజుండిట్లనియె.

ఉ॥ "తావకకీర్తి ప్రస్తుతము ధాత్రి నశించిన. దెంతదాఁకఁ ద
ద్భూవలయంబునన్ యశము పూర్తిగ నుండునో యంతదాఁక నే
దైవతలోకమందుఁ బ్రజ తా వసియింపఁగనౌను. చేయుమా
మిత్రవిటు నుండ నెంచిన మహిన్ మఱి కీర్తివచ్చు చైదముల్. ౪౧౦

కం॥ ఈకారణమునఁజేసియె లోకులు దేవాలయంబులుం జెఱువులు వా
పీకూపంబులు మొదలుగ వీఁక స్వనామాంకితముగ విరచింతురు భువిన్" ౪౧౧

వ॥ అనియిట్లు వాకుృచ్చుచుండ నప్పపాటులో నన్నరేంద్రుండు భూతలస్థ
మగు కాంపిల్యనగరమున వచ్చిపడి యచ్చటిజనులం బొడగాంచి. ౪౧౨

కం॥ "ఎక్కడిది యీప్రదేశం? బిక్కడఁ బాలించునట్టి యేలిక యెవ్వాఁ?
డిక్కోటికపేరదెయ్యది? ఒక్కొకటి వచింపుఁడయ్య యో జనులారా!"

వ॥ అనవుడు వారలిట్లనిరి. ౪౧౪

కం॥ "ఇది కాంపిల్యంబనుపురి. సదయుఁడు పృథివీజయుండు క్ష్మాపతి. దేశం
బుదితం బానర్తంబని. ఎది నీవిటురాను హేతు? వెవరీవు బుధా!" ౪౧౫

వ॥ అనియిట్లు మరలఁ బ్రశ్నించుటయు నమ్మహీపతి. ౪౧౬

కం॥ "ఇంద్రద్యుమ్నాహ్వయ భూమీంద్రుఁడ. నైజరుకదేశ మేలెడువాఁడన్.
సాంద్రంబగు రోచకపురమం దుందును. అవ్వి యెచటనలరెడుఁ జెపుఁడా." ౪౧౭

వ॥ నావుడు మఱియు నప్పౌరులు.

కం॥ "ఎఱుఁగము మీమానగరం. బెఱుఁగము తద్దేశమును. మహీశుండని యే
పురుషునిగూరిచి యడిగితో యెఱుఁగము మేమెన్నడుం ద దింద్రద్యుమ్నున్" ౪౨౦

వ॥ అనిచెప్పుటయు వెండియు నింద్రద్యుమ్నుండు.

తే॥ "తన్మహీశునో దేశంబో తత్పురంబో యెఱిఁగియుండిన దీర్ఘాయు వెవ్వఁడేని
ప్రకృత ముండినఁ జెప్పఁడో పౌరులార! అలసింపక. అడుగుదు నతని నేని" ౪౨౨

వ॥ అనినవిని జనులు.

ఆ॥ "కల్పసప్తకంబు గడపి మార్కండేయుఁడనుమునీంద్రుఁడొక్కఁ డనఘచరితుఁ
డున్నవాఁడు ప్రకృత మ నైమిశంబునం. దతనినడుగు. మెఱుఁగనగును నీకు"

వ॥ అని నుడువుటయు నయ్యేకిమీఁదు తత్క్షణంబ వ్యోమమార్గంబునం జని
నైమిశారణ్యవాసియగు మార్కండేయునకుఁ బేరెలుంగునఁ బ్రణామంబు నివేదించి.

కం॥ "ఇంద్రద్యుమ్నుండను నృపచంద్రుని గనుగొంటె? లేక శ్రవణపథమునేన్
సాంద్రముగఁ జొచ్చినాఁడె? మునీంద్ర! చిరాయువని వినుతిఁ బృచ్ఛించితి నిన్."

వ॥ అనియడుగుటయు మార్కండేయుండు. ౪౨౭

ఆ॥ "కల్పసప్తకమునఁ గనఁ డదింద్రద్యుమ్నుఁ. వినను గూడ వినను వీని పేరు.
ఇంక నేమియనుచు నేను వక్కాణింతునయ్య పాప మేలయడుగుచుంటొ"

వ॥ అనినవిని యతండు నిరాశుండై వైరాగ్యము వలంబించి మరణింప నిశ్చయించుకొని కట్టియలం బోగుచేసి నిప్పువెట్టి యందుఁ బడఁబోవుటయు మార్కండేయుండు. ౪౨౮

కం॥ "చావకుమీ. నీతోడం గావించెదఁ జెలిమి. ఇంక గతగర్వుండవై
జీవించెద. విటు లేటికిఁ జావం బ్రయతింతొ చెప్పుమ. చని ప్రతిసేతున్" ౪౨౯

వ॥ అని యూఱడించుటయు నింద్రద్యుమ్నుండు. ౪౩౦

కం॥ "అల కాంపిల్యప్రాయపూర్ణిలదయుఁడు చిరజీవియనుచు నిన్ జెప్పఁగ నీ
లలి నింద్రద్యుమ్నస్థితి తెలిపెదవని యిటుకు వచ్చితిని మునినాథా!" ౪౩౧

కం॥ నాకీర్తి లేశమేనియు లోకంబున లేకయుండ లోఁగుందుచు నే
నీఁకను జీవింపఁగవలె? ఈకారణమునను జేసి యే మరణింతున్. ౪౩౨

వ॥ అని తన నిశ్చయంబు దెలుపుటయు నమ్మునీంద్రుండు కరుణాదృష్టిచేత నుక్కండై యియ్యది వృథాశ్రమంబని తలంచి ౪౩౩

—♦ నాడీజంఘుచరిత్ర ♦—

కం॥ "అటులగుచో దహియింపకు మిటు దేహము. తెలిసికొనెద నే నావ్రుప. నొ
క్కఁడు నాడీజంఘుండను పటుబకము న్నదియది పెద్దప్రాయముగలదై." ౪౩౪

కం॥ నాకుం బ్రాణస్నేహితుఁ డాకొంగలరేడు. యతఁడు తానిని చెల్ఁగుం
గా. కిప్పుడ నగుదము పద యాకొండలగాయున్నొద్ద నతఁడు వసించున్. ౪౩౫

తే॥ "సాధుసందర్శనంబును సల్పువెడల నుండునే గాని లాభంబు ఖండితముగ.
నిష్ఫలం బెన్నటికిఁ గాదు. నిక్కమిట్టి యాత్మహననంబు మానుకొ మ్మగుగుదెమ్ము"

వ॥ అనిచెప్పి యమ్మహర్షి యింద్రద్యుమ్నుం దోడ్కొని యాకాశమార్గంబున హిమవంతంబున కరుగుటయు బకంబు ప్రహృష్టాంతరంగంబుతో వచ్చెడి మార్కండేయుం గనుంగొని యెదురేగి స్వాగతం బిచ్చి పూజించి. ౪౩౬

ఆ॥ "బ్రహ్మవిద్వరిష్ఠ! బహుపుణ్యుఁడను నేను గరుణ నీవు వచ్చు కారణమున.
హితుఁడనై నీకు నేమి యాతిథ్యంబు చేయవలెనొ చెప్పుము. సిద్ధముంటి" ౪౩౭

వ॥ అనిపలుకుటయు మార్కండేయుం డిట్లనియె. ౪౩౮

శా॥ "నాకంబెంగడుఁ బెద్దవీవు కన. ఇంద్రద్యుమ్నుఁడన్ రేఁడు తా
నీకంటెం బడెనొక్కొ యెప్పుడయినన్ ? నీ శ్రోత్రమేన్ జొచ్చుచో
వాకో. నీమ్రతఁడు నాకు స్నేహితుఁడు. తద్వార్తన్ వినన్వచ్చె. సు
శ్లోకా! చెప్పకయున్న మృత్యువెనయుంజూ. అందుకై వచ్చితిన్" ౪౪౦

వ॥ అనవుడు బకంబు. ౪౪౧

మ॥ "పదియున్ నాలుగు కల్పము ల్గలఁప నా ప్రాయంబు మానీంద్ర! ఇ
య్యది యాథార్థ్యము. విస్మృతంబులునుగా వర్తున్న పూర్వేశరా
జ్ఞాదనద్యద్రిముఖంబు లన్నియును. ఇంద్రద్యుమ్న సందర్శనం
బది యట్లుండఁగఁ బేరుగూడ విన. ఏమంచింక వాక్రుచ్చుదున్." ౪౪౨

వ॥ ఇంద్రద్యుమ్నుం డిట్లనియె. ౪౪౩

ఉ॥ "కొంగవు నీవుచూడ. అధికుండవుగా. వయినన్ మహాద్భుతం
బుం గలిగించు నాయువును బొందుటకుం గల కారణంబు నా
కుం గృపతోడఁ జెప్పఁగదె. గొప్ప తపంబె యొనర్చినావొ. త
కుక్కంగల దానధర్మములు కోరి యొనర్చితివో విహంగమా!" ౪౪౪

వ॥ బకం బిట్లనియె. ౪౪౫

ఉత్సాహము॥ "దేవదేవుఁడైన వాను దేవు నేను దొల్లి యా
జ్యావృతుం బొనర్చుకతన నబ్బెనింతయాయు. విం
కీవిహంగమత్వ మేల యొనసెని స్నటందువేన్
దైవవశత విప్రశాపదగ్ధుఁడైతి. ఏమనన్ ? ౪౪౬

తే॥ పూర్వమేను జమత్కారపురవరమున బ్రాహ్మణుల పిల్లవాఁడనై ప్రభవమంది
బాల్యలౌల్యవిశిష్టతం బ్రబలినాఁడ. అయ్యుకుం బ్రీతిపాత్రంబు నైనవాఁడ. ౪౪౭

ఆ॥ అట్టి నాదుతండ్రి యాఖ్యఁ బారాశర్యుఁడనఁ బ్రసిద్ధినందినట్టివాఁడు.
వెట్టి నాకుఁ బేరు విశ్వరూపుండని. బరుఁడనంగ నింకనొకటి కలదు. ౪౪౮

ఆ॥ అట్లుకొంతకాల మరుగ నాజనకుచే మకరసంక్రమణ సమయమునందు
సమ్యగర్చితంబు జాగేశలింగంబు దీసి నేతిలోన వేసినాఁడ. ౪౪౯

చం॥ తెలతెలవాఱ నాదుపిత దిగ్గునలేచి కృతావగాహుఁడై
తొలుతఁ గృతాహ్నికుండగుచు ధూర్జటిపూజన మాచరింపఁగన్
తలఁచి యదృష్టలింగుఁడయి "జాఁచితి వీవె తనూజ! ఎచ్చటో
వలసినయన్ని యప్పచులు పైశివు యిచ్చెదఁ జెప్పవే" యనన్ ౪౫౦

ఉ॥ భత్స్యముమీఁది లక్ష్యమునఁ బర్వన నేఁజని యాజ్యకుండికా
కుత్స్యపవిష్టలింగమును గొం చరుదెంచియు బాల్యచేష్టలన్

శైత్యము పెట్టినట్టు సిత పాణిని బెట్టితి. వచ్చి పుట్టితిన్
పత్న్యభిధాన మొప్ప నొకపార్థివునింట భవాంతరంబునన్. ౪౫౧

కం॥ ఘృతకంబళదానోత్కృష్టం బతిశర్మ్యమై యట్టు లొజ నానృత్యమహీ
న్ముతుఁ జేసె నన్ను. పార్థివసత్పతియుం గలుగంగఁ జేసె. వినుండునిలన్.

కం॥ అవస్త్రదేశమందుర ఘనా నాఘుఁడన్నె బారాఖ్యుఁ డొలఁ సాదు చటుల్
నేను జమత్కారపురస్థానమున శివప్రతిష్ఠ సలిపినవాఁడన్. ౪౫౩

ఆ॥ అంత రాజ్యమెల్ల నాత్మజాపరము గావించి ప్రతినిసులను బట్టి యచట
క్షితిని బూర్వమున్న శివలింగములనెల్ల ముంచివాఁడ నాజ్ఞమునఁ గొంబు. ౪౫౪

కం॥ గని మకరరాశిలోపలఁ బ్రవేశమును జేయువాఁడను పరిశీలింపన్
తనిలి ఘృతంబున నింపని శివలింగమె కానఁబడదు క్షితి నెచ్చోటన్. ౪౫౫

తే॥ తచ్చమత్కారపురమున స్థాపితమయి యున్న శివలింగమును గొలుచుం బవలును
రగము పూజించుచుం బెద్దకాలముండ నీశ్వరుఁడు దర్శనంబిచ్చి యిట్టులనియె.

చం॥ "గణుతికి రానియన్ని ఘృతకంబళదానము లాచరించి రా
జన్మణి! పరితృప్తుఁ జేసితివి నన్ను. శుభంబగుఁ గాక నీకు. ఇం
కణువును సంశయింపకెద నడ్గుము మత్ప్రియవరంబు. తప్పక
క్షణము మొసంగువాఁడ. ఘనకార్యము నేనిడుఁ దీర్చువాఁడ" నాన్ ౪౫౭

ఉ॥ "నాయెడలం బ్రసన్నుఁడయి నాఁడవదేని భవద్గణంబుగాఁ
జేయుము. తదన్య మించుకయుఁ జిత్తమునన్ రుచియింప" దంచు నీ
నాయను విన్నవించితిని. శంకరుఁ డంతట గమ్మటించుచుఁ డ
త్కాయముతోనె నన్నుఁ గృపఁ దాఁ గొనిపోయెను వెండికొండకున్." ౪౫౮

ఉ॥ పోవుచు "పూర్వసత్క్రియను బొందినవాఁడతి నిశ్చయంబుగన్
కావలెనంచు నాకు ఘృతకంబళదానముచేయు నన్యుఁడున్
తా నడి నా గణం" బని ముదంబున నాతో నుచున్ గణాధిపుం
గా నిధియించె నన్ను. బహుకాలము తత్పదమంద యుంటిలన్. ౪౫౯

కం॥ ఒకనాఁ డటనటఁ దిరుగుచుఁ బ్రకటంబగు మంచుగొండ సైకన్ గాంచ్ప
చ్ఛికముగఁ జని గాలవుఁడను నొకముని తపమున్న నాని యుంపిదన నెఁటన్. ౪౬౦

సీ॥ చంపకోత్కంటికిం జేరెడు నేఁడె కనులుగల్గినది యూ కలికిసున్న.
స్త్రీవండఁదగినన్ని తీరుతీరైన నులతుగాల్గలది యూ బుతునఖగ.
స్తానపస్తకమునం దగుప్రకారంబుగా రక్తిమగలది యూ రొణపన.
త్రిస్థానములయందుఁ దీసిపోనట్టి గాంభీర్యంబుగలది యూ పృథునితంబ.
గూఢగుల్ఫ. కృశోదరి. కోమలాంగి. అట్టిసౌందర్యవతిఁ జూచి యాస్థలంపు
మోహమునఁబడి యిట్టి తీమోహనాంగి యగ్గమగునంచుఁ జింతించి యూత్మలోన-

క॥ "శిష్యుఁడుగఁ బ్రవేశించి యదూష్యుండని నమ్మకంబు దోఁచెడిరీతిన్
 పేర్మిష్యత్వంబును జేయుచు బుష్యంగనను హరింతు నెవ్విధినేనిన్" ౪౬౨
క॥ అని నిశ్చయించుకొని యమ్ముని దగ్గఱి నేను "దపము నొనరించెదనిం
 దనఘా! దీక్షయొసంగవె జనియించెను నాకు రోత సంసారమునన్. ౪౬౩
సీ॥ తెచ్చిపెట్టెదనీకుఁ బచ్చనిదర్భలం బితృదేవతలఁ దృప్తిపెట్టుపాంటె.
 తెంపిపెట్టెదనీకుఁ దెల్లని పుష్పము ల్నవపూజ రేబవ త్సేయుపాంటె.
 కొట్టిపెట్టెదనీకుఁ గుదురైన సమిధల వితిహోత్రములోన వేల్చపాంటె.
 రాల్చిపెట్టెదనీకు రసవత్ఫలంబుల దేవతాళికి నివేదించుపాంటె.
 నింపిపెట్టెదఁ బాత్రిలనిండ నీర"మని ధరానురవటుఁడనై యతినినయము
తోఁపఁబల్కుటయును నమ్మిపాపమతఁడు నాకు దీక్షయిడెన్ యథాన్యాయముగను॥
క॥ అనయము రంధ్రాన్వేషణమును బొనరుచు కుటిలచిత్తమున నుండియు న
 మ్మునినిం దత్సహధర్మిణిఁ దనిపితి దినదినముఁ జేసి తగ శుశ్రూషన్. ౪౬౫
క॥ ఒకనాఁ డా సుతపస్విని ప్రికటార్తవయగుచుఁ బోయి పర్ణకుటీరా
 నకు దూరమందుఁ బడుకొని యకలంకమనంబుతోడ నటు నిద్రించెన్. ౪౬౬
తే॥ నమ్మి సుఖనిద్రఁజెందు నా యమ్మలాడి నెత్తికొనిపోవుచుండుడు సత్తిపోలె
 నున్న నామెని సంస్పృష్టి నొడలు తెలిసి దొంగశిష్యుఁడనని యెఱఁదం గ్రహించి
ఉ॥ ఏడుచుచున్ "దురాత్ముఁడయి యీ మనశిష్యుఁడు నన్ను బల్మిమై
 ఈడిచి పైనివేసికొని యేగుచునుండెనవాఁడు నాథ! నీ
 వేడ వసించితో? దవుల కేగకమున్నె యిటేగుదెంచి యీ
 గాడిదబారినుండి ననుఁ గాచుకొనం బ్రియతింపుమీ వెసన్" ౪౬౭
ఆ॥ అని వచించుటయును నానవలామగం "దుండు ముండుమోరి ముండకొడుక!
 అనుచుఁ బెక్కుమాటలు లదలించి మద్గతి స్తంభనంబుఁ జేయఁజాలె నపుడు. ౪౬౮
క॥ చిత్తరువున వ్రాయంబడు నెత్తరినా నిల్వఁబడితి. ఇంచుకయును గా
 తెత్తం జాలని తాద్వ క్స్వాత్మావిరహితుని డాసి సంయమి యంతన్ ౪౭౦
ఆ॥ "కొంగజపముఁజేసి కొనకు పుదంగిన దొంగిలించితీవు దుష్ట! కాన
 అంగలార్చుకొనుచుఁ గొంగవై పడియుండు"మని శపించె. ఏమియడిగె దింక?
క॥ పదపడి నామై నేఁ జూచెదఁగద కొంగనయియుంటి నీయన. అయినన్
 కుదురుకొనియుండెఁ బ్రాక్స్మృతి. అది యెప్పటిదైనయీశ్వరానుగ్రహమో.
క॥ ననుఁదాఁకినందులకుఁగా మునిసతి యెంతయును జిత్తమునఁ గొంటవడిన్
 పనవి సచేలస్నానము పొనరించి ననుఁ గూర్చి కోపమున నిట్లనియెన్. ౪౭౩

కం॥ "ముట్టై నిదురించెడి ననుఁ బట్టుకొనం గూడునటుగ పాపి! శిష్యుం
డట్టు మముఁజేరి తుదకీ చెట్టుంజేసి. తివి కొంగచేష్టలు కానన్ ౪౭౪

శా॥ నా నాథుం డనవట్లు కొంగవయి యుండన్ నేను మేకొంటి" నం
చానారీమణియున్ శపించుటయు సత్యాంతంబు దుఃఖించుచున్
నే నాగాలవు రెండు పాదముల్పైనిన్ వ్రాలి యిట్లంటి. "నో
భవానీ! పాలకనామకప్రమథుఁడన్. మన్నింపవే సన్నిఁకన్. ౪౭౫

కం॥ గణకోటికి నాథుఁడ. నొక దణిపనికై యిటకు వచ్చి తావకనోహాషి
న్మ్రణిఁగాంచి కామవశతను గణియింపక యిట్టికృతికిఁ గడఁగితిని విభూ! ౪౭౬

కం॥ అవినీతునకుం బ్రాప్తం బవుఁగాక యదృష్టవశత నైశ్వర్యము. ల
య్యావి నిల్వకొనఁడు నావలె నవలేపభరంబునూని యంత్యుఁడనుకన్. ౪౭౭

సీ॥ మధురస్వరంబకా మంచిదొ రూపంబు కాకతుల్యములైన కోకిలలకు.
మహిత పాతివ్రత్యమక చారురూపంబు భరతఖండస్థలో భామినులకు.
అలఘువిద్వత్తయే యగుఁగా సురూపంబు పుడమిఁ గురూపులౌ పూరుషులకు
పెంచిన క్షమయకా యచ్చమౌ రూపంబు ధన్యులై వర్తిల్లు తాపసులకు.
కాన దీనుఁడగుచుఁ గాళ్లపైఁ బడినాఁడ. ఇంక నన్ననుగ్రహింపు" మనుడు
భవాని తానుగూడ మాహేశ్వరుండొటఁ బుట్టుముగఁ దలంచి యిట్టులనియె. ౪౭౮

ఆ॥ "సత్యవంతుఁడగుచు క్షమపైఁ జమత్కారపురిని గలఁడొకండు భూసురుండు.
భర్తృయజ్ఞుఁడనుచుఁ బ్రజపిల్చు నాతనిం. ద్వద్బకత్వ మతఁడు తలఁగఁజేయు"

చం॥ అనియిటు శాపమోచనము నమ్మకని నాకు వచించెఁ గాని యిం
కను బకదేహముల్ విడుచు కాలము డగ్గఱి రాకయుండుటన్
కనుకని యట్లుయుంటి. ఘృతకంబళ దానము తే నసంఖ్యగన్
పొనరిచియుంటి నిర్విధము పూర్ణతరాయువునై చెలంగితిన్" ౪౮౦

వ॥ అని యిట్లాత్మీయ చరిత్రంబు నాళీజంఘుండు వక్కాణించుటయు నింద్ర
ద్యుమ్నుండు వెండియు నిట్లనియె.

కం॥ "ఇంద్రద్యుమ్నకథామృతముం ద్రావుట కొఱకె నేను మునిచే నిటు ప
క్షీంద్రా! కొనితేఁబడితి. నిఁకం ద్రిమ్మరుటేల పుడమిఁ గడతేఱి కటా. ౪౮౧

తే॥ ప్రతినపట్టియుంటి వితగ నింద్రద్యుమ్న చరిత మెఱుఁగకున్నఁ జత్తుననుచు
కాన నాజ్ఞయిమ్ము కలసి మార్కండేయు. భ్రష్టయశుఁడ. నగ్నిఁబడఁగలాఁడ.

కం॥ ఇంద్రద్యుమ్నుఁ డెఱుంగకయుండెద్రి యొకరేని యనుచు నొట్టిడుకొని ధా
త్రిం ద్రిమ్మరు చిరబ్రతికిన నందుపసదా యన్నృతవాదియని నను లోకుల్"

వ॥ అని పలుకుటయు మార్కండేయుండు నాళీజంఘుదిక్కు మొగంబై

శా॥ "నీకంటెం బెదవాని నింకొకని నేనిం జెప్ప. మీతండు సు
శ్లోకుండౌటఁ దదర్థమై యరిగి తచ్ఛ్రద్ధాత్ముఁ బ్రశ్నింతు. నే
నేకాంతానిఁ దోడితెచ్చితిని! ఎట్లింకన్ సహాయుండ నీ
వీఁకన్ సన్నిధినుండ నొక్కరుఁడె యప్పృత్తంబునం జొచ్చెడిన్ ౪౧౬

ఆ॥ ఇంకనొకవిశేష. మే నిన్నుఁ బ్రశ్నింతు. మందునగ్నిదూఁకి మ్రగ్గుచుండు
అతని నుద్ధరింప కాశ్రియంబున కేను జనుటయెట్లొ చెప్పుము సఖుఁడ! నీవె"

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు నయ్యాసువుకి నిశ్చయంబుం దెలిసికొని వీరి కెట్లు
మేలుకలుగఁజేయుదునాయని తడవు విచారించి దారువులం జేరుచుకొని పావకం
బునఁ బ్రవేశకాములగు మునిజనపతులం దిలకించి మార్కండేయు నుద్దేశించి నాళీ
జంఘుం డిట్లనియె. ౪౧౮

—♦ గుడ్లగూబ వృత్తాంతము ♦—

ఆ॥ "బ్రదుకఁదలఁచితేని ప్రాజ్ఞ! నేఁజెప్పినపగిది నడవు. మేల తెగువఁజేతు?
స్మరణమునకువచ్చె సరిగ నింద్రద్యుమ్ను నెఱిఁగియున్నవాఁడు హృదయమునకు.

కం॥ నాకన్ జ్యేష్ఠుఁడు. మిత్రి. ములూకము. చిరజీవి. మతియుం లోకారాధ్యుం.
డాకైలాసమున న్మనె. సాకల్యముగం బఠించె శాస్త్రములెల్లన్ ౪౨౦

తే॥ చావ సంసిద్ధమైయుండి సర్వమట్లు కరము బుసకొట్టుకొనుచును గనుబవాయ
నేమ్చ నీతని గైకొని యేగుదెమ్ము. చనుద మచ్చటికిపుడ యో మునివరేణ్య!"

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయు మార్కండేయుండు సబకంబుగా నింద్ర
ద్యుమ్నుం దోడ్కొని కైలాసాచలంబునకుం జనియె. ప్రాకారవర్ణాహ్వయంబగు
నా గుడ్లగూబ సంగాతియగు కొంగ కెదురేగి స్వాగతంబిచ్చి విశ్రాంతుఁడైన యతని
బలుమఱుం గౌఁగిలించుకొని యింద్రద్యుమ్ననకును మార్కండేయునకును స్వాగ
తంబుచెప్పి నాళీజంఘు నుద్దేశించి ౪౨౩

తే॥ "మిత్రమా! నీవువచ్చిన నేఁటికార్యమేద్ది? నీతోడ నాయొద్ద కేగుదెంచి
యున్న వీరెవ్వ? రత్యంత ముత్తములుగఁ గానఁబడుచున్నవార లాకారములను"

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయు నాళీజంఘుండిట్లనియె. ౪౨౪

తే॥ "ఇతఁడు మార్కండుఁడను పేర నెసఁగువాఁడు. భువనములమూటఁ బ్రఖ్యాతిఁ
[బొందినాఁడు.
అమ్మహాదేవు కరుణచే నష్టసిద్ధు లితని కరగతములు. చెప్ప నేమికలదు? ౪౨౫

ఆ॥ ఈద్వితీయుఁ డతని కెంతయు సఖుఁడంట. ఎఱుఁగ, నానుపూర్వ్య మేనుగూడ.
వచ్చినాఁడు నాదువసతి కింద్రద్యుమ్నుఁ బ్రష్టకాముఁడగుచు నిష్ఠతోడ. ౪౨౬

కం॥ నేనును వాని నెఱుంగను. దానన్ వైరాగ్యమూని దగ్ధతనుండై
చానున్న వాఁ డితం డటు కానం దోడ్తెచ్చి నీకుఁ గనఁబఱచితిఁజూ. ౪౯౮

ఆ॥ ఈ వెతింగియున్న రెమెడల నింద్రద్యుమ్నుఁ జెప్ప మితఁడు స్మృతిని బొందకుండ.
ఎంతయును జిరాయువీవు. నే నెఱుఁగుదు. ఇటుల నేను రాను హేతువదియ."

వ॥ అనియిట్లు నొడువుటయుఁ బ్రాకారవర్ణుండు ౪౯౯

కం॥ "ఇరువదియొనిమిదికల్పాల్ జరిగెను నే లోకమందు జనియించుపద్మిన్
మతి యింద్రద్యుమ్నుండను నరపతిఁ గని విని యెఱుంగ నాడీజంఘా!" ౫౦౦

వ॥ అనవుడు నింద్రద్యుమ్నుండు ౫౦౧

ఆ॥ "నీవు నింద్యమగు నులూకత్వమేటికి దాపరించె నింత దారుణముగ?
ఎట్లు కలిగె మఱియు నింత దీర్ఘాయువు? చెపుమ వినఁగ వేడుకయ్యె" ౫౦౨

వ॥ అని యడిగిన బ్రాకారవర్ణుం డిట్లనియె. ౫౦౩

కం॥ "వినుము వచించెద. బిల్వార్చనమున సంతృప్తుఁడగుచు శంకరుఁడే నా
కొనఁగూర్చెఁ జిరాయువు. భృగుముని శాపముచే నులూకముగ నయినాఁడన్.

తే॥ మును చమత్కారపట్టణమునను నేను గోచి బాపఁడ. సతి సుహాగోపిదుఁడనను.
ఇంద్రియంబులనెల్ల జయించి యాభవుఁ గొలుచుచును ఘంటుఁడనుపేరు గలిగియుంటి

ఆ॥ వేఱుగాకయుండు బిల్వంపుఁ ద్రిదళముల్ ఘోటకోత్కలతఁ బ్రోగుచేసి
తప్పకుండ నేను మున్ప్రొద్దులును భక్తి శివుని యర్చనంబుఁ జేయుఁ జేయు ౫౦౬

కం॥ వేయబ్దంబుల కాతఁడు నాయెడలఁ బ్రసన్నుఁడగుచు నత్యశ్రీకుం
డై యిచ్చి దర్శనంబును స్ఫాయద్బలధగగగీగభాషలతోడన్ ౫౦౭

తే॥ 'ఏను ద్వత్కృతమైనట్టి యీ యఖండబిల్వదళపూజనమునకుఁ బ్రీతుఁడైతి.
వత్స! సువ్రత! కోరుము వరము నీవు. తడయక నిప్పుడ యిచ్చెద దప్పకుండ.

కం॥ మూఁడుదళంబులుగల మారేడుచిగురుటాకుఁ జేయుచు ప్రీతి సుగంధా
లోడితసుమనఃకోటియు బాడుసుత! చేయఁగలదె వగలింపఁగన్' ౫౦౯

మ॥ అని వాక్రుచ్చుడుఁ జేరెలుంగున జోహారర్పించి నే నంత 'నో
యనఘా! తుష్టిని జెంది నాకు వరమీయన్ వచ్చెనేనిన్ ననున్
గని వార్ధక్యము మృత్యువుం దొలఁగి వేగం బోఁ గటాక్షింపవే'
అని ప్రార్థించితి సంగడీఁడ! 'అగుఁ బో నమ్రుత్వం బతం డాపటన్' ౫౧౦

కం॥ కైలాసమునకుఁ బయనంబై లలిఁ దత్క్షణము వనితము. అంతట నేనున్
నాలోఁ గృతకృత్యతకుం బాలఁ బ్రమోదంబునొంది చరియింపంగన్ ౫౧౧

కం॥ ఆ సమయంబున నే సద్భావుగవద్యుండు వేదములు సంగములున్
గాసికి నోర్చి చదివియు వ్యాసంగము చేయుచుండు భార్గవుని నాన్॥ ౫౧౨

తే॥ గాలవర్షితనూజయుఁ గడుఁ బతివ్రతయు సుదర్శనసంజ్ఞయుఁ దనదు నైదు
ప్రాణములకంటెఁ బ్రియయునౌ భార్యతోడఁ గరము చక్కనిసుతతోడఁ గానఁబడియె.

సీ. కనఁబడి కనఁబడ కనుమాన మొదవించు కడుఁ సూక్ష్మమైన నెన్నడుముతోడ
సంపంగినూనె వాసనల దిక్కులఁ జిమ్ము చక్కని మృదుశిరోజములతోడ
నునుదొండపండున కెనయై రహించెడి రమణీయ మధురాధరంబుతోడ
చెవిదాఁక వ్యాప్తమౌ చేరెఁడుచేరెఁడు తరళాక్షిపంకజద్వయముతోడ
అలరు తద్భార్గవునిసుత యస్మదత్మునందుఁ బడుటయుఁ బడియెఁబో యయ్యనంగు
అలరుటమ్ములు నెమ్మేన. అప్పు "డీకె యెవ్వ"రని ప్రశ్న సేసితి నేను బ్రీతి.

తే॥ "ఈమె భార్గవు కొమరిత. ఇంతవఱకుఁ బెండ్లికాలే"దటంచుఁ దత్ప్రియసఖీజ
నంబు వాక్రుచ్చుటయు నేను నయముతోడ మునిని దగ్గఱి చేతులు మొగిచి నిలిచి

॥ అభ్యర్థింప సవర్ణుఁడౌ తెఱఁగి రూపాభావినౌ నాకు వా
ల్లభ్యంబొప్ప స్వపుత్రి నిత్తునని యెన్ లావణ్యవారాశిఁ. ద
ల్లాభ్యాపేతసుభాషితంబు విని లోలస్వాంతయై కన్య మా
త్రిభ్యాసంబున కాతుఱంబ చని లజ్జాక్రాంతయై యేడ్చుచున్. ౫౧౬

॥ "అమ్మా! చూడు. విరూపికిచ్చునఁట నన్నయ్యౌర! మాయయ్య. జీ
వమ్ము ల్విల్చుట యుత్సహింప నిఁక నేన్. వైశ్వానరంబేని వే
గమ్మే చొత్తు. విషమ్మనేని తినదుంగా" కంచు వాక్రుచ్చుచున్
రమ్మం చావిడ కూఁతుతోడఁ బతిపార్శ్వమ్మేగి తా మెల్లనన్. ౫౧౭

॥ "చక్కని చుక్కయై మఱియు సర్వసులక్షణము ల్గలట్టిదై
ఒక్కతె బిడ్డ యుండె మన కోహృదయేశ్వర! అట్టిదాని నే
ముక్కడివానికో యొసఁగఁబోలునె" యంచు వచింప భార్గవుం
డక్కమలాయతాక్షిని మహాగ్రహదృష్టిని గాంచి యిట్లనెన్. ౫౧౮

"ఛీ! ఆమది పురుషుండైపోయె. ఇఁకేమనఁగవలయు? పుత్రికనిమ్మం
చీయన ప్రార్థించెను. నే నీయందలఁచితిని. ఏల యీ వద్దాదహో!" ౫౧౯

॥ అని శాసించి త్రియామయామ నతఁ డయ్యబ్జాంగితో బిడ్డతో
తనయింటన్ శయనించె. ఎల్లరును నిద్రించెంద. నయ్యర్ధరా
త్రిని నిద్రించెడిదాని నెత్తుకొని పేర్మిం గొంతదవ్వేగి యీ
కోన కాపాలిక యేడ్వఁ గూడితినిబో క్రూరత్వమేపారఁగన్. ౫౨౦

దానితండ్రి చిత్రభానూదయము కాకపూర్వమందె లేచి పుత్రిఁ గాన
"కెచటు నాదుబిడ్డ? ఎవ్వఁడు హరియించె?" అనుచు మునులు పెక్కు రనుగమింప.

॥ అడుగుజాడలఁబట్టి యయ్యడవి వెదకఁజొచ్చుటయు ధృతమంగళసూత్రముగను
ఎంతయును సిగ్గుచేఁ దలయెత్తలేక యేడ్చుతత్కొక్కిలస్వన యెదుటఁబడియె.

చ. పదపడి క్రోధయుక్తుఁడయి భార్గవుఁ "డాసురధర్మమూని దు
ర్గ్రహుఁడ! మదాత్మజాతను హరించితి. క మ్మసురుండ" వంచుఁ గీ
డ్పొదవ నను న్శపించుటయు "యుక్తమె యియ్యది? నీవ యిచ్చితీ
ముదితను నాకు. ఎత్తికొనిపోతిని దానిని నేను రాతిరి న్. ౫౨౩

ఆ॥ ఎవఁడు తనదుబిడ్డ నిచ్చెదననిముందు నుడివి యవల వాని కిడఁడొ వాఁడు
ప్రళయవేళదనుకఁ బడియుండు ఘోరమౌ నరకమందు దుఃఖభరముతోడ"

క. అని నేను వచించుటయును విని పశ్చాత్తాపపడుచు వినయంబున న
మ్మునివర్యుఁ డిట్టులనె. "నీవనినదియంతయును సత్యమయ్యెడిఁ గానీ. ౫౨౫

క॥ నేననునది మైత్రీరుసు. దానికి నెప్పుడును నన్యథాత్వము లే. ద
ద్దానంజేసి యులూకమవై నవయుఁగవలయునీ వహోయన నింకన్. ౫౨౬

ఆ॥ భర్తృయజ్ఞుఁడనఁగఁబడు నొక్కహుండు పుట్టుఁ గొంతకాలమునకుఁ బుడమి
తదుపదేశమహిమఁ దలఁగు యుష్మదులూకభావ. మింకఁ బొమ్ము. పనవుటుడిగి.

చ. అనియిటు లుచ్చరించుటయు నైతి నులూకము నేను. కాని ప్రా
క్తనమయినట్టి జ్ఞానమది తాను దొలంగక నిల్చియుండె. త
న్మనినుత రూపవర్జితు ననున్ విడనాడి రయంబ హవ్యవా
హనమున దూఁకి రూపయుతమౌ నిజదేహము నాసె. ఏమనన్. ౫౨౮

ఆ॥ తగ నఖండబిల్వదళములచేత శంకరుని బూజచేయుకారణమున
ఇటు చిరాయునైతి. ఇది మామకీనమౌ సత్యమైనయట్టిచరిత మనఘ! ౫౨౯

క॥ అత్యంతదుర్లభంబగు కృత్యమెయగుఁగాక. నాదుగృహమున కిపుడీ
వత్యాతురతను వచ్చితి. సత్యము వచియింపు. దాని సలుపఁగనుంటిన్" ౫౩౦

వ॥ అనియిట్లు ప్రాకారవర్ణాహ్వయంబగు గుడ్లగూబ నుడువుటయు నింద్రద్యుమ్న
మహీపతి ౫౩౧

క॥ "మ్రిందఁ గృతనిశ్చయుఁడనగు నం ద్రిప్పచునున్నవాఁడు నాడీజంఘుం.
డింద్రద్యుమ్ను నెఱుంగ బుధేంద్రా! భవదంతికమున కేతెంచితి నేన్. ౫౩౨

ఆ॥ అతని కీర్తిగాని యన్వవాయముగాని యెఱిఁగియున్నఁ జెప్పు మీవు నాకు.
లేనిచో జ్వలత్కృశానుమధ్యంబునం జొచ్చువాఁడ. బలిమిఁ జచ్చువాఁడ.

ఆ॥ కాకయున్న మఱియొకండు చిరాయుష్కుఁ డున్నఁ జెప్పు. మతనియొద్దకేగి
అడుగు వాఁడ. అతఁడైన నింద్రద్యుమ్ను నెఱుఁగునో మఱింక నెఱుఁగననో"

వ॥ అని ప్రాకారవర్ణునితో భాషించుచుండ నడుమ నాళీజంఘుం డిట్లనియె.

ఆ॥ "మంచి దీతఁడన్నమాట. నీకంటెఁ బెద్దయగువాఁడు విదితుఁడయిన యెడల
చెప్పుము. లేకయున్న నిపుడ మార్కండేయుతోడ నగ్నిఁ బడఁగలాఁడ నేను.

ఆ॥ ఈవుచూచుచుండ నిట్లుకాఁబోవుట తెలిసి దివినో భువినో కల చిరాయు
నొకనిఁ జింతసేయు మోమహాభాగా! చిరాయు వీవుగూడఁ గనుటఁజేసి. ౫౩౭

తే॥ అకట! కొండంత యాశపెట్టుకొని నీదు నింటికేతెంచియున్నవాఁ డీప్రమాంసుఁ
డిఁక విశేషించి మిగులనా క్లిష్టుఁడైనయట్టి మార్కండమానితా నరుగుదెంచె.

క॥ ఉన్నవి నూఱులు వేలును నున్నతభూధరము లిచట. యోగీంద్రులు తా
రున్నారటఁ జిరజీవులు. క్రిన్న విచారింపు వారికడ కేగి సఖా! ౫౩౯

క॥ లేకున్న నెట్లు నీతఁడు వ్యాకులతం బ్రాణములను వదలంగలవాఁ
డీకృతి యిందద్రిద్యుమ్ననకే కా కగు హితము మాకు నిరువుర కనఘా!"

వ॥ అని యిట్లు వచించుటయుఁ బావ సంసిద్ధుఁడైన యాని నిశ్చయముం దెలిసి
కొని యాగుడ్లగూబ దయార్ద్రహృదయంబై. ౫౪౧

క॥ "ఇట నీవు దిటముచెడిమదిఁ దటుకున మరణంబుచెందఁ దలఁచితివేనిన్
త్రుటిలోనఁ జేర్చెదను బద యటవీయుతగంధమాదనాద్రికి నిన్నున్. ౫౪౨

—* గృధ్రోపాఖ్యానము *—

ఆ॥ అచట నొక్క గ్రద్ద యలరారు. నాకంటెఁ బెద్దదద్ది. కరము ప్రియము నాకు.
ఎఱిఁగియుండవచ్చు నీ యోని. తద్వార్తఁ దెలుపవచ్చు మనకుఁ గలవిధమున"

వ॥ అనినవిని మార్కండేయనాళీజంఘు లిరువురును. ౫౪౪

క॥ అయ్యా మేమును నీతోఁ జయ్యన వత్తుము తదద్రి సవిధంబునకున్.
కుయ్యెడి యగ్నిం బడకిఁక. ఇయ్యండజ మెఱుఁగవచ్చు నిందద్రిద్యుమ్నున్.

వ॥ అనినవిని యమ్మహీశుం డత్యంతాశాబద్ధుండై యెల్లరతోడఁ గూడి గంధ
మాదనంబునకుఁ జనుటయు గృధ్రశ్రేష్ఠము వారిం దిలకించి యెదురుచని యందఱ
కును నంజలిజోడించి ప్రహృష్టంబై యందు ముందఱనున్న గుడ్లగూబం గూర్చి

క॥ "స్వాగతమే నీకు మహాభాగా! కనఁబడితి నాకు బలునాళ్ళకు. నీ
తోఁగూడ వచ్చుచుండిన యీగుణవద్ద్వితయ మెవ్వ? రెఱుఁగంజెపుమా" ౫౪౫

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయు గుడ్లగూబ యిట్లనియె.

క॥ నాడీజంఘుండను నీ నీడోద్భవవరము నాదు నెచ్చెలి. అతనిన్
గూడి కడుమైత్రినుండెడివాఁ డీమార్కండనామ వాచంయముఁడున్. ౫౪౬

శా॥ ముల్లోకంబులఁ బేరుమోసినతఁ డీముస్యగ్రగణ్యుండు తా.
చెల్లెం బ్రాయము సప్తకల్పములు. తచ్ఛిష్యుండఁ టీతండు. ఏ
తల్లాలిత్య మెఱుంగ నేను. తనువున్ దగ్ధంబుగావింపఁబో
వెల్లం దోడ్కొనివచ్చినాఁడ నిటకున్ మేల్సేయ నాలోచనన్. ౫౫౦

క॥ ఇంద్రద్యుమ్నుండను భూమీంద్రుని స్థితి తెలియఁబడిన నీతఁడు బ్రదుకన్
సొందరిసగు నిప్పుకలలోనం ద్రుతముగఁ జొచ్చుఁ గానినాఁడు ద్విజేంద్రా.

ఆ॥ ఈ వెఱింగియున్న యెడల నింద్రద్యుమ్నభూమిపాలు నునికి ప్రాసఁగఁ జెప్పుము.
కరము పెద్దవాఁడ వరయ నాకంటెనీ వంచు నడుగ నరుగుదెంచినాఁడ. ౫౫౨

వ॥ అనియిట్లు గుడ్లగూబ వక్కాణించుటయు గద్దయిట్లనియె. ౫౫౩

క॥ ఇంద్రద్యుమ్నుండను నృపచంద్రుని నేఁ గాంచియెఱుఁగ. శ్రవణించి యెఱుం
గం త్రిజగంబుల నెచట బుధేంద్రా! ఏమనివచింతు నిఁక నీతోడన్. ౫౫౪

వ॥ అనిన విని యారాజు వ్యాకులితాంతరంగుండై మరణింప నిశ్చయించుకొని గృ
ధ్రింబుం గనుంగొని.

క॥ "ఏకర్మముచే నింతగ నీ కాయువు ప్రాప్తమయ్యె ? నిక్కము చెప్పుమా.
ఆకర్ణించి పదంపడి భీకరమగు జ్వలనమునఁ బ్రవేశింతు లలిన్ " ౫౫౬

వ. అనియడుగుటయు వెండియు గృధ్రింబిట్లనియె. ౫౫౭

తే॥ ఏఁ జమత్కారపురి రత్నశృంగగిరి సమీపమునఁ దొల్లి కోఁతినై మెలఁగియుంటి.
అటనె రాజిలు చిత్రేశ్వరాభిధాన మందరసమ శివాలయముం దడవుచు. ౫౫౮

ఆ॥ ఆశివాలయంబు సంతికమునఁ గల దొక్కతోఁట. ఎపుడు నుండు దాన
పూలు పండ్లు. గానఁ బురజనప్రియమయ్యె. అయ్యె స్త్రీజనమున కతిప్రియంబు.

క॥ ఆతోఁటలోనఁ బౌరవ్రాతము జానపదచయము వైశాఖమునం
దేతెంచి మహోత్సవమును బ్రీతిం గావించి రనఘ! శ్రీకంఠునకున్. ౫౬౦

చ॥ ఊయలవేసి వృక్షమున కొప్పు తదుత్సవవిగ్రహంబు నం
దాయతినుంచి కొంతవడి యూచుచుఁ బాడుచు నూఁపి యిండ్లకున్
బోయిరి వార లందఱును. పూషయు నస్తధరంబు మీఁదికిన్
బోయెను. నేను బోయితిని బో యపు డుయ్యెలయున్న చోటికిన్. ౫౬౧

క॥ పోయి సుమనోహరంబగు నా యుయ్యెల యూఁపుకొనుచు హర్షముతో నా
రేయి వసించుడు వచ్చిరి కోయని యఱచుచు రయంబ కొందఱు పౌరుల్.

క॥ వచ్చి భయపెట్టి కట్టెలు తెచ్చి ననుం జావఁగొట్టి దేవర నూఁపన్
వచ్చిన పుణ్యపు మహిమను జెచ్చెరఁ గోటీశుఁడైన క్షితిపతి యింటన్. ౫౬౩

క॥ పుట్టితి. కుశధ్వజుండని పెట్టిరి తల్లియును దండ్రి పేర్. పూర్వంపుం
బుట్టువున నెవఁడనైనది యెట్టటుచేసినది యెడఁద కెఱుకయి యుండెన్.

ఆ॥ కర్మవశత నన్నుఁ గన్నట్టి కోటీశుఁ డమరపురికిఁ జేర్మి నరుగుటయును
పడసినాఁడ నేను బైతృకంబైనట్టిరాజ్య మేలినాఁడఁ బ్రాజ్యముగను. ౫౬౪

క॥ గురువరుఁ డుపదేశించిన వరశివసిద్ధాంతమంత్రవారము జపముల్
జరుపుచు స్వేచ్ఛను జాగేశ్వరు నూఁపుచునుంటిఁ గృత్తివాసు మహేశున్.

తే॥ పెద్దయుం బ్రొద్దునకుఁ గడుం బ్రీతుఁడగుచు గట్టువిల్తుఁడు "నీమదిఁ గల మనోర
థంబుఁ జెపుమ కుశధ్వజ! తప్పకుండ నిత్తు"నని పల్కుటయును నే నెరఁగి భక్తి.

తే॥ "ఈశ! సంప్రీతిఁ జెందితి వేని నన్ను స్వీయగణములలోపలం జేర్చుకొనుము.
మూఁడుజగముల నేలుటకూడ నాకుఁ గాదభీష్టము ప్రస్తుత మేదియేని" ౫౬౭

చ॥ అనివచియింప నన్నుఁ బ్రమథాధిపుఁ డంబరయానసంస్థితుం
బొనరిచి యద్రి తోడుకొనిపోయె స్వలోకము. తత్కృపాబలం
బున గణకోటిఁ జేరి తమి బుద్ధికి నచ్చినచోటికెల్లనున్
జని విహరించుకొం చొకవసంతసమాగమవేళ వేడుకన్. ౫౬౮

ఆ॥ చల్లగాడుపులకు స్థానమౌ నీ గంధమాదనాద్రిపై విమానవరము
నుండి దిగినవాఁడ నో మహాభాగ! అప్పట్లఁ గరము కనులపండువుగను. ౫౬౯

సీ॥ పిడికింటిలోపలం గడు సులువుగఁ బట్టఁదగిన నెన్నడుముతోఁ దనరుదాని
పరిపక్వమగు దొండపండునకుద్దియౌ నధరంబుతోడ బిట్టలరుదాని
శతపత్త్రములతోడ సరిచేయఁదగిన కన్నుందోయితోడఁ జెన్నొందుదాని
పార్వకశర్వరీట్ప్రతిమానమైనట్టి నెమ్మొగంబునఁ జాల నెగడుదాని
చారుతరములైన మారేడుపండుల ననుకరించు గుబ్బచనులదాని
వలువలొలిచి చెలులఁ గలసి జలక్రీడలాడుదాని నొక్క యబలఁ గంటి. ౫౭౦

చ॥ కని మరుబారిఁ జిక్కి తమకంబున నేలకు డిగ్గి యా మునీ
ట్తనయ కరంబుఁ బట్టుకొని తత్సహితంబుగ వ్యోమయాన మె
య్యన మఱి యెక్కిపోవుటయు నాకె సఖు ల్లని యగ్నివేశ్యుతో
"అనఘ! భవత్తనూజ నొక యంబరచారి హరించి యేగెడిన్" ౫౭౧

చ॥ అని మొఱవెట్టుడుం దపసి యార్చుచు నయ్యుటజంబునుండి ది
గ్గున నివలం బడెన్ దుమికి క్రూరముగన్ గగనంబువంకఁ గ
న్గొనుచును "నుండుముండు"మని కోపముతోడ నదల్చుకొంచు స్తం
భన మొనరించె మామకవిమానము నావల కేగకుండఁగన్. ౫౭౨

ఉ॥ అంతటఁ బో "కకామ, మఱి యాటలధోరణి నుండుపిల్ల నీ
వింతభయంబులేక హరియించితి మాంసము గద్దలాగునన్
హంతక! పెద్ద గద్దవగు"మంచు శపించె నిఁకేమిచెప్పుదున్.
చింతిలుచుం దదంఘ్రిసరసీజములం బడి నేను బిమ్మటన్. ౫౭౩

ఉ॥ కన్నియ నప్పగించి "అనఘా! భవదాత్మజ యీమెయంచు నే
నెన్నడు గుర్తెఱుంగ. ఇఁక నేలశపించెదు నన్నుఁగ్రద్ధఁగన్
క్రిన్న ననుగ్రహింపు"మనికాళులు రెండును వీడకుండుడున్
సన్నుతుఁ డమ్మునీశ్వరుఁడు శాంతివహించి గ్రహించి యట్లనెన్. ౫౭౪

శా॥ "నానోటన్ వచియింపఁబడ్డయది యేనాఁడున్ వృథాగాదు కా.
దైనన్ ధారుణి భర్తృయజ్ఞుఁడనువాఁ డావిర్భవింపంగలం.
డానిర్లిప్తుఁడు పెద్దప్రొద్దునకు శాపాంతంబు గావించు" నాన్
నే "నెట్లట్లు ఘటించునో కా"యని యన్వేషించు చక్కాలమున్ ౫౭౫

ఉ॥ ఉండినవాఁడ. ఆపురుషుఁ డుర్వి నదృష్టుఁడు. నశ్రితుండు. నా
అండజభావపుం తుతి నిరాశుఁడనైతిని. గద్దనాటకై
ఉండినకారణంబు మఱియుం జిరజీవనకారణంబు నీ
రెండును నీకుఁ జెప్పితిని శ్రీయుత! ఉన్నది యున్నయట్లుగన్" ౫౭౬

వ॥ అనవుడు నిందద్యుమ్నుం డిట్లనియె. ౫౭౭

క॥ "సెలవిమ్మనాకు శీఘ్రమ. జ్వలనమునంబడి యథేచ్ఛఁ బ్రాణమువిడుతున్.
కలిగెను వైరాగ్యం. బీయిల బ్రదుకుట కుత్సహింప నేనిఁక నార్యా!" ౫౭౮

వ॥ అనివక్కాణించుటయు గృధ్రిం బాత్మగతంబున ౫౭౯

ఆ॥ "నాసమీపమునకుఁ దా సుహృద్వ్రతముగా వచ్చినాఁడు కాన వాస్తవముగ
చేతనైనయంత చేయనా నుపకార మితని. కిట్లు చావనీయఁదగదు." ౫౮౦

వ॥ అనిచింతించి దాక్షిణ్యసహితంబై యిందద్యుమ్నునితో నిట్లనియె. ౫౮౧

-: మార్కండేయాదుల కిందద్యుమ్ను నెఱింగినతాఁబేలు కనఁబడుట :-

క॥ "నిప్పులలోపలఁ బడకుము యెప్పుడు. నామాటవినుమ. యిందద్యుమ్నున్
తప్ప కెఱింగినవానిం జెప్పెద. నాకంటె నతఁడు చిరజీవి యగున్." ౫౮౨

వ॥ అనియిట్లు వచించుటయు మఱియు నిందద్యుమ్నుండు ౫౮౩

క॥ "ఎవరయ్యా నీకంటెను భువి వయసునఁ బెద్దవాఁడు? పూర్తిగ దీనిన్
శ్రవణింప వేడుకయ్యెడు. వివరింపుము గృధ్రిరాజ! వేగమ నాకున్" ౫౮౪

వ॥ అని యడుగుటయు గద్దయిట్లనియె.

క॥ "కలదల మానససరసున బలువగు తాఁబేలు దానిపేరియము నాకున్
దెలియదు. మంథరకాహ్వయ. మిలనది యెఱుఁగంగవచ్చు నిందద్యుమ్నున్."

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు మార్కండేయుండుమున్నగు మువ్వురును జావ
సంసిద్ధమైన క్ష్మాపాలుం గనుంగొని ౫౮౬

శా॥ "ధీమంతుండగు గృధ్రరాజునుడి యెంతే యుక్తమైయున్న. దా
తామేలున్న సరస్సు దగ్గఱకు సోత్కంఠంబుగం బోద. మీ
కామింకన్ విడిపోవుఁ దప్పక మహాభాగా! వ్యథన్ వీడుమీ.
శ్రీమత్త్వంబున కాదికారణ మనిర్వేదంబయం డ్రబ్బుధుల్" ౯౭౯

వ॥ అనినవిని యాపుడమిఱేఁ డతికష్టంబున మరణంబునుండి బుద్ధి మరల్చుకొని
యందఱితోడను గంధమాదనపర్వతంబునుండి పయనమై యైదుగురును నాకాశ
మార్గంబునం గ్రమముగా మానససరస్సమీపమునకుఁ బోవుసమయమునం దా
కూర్మంబు యాదృచ్ఛికంబుగా వేఁడిమి ననుభవించుటకు నీటినుండి నిర్గమించి
యుండియు వచ్చెడివారి నెల్లరం దడవు వీక్షించి తెలిసికొని పరాఙ్ముఖంబై
మగుడ జలంబున డాఁగుటకుఁ జనుట తిలకించి గృధ్రం బిట్లనియె.

క॥ "ఓ మహామిత్రమ! ననుఁగని యాహా! అటు మొగము వెట్టె దదియేమయ్యా?
గేహాగతుఁడగునీచుఁడె స్నేహితుఁడటు సజ్జనులకు క్షితిఁ బూజ్యుండా" ౯౮౦

వ॥ అని యిట్లు వాక్రుచ్చుటయు నక్కమఠంబు జలంబులందుండియె తలమాత్రము
వెళ్ళఁబెట్టి సవినయంబుగా గ్రద్దం గనుంగొని ౯౮౧

చ॥ "నినుఁగనికాని లేక మఱి నీ వెనువెంటనువచ్చు మువ్వురన్
గనుగొనికాని యేత దుదకంబున నేను శరీరగోపనం
బొనరిచియుండ. వినుమ విహగోత్తమ! ఐదవపూరుషుం గనుం
గొని భయమంది యీవిధము గుట్టుగనుండఁగ నీటఁ జొచ్చితిన్. ౯౮౨

క॥ ఇంద్రద్యుమ్నుండను నృపచంద్రుం డితఁ డితనిచేత సంతతమును బ
క్షింద్ర! మును పాచరితములు రుంద్రంబుగ నధ్వరములు రోచకపురిలోన్. ౯౮౩

క॥ పీఁపంతయుఁ గాలె నిదంభూపతికృతయజ్ఞవహ్నిఁ బూర్వమునా. కా
రోపితయశుఁడగు నితని సురూపము గన భయము మరల రూపము దాల్చెన్"

వ॥ అని వచించుచుండ బ్రహ్మపనుపున దివంబునుండి దేవదూత వచ్చి ౯౮౪

ఉత్సాహము॥ "రమ్మురమ్ము బమ్మకడకు రాజఋషివరేణ్య! నీ
విమ్మహిం ద్వదీయకీర్తి యింతయుండినను సను
గ్రహమ్మునన్ స్వలోకమునకు రయమ తోడితెమ్మటం
చమ్మహాత్ముఁ డాజ్ఞయిచ్చె. నట్లుగాన లెమ్మికన్. ౯౮౬

క॥ ఆరోహింపు విమానము ధీరమణా! తద్విరించిసమ్ముఖమునకున్
చేరిచెద నిన్నుఁ గొనిచని. ఆరయ దుర్లభము పరుల కాలోక మహా!" ౯౮౭

వ॥ అనివక్కాణించుటయు నింద్రద్యుమ్నుం డిట్లనియె.

సీ॥ నాకీర్తి తానెఱుంగక కొంగఁ గలపిన ధన్య మార్కండేయ తాపసుఁడును
తాను నెఱుంగక తనకంటెఁ బెద్దయౌ ఘూకముం జూపిన కొంగదణియు
తనను నీచెయ్వు తరముగా నిదియౌటఁ గ్రద్దఁ బ్రశ్నించిన కౌశికమును
తత్త్వం బెఱింగిన తాఁబేటి చెంతకు నిందఱం జేర్చిన గృధ్రపతియు
నాదుకీర్తిఁ బ్రకటించి యైదుగురిని రమణ బ్రతికించినటువంటి కమఠవరము
నైదుగురు నైదుప్రాణంబు లరయ నాకు. వారు రా వచ్చెదను. రాను వారివిడిచి.

వ॥ అనిపలుకుటయు దేవదూత ౬౦౦

క॥ "వీరందఱు శివగణములు. చేరిరి మునిశాపవశత క్షితితలమునకున్
భూరమణ! ఉమారమణు హజారముఁ జొచ్చెదరు మరల శాపాంతము కాన్.

ఆ॥ కాన వీరివిడిచి గ్రక్కున రమ్ము పోవుదము భూప! బ్రహ్మపదమునకును
అథవు విడిచి వీర లన్యత్రి యరుగుట కిష్టపడరు చెప్ప నేమికలదు?" ౬౦౨

వ॥ అనినొడువుటయు వెండియు నింద్రద్యుమ్నుం డిట్లనియె. ౬౦౩

ఉ॥ "ఈవిధమైన నింక నట కే నరుదేరను నీవు వెళ్లిపో
మ్మేవిధ మేనుగూడఁ బ్రమథేశుగణంబును గాఁగలాఁడనో
ఆవిధ ముద్యమింతు. స్థిరమా యెట నెన్ని దినంబులున్న? ఎ
ప్డో వసుధాస్థలంబునకు నూర్ధ్వపతు ల్పడనెట్టకుందురే?"

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు దేవదూత. మొగము చిన్నఁ జేసికొని సవిమానంబుగా బ్రహ్మలోకంబునకు వెడలిపోయె. ఇంద్రద్యుమ్నుండు సవినయంబుగాఁ గూర్మం బుదిక్కు మొగంబై. ౬౦౪

ఆ॥ "చెప్పుము కూర్మరాజ! స్వీయపాకకర్మంబు. ఎట్టులింతప్రియ మేరుపడియె?
ఏమికర్మమీవు కామించి చేయ నీశమఠతనువు నీకు ఘటనమయ్యె?" ౬౦౫

వ॥ అనియడుగుటయుఁ దాఁబే లిట్లనియె. ౬౦౬

తే॥ "నేఁ జమత్కారపురిని శాండిల్యుఁడనెడి బ్రాహ్మణులపిల్లవాఁడ భూపాల! తొల్లి
కట్టినాఁడను గుడియొండు కాలినట్టియిటికెలను బెట్టి యాటలాడుట నొకపుడు.

మ॥ అట జాగేశ్వరలింగముం గ్రమముగా నారోపితంబయ్యె. ఆ
దట భక్తిన్ సహడింభకుండనగుచుం దల్లింగపూజన్ మహా
ర్భటిఁ గావించితిఁ బ్రత్యహంబు నిదియున్ బాల్యంపుఁగ్రీడాళి నొ
క్కటి. విధ్యుక్తమునన్ సమంత్రకమునుం గా దెంచిచూడన్ విభూ!

క॥ ఒక కాలంబున జీవములకుఁ బాసి జనించియుంటి లలి వైదిశనా
మక పురమున విప్రుఁడనై. ప్రకటితమైయుండె నెడఁదఁ బ్రాగ్జనివిధమున్.

ఉ॥ అందున నేను శంకరునియం దతిభక్తిగలాఁడనౌచు నం
దందుఁ జరించి కొంతధన మార్జనచేసి యొకాలయంబు బి
ట్టందముగా రచించితిని. అందొకలింగము నిల్పి ప్రత్యహం
బుం దగఁబూజసేయుచును బుచ్చితి నిట్లొకకొంతకాలమున్. ౬౧౧

సీ॥ బ్రహ్మచర్యమె పరిపాలించితినిగాని పెండ్లాడి బిడ్డలం బెంచనైతి.
భిక్షాన్నముననె సంప్రీతిఁజెందితిఁగాని పాయసాదుల నాసఁజేయనైతి.
బ్రహ్మవిద్యనె శ్రద్ధఁ బఠియించితినిగాని యల్పవిద్యలజోలి కరుగనైతి.
పరశివునే యెప్డు భజియించితినిగాని తద్భిన్న మూర్తులోఁ దలఁపనైతి.
తత్ప్రభావమునను దదనంతరభవంబునందు సార్వభౌముఁడైతి నేను.
పాసఁగియుండెనపుడు పూర్వజన్మజ్ఞాన మవనిపాల! ఏమియనఁగవలయు ?

కం॥ అంతటఁ గైలాసాచలమంతంత మహాలయంబు లస్మద్రాజ్యం
బంతటఁ గట్టించి యుమాకాంతుఁ బ్రతిష్ఠించి పూజఁగావించితి నేన్. ౬౧౩

ఆ॥ అట్లుచాలకాల మర్చింపనర్చింప సంతసించివచ్చి శంకరుండు
నగు మొగంబుతోడ ననుఁగాంచి రాజర్షి! ఎంతయును మృదూక్తి నిట్టులనియె.

కం॥ "జయదత్తపార్థివోత్తమ! అయినది సంతృప్తి నాకు. అడుగుము నే నే
మి యొసంగవలెనొ. తావకమయిన మహాభక్తి కేమియైనను నీనా." ౬౧౪

చం॥ అనియిటు చంద్రచూడుఁడు దయన్ వచియింపఁగ దోసిలొగ్గి యా
వనసహితంబుగా మృతివివర్జముగా మన వేడుకొంటి. ఓ
దినమణితేజ! వల్లెయని దృష్టిపథంబును దాఁటె నాతఁ. డే
మనివచియింతు? అంతఁ బ్రమదాంబుధివీచుల నోలలాడుచున్. ౬౧౫

ఆ॥ ఇచ్చవచ్చినట్లు లే జరామరణముల్ లే కకంటకముగ లోకమందు
తిరిగి పెద్దప్రొద్దు స్త్రీమోహమునఁబడి మఱచితిని సకాలహరసమర్చ. ౬౧౬

ఉత్సాహము॥ కానఁబడినయట్టి యందగత్తెనెల్లఁబట్టి నే
నూనశరునియాహవమునఁ జొక్కి చొక్కఁజేసితిన్.
మానవులకు శాసకుఁడను. మఱియు మృత్యుభయములే.
దోనరేంద్ర! ఏమియడ్డమున్నదిర్వి నాకిఁకన్. ౬౧౭

శా॥ ఆదురాత్మర్గము సాగుచుండుటయు హాహాకారముల్వ్యాప్తి ని
ర్వేదంబొంది యముండు రుద్రకడకున్ వే పోయి కేల్మోడ్చి "ఓ
హోదేవా! జయదత్తుపూజలకు నీ వుల్లంబునన్ మెచ్చి సో
న్మాదుండైమన నిత్యయౌవనునిగం గావించి తింకేమనన్? ౬౧౮

కం॥ వాఁడాయౌవనమదమునఁ జేడెల బల్మిమెయిఁ బట్టి చెఱచుచునున్నాఁ
డేడం బాతివ్రత్యము చూడంబడ దేఖిగలదు క్షోణి మహేశా! ౬౨౦

క॥ సహజంబుగఁ గాకున్నను మహిపతిభయమున జనం బమార్గగమయ్యెన్.
తుహినాంశుధర ! భయంపడఁ డవాహా ! నా కించుకయును నతఁ డేమందున్.

క॥ కావున భూలోకంబున యావద్ధర్మంబు నష్టమగులోపల నే
అవసుధేశుని దుర్ణయ మీవు నివారింపవలయు నీశ్వర ! కరుణన్" ౬౨౨

మ॥ అని వాక్రుచ్చుటయున్ మహాగ్రహముతో నన్వీతుఁడై శూలి నన్
తనసాన్నిధ్యముఁ బిల్వఁబంచి వెస భీతస్వాంతతన్ దోసిలొ
గ్గి నిజాంఘ్రిద్వయి వ్రాలుచున్ వణఁకుచున్ ఖేదంబుగావించుచు
న్నను శాంతింపక శాపమిచ్చె నెపుడుం దాఁబేలనై యుండఁగన్. ౬౨౩

చ॥ పదపడి దైన్యమూని కడుఁ బ్రార్థనసేయఁగ నెట్టకేల కా
సదయుఁడు షష్ఠికల్పమున శాపవిముక్తినిబొంది క్రమ్మఱన్
మొదలిటిమేను బాల్చి తన ముఖ్యగణంబులలోన నుండఁగన్
ముదలయొసంగె. కూర్మమయి పోయితిఁ దక్షిణ మంబురాశికిన్. ౬౨౪

ఉ॥ పోయి సదా తదంబువులఁ బొక్కుచునుండఁగ నుర్వి కొక్కటన్
రాయఁడవైతి వీవు. సవనంబులొనర్పఁదలంచి దీర్ఘపుం
గాయముతోడ నబ్ధియుదకంబుననుండిన నన్నుఁదెచ్చి య
త్యాయతమా ప్రదేశమొక డారసి స్థాపనఁజేసి తచ్చటన్. ౬౨౫

ఉ॥ స్థాపితు నన్ను మంత్రముల స్తంభనఁజేసి చలింపకుండఁగన్
వీఁపునవేదులేర్పఱచి వేల్చు చొనర్చితి వేలజన్నముల్.
క్ష్మాపతి ! దగ్ధమయ్యె నధికంబుగ నాదుశరీర మెంతొ సం
తాపముఁజెందుచున్ బహుదినమ్ములునుండితి నివ్విధంబునన్. ౬౨౬

ఆ॥ ఎట్లు తొల్లి పాప మేఁజేసియుంటినో యట్లు మరలఁ దాప మనుభవించి
ప్రమథనాథుకరుణఁ బ్రాణాలతోమాత్ర మున్నవాఁడ. వింటె యోనరేంద్ర !

ఆ॥ హరునియలుకవలన నయ్యది యంతయు ననుభవింపవలసె. అంతఁగొంత
వడికి నీవుపోతి వనజాసనుని కెంకి. కిల సమస్త మయ్యె జలమయంబు. ౬౨౮

తే॥ వసుధ యవ్విధ మేకార్ణవం బగుటయు నటనటుం బ్లవమానుఁడనగుచు నేను
మానససరస్సుఁజేరితి మానవేంద్ర ! ఏఁబదియునాలుకల్పంబు లిపుడు నాకు.

ఉ॥ నాలుగుకల్పము ల్గడచినం గమఠత్వము వాయు నింక భూ
పాల ! మదానుపూర్వ్యమిది. ప్రాక్తనమైన భవన్మఖానల
జ్వాలలు నేఁటికిం గనులఁ బ్రాకినయట్టులె యుండె. కావునన్
నీళులలోపలం బడితి నే నిసుఁ గన్గొని భీతిఁజెందుచున్. ౬౩౦

క॥ పగవాఁడవె నీ. వైనను స్వగృహంబున కతిథిగాఁగఁ జనుదెంచితి. దే
నిగుఱిచివచ్చితో చెప్పుము. సుగుణాన్విత! శక్యమైనచోఁ గావింతున్. ౬౩౧

కం॥ నిజుఁగొనిపోవ విమానమె చనుదెంచె. మఱేలచనవు స్వర్గంబునకున్?
జనపతు లిందుల కేకద పొనరింతురు ధర్మములను బుడమి దునీఁడా!" ౬౩౨

వ॥ అనియిట్లు వక్కాణించుటయు నింద్రద్యుమ్నుండు ౬౩౩

కం॥ "స్వర్గాదులనుండి వియన్మార్గంబునవచ్చి మరల మహిఁ బడవలె. త
ద్దుర్గతులు నాకువల. దపవర్గముగుఱిచియె యతింతు వచ్చెడిదనుకన్. ౬౩౪

కం॥ గేహంబునకరుదెంచిన దేహుల యాహితము నీవు తీర్చెదుకద! ఓ
హాహా! నీకంటెం బెదయా హితుఁ డుండిన వచింపు మటులైన వెసన్"

వ॥ అనియడుగుటయుఁ గూర్మం బిట్లనియె. ౬౩౬

తే॥ "లోమశుండనుబ్రహ్మర్షి భూమిపాల! ఒక్కఁడున్నాఁడు నాకంటె నుర్విఁబెద్ద
అతని విన్నాఁడ-కన్నాడ. అల నదీతటంబునందున్న వాఁడు యోగంబుపట్టి."

వ॥ అనియిట్లువాక్రుచ్చుటయు మఱియు నింద్రద్యుమ్నుండు ౬౩౭

కం॥ "అటులైన రండు పోదము తటుకున నందఱముఁ గలసి తన్మునికడకున్.
"పటుకాయ! ఇంతకాలం బెటుబ్రతికి" తటంచు నడిగి యెఱుఁగుద మంతన్."

—♦ ఇంద్రద్యుమ్నాదు లార్గుఱును లోమశునొద్దకుఁ బోవుట ♦—

వ॥ అని యందఱుం గూడి యాకాశపథంబునం జని ౬౩౮

సీ॥ పర్ణాస్తరణమైనఁ బైభాగమున లేక యుర్విపైఁ గూర్చుండియున్నవాని
పూని యుచ్చైర్ఘోషమున సస్వరంబుగా స్వాధ్యాయపాఠంబు సలుపువాని
శ్రద్ధాసమేతుఁడై సమిధాజ్యములతోడ వీతిహోత్రమునందు వేల్చువాని
గడ్డిపోఁచల సవ్యకరముచే నీడకై గొడుగుగం బైఁ బట్టుకొన్నవాని
అక్షమాలను గుడిచేతియందుఁ దాల్చి యెంతయును నిష్ఠమై జపియించువాని
బ్రహ్మచర్యాదితపముల బలుశ్రమము సహించువాని మహామునిఁ గాంచిరపుడు.

వ॥ అట్లుకాంచి యమ్మహాత్మునకు వలగొని కూరుచుండుటయు నాతండు
స్వాగతంబిచ్చి. ౬౪౧

ఆ॥ "ఎవరు మీర? లిచటి కేటికేతెంచితి? రున్న పని యొనర్పనుంటిఁగాన
సకలమును రయంబ చక్క వచింపుఁడీ నరవియచ్చరాంబుచరములార!" ౬౪౨

వ॥ అని ప్రశ్నించుటయుఁ గూర్మంబిట్లనియె. ౬౪౩

కం॥ "ఈయనఘాత్ముఁడు మార్కండేయాహ్వయబ్రహ్మఋషి. మునిప్రవరా వి
న్మాయుస్సు కల్పసప్తక. మీయేలిక యితనిచెంత కేతెంచి మొదల్. ౬౪౪

కం॥ "ఇంద్రద్యుమ్నునివార్త మునీంద్రా! ఎఱుఁగుదె" యటన్న నెఱుఁగక తనకం
టెం ద్రిచతుఃకల్పాయుస్సాంద్రంబగు నీబకంబు సవిధముఁజేర్చెన్. ౬౪౫

చ॥ అతఁడు నెఱుంగ కిమ్మునివరావనిపాలుర నిర్వురన్ సమా
దృతిఁ దనకంటెఁ బెద్దయగు నేతదులూకము చెంత కేంతయున్
దురితముగఁ దోడి తెచ్చుటయుఁ దోడ్కొనివచ్చె నతండు గూడఁ దా
నతని నెఱుంగ కింకను జిరాయువటంచును గద్దపాలికిన్. ౬౪౬

క॥ ఏఁబదియునాఱుకల్పములే బ్రిదికెను గాని యతఁడు నింద్రద్యుమ్నున్
తాఁ బొడగాంచి యెఱుంగం డో బుధ! ఆ కారణమున నుండి రయముగన్ ౬౪౭

ఉ॥ నేఁ దనకంటెఁ బెద్దనని నిక్క మెఱింగిన మిత్రమాటచే
నాదెస కచ్ఛపాంగమము నల్వురఁ దోడ్కొనివచ్చె. వచ్చిన
యైదుగురున్ సుదూరమున యందు వసించుచునుండెఁ గాని యీ
ష్మాదయితుం డెఱుంగఁబడెఁ జక్కఁగ లోమశమౌనిచంద్రమా! ౬౪౮

క॥ ఇంద్రద్యుమ్నుం డితఁడె మునీంద్రా! నిక్కమిది. పూర్వమెంతయు నీరా
ట్చంద్రుండు పుడమికిందను నం ద్రియమంత్రముల బంధనంబోసరిచి తాన్

ఆ॥ మీఁద వేదికలను మిక్కిలి వేయించి హోమమాచరించె నో మునీంద్ర!
తన్మఖాగ్నిచేత దగ్ధంబు మత్పృష్ఠ. మాభయమున నీళ్ళయందుఁ బడితి. ౬౫౧

ఆ॥ న్యాయనిష్ఠురంబులాడు నీగ్రద్ధకుం గలవిధంబు నెల్లఁ దెలిపినాఁడ.
ఇంతలోన నచటి కేతెంచెను విమాన మూర్ధ్వలోకమునను నుండి యార్య! ౬౫౨

ఉ॥ వచ్చినయవ్విమానమును వైళమ మమ్ములవీడి యెక్కెఁ డీ
సచ్చరితుండు. పోవఁ డల స్వర్గముగూరిచి. ప్రశ్న సేయ న
స్మచ్చిరజీవితంబుమితి చక్కఁగఁ జెప్పితి. అంతకంటెనున్
హెచ్చగు నాయువున్న యతనిం గనఁ గోరిన నిన్నుఁ జూపితిన్. ౬౫౩

క॥ కావున నిన్నిపు డేతజ్జ్యావిభుఁ డెదియడుగఁగలఁడో యద్దానికి నో
పావనచరిత! సదుత్తర మీవలె నీయాఱుగురును గృతకృత్యులుగాన్" ౬౫౪

వ॥ అనవుడు లోమశుం డింద్రద్యుమ్ను దిక్కు మొగంబై ౬౫౫

ఆ॥ "అడుగుమడుగుమయ్య యనఘ! ఇంద్రద్యుమ్న ధరణిపాల! అడుగఁ దలఁచియున్న
అడిగినది యవశ్య మరసి వక్కాణింతు. ఏల సంశయించె దింక నీవు?"

వ॥ అనివచించుటయు నింద్రద్యుమ్నుండి ట్లనియె. ౬౫౬

తే॥ "మట్టమధ్యాహ్నమం దీవు బట్టబయట నెండకాలంబునం దిట్లులుండినావు.
మంచిగృహమును గట్టింప మఱి ప్రయత్నమేల కావింపవైతి మునీంద్ర! చెపుమ"

వ॥ అనియిట్లు ప్రశ్నించుటయు నాలోమశమహాముని ౬౫౭

ఆ॥ "బ్రహ్మతనయా! తనువు శాశ్వతమైనచో నిల్లుకట్టవచ్చు నిందుకొఱకు.
బ్రతుకె స్థిరము కాదు పరికించి చూడంగ. ఇట్టిదానికింక నేటి కిల్లు?"

వ॥ అని వాఁడు పల్కుటయు వెండియు నింద్రద్యుమ్నుండిట్లనియె. ౬౬౧

ఆ॥ "అనఘ! మునివరేణ్య! యుండదయెంతేని వయసునందుఁ బెద్దవాఁడవీవ
టంచు వినుటఁ జేసి యార్య! భవద్దర్శనంబుఁ జేయ వచ్చినాఁడ నేను." ౬౬౨

వ॥ అనియిట్లు నొడువుటయు నగల లోమశుండు ౬౬౩

కం॥ "ఒక్కొక కల్పాంతమునను నొక్కొక రోమంబు రాలు నూడును నా కి
ట్లొక్కొక్కటి యన్ని రోమములు నిక్కాయము గూడ నూడు నింద్రద్యుమ్నా! ౬౬౪

ఆ॥ కనుక నాకు గల యీ ఘనవృత్తాంతంబగు పరికాలమును ధరాధినాథ!
ఇంతమాత్రమునకె నే నిల్లుకట్టుట యుద్యమింప నైతి నుర్వియందు." ౬౬౫

వ॥ అనిచెప్పుటయు నింద్రద్యుమ్నుండు మఱియు నిట్లనియె. ౬౬౬

కం॥ "ఇంత చిరాయువు గలుగుట యెట్టి సుకర్మంబుఁ జేసి తీవు మహాత్మా!
పట్టితో నియమంబున్నము నట్టిత్తో తెదనక తపము వెంపొందించితో". ౬౬౭

వ॥ అనుటయు లోమశుండు ౬౬౮

లోమశుని పూర్వవృత్తాంతము

తే॥ "నే నొక శూద్రుఁడన్ మనుష్యనిర్ధనుఁడం దినమైనలేక యె
ప్పుడును గరంచుచుం జనితి పస్థలమంబగు హాటకేశ్వరం
బా నిరుపద్రవంబయిన హాటకనాథుని క్షేత్రభూమి నీ
శానుని లింగ మొక్కటి దొరకె నొక్క వనాంతము చూడఁగల్గితిన్. ౬౬౯

తే॥ నాఁడుటలోని పల్లవగు పద్మపలంబులు తెచ్చి లింగమున్
నాడయు మీఁదుగ నెడిగినాఁడను. తామరపూలచేత ని
ట్టింపరితిం బలంకృతిసాము. అంత క్షుధాతురతన్ మఱొక్కచో
నే పనఁబోయి త్రోవ చెడి విడ్చితిఁ బ్రాణము లేమిచెప్పుదున్. ౬౭౦

శా॥ ఈ కాశ్చనమూలకంబుగ ధరిత్రీశాన! నేనంత భూ
లోకన్ బ్రాహ్మణజన్మమొందితి. స్థిరంబై ప్రాగ్జన్మవిజ్ఞానమున్
తా శోభిల్లె తదీయ పుణ్యగణముచేతన్ నన్నుఁగన్న య్య నా
కీ నామందని పేరుపెట్టుకొని యుంతేనిం బ్రమోదంబునన్. ౬౭౧

ఉ॥ పెంచెనుగాని నేనపుడు పెక్కు మొద్దునై తప్పనంతకున్
మంచిగ మాటలాడుటకు మానసమొప్పక యుంటి; తండ్రి చే
యించెఁ జికిత్సలెన్నియొ. వ్యయించెను మందులకై ధనంబు. ఇ
ప్పించెను మంత్రతీర్థములు పెద్దలఁ బ్రశ్నముచేసి నేమనన్. ౬౭౨

ఉ॥ నాతలిదండ్రు లిర్వురును నాకొఱకై పడు పాటులెల్ల నా
కాతతహాస్యకారణములై కనుపట్టుచునుండె-అంతఁ బ్రి
ద్యోతితపాంచుయౌవనము తోఁచుడు నొక్క నిశీథమందు ని
ర్భీతిని వారలన్ విడిచిపెట్టి వడిం జనుదెంచితిన్ విభూ! ౬౭౩

ఆ॥ సంతసించుచంత సర్వదా బ్రాహ్మణీతీర్థసలిలములను దెచ్చి భక్తి
నే నొనర్చినాఁడ నీశాను నభిషేకముం ద్రికాలముల నరేంద్రచంద్ర! ౬౭౪

సీ॥ నీవారధాన్యము ల్నేఁ బక్వ మొనరించి తిన్నవాఁడనుజుమీ కొన్నినాళ్ళు.
అల నక్కదోసకాయలఁ గోసికొనితిని యున్నవాఁడనుజుమీ కొన్నినాళ్ళు.
బదరీఫలంబుల భక్షించుచును నహోయున్నవాఁడనుజుమీ కొన్నినాళ్ళు.
అవని రాలిన యాకు లాహారముగను గైకొన్నవాఁడనుజుమీ కొన్నినాళ్ళు.
మఱి శిలోంఛవృత్తి కర మవలంబించి మన్నవాఁడఁజుమ్మి కొన్నినాళ్ళు.
కష్టమనక యిట్లు కావించి తనుయాత్ర శివుని గొలువఁ గొలువఁజవర కతఁడు.

చం॥ దరిసెనమిచ్చి మేఘునినదంబుననొప్పెడివాక్కుతోడ "నీ
జరిపినపూజనంబునకు సంతసమొందినవాఁడ వత్స! దు
ష్కరమగు కార్యమేనియును సల్పెద. యుష్మదభీష్ట మేదొ స
త్వరముగఁ జెప్పు"మంచనుడుఁ దచ్చరణంబులవ్రాలి నే నటన్. ౬౭౬

తే॥ పేరలుంగున నానాప్రకారములుగ సన్నుతుల్సేయుచును "నన్ను జరయుమృతియు
బొరయకుండఁగఁజేయవే హర!" యటంటి ఈశ్వరుండంత ననుఁగూర్చి యిట్టులనియె.

తే॥ "ఎవ్విధమునను నమరత్వ మిలను లేదు. కాన నీజీవితమున కేదేని వత్స!
ఒక్క మర్యాదయొనరింపుమోయి. నేను దానికిన్ సమ్మతింతును దప్పకుండ."

చం॥ అనియిటు లాజ్ఞయిచ్చుటయు నంజలిచేసి "మహేశ ! విన్ము నా
మనవి ఒకొక్క కల్పమున మత్తనురోమ మొకండొకండు భూ
మిని బడిపోవుఁగాక. ఇటుమెల్లగ నన్నియు నూడిపోవుడున్
గొనకొని యుష్మదీయగణకోటిని జేరిచికొమ్ము నెమ్మి నన్." ౬౭౯

కం॥ అనవుడు భగవానుఁడు ననుఁ గనుగొని "అట్లయగుఁగాక. కమలాసనము
ఖ్యనిలింపులు కాలత్రయమునఁ గొలిచెడి నాదులింగమును నీవింకన్. ౬౮౦

తే॥ బ్రాహ్మణీతీర్థజలముల బాగుగాను నిత్య మభిషేకపుంగ్రియ నెఱపుచుండు
మంతఁ నాకొక్కపహోరాత్ర మెంతయగునొ యంతయాయువు గలవాఁడ వగుదువీవు.

కం॥ ఇతరుండైనను నన్నిటుఁ బ్రతిదిన మభిషిక్తుఁజేసి పరిపూజింపన్
గతపాపుఁడగు. ఒకపుడును నతనికి నపమృత్యువుండ దవనీవిబుధా! ౬౮౨

ఆ॥ మచ్ఛరీర మొక్కమరి పూజచేసినన్ బ్రహ్మతీర్థమందుఁ బరఁగుచున్న
మధురవారి యొక్కమరి గ్రోలినను దక్షణంబ పాపమెల్ల నాశమొందు." ౬౮౩

క॥ అని యానతిచ్చియాతఁడు చనె నదిమొదలిచట నేను శంకరలింగం
బును బూజించుచునుంటిని. కనుకనె నే నింతయాయుగలవాఁడయితిన్. ౬౮౪

ఆ॥ శివునికృపయె నాదుచిరజీవనమునకు హేతు. వింతెకాని యింతకంటె
నితరమైనహేతు విసుమంతయును నుండ దోమహీశ! చెప్ప నేమికలదు?"

వ॥ అని వచించుటయు నింద్రద్యుమ్నుండు ౬౮౬

క॥ నేనును నీతోఁపాటుగ మౌనివరా! కొలుచువాఁడ మతి యీలింగం
బీనిర్మలదేశమువిడి పో నెచటికి. ఇద్ది నాదుపూనికి వినుమా" ౬౮౭

వ॥ అని నొడువుటయును లోమశుండిట్లనియె. ౬౮౮

ఆ॥ అట్లెయాచరింపుమయ్య యింద్రద్యుమ్న! అభిమతార్థసిద్ధి యగును నీకు.
దుర్లభార్థమెద్ది ధూర్జటిభక్తులై యుండునట్టివారి కుర్వియందు? ౬౮౯

క॥ నాడీజంఘప్రముఖుల నేఁడే పొందనుము సొంతనిలయమ్ములకున్.
నాడగ్గఱఁ దాఁబేటిం గూడుకొని వసింపుమీవు కోరికదీరన్" ౬౯౦

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు మార్కండేయనాళీజంఘాదు లందఱును
నింద్రద్యుమ్నదిక్కుమొగంబై ౬౯౧

ఆ॥ "అరుగ మేముగూడ నవనీశ! నినువినా మానివాసములకు మరలనిపుడు.
ఈవు పూజచేయు నీలింగమున కేముఁ బూజచేయుచుందు మోజ నిటనె" ౬౯౨

—♦ బకాదులకు నారదుండు కనఁబడుట. ♦—

వ॥ అనిపలికి యందఱును లోమశు నాశ్రమంబునం దాలింగంబునకుఁ ద్రికాలం
బులయందును బ్రాహ్మణీతీర్థజలంబులచే నభిషేకించుచును బద్మంబులచేఁ బరిపూ
జించుచును నివసించి కొంతకాలంబునకుఁ దీర్థయాత్రాప్రసంగంబున నం దరుదెంచిన
నారదమునిం బొడగాంచి యర్ఘ్యపూజ లాచరించి విశ్రాంతుండైన పిమ్మట వినయ
సమేతులై ౬౯౩

ఆ॥ "కొంగమొదలుకొని విహంగపత్రియముఁ దాఁబేలుఁ బూర్వమందు శూలిగణము
లేము నలువురము మునీంద్ర! శాపభ్రష్టులమయియుంటె మిట్లు లలిని వీడి.

తే॥ అనఘు సంవర్తు దర్శన మాచరింప శాపమోచనమగునంచు స్వాంతములను
గంపెడాశమహామునీ! కలదుమాకు. తెలియదొక్కింతయేని యాయలఘు నునికి.

సీ॥ ఎట్టిరూపముతోడ నిమ్మహీస్థలమునం దతఁడుండునయ్య యోయజతనూజ!
ఎంతయెత్తుననుండు నేమి గుర్తించుటకాపారికాంక్షి యోతాపసాగ్రి!
ఎటువంటినడతతో నీ నిరాబారి తా సంచరించుచునుండు సంయమీంద్ర!
ఏమహాస్థలమునం దెంతయు నాసక్తి నతఁడు వర్తించు మున్యగ్రగణ్య!

అతఁ డెచటనున్న యది నీవెఱుంగుచోఁ దెలియఁ జెప్పుమయ్య కలహభోజి!
నీవుఁ దెలియకుండ నేకొంచెమున్ ద్రిలోకములలోన నుండ దమరవరాని!"

వ॥ అనియడుగుటయు నతం డిట్లనియె. ౧౯౮

క॥ "బాగుగ నెఱుఁగుదు నే నాయోగిని సంవర్తనాము. ఒరు లెల్లెఱుఁగం
గాఁగలుగుదు రెల్లప్పుడుఁ దా గుప్తాచారుఁడై యతండు వసింపన్. ౧౯౯

సీ॥ కట్టు పుట్టముఁగూడఁ గడవుఁదోఁ ద్రిసి యతండు తిరుగుచుండును సదా దిస్సమొలను
ఒడలినిండ నతండు చెడుమలంబును బూసి చరియించుచుండు నసహ్యముగను.
అన్వహం బతఁడరణ్యమునందె మౌనియై వర్తించు నది యొక్కచరితముగాఁగ.
అనవరతం బతం డవధూతయై తెన్న నాత్మలోపల నైక్యమగుచునుండు.
కుతపకాలమందుఁ గొన్ని వారాణసీభవనములను బాణిపాత్రుఁడగుచు
భిక్షమెత్తి యతఁడు పిమ్మట సాయాహ్న మరుగుచుండునడవి కనుదినంబు.

క॥ ఆపురవరమునఁ దాదృగ్రూపులు నూఱులును వేలు గోమరా రెద. రీ
తాపసవర్యునియందు విరూపంబగులక్షణంబు రోయఁగవలయున్. ౨౦౦

శా॥ కాశీపట్టణరాజవీథి నడుమన్ గర్తంబుదీయించి యం
దేశీలంబు గణింపకుండఁ గుణపం బెట్లేని స్థాపింపుఁ డా
వేశంబందు జనంబు దానిఁ గనినన్ వేపూడిపింపుండు వి
శ్వేశుండైన నెఱుంగకుండ సలుపుం డీచెయ్వు మీరందఱున్. ౨౦౧

శా॥ పీనుంగుండు తెఱంగ కందఱును దత్పృథ్విన్ వెసం దాఁటిపో
దానిం ద్రొక్కఁడు దివ్యదృష్టిగలఁడై తానొక్కసంవర్తుఁడ
ద్దానన్ వాని నెఱింగి చెప్పఁడు భవత్తాత్పర్య. 'మెవ్వాఁడు మీ
కే నిందుండు తెఱుంగఁజేసె'నన నన్నే చూపుఁ డమాత్మనికిన్. ౨౦౨

క॥ ఇపు డెటనున్నాఁడని యాతపసి ననున్ మరలమరలఁ దా నడిగినచో
'కృపనీసంగతి వాకొని యపుడే నిప్పులనుజొచ్చె'నని. ప్రతిచెప్పుఁడీ" ౨౦౩

వ॥ అనినవిని లోమశుండు మొదలుగా నందఱును దద్దర్శనలాలసత్వంబునఁ గాశీపురంబునకరిగి లోకు లెవరును నెఱుంగకుండున ట్లొకశవంబు నతిప్రయత్నంబున రాజవీథిం బూడిచిపెట్టి విలోకించుచు విదూరమందుండుటయు మహాత్ముండగు నారదుండు చెప్పిన చొప్పున వర్తిల్లు సంవర్తమహాముని కుతపకాలమం దటకరుదెంచి కుణపం బందుండుట దివ్యదృష్టిచే నెఱింగి క్షుత్పిపాసార్తుండై యుండియు శల్యంబులఁ ద్రొక్కనొల్లక మగిడిచనియె. అంత నాలోమశాదు లుండు ముందు మనుచును గరుణింపుమనుచును భాషించుచు నతని వెంటంబడిరి. అతండు వారల వెళ్లిపొండని భర్త్సించుచు నాయొద్దకు రావలదని దవ్వులకుఁ బరువెత్తి ౨౦౪

—◆ బకాదులు సంవర్తునితో భాషించుట ◆—

కం॥ "నాదుపరిస్థితి మీతో నేదుర్మార్గుఁడు వచించె? ఎఱుఁగం జెప్పుఁడీ.
బూదియొనర్చెద నస్మ న్మేదురశాపాగ్ని దుర్వినీతుని వానిన్" ౨౦౫

వ॥ అనిపలుకుటయు వారలిట్లనిరి. ౨౦౬

కం॥ "నీ వీరూపుననుండుట దైవతముని నారదుండు తాఁ జెప్పినవాఁ.
డీవార్తఁ జెప్పి వెంటనె పావకమునఁ జొచ్చెనతఁడు పాప మదేమో?" ౨౦౭

వ॥ అని యిట్లు వక్కాణించుటయు వెండియు సంవర్తుండు ౨౦౮

ఆ॥ "ఎవరు నెఱుఁగకుండ నెటనో గుప్తంబుగా మెలఁగునట్టినన్ను మీకెఱుంగఁ
జెప్పినట్టి యా మశీబున కేఁగూడఁ జేయుంశిక్ష యిదియె శీఘ్రముగను" ౨౦౯

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు మఱియు వార లిట్లనిరి. ౨౧౦

ఆ॥ "మునివరేణ్య! పెద్దప్రొద్దుననుండియు వెదకుచున్న మాకు నిబుధవరాని
నేఁటికాలమునకు నిన్నెఱింగించెఁబో. ఇతరు లెవరుగూడ నెఱుఁగరింక. ౨౧౧

కం॥ ఎఱిఁగించి తత్క్షణము యా సురముని నిప్పుకలలోనఁ జొచ్చినవాఁ. డి
త్తెఱఁగునకుం గలకారణ మెఱుఁగ మదెయ్యదియొ మేము ఋషికులచంద్రా!"

వ॥ అని యిట్లు వక్కాణించుటయు సంవర్తుండు ౨౧౩

ఉ॥ "ఏనును గిన్కతోడ శపియించుచునుంటి నిదేవిధంబుగన్.
తానె యటుల్ పొనర్చుకొనె. దాన మదంతిక మీరలందఱున్
జేనిని గూర్చి వచ్చితిరొ తెల్పుఁడు వేగమ. ప్రాణయాత్రకై
ఈనగరంబునన్ భికిరమెత్తఁగఁ బోవలయున్ స్వయంబుగన్. ౨౧౪

చం॥ శవమును దీసవైచి గతశల్యమొనర్పుఁడు త్రోవ. లేనిచో
నవయ శపించువాఁడ మిము. నాస్థితిఁ జెప్పరుఁ జేరితోను. మీ
రవని మరుత్తభూమిపతి యధ్వరముం బొనరింపనెంచి తా
ను వెదకుచున్నవాఁడఁట సనుం బ్రతిఘస్రము వచ్చుటచ్చుటన్. ౨౧౫

కం॥ ఆయధ్వర మేమాప్రముఁ జేయింపను నేను. గురునిచేఁ దృష్టుండై
ఆఱునసుతుండనగు నను రోయుచునున్నాఁడతండు రూఢిగఁ బుడమిన్" ౨౧౬

వ॥ అనవుడు వారలిట్లనిరి. ౨౧౭

తే॥ "క్రాంగ మొదలగు మేము నల్గురముగూడ బ్రాహ్మణుల శాపములనుండి భ్రష్టులైతి
మనఘ! లోకత్రయార్చితులైనయట్టి ప్రమథగణముల మేము పూర్వంబునందు.

ఆ॥ ఇట్టులగుటఁజేసి యెంతయు వైరాగ్య మూనియున్నవార మోమునీంద్ర!
త్వదుపదేశమునను దచ్ఛాపమోచనం బగునటంచుఁ బ్రకృత మాగతులము. ౨౨౦
తే॥ కానఁ దిర్యక్త్వమునసుండి కావవలయు మమ్ము సంవర్తనామకమౌనిచంద్ర!
ఉంటి మెంతయొకాలంబునుండియిట్టు లిపుడు నినుఁగలియుటకున్న హేతువిదియ"
వ॥ నావుడు సంవర్తుండు ౨౨౧
ఆ॥ "అట్టులైనయెడల నల చమత్కారపురంబుఁగూర్చి చనుఁడు రయమ మీరు
భర్తృయజ్ఞుఁడనఁగఁ బ్రజల సందేహము తీర్చు చొక్కుఁ డందుఁ దేజరిల్లు. ౨౨౨
చం॥ అతఁ డుపదేశమీయఁగలఁ డందఱ కందునఁ దొంటి మీ యథా
స్థితమగురూపు మీరు వెసఁ జెందెద. రాతఁడు పూర్వమందు వి
స్తృత శ్రుతిశాస్త్రపారగుఁడు శిత్యమరాగ్రణి యాజ్ఞవల్క్యుఁ డా
చతురుఁడె భర్తృయజ్ఞుఁడన క్ష్మాస్థలిఁ బుట్టెను దాఁ గ్రమంబుగన్. ౨౨౩
కం॥ ఆరాధితయై భారతి చేరెను దద్భర్తృయజ్ఞ జిహ్వాగ్రమునం
దారాధించినవారల నేరీతిని విడువ దామె. ఏమనవలయున్ ౨౨౪
కం॥ ఆభర్తృయజ్ఞుచేతను నీభూప్రజకుంగలట్టి యేసంశయమున్
తా భగ్నంబగు. నీదృక్ప్రభవ మెవరికిని లేదు పరికింపంగన్" ౨౨౫
వ॥ అనినవిని యమ్మునికి ముహుర్ముహు రాచరితప్రణాములై యమ్మార్గంబునం
బూడ్చియుంచిన పీనుంగుం దీసివైచి యందఱును జమత్కారపురంబున కరిగి హాస్తి
స్థానపదతీర్థంబున వసించెడి భర్తృయజ్ఞు సందర్శించి నమస్కరించి వినయవినమితోత్త
మాంగులగుచు ౨౨౬
ఆ॥ "బ్రహ్మశాపమునను బక్షిత్వకూర్మత్వములను బొందినాము నలువురమును
పార్శ్వచరులు మువ్వురు బహుపుణ్యవంతు లోయార్య! వారియాఖ్య లాలకింపు.
కం॥ ఆతఁడు మార్కండేయుం డీతఁడు బ్రహ్మసాలుఁడైన యిందద్యుమ్నుం
డేత తృతీయుఁ డెంతయు ఖ్యాతుండగు లోమశుండు యమివరతిలకా! ౨౨౭
కం॥ ఈమూవురకుంగూడను నేమందుము జీవితమున నేరము వృత్తిన్
స్వామీ! భవదుపదేశము కామించుచునుంటి. మట్టి కావింపఁగదే" ౨౨౮
వ॥ అనినవిని భర్తృయజ్ఞమహాముని తడవు ధ్యానించి దివ్యచక్షుస్సున వీక్షించి

—— సప్తలింగవృత్తాంతము ——

ఆ॥ "ఈర లేడుగురును నేగి శ్రీహాటకేశ్వరమునందు లింగసప్తకమును
యుష్మదాహ్వయముల నోజ స్థాపింపుఁడీ నరవిముచ్ఛరాంబువరములార! ౨౩౦

ఆ॥ అఖిలపాపహరములగు కులపర్వతదానములును నేడు తత్సలింగ
ములసమ్ముఖమందు సలుపుఁడీ క్రమ్మఱ మీగణత్వ మొంద మీకు వచ్చు" ౨౩౨

వ॥ అనిచెప్పుటయును నాడీజంఘాదు లిట్లనిరి. ౨౩౩

క॥ "చెపుమీ తద్దానంబులు విపులంబుగమా. కవెట్టివిధి గలవో వా
ని ప్రమాణ మెంతో. ఇచ్చెద మిపుడే యచ్చోటికేగి యేము మహాత్మా!" ౨౩౪

వ॥ అనియిట్లు ప్రార్థించుటయును భర్తృయజ్ఞుండు

సీ॥ "బంగారమున మేరుపర్వతముం జేసి యర్పింపవలయును విప్రాగ్రణులకు.
కలధౌతమున రమ్యకైలాసమొనరించి యీయంగవలయును మహీసురులకు.
గంధమాదనగిరిం గల్పించి గుడముచే నొసఁగంగవలె బ్రాహ్మణోత్తములకు.
కార్పాసమున హిమగిరివముం గావించి దత్తంబుఁజేయనౌ నుత్తములకు.
తిలలతోడ సువేలంబు లలితమైన శర్కరం బెట్టి వింధ్యంబు సైంధవమున
శృంగి నిర్మించి భక్తి నొసంగవలయు నాగమోక్తవిధంబుగా నగ్రజులకు." ౨౩౫

వ॥ అనినవిని సప్తలింగంబులును సంస్థాపించి పదపడి పర్వతంబు లేడును నుర్వీ
సురుల కర్పించిరి. భర్తృయజ్ఞానుమతిఁ బ్రతాపవంతుండగు నింద్రద్యుమ్నుం డింద్ర
ద్యుమ్నేశ్వరు నెదుట హేమమయంబగు మేరువును ధీమంతుండగు మార్కండే
యుండు మార్కండేశ్వరు నగ్రంబున రాజతంబగు కైలాసంబును బకంబు పాలకే
శ్వరు సన్నిధంబునఁ గార్పాసమయంబగు హిమవంతంబును గౌశికంబు ఘంటకేశ్వరు
ముందట గుడమయంబగు గంధమాదనంబును గృధ్రంబు వానరేశ్వరు నోర లవణ
వికారంబగు శృంగిశృంగంబును గచ్ఛపంబు కచ్ఛపేశ్వరుపార్శ్వంబునఁ దిలమయంబగు
సువేలంబును లోమశుం డీశానేశ్వరు కురంగటు శర్కరామయంబగు వింధ్యంబును
భక్తిశ్రద్ధాసమేతంబుగా బ్రాహ్మణులకు సమర్పించుటయుఁ దత్క్షణంబ యాత్మై
శ్వర్యంబుఁ గలిగించుచుఁ బకత్వ కూర్మత్వంబులు పరిభ్రష్టంబులయ్యె. తత్ప్ర
భావంబున నందఱును దివ్యమాల్యాంబరధరులును దివ్యగంధానులేపనులును నై
తల్లింగసమ్ముఖంబున వెలుఁగొందుచు భర్తృయజ్ఞునకుఁ బ్రణమిల్లి యాగతంబులగు
నాకాశయానంబులనై నధిష్ఠించి యరిగి కైలాసనగరంబుం గైసేసిరి. భక్తిమై
దల్లింగంబులకుఁ గులపర్వతదానం బొనరించిన యితరులును శివుం గలియుదురు.
ప్రొద్దుపొడుపున లేచి యాలింగంబులదర్శించిన జను లజ్ఞానకృతంబులగు పాపంబుల
నుండి విడువంబడియెద. ఇంద్రద్యుమ్నేశ్వరాది తల్లింగంబుల యెదుట హోమాది
మయంబులగు మేర్వాదిపర్వతంబుల దానంబుచేసినఁ గల్పపర్యంతంబును రంభాసం

భోగాది దివ్యభోగంబు లనుభవించి మరల మహీతలంబున సార్వభౌముండై జని
యించు. ౨౩౭

సీ॥ ఒకదానమునఁజేసి యొనరుఁ బాపక్షతి. అభిమతాఖిలసిద్ధి యగును రెంట.
మూట భూమీశుఁడై మురియంగఁగలిగెడి. అగు నాలుగిట మండలాధిపుఁడును.
ఐదింట స్వామియౌ నఖిలభారతభూమి కాఱింట నగును ద్వీపాధినాథుఁ.
డేడింట నొడయఁడై యెల్లద్వీపమ్ముల నొక్కండ పాలించుఁ బెక్కుసమలు.
అచలదానవిధము నంబుజాసనుఁడిట్లు స్పష్టపఱచె నగ్రజన్ములార!
జననజననమందు మనుజుండె యగు నేత దద్రిదాత. ఏమియనఁగవలదు. ౨౩౮

వ॥ దుఃఖితుండును వ్యాధితుండును దరిద్రుండును గాక సౌభాగ్యసుఖసం
యుతుండును సుదేహుండును రత్నవంతుండును సర్వశత్రువినిర్ముక్తుండును బ్రితా
పితయుఁ విజితేంద్రియుండును నగును గావున విశేషించి భూమిపాలుఁ డివ్విపులాధ
రంబు లవ్విశ్వేశ్వర ప్రీత్యర్థ మీయవలసియుండు" ౨౩౯

—◆ యుగవర్ణనము ◆—

మ॥ అని యుబ్బంగి వచించుడున్ మునులు "సూతా! తొల్లి యీశానుఁడన్
ఘనభూదేవున కీశ్వరుండు తనదౌ ఘస్రంబు నొక్కండు పో
లిన కాలంబు మనన్ వరంబిడియెఁ బాలిం దానటం చంటి. వో
య్యనఁ జెప్పంగదె యా దినంపు మితి" యం చాడంగ నాతండనున్. ౨౪౦

వ॥ "భూసురశ్రేష్ఠులారా! పరమేశ్వరు దినప్రమాణం బెంతయైనదియు స్ఫు
టంబుగం గీర్తించెదను వినుండు. నిమిషములో నాలవభాగము త్రుటి. రెండుత్రు
టులు లవము. రెండులవములు యవము. పదియేనుయవములు కాష్ఠ. ముప్పదికాష్ఠలు
కల. ముప్పదికలలు క్షణము. అఱువదిక్షణములు పలము. అఱువదిపలములు నాడిక.
రెండునాడికలు ముహూర్తము. ముప్పదిముహూర్తము లహోరాత్రము. ముప్పది
యహోరాత్రములు నెల. రెండునెలలు ఋతువు. మూడుఋతువు లయనము. రెం
డయనములు సంవత్సరము నని మనుష్యుల కెల్లరకుం బరికీర్తితము. ఆసంవత్సరము దేవ
తల కహోరాత్రమని పురాణజ్ఞులు వక్కాణించెదరు. అందుత్తరాయణము పగలును
దక్షిణాయనము రాత్రియు. ఆరాత్రి శుభకర్మవిగర్హితము. నిదురించిన మనుజులు
భోగాదిక మెక్కింతయుం బడయనట్లు దేవతలు రాత్రి యజ్ఞాంశంబు లెవ్విధంబునను
గ్రహింపరు. ఈమానవమానంబుననైన పదియేడులక్షలయిరువదియెనిమిదివేలవత్సరంబు
లు కృతయుగంబు. అందు భగవంతుండును జగద్గురుండును నగు విష్ణుండు శ్వేతవర్ణుండై

చెలంగెడు. లోకు లెల్లరును శాంతులును దాంతులును జితేంద్రియులును దీక్షా యుక్తులును నై సర్వదా తపంబుండుచుఁ బాపవర్జితులై పరంగుదురు.

౨౪౧

తే॥ పుట్టు పెట్టులో యట్టులే గిట్టుటయును నొయ్యనొయ్యన ఘటించుచుండుఁగాని
మృతసుతుం బిత గాంచఁడు కృతయుగమున నేమనంగల దో ద్విజస్వాములార!

వ॥ అయ్యుగంబున జనులకుఁ గామ క్రోధ లోభ దంభ మత్సరంబులు మందునకేని కనంబడవు. అంత రెండవదగు త్రేతాయుగం బరుదెంచెడి. అందు భయంకరమగు పాపంబు పాదైకమాత్రంబై ధర్మంబునం బ్రవేశించెడి. అపుడు భగవంతుఁడగు మధుసూదనుండు రక్తవర్ణుండై రాజిల్లెడు. పాదమాత్రపాతకంబుననే జనులకుఁ బరస్పరస్పర్ధ ప్రవృద్ధమయ్యెడు.

౨౪౩

తే॥ స్వర్గమునుగోరి బ్రాహ్మణుల్ క్షత్రియులు పరస్పరస్పర్ధఁ బెక్కధ్వరములుచేతు
రాచరింతు రూర్ధ్వగతికిఁగా నఖిలజనులు తీర్థయాత్రాంహతివ్రతాదికములెల్ల.

వ॥ తమతమ కామించిన యజ్ఞకర్మములనుండి బ్రహ్మలోకపర్యంతమైన చతుర్దశభువనములకును జనులు చనుచుందురు. ఆయువు వించుక లోపించు. కాని యపుడును గొడుకులు తండ్రులముందఱ మడియరు. దోషంబులు స్వల్పంబుగానుండెడి. కామక్రోధాదు లుండియు నుండనట్లుండు. కృషిపరాయణులైన వైశ్యులొక్కసారి విత్తిన యుత్తమంబగు విత్తనంబుననే డుమాఱులు సస్యఫలం బనుభవించెదరు. ఆవులు చెంబులకొలఁదిగను గేదె లంతకెక్కుడుగను నొంటె లంతకు నెక్కువగను మేఁకలును గొఱ్ఱెలును మనుష్యస్త్రీలును నావులిచ్చువానిలో నాలవభాగమును క్షీరములు స్రవించు. బ్రాహ్మణులు వేదాధ్యయనసంపన్నులును బ్రతిగ్రహవివర్జితులును శాపానుగ్రహసమర్థులును నై యుందురు. క్షత్రియులు క్షాత్త్రంబున గోత్రిం బాలించెదరు. అయ్యెడ జారులయుఁ జోరులయు జాడ గనఁబడదు. సర్వవర్ణజనులును స్వధర్మనిరతులై వర్తింతురు. తద్యుగప్రమాణము పండ్రెండులక్షల తొంబదియాఱువేల సంవత్సరంబులు. అంత మూడవదగు ద్వాపరంబు ప్రాపించు. అందు రెండుపాదంబులు ధర్మంబును రెండుపాదంబులు పాపంబును నుండనయ్యెడి. భగవంతుఁడగు వాసుదేవుండు కపిలవర్ణంబునఁ గ్రాలంగలిగెడి. తద్యుగప్రమాణం బెనిమిదిలక్షల యఱువదినాలుగువేలహాయనంబులు. అం దర్ధభాగంబు పాతకంబగుటఁ గామక్రోధ లోభమత్సరేర్ష్యాసమేతులై యన్యోన్యము విరుద్ధముచేసికొనుచు స్వర్గంబును బడయఁజాలక కొందఱును శాంతులును దాంతులును జితేంద్రియులును నై కొందఱును వర్తింతురు. అంత నాల్గవదియగు కలియుగంబు నైకపాదధర్మంబును సత్రిపాదపా

పంబును నై భయంకరంబుగా నరుదెంచు. అందుఁ జతుర్భుజుండు కృష్ణవర్ణుండై విరాజిల్లు. పాదమాత్రధర్మంబును బ్రథమపాదంబునం బ్రవర్తిల్లి పదపడి మెల్లమెల్ల నశియించు. తదంతిమయుగపరిమాణంబు నాలుగులక్షల ముప్పదిరెండువేలసంవత్సరంబులు. అయ్యెడ జనులెల్లరును గలిచే స్పృశింపఁబడి యొకరియెడల నొకరు రాగద్వేషపరాయణులై ప్రవర్తింతురు. ౨౮౫

కం॥ ధనము మనోరమమగు స్త్రీజనమును సేవానియింటు సాంద్రింబుగ నుం
డును నా వానితోసె సఖ్యము పొనరించుచునుందు రపుడు భూస్థలి మనుజుల్.

వ॥ యతులు విధవలు తాపసులు నందఱును జిత్తశుద్ధిలేమి నిహపరంబులకు రెండింటికిం జెడియెదరు. దుర్భిక్షంబునఁ బీడింపఁబడుచు లోకులు వర్షాకాలంబునఁ గూడ నాకసమువంకఁ జూచుచుందురు. ఐశ్వర్య మన్యత్రి పోకుండఁ దామ యను భవింపవచ్చుననియుఁ బెత్తనము వహింపవచ్చుననియుఁ గొడుకులు తండ్రిలయుఁ గోడం డ్రత్తలయుఁ, జుట్టములు చుట్టములయు మరణంబుల కెదురుచూచుచుందురు.

సీ॥ కావ్యముల్సదువంగఁ గడఁగుఁగాని ద్విజుండు వేదపాఠముసేయ వెఱచు నెపుడు.
అల్లుండ్రెసెనుండు ననురాగ ముండదు తనయులపైఁ దల్లిదండ్రులకును.
ఆలితోఁబుట్టుల యధికారమున నుండవలెఁ బెరచుట్టము ల్పితిగృహమున.
కులటల్లడించెడి గొప్పతనంబు దాఁ బతిరత యెప్పుడుం బడయలేదు.
శూద్రిలే సుతపస్వులై శోభిలెదరు. శూద్రిలే యయ్యెదరు ధర్మనూచకులును
భూమిసురులకుఁ జివరకు బోధసేయువారు శూద్రిలెయగుదు రోపాలులార!

సీ॥ భక్ష్యమభక్ష్యమన్ పరిశీలనములేక సర్వభక్షకులౌదు రర్విసురులు.
పన్నులెక్కువఁజేసి ప్రజలఁ బీడింతురు కరుణ సుంతయులేక ధరణిపతులు.
కులధర్మమగుకృషిం జలుప సిగ్గిలుచుందు రర్థధనవంతులై యూరుభవులు.
ప్రాభవంబు వహించి బ్రాహ్మణజనములం బాలించుచుందురు పాదజాతు.
లల్పనీరయుతములగును జీమూతంబు. లల్పసస్యయుక్తమగును బుడమి.
అల్పముగనొసంగు నావులు క్షీరంబు. అల్పముగను వెడలు నందు నెయ్యి. ౨౮౬

వ॥ హేతువాదులును నశ్లీలభాషణంబునఁ బ్రజల వంచించువారునే భూపాలురకు సర్వదా ప్రియులై యుండెదరు. నేఁటికన్న రేపును రేపటికన్న నెల్లుండి కును నిట్లు దినక్రమంబునఁ బాపంబు వృద్ధినిబొందు. భూకాంత పోయినయౌవనము గలదియగు. క్షేమంబులేక కాలంబు మెల్లమెల్ల భయంకరంబుగం గనుపట్టు. కలియుగంబు గతించినకొలంది స్త్రీపురుష సంఖ్య వృద్ధియైనకొలందిని జంతువులుంబోలెఁ జలుకఁదనమువహింతురు. ౨౯౦

కం॥ పదియాఱేడులవయసున ముదుకలకుంబోలె నెరయ మొదలిడు శిరముల్.
పదిరెండువత్సరములకె ముదమునఁ గలియుదురు మగలఁ బూవుంబోఁడుల్.

వ॥ కలియుగాంతంబున జను లంగుష్ఠమాత్రశరీరులై శౌచాచారంబులు వదలి యాత్మకార్యాసక్తులై వర్తించెదరు. వారి కందళికిని నెలుకబొత్తియు లిండ్లును గృమి వస్త్రంబు ప్రావరణంబును నయ్యెడిని. ౭౫౨

కం॥ పొందుదురు మ్లేచ్ఛభావము నందఱు నొకజాతియై దురాచారముతో.
నిందింతురు ధర్మకృతులను సందేహములేక రో రసాబుధులారా! ౭౫౩

వ॥ అంతఁ గల్కిగోత్రసముత్పన్నుండైన హరిపింగళుండను బ్రాహ్మణుం డవ్వారి నందఱ నంతంబునొందించు. తరువాత మగుడఁ గృతయుగం బరుదెంచెడి. ఇట్టి వేయియుగంబులు బ్రహ్మ కొక్కదివసంబు. మున్నూటయఱువదిదినంబులు సంవత్సరంబు. ఆసంవత్సరంబు విష్ణువున కొక్కదినంబు. తమతమ మానంబుల బ్రహ్మవిష్ణు లిరువురును నూఱేసియేండ్లు జీవింతురు. విష్ణుని సంవత్సరము శివుని కొక్కదినంబగు. అతండును నిజమానంబున నూఱేండ్లు మని యంత శక్తిరూపంబున నత్యుదయుండుగం గీర్తింపఁబడు. అట్టిశివుని శతవత్సరంబులును సదాశివున కొక్క నిశ్వాసంబయ్యెడి. అతని యుచ్ఛ్వాసంబున మగుడ శక్తిరూపంబున వర్తిల్లెడు. శంకరుని దినమానంబు నన్ను మీర లడిగితిరి. మానవాది సకలమానంబులును నేను మీకుం జె

—♦ యుగప్రమాణము ♦—

ప్పితిని. బ్రహ్మ కొక్కదినమునకుఁ బదునలుగు రింద్రు లయ్యెదరు. ప్రకృతమున్న యతఁ డేడవయింద్రుండు. స్వాయంభువుండు మొదలగు మనువులును నింద్రులుంబోలె నుండియున్నవారలు. జయంతుఁడను నింద్రుండును వైవస్వతుండను మనువును వర్తమానులు. ఈయింద్రు శేషించిన కాలంబు గతించుటయుఁ బద్మనాభు ననుగ్రహంబున బలి యింద్రుండుగా రాఁగలండు. అవ్వాసుదేవుం డష్టమమన్వంతరమున బలి కింద్రపదవి నొసంగుదునని ప్రతినవట్టియున్నవాఁడు. ఇట్లు ముప్పదిమూఁడు కోట్లదేవతలును యథాపూర్వంబుగం బ్రభవించుచుండురు. బ్రాహ్మణులారా! సృష్టికారకుండైన పరమేష్ఠిబ్రహ్మ కీమానంబున నెనిమిదిసంవత్సరముల యాఱుమాసముల యొకదినము నరహైనయది. ఇమ్మండలస్థ సకలభూతంబులకును గలియుగంబున సౌరసావనచాంద్రనాక్షత్రంబులను చతుర్విధమానంబులచేతను గాలంబు గడవ నయ్యెడు. అందు మూఁడువందల యఱువదియైదుదినంబులు సౌరమానసంవత్సరమును మూఁడువందల యఱువదిదినములు సావనమానసంవత్సరమును మూఁడువందల యేఁబదినాలుగుదినములు చాంద్రమానసంవత్సరమును మూఁడువందల ముప్పదియైదుదినంబులు నక్షత్రమానసంవత్సరమును నగుచుండును. వర్షశీతాతపంబులు సౌరమానంబునను వృక్షసస్యఫలనిష్పత్తియు నగ్నిష్టోమాది యజ్ఞంబులును నుత్సవంబులును వివాహంబులును సావనమానంబునను వృత్తిసంభవంబులైన వడ్డీమొదలగు వ్యవహారంబు లధిక

మాసప్రయుక్త చాంద్రమానంబునను నభిచారికంబులు నక్షత్రమానంబునను నడచుచుండు. ఈనాల్గుమానంబులకంటె భిన్నమైన మానం బుర్వీతలంబునం దుండ నేరదు. నరులును సురాసురులును నీమానంబుచే వర్తించుచున్నవారు. ఇయ్యది పురాతనంబగు శ్రుతి. భక్తియుక్తంబుగా నీ సుగప్రమాణం బెవ్వండు పఠించు వాని కెంతమాత్రము నపమృత్యుభయంబు కలుగ నేరదు. అట్లు దుర్వాసుండు ప్రతిష్ఠించిన శివలింగంబును నటు నలరారెడు. చైత్రమాసంబునం దాలింగంబు నాచరిత నృత్యగీతాద్యుత్సవపురస్సరంబుగా నెవం డారాధించు వాండు తచ్ఛివానుగ్రహంబున గంధర్వాధిపతి కాంగలండు" ౨౫౪

—♦ నింబశుచునియొద్ద దుశ్శీలుండు శిష్యుండుగాం బ్రవేశించుట ♦—

కం॥ అనియిటు సూతుండు చెప్పుటయును "దుర్వాసుండు కిమర్థముంచినవాం డా ఘనలింగ మచట? అదియెపు? డనఘా! వాకొనవ్వ" యన్న నతం డిట్లనున్.

వ॥ తొల్లి వైదిశంబను పట్టణంబున నింబశుచుండను వాండు మఠపతియై యుండి యొకలింగంబున కారాధకుండై తనకు లభించిన వస్త్రాదికంబును సస్యంబును శివభక్తులకు విక్రయించి యెక్కుడు రొక్కంబును గూడంబెట్టుచు నందించుకయు వ్యయపెట్టక యుండనుండం బెద్దకాలంబున రొక్క పెట్టియ నిండిపోయె. అంతం గ్రయవిక్రయవ్యాపారంబునకు దొరకొని యెన్నండును నెవ్వని నెంతమాత్రము విశ్వసింపక దేవపూజాసమయంబునం గూడ నతం డా మంజూష నేమఱక భద్రంబుగం గాపాడుచుండుటయు నొక కాలంబునం బరవిత్తాపహారకుండగు దుశ్శీలనామక బ్రాహ్మణుండు తటస్థపడి తత్పరిస్థితిం బోడగాంచి. ౨౫౬

కం॥ "పిసిడికి నేవల్సియుచు వెస శిష్యుండనై యిటం బ్రవేశించెద మున్. ససియగుమాటలం దన్మానసమును బెట్టెను హరింతు నమ్మించి తుదన్" ౨౫౭

వ॥ అని తలపోసి యొకనాండు మఠమధ్యగుండగు నతని సమీపించి దండాకారంబునం బుడమింబడి ప్రణమిల్లి మగిడిలేచి సవినయంబుగా నంజలింబట్టె. ౨౫౮

ఆ॥ "ఆర్య! త్వత్ప్రభావ మాలించితిని. నిన్నుంబోలు తాపసుండు పుడమి లేండు. కాన వచ్చినాండం గడుదూరముననుండి యిపుడు నీదుమ్రోల. కేమిగలదు? ౨౫౯

ఆ॥ జననమృత్యుజరలె సంసారమని దాన సారముండదంటు చక్కం దెలిసె. యౌవనంబటన్న నగు స్వప్నతుల్యమం చాత్మ కిపుడు సరిగ నర్థమయ్యె. ౨౬౦

ఆ॥ అద్రివైజనించు నాపగవలె సుతుల్ సతులు చుట్టములును క్షణికమ లరయ. కలిసమాగమములుగా వీరినందఱ నెఱుంగవలసియుండు ప్రాపదయమందు. ౨౬౧

క॥ కావున సంసారాంబుధి నేవిధమున దాఁటవలెనో యిపుడ యుపాయం
బీవు వచింపఁగవలయును దేవర! కరుణించి యావిధేయునిమీఁదన్." ౭౬౨

వ॥ అనినవిని యతండు రోమాంచితతనూరుహుండై — ౭౬౩

ఆ॥ "పడుచువాఁడవీవు. కడు సుకుమారుండ. వట్టినీకుఁబుట్టె నిట్టిబుద్ధి
వాస్తవార్థమీవు వచియించుచుంటివి. ధన్యుఁడైతి. వేమితక్కువింక? ౭౬౪

ఆ॥ పడుచుఁదనమునందుఁ గడు శాంతచిత్తుఁడై యున్నయట్టివాఁడె యుత్తముండు.
ధాతువులు క్షయించుతరుణంబునను శాంతి యెవని కుద్భవింప దెంచిచూడ?

తే॥ ఇట్లు సంసారమునసీకు నెంతయును విరక్తిగల్గినచోఁ గొల్వు రాజధరుని
జపతపంబులఁ దరియింపఁజాలవింక ఘోరభవసాగరంబు కుమార! నీవు. ౭౬౬

తే॥ బ్రాహ్మణుఁడో శూద్రుఁడో లేక పంచముండో యెవ్వఁడో యొకఁడెవఁడైననేమి దాన
పట్టి శివదీక్ష లింగంబుపైని నొక్కపువ్వు పెట్టినఁజాలుఁబో పోవు దివికి. ౭౬౭

ఆ॥ ఎవఁడు భక్తితోడ శివదీక్షపట్టినయట్టివాని కొక్కయంకుకంబో
పావుకోళ్ళో గోచిపాతయో యిడు వాని కధ్వరములతోడ నగునదేమి? ౭౬౮

వ॥ అనినవిని దుశ్శీలుం డానిందబడుచు పదంబులపైఁ దలవాల్చి యిట్లనియె — ౭౬౯

కం॥ "భవదీయసేవ నిత్యము నవహితమతి నాచరింతు. అటుగాన వెసన్
శివదీక్షాదానంబున భవదీయానుగ్రహంబు ప్రకటింపఁగదే." ౭౭౦

వ॥ అనియిట్లు పలుకుటయుం నతం డంతర్గతంబున — ౭౭౧

ఆ॥ "ఎవఁడో యొకఁడు స్వయముగ యేతెంచినాఁడిందు కరముదక్షుఁడుగను గానఁబడెడు
వేఱ యెవఁడు లేఁడు చేరువం గావున శిష్యునిగను వీని స్వీకరింతు." ౭౭౨

వ॥ అని యాలోచించి వాని చేయిపట్టుకొని — ౭౭౩

ఆ॥ ఇట్టులైనవత్స! ఈదినంబె నీకు దీక్షయిచ్చువాఁడఁ దీసికొనుము.
దూరమంద నీకుటీరంబు వేయించి యటవసింపు. రాకు మిటకు రాత్రి" ౭౭౪

వ॥ అనివాక్రుచ్చుటయుం నతండిట్లనియె — ౭౭౫

కం॥ "భవదాజ్ఞవలయుఁగానీ విబుధవరా! ఏలనాకు వేఱొకపని? ఏ
మివినోదముండు మఠమున? పవలేకా కందు రాత్రి పనియేముండున్? ౭౭౬

కం॥ గురుఁడువచించినతెఱఁగున నరుగనిశిష్యునివఖ్రతంబు లగు వ్యర్థంబుల్
మఱి మీఁదుమిక్కిలి మహానిరయంబును ననుభవించి నిర్వేదపడున్" ౭౭౭

వ॥ అనినవిని సంతోషించి నిందబడుచుండు వినయయుక్తుండగు దుశ్శీలునకు శివదీక్ష
యొసంగె. అదిమొదలుకొని యతం డతని శుశ్రూష శ్రద్ధమై నాచరించుచు
మనస్సును హరియించెఁగాని పెట్టియను హరింప నవకాశంబు చిక్కదయ్యె.

అనుదినంబును ననేకోపాయంబుల హరింప నదను వేచియున్న యా శైవుండు దేవతార్చనభోజనసమయంబులఁగూడఁ దత్స్వర్ణమంజూషం గ్రిందఁబెట్టుమని శిష్యుండు తనమనంబున — ౨౭౯

—♦ దుశ్శీలుండు నింబశుచుని పెట్టెను హరించుట ♦—

ఆ|| "మతమునందుఁ దాను మాపు శ్రీపాపిష్ఠుఁ డడుగుపెట్టనీయఁ డకట యెపుడు.
ప్రొద్దుగ్రుంకఁగానె పోయి కవాటముల్వేయు. ఇంక నేమిచేయవలయు ?

ఆ|| మంచిరాళ్ళచే నమర్పంగఁబడి కరంబెత్తుగలిగియున్న దిమ్మతంబు.
పడదు కన్ను మూచుటఁబొడిచిన. అవిలంఘ్య. మపరి వేశ్య మెట్టులైననేమి. ౨౮౦

ఆ|| కాన విషము పెట్టియైన పరుస్నచో గ్రీవ మెల్లఁ గత్తిరించియైన
పశువుఁబోలె బంధించి గొడ్డంటు పెంట్రియైన ప్రాణముల హరింతు."

వ|| అని చింతించుచుండుటయు వర్షాకాల మరుదెంచె. శ్రావణకృష్ణపక్షంబున సవిత కర్కాటకరాశిగతుండగునెడ ధనవంతుఁడగు శివభక్తుఁ డొకఁ డచటికి వచ్చి నింబశుచునకు నమస్కరించి యుచ్చైస్స్వరంబులో — ౨౮౧

ఆ|| అజ్ఞయిచ్చెదేని యస్మదీయగ్రామ మరుగుదెంచెదేని యార్య! కరుణ
నేను భక్తితోడ నీచతుర్దశిని పవిత్రకం బొనర్ప వేచియుంటి" ౨౮౩

వ|| అని ప్రార్థింప నతం డిట్లనియె — ౨౮౪

ఆ|| "ఆత్మశిష్యుతోడ నరుదెంతు నట్టి సకాలమునకు వత్స! గట్టిగాను
ఆచరింతు యుష్మదభిమతమగు క్రియ మేలకంక? ఇంటి కేగుమీవు." ౨౮౫

వ|| అనియిట్లు చెప్పి యతనిం బంపించి ప్రాభాతికకృత్యంబులుఁ దీర్చికొని యాశైవుండు పయనమై పోవుచు మధ్యమార్గంబునం దొక్క తరంగిణిని దర్శించి —

ఆ|| "శిష్య! ఈభయాలయమును జేరుంద మిచ్చట దేవపూజ గాన స్థిరుఁడవగుము
సురకు యానెడిపేరి వరనది యిది సింధుగామినియును, ఖ్యాతిగాంచినదియు"

వ|| అనిపలుకుటయు నతండు నట్లెయని యచట నిలుచుండె. నింబశుచుండును ననవరతం బాచరించు దుశ్శీలుని శుశ్రూషాదులచేతను వినయవిధేయతలచేతను రంజింపఁబడిన వాఁడై సచ్ఛిష్యునిగా భావించి బంగరుపెట్టియును దన యిష్టదైవమగు నాగేశ్వరలింగంబును బదిలపఱచియుంచిన బొంతం గ్రిందఁబెట్టి మలవిసర్జనకార్యంబునకై యించుక యవకాశంబు దీసికొని ప్రొబ్బలిచెట్లచాటునకుఁ బోయి కనఁబడకుండఁ గూర్చుండుటయు దుశ్శీలుండు దక్షిణంబ యాపెట్టెం దీసికొని సంతసించుచు సుస్థిరదిక్కునకు వెడలిపోయె. అంత నాశైవుండు లేచివచ్చి నాగేశ్వరసమన్వి

తంబగు కేవలకంథగాక దుశ్శీలుండును గానరామిఁ జంచలచిత్తుం ద్వరితంబుగా
శౌచవిధి యొక్కింతయు నిర్వర్తించుకొని యాచమనం బాచరింపకయు బొంత
యున్నచోటికి నేతెంచి సువర్ణమంజూషం గానక శిష్యుండు హరించినట్లు తెలిసి
కొని మూర్ఛవోయి పుడమిం బడి కొంతవడికి నెట్లో తెలివిఁదెచ్చుకొని లేచి ౭౮౯

క౦॥ "హా! చచ్చితిని. దురాత్ముఁడు వేఁచి హరించెను మదీయవిత్తంబెల్లన్
నాచేయుపని యిఁకేయ్యది? చూచుటయెటు వాని? యెందుఁజొచ్చుదు నిటుపై"

వ॥ అని శిలమీఁదఁ దలయును దక్షిణాంగంబులును బగులఁగొట్టుకొని తోడ్తోడ
వానిమార్గంబువట్టి కొంతవడి భ్రమించి పెద్దవాఁడగుటఁ బరిశ్రాంతుండై మరలి
మఠంబునకుఁ జనియె. దుశ్శీలుండు పేటికం దీసికొని స్థానాంతరంబునకుం బోయి
తద్ధనంబుతో వ్యాపారంబు మొదలుపెట్టి పదపడి పరిణయంబుఁ జేసికొని గృహ
స్థాశ్రమంబునఁ గొంతకాలంబుండి సంతతిం గాంచక వృద్ధత్వంబున భార్యయుం
దానును దీర్థయాత్రలుచేయుచుఁ జమత్కారపురంబునకరిగి యందలి సకలతీర్థంబు
లను స్నానంబుచేసి దేవాలయంబులం దిలకించుచు దైవభక్తిచే నృత్యగీతంబులాచ
రించు దుర్వాసుం గనుంగొని జోతవెట్టి — ౭౯౦

ఆ॥ "ఎవరునిలిపిరయ్య యీశివలింగంబు? ఏలపాడె దాడె దిచట నీవు?
ఆటపాటలెల్ల నన్యులయవి కాని తాపసులకు నిద్ది తగినపనియె" ౭౯౧

వ॥ అనియడుగుటయు నతండిట్లనియె. — ౭౯౨

—♦ దుర్వాసస్థాపితలింగమునకు దుశ్శీలేశ్వరసంజ్ఞ వచ్చుట ♦—

తే॥ "నేన యీశివలింగంబు నిలిపినాఁడ. తన్మహేశుఁడు నృత్యగీతప్రియుండు
అట్లుగావునఁ బాడుచు నాడుచుంటి. ఇతరకైంకర్యమున కర్థ మేదఁదెత్తు?"

వ॥ అనియిట్లు సమాధానపఱచె. ఇంతలోపలఁ జిర్భటియను నొక యోగవిదుండు
చనుదెంచి — ౭౯౪

శ్లో॥ అసూర్యానామ తే లోకా అంధేన తమసావృతాః
తాం స్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛంతి యే చాత్మహనో జనాః. ౭౯౫

వ॥ అనుశ్లోకంబుఁ జదివి వేదాంతికంబగు నీప్రశ్న సేయుటయు దుర్వాసుండు
కూర్చుండి దానికిఁ దగినయుత్తరంబు నొసంగె. స్తుతింపఁబడిన యాసర్వంబును
దెలిసికొనుటచే విశేషించి యుదయించిన శివభక్తితో దుశ్శీలుఁ డాదుర్వాసు
నకుఁ బ్రణమిల్లి యుచ్చైర్నాదంబున. ౭౯౬

ఆ॥ "స్వామి ! జాతిచేత బ్రాహ్మణుండను నేను. కాని కర్మమునను గాను మరల
ఇంచుకయును సెవని కిచ్చియెఱుంగను. పిడిచెఁ డన్న మేని పెట్టియెఱుఁగ. ౨౯౭

ఉ॥ ద్యూతము వేశ్య లోనయిన దుర్వ్యసనంబులఁ జిక్కి యందుకై
నీతిదొరంగి దేవధరణీసురవంచన మాచరించుచుణ్
స్ఫీతధనంబుగూర్చితిని. శ్రీత్యమరాన్వయజుండనయ్యు సం
ప్రీతిని శైవశిష్యుఁడఁగ రేఁబవ బుండితి సేవఁజేయుచుణ్. ౨౯౮

తే॥ మాయమాటలచేతఁ దన్మానసము హరించుటయె కాక బిట్టు వంచించి యాతఁ
డెంతకాలంబునుండియో సంతరించియుంచుకొన్న ధనంబు హరించినాఁడ. ౨౯౯

కం॥ ఆగురుఁడును బరలోకం బేగినవాఁడిప్పు. డదియె యెంతయు నాకుణ్
వేగఁగ పశ్చాత్తాపము తాఁగలిగించెను. మనంబు తగులంబడెడుణ్. ౩౦౦

పృథ్వి॥ పురశ్చరణదానముణ్ మునివరేణ్య ! కావించి నణ్
కరంబు కరుణింపవే. కలదు విత్త మెంతేని. ఒ
క్కరైన సుతపుత్రికల్ కలుగరైరి. ఆవిత్తముణ్
స్థిరంబయిన పుణ్యపుంజయువుగూర్చి వెచ్చించెదణ్. ౩౦౧

కం॥ ఇహపరముల రెండింటను విహితం బాడగూడుపనిని వివరింపఁగదే
మహిదేవ! ఉక్తమంతయు బహుభక్తిం జేసి విగతపాపుఁడనగుదుణ్." ౩౦౨

వ॥ అని వేడికొనుటయుం దుర్వాసుం డిట్లనియె — ౩౦౩

తే॥ "ఆదిఁ బాపసహస్రంబు లాచరించి మగుడ ధర్మంబొనర్చెడి మానవుండు
కష్టమునకోర్చి యతికృచ్ఛ్రకారియైనఁ బూర్ణసంసారసాగరంబును దరించుఁ. ౩౦౪

ఆ॥ ఒక్కడిదనమె ధర్మముజ్జగించియె శైవుఁ గోరి గురుని జేసికొంటికాన
వాఁడు గురుఁడె యగును వాస్తవంబుగనీకు. ఇంచుకయును సంశయింపవలదు.

సీ॥ బ్రహ్మచర్యంబును బట్టఁగావలయును బ్రథమంబున బ్రాహ్మణుండు.
ఆవల గార్హస్థ్య మవలంబనీయంబు విబుధుఁడైనట్టి బాడబునిచేత.
అంత వానప్రస్థుఁడగుట మేలగుచేఁత శాంతికాముండైనతఁ్మకునకు.
తరువాత యతియౌట ధర్మ్యంబుఁబద్ధతి యన్నియుందెలిసిన యగ్రజునకు.
ఒగిఁ గుటీచరుఁడు బహూదకుండును హంస పరమహంస యగుట భావ్యమతని.
కిట్టిమార్గ మాశ్రయించినపదపడి పరమపదమునొందు బ్రాహ్మణుండు. ౩౦౫

ఆ॥ అందు బ్రాహ్మణుండవయ్యుఁ గుత్సితమైనయట్టి శైవమార్గ మనుసరించి.
తందువలనఁజేసి యత్యంతపాతకం బాచరించినాఁడవయ్య నీవు." ౩౦౬

వ॥ అనియిట్లు పలుకుటయు దుశ్శీలుండు వెండియు — ౩౦౭

ఆ॥ సకలవేదములను సంకీర్త్యమానుఁ డావిభుఁడు రుద్రుఁ డట్టి వేదవేద్యు
 దీక్ష దుష్టమనుచుఁ దెల్పెద వదియేల? మునివరేణ్య! శిష్యజనశరణ్య!" ౨౦౯

వ॥ అనియడుగుటయు దుర్వాసుం డిట్లనియె — ౨౧౦

ఉ॥ "సత్యము నీవుపల్కినది. శంకరుఁ జేర్కొను వేద మాతఁడే
 స్తుత్యుఁడుగాఁడు దాన మధుసూదనుఁడుం బరికీర్త్యమానుఁ డా
 దిత్యుల జ్యేష్ఠునిం గడు నుతించెడి నయ్యది. కాని బ్రాహ్మణుల్
 నిత్యముఁ బూనఁగాఁదగు ననింద్యవ్రతంబది వేఱయుండెడిన్. ౨౧౧

తే॥ పరమజాప్యము గాయత్రి బ్రాహ్మణునకు. తదుపదేష్టయె గురువును. తద్విభిన్న
 శైవవైష్ణవదీక్షలు సలుపువాఁడు కాఁడు బ్రాహ్మణుఁ డంగమట్లుముఁ జదివిన.

ఆ॥ ఇదియుఁగాక కపటహేతువునంజేసి లింగభేదమును బొసంగ నీవు.
 వ్రతమువదలి తండువలనఁ బ్రాయశ్చిత్తమించుకయును నుండ దెచట నీకు." ౨౧౩

వ॥ అనియిట్లు వచించుటయు మరల దుశ్శీలుండు — ౨౧౪

ఆ॥ "సప్తపదియటండ్రు సత్పురుషులమైత్రి. కాన నీకు నాకుఁ గలిగె మైత్రి.
 మనవిచేతు నట్టిమైత్రిఁ బురస్కరించుకొని నే రవంత శ్రోత్రమిమ్ము. ౨౧౫

ఆ॥ కలదు నాకు ధనము కావలసినయంత. దాన శుద్ధియేని యాగు నెడలను
 అది వచింపుమయ్య యంతయు నొనరింపనుంటిఁ గానఁ గరుణయుంచి నీవు."

వ॥ అని యభ్యర్థించుటయు వెండియు దుర్వాసుం డిట్లనియె — ౨౧౬

కం॥ "ఒకటే యుపాయమున్నది ప్రకటంబగు కావకీనపాపమువోవన్.
 సుకముగ విశుద్ధియగు మామకవాక్యము ననుసరించి మంచిగఁ జేయన్. ౨౧౭

తే॥ కృతయుగంబునఁ దపము యుత్కృష్టమనిరి. త్రేతలోపల ధ్యానంబ త్రిదివహేతు
 వధ్వరమునన ద్వాపరమందు సుగతి. కలియుగంబున దానంబ ఫలద మరయ.

తే॥ కలియుగంబిద్ది గావునఁ గల్మషంబు లెడలఁ గృష్ణాజినంబుల నిమ్ము పామ్ము.
 గురుధనంబును వంచించి కొంటిననుచుఁ దాపపడుచుంటి వెడఁద నెంతయును మఱియు

తే॥ అందుకొఱకయి వాని యాహ్వాయము వెట్టి యొక్క శివగుడి కట్టింపు మర్వి మీఁద
 దానివలన నుజేసియుఁ దక్షిణంబ పొందె దాన్పుణ్యమీవహో భూసుపర్వ! ౨౨౧

చం॥ మఱియొకచోటఁగూడఁ బడు మంచిగ నీదుధనంబు. శిష్టభూ
 సురుల కొసంగు మన్వహము. శుద్ధసువర్ణసమన్వితంబుగన్
 వగతిలపాత్రదానము నవశ్యముఁ జేయుము. నీదు దేహమున్
 దొలఁగి సమస్తపాపములు తోడనపోవు-విశుద్ధి గల్గెడిన్. ౨౨౨

ఆ॥ మఱియు నిచట నేను విరచించు దేవాలయంబుఁగూర్చి దూరమునకు భక్తి
చైత్రచైత్రమునను సరిఁ గల్పగ్రామమునను నుండి వచ్చి చనుదు నేను. ౨౨౩

కం॥ కావున నేఁ గట్టించెడి దేవాలయమందు నీవు దృష్టిని బెట్టం
గావలయును-స్నానాదులు గావించుచునుండవలయుఁ గర మిచ్చోటన్ " ౨౨౪

వ॥ అనియిట్లు నుడివి దేవర యిట్లు చెప్పిన నట్లు వర్తింతునని దుశ్శీలుం గాంచి మఱియు
దుర్వాసుండు — ౨౨౫

ఆ॥ " అఖిలపాపములును నడఁగుఁ గృష్ణాజినదానమున. ఒసంగు తప్ప కీవు.
గుప్తపాపములను గూలును దిలపాత్రదానమునను జేసి తప్పకుండ " ౨౨౬

వ॥ అనినవిని జింకచర్మంబులును దిలపాత్రంబులును యథావిధి సాహితాగ్నులగు
నవనీసురుల కా దుశ్శీలుఁ డన్వహము భక్తిమై నర్పించుటయుఁ బాపంబులు
తొలఁగిపోయె. అట్లు గతపాపుండగు నతనికి దుర్వాసుండు నిర్వాణదంబగు
దీక్షయిచ్చి గురుదక్షిణఁ గోరుటయు దుశ్శీలుం డిట్లనియె — ౨౨౭

కం॥ " అడుగుము గురుదక్షిణ మునినాయక! ఇచ్చెదను శక్తియుండినచో ని
ప్పుడ విత్తశాఠ్యమును నీయెడలను గావింప. ఇంక నేదునవలయున్! " ౨౨౮

వ॥ అనియిట్లు వేడుకొనుటయు దుర్వాసుం డిట్లనియె — ౨౨౯

శా॥ " కల్పగ్రామముగూర్చి పోదునిఁక నే. కల్యాణితం బీయుగం.
బల్పాకాంతము. కావునం గృతయుగం బాసన్నమౌ దాఁక నా
కా కట్టించబడదిందు పొందియును. ఈకట్టించు దేవాలయం
బల్పాయంబయియుండియున్న. దవశిష్టార్ధంబు గట్టింపనౌ. ౨౩౦

కం॥ ఇది నాకగు గురుదక్షిణ. తదాలయముముందఱను యథాశక్తిని నీ
వు దినదినము బలికుసుములు పొందలుగ నిడి నృత్తగీతములు సేయనగున్ " ౨౩౧

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చి యమ్మునీశ్వరుండు కల్పగ్రామంబునకు వెడలిపోవుటయు
దుశ్శీలుండు తదుదీరితం బంతయు నాచరించె. భక్తిపూర్వకంబుగా నిట్లు తత్కా-
ర్యంబులు నిర్వర్తించుటయుఁ దదాలయంబు దుశ్శీలసంజ్ఞితంబై తనరవచ్చె. అది
కాలంబుదీసికొని ప్రతివత్సరముఁ జైత్రమాసమునం దాదేవుని దర్శించు జనము
వత్సరకృతంబగు పాపంబునుండి వదలంబడు. స్నపనాది సకలార్చనంబును
నాచరించిన ముప్పదిసంవత్సరములపాతకం బప్పుడ నశియించును. తదగ్రంబున
నృత్యగీతాదికంబులు గావించువాని యాజన్మమరణాఘంబు లన్నియు నంతంబు
నొందు, ముక్తి ఘటిల్లు. దుశ్శీలుం డట్లనర్చి భక్తిమై గురుపాదపద్మంబుల

నింబేశ్వర శాకంభరుల యుత్పత్తి

స్మరించుచు దక్షిణదిశ నతనిపేర నింబేశ్వరమను నొక్క శివాలయంబు గట్టించె. అట్లు శాకంభరియనంబడు తద్భార్యయుఁ దనపేరితో దుర్గం బ్రతిష్ఠించె. అంత నాదంపతు లిరువురును నింబేశ్వర శాకంభరీదేవతల నిత్య నైవేద్యదీపారాధనాదులకుంగా బ్రాహ్మణులకుఁ గొంతవిత్త మర్పించి తక్కటిధనం బంతయు ధర్మార్థంబు వినియోగించి చంకలకు జోలెలం దగిలించిరి. కొంతకాలంబునకు దుశ్శీలుండు దేహంబు విడుచుటయు శాకంభరి తద్దేహంబును హవ్యవాహంబునం జేర్చి సహగమనంబు గావించె. పదపడి యుభయులు నప్సరస్సంసేవ్యమానంబగు నాకాశయానం బధిష్ఠించి యత్యంతసంతోషంబుతో నమరాలయంబున కరిగిరి. ఉత్తమంబగు నీ దుశ్శీలోపాఖ్యానంబు పాఠకుల కజ్ఞానకృతంబులగు నఖిలపాపంబులను హరించు. బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులారా! అట్లిందు మునిహితకాంక్షులై యేకాదశ రుద్రులు వసింతురు — ౮౩౨

ఏకాదశరుద్రుల యుద్భవము

సీ॥ తద్దర్శనంబునఁ బెద్దపెద్దయఘంబు లంతంబునొందు క్షత్త్రియవరులార!
తన్ననుస్మృతిచేత మున్నున్నదోషముల్ విలయంబునొందు నో విప్రులార!
తత్పూజనంబున హృత్పద్మ మెంతయుం గలుషవిహీనమౌ నలఘులార!
తన్నుతిక్రియనుండి ధన్యాత్ములయ్యెద రెట్టిచెట్టలును మునీంద్రులార!"
అనివచింప శౌనకాదు "లొక్కఁడె రుద్రుఁ డాలకింపఁబడెడి నాగమముల,
మఱి ద్వితీయరుద్రు మాటయు విన మహితోన్నత! అధికఖ్యాత! సుజననేత! ౮౩౩

ఆ॥ గౌరి భార్యగాఁగ స్కందుండు కొడుకుగా నుండియున్న రుద్రుఁ డొకఁడె మాకు
విదితుఁ డంతకన్న వేఱైనరుద్రు లెవ్వారొ చెప్పు" మనుడు వారి కతఁడు ౮౩౪

వ॥ మహాభాగులారా! మీరనునది వాస్తవంబ. ఒక్కండే రుద్రుండు. రెండవ రుద్రుఁ డేవిధంబునను లేఁడు. కాని యేకాదశరుద్రు లెట్లయిరో వాక్రుచ్చెద వినుండు తొల్లి కంపితవ్రతులై వారాణసియందుండు పదునొకండుగురు మునులు హాటకేశ్వరదర్శనార్థం బుత్సాహంబుతోఁ బయనమై యొకరికన్న నొకరు ముందు చనవలెనను స్పర్థచేఁ బాతాళస్థ హాటకేశ్వరంబునకుఁ బోయి యందఱికంటె ముం దందలి శివుని దర్శింపనివాఁడు తక్కునందఱిపాతకంబును నొక్కండ యనుభవింపవలెనని సమయంబుచేసికొని యగ్గలంబు పరువులెత్తుటయు హాటకేశ్వర దేవుం డయ్యది గుర్తెఱింగి వారి భక్తికి మెచ్చుకొని తత్క్షణంబ పాతాళంబునుండి సూక్ష్మంబగు నాబిలమార్గంబునఁ బుడమికి వచ్చె. ౮౩౫

సీ॥ పెంచల మూడింటిచే ముచ్చటగానుండు వాలును లీలఁ గెంగేలఁ దాల్చి
స్వాభావికంబైన చతుర్యుగముగాక దంబైన ఫాలనేత్రంబు గలిగి
గంగాన్వితంబైన ఘనజటాజూటంబు లలి ఖండశశిచే నలంకరించి
అడుగులదాఁక వ్రేలాడ నీలగ్రీవఁ దలకాయపుష్టిల దండ వైచి
ఎంతో యందముగను నేకాదశప్రకారంబులై మునీశ్వరప్రకాండు
లందఱికి నొసంగె సాత్త్వికదర్శనం బేకకాలమం దిఁ కేమిగలదు ! ౨౩౬

వ॥ అంత నమ్మును లందఱును దమముందఱ సాక్షాత్కరించియున్న వృషభధ్వజు
విలోకించి భూశాఖ్యమీఁద నిల్వఁబడి — ౨౩౭

కం॥ "నతి సర్వదేవమయునకు. నతి శ్రీదేవాధిదేవునకు శాంతునకున్
నతి నూత్నకళేబరునకు, నతి యంధకమర్దనునకు. నతి రుద్రునకున్. ౨౩౮

కం॥ జోత పృథగ్విధవాయువ్రాతముచే సర్వజగము బ్రదికించుచు సం
ప్రీతి సదా దివమందున స్థాతలయి చెలంగునట్టి తద్రుద్రులకున్. ౨౩౯

కం॥ దండము పశ్చిమదిక్కున నుండి పిశాచములబారినుండి జగంబుల్
నిండుకృపం బాలించెడి రుండసృగ్ధారులైన రుద్రులకెల్లన్. ౨౪౦

కం॥ కేలుమోడ్పు భూతజాలంబునుండి లోకములనెల్ల నిండుకరుణతోడ
మనుచు చూర్ధ్వమంద యనయంబు వర్తించు రుద్రులకును గలితభద్రులకును.

కం॥ జోహారు భూతలంబున మోహితమతులైన ప్రజలఁ బ్రోచుచు నెపుడున్
స్నేహమున నుండు ప్రకటితమాహాత్మ్యుల కలుగు కాంతిమద్రుద్రులకున్ " ౨౪౧

వ॥ అనిస్తుతించుచుండు భక్తినమ్రులైన యాతాపసులం గని యేకాదశరుద్రు లిట్లనిరి—

తే॥ "పదునొకండువిధంబులం బరఁగు నేను దాపసోత్తములార ! ఎంతయును యుష్మ
దీయభక్తికి మెచ్చితి. మీ యభీష్టవరము కోరుఁ డొసంగెదఁ గరుణతోడ." ౨౪౨

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చుటయు నమ్మునీంద్రులం — ౨౪౩

తే॥ "తుష్టిఁ జెందితివేని మాయిష్టవరము నిచ్చుటకు సిద్ధమంటివే నీశ ! యిచట
పదునొకండువిధంబులం బరఁగుచును వసింపు మెల్లప్పుడేమి యాచింపవలయు !

ఆ॥ అఖిలతీర్థమయము హాటకేశ్వర మెన్న. అట్టి క్షేత్రమధ్యమందు మీరు
సర్వదా వసించి శాంభ ! నీయారాధనం బొనర్చెదము ఘనంబుగాను " ౨౪౪

వ॥ అనియిట్లు వేడుకొనుటయు భగవానుండిట్లనియె — ౨౪౫

ఆ॥ "ఏధరించినట్టి యేకాదశాకారములను నెపుడు నిచట లలి వసింతు.
వెంట్రుమొదటి సాదుమూర్తి కైలాసభూధ్రమున నుండు సర్వదా సుశోభ. ౨౪౬

ఆ॥ యుష్మదీయమైన యురునామములతోడ నిమదీయమూర్తు లిచట నుండు
పరమపదముగలుగు భక్తి విశ్వాసమిత్రప్రదమునందుఁ గ్రింక యవి భజింప.

కం॥ వేదోల విప్రులారా ! ఆయేకాదశసువిగ్రహములకు భక్తిన్
జేయఁబడుపూజ యగుఁ బో నే యేకాదశగుణంబు విఖ్యాతముగన్. ౨౪౭

వ॥ అనియిట్లు పలికి ముక్కంటి యక్కడనే యంతర్ధానంబునుబొందె. సమ్మును లును నచ్చోటనే యాశ్రమంబు లేర్పఱచుకొని యత్యంతశ్రద్ధ నయ్యేకాదశ మూర్తుల నారాధించి యపవర్గంబుగాంచిరి. ఇతరుండైనను శ్రద్ధమై నయ్యేకాదశ మూర్తుల భజించిన మహేశ్వరుండు పరమస్థానంబు ప్రాప్తింపఁజేసెడి. ఏకాదశరుద్రు లదిమొదలుకొని యేర్పడిరి. చైత్రశుద్ధచతుర్దశీతిథిం దద్రుద్రులను భక్తిశ్రద్ధా సమన్వితంబుగా భజియించువాఁడు పరమపదంబు పడయఁగలిగెడి" ౧౨౨

—♦ ఏకాదశరుద్రులదగ్గఱఁ జేయవలసిన దానములు ♦—

ఆ॥ అనివచించుటయును "నార్య! వారాణసినుండివచ్చియున్న యోగివరుల యాఖ్యలెవ్వోచెప్పు" మనివేడుటయును నాబుధులఁగాంచి సూతుఁ డిట్టులనియె.

వ॥ "వారు పదునొకండుగురును మృగవ్యాధ సర్వసంజ్ఞ నిందిత మహాయశో హైకపా దహిర్బుధ్న్య పినాకి పరంతప దహ నేశ్వర కపాలిసంజ్ఞలం జెలువారుదురు. రుద్రులును నవియె పేళ్ళం బ్రసిద్ధికివచ్చిరి" ౧౨౪

చ॥ అనియిటుపల్క శౌనకముఖావనిదేవులు రోమహర్షణిఁ

గనుగొని "పూర్వ మీవు జపకర్మ మెటుల్వొనరింపనౌనో చ

క్కనుడివి. తత్తు రుద్రులకుఁగా నెది యీవలెనో వచింపు" మం

చనుటయు నమ్మునీంద్రులకు హర్షముతోడుత నాతఁ డిట్లనుఁ. ౧౨౫

వ॥ "వారి నుద్దేశించి యొక్కొక్కరికి వేలువేలుగా గోదానంబులు చేయవలయును. మృగవ్యాధునకు గుడధేనువును గపాలికి నవనీతధేనువును నహైకపాదున కాజ్య ధేనువును నహిర్బుధ్న్యునకు సువర్ణధేనువును బినాకికి లవణధేనువును బరంతపు నకు గసధేనువును దహనున కన్నధేనువును నీశ్వరునకు జలధేనువును నీయవల యును. ఈధేనువుల నీమహాత్ముల కిచ్చువాఁడు నిశ్చయంబుగాఁ జక్రవర్తి యగునని పితామహుండు వచియించె. ఇతరత్ర యీఁబడు ధేనువులే యిట్టి ఫలంబు నొసంగ నీశ్వర సాన్నిధ్యంబునఁ జేయఁబడువానిసంగతి యేమి చెప్ప వలయును? కావున విశ్వప్రయత్నములు చేసియైనను నీగోవుల నొసంగునది. శక్తివిహీనుఁడు రుద్రు లందఱికిని భక్త్యయజ్ఞోక్త ప్రకారము ప్రయత్నించి యైనను నొక్కగోదానము కావించునది. బ్రాహ్మణులారా! హాటకేశ్వర క్షేత్రంబున యాజ్ఞవల్క్యప్రతిష్ఠితులైన ద్వాదశాదిత్యులకు భక్తిమైఁ బ్రతి సప్తమిం బూజించువారు నిస్సంశయంబుగా వాంఛితంబులం బడయం గలుగు దురు." ౧౨౬

యాజ్ఞవల్క్యవృత్తాంతము

క౦॥ అనియిటు వచియించుటయును వినినా "రాదిత్యుఁడొకఁడె వియదధ్వమునఁ గాఁ
కనఁబడుచుండెడి నెప్పుడమ్మని పండ్రెండుగుర నెట్లు మును స్థాపించెన్ ? ౧౫౭
క౦॥ ఉద్దేశము లేకుండనె యొద్దియుఁ జేయఁగఁబడమి నెంచుల్గక ప
న్నిద్దఱ స్థాపించినవాఁ? డద్దిగ! ఆ కాల మెద్ది" అని యడుగుటయున్ ౧౫౮
వ॥ "తొల్లి శునశ్శేపుండను మునిసత్తమునకుఁ గృతియను సుతుఁ డుదయించె. అతనిపుత్రుండు శునఃపుత్రుండు. అతనికిఁ బాణాఖ్యుండను పుత్రుఁడు. పెద్దకాలంబునకు లోకపితామహుండగు బ్రహ్మ సావిత్రీశాపవశంబున నా నాగరాఖ్యునకు జనియించె. చతుర్ముఖుండు యజ్ఞంబు సేయ సమకట్టి పెండ్లమగు సావిత్రి వేళకు రామికిం గినిసి ౧౫౯
క౦॥ "కాలాప్రవేశసముచిత కాలాత్యయ మించుకేని కాదుండఁగనే
మేలైన యనుద్వాహితబాలికఁ గొనితెమ్ము కష్టఁ బనివిని మఘవా!" ౧౬౦
వ॥ అని యిందురిన కాజ్ఞయిచ్చుటయు నతండు సర్వలక్షణలక్షితయగు నొక గోప కన్యకను గోవక్త్రంబునుండి గుహ్యమార్గంబునం దీసి పవిత్రఁ గావించె. ౧౬౧
ఆ॥ "గోవులయును భూమిదేవులయును గులం బొకటె ద్వివిధ గాఁగ నుండె జగతి.
మంత్రిసమితి యొకట మఱియొక్కచో హవిర్ద్వితతి యుండి నిట్లు వెలయుచుండె"
వ॥ కావున నాయమను బ్రాహ్మణిం గావించి పదంపడి పితామహుండు గృహ్యోక్త విధానంబునం బరిగ్రహించె. అవిడ పత్నీకాలం బ్రవేశించి రకనాసమలంకృతయై వర్తించుచుండుటయు దేవతాస్త్రీసమేతయై యరుదెంచిన సావిత్రి విలోకించి ౧౬౩
శా॥ "తాతా! తప్పొకయింతలేని నను సంత్యాగంబు కావించినా.
వేతద్ధేతువునుండి తాతగనె నిన్నెంతు సంగంబునం.
దీతీ ర్పెండ్లము మీఁది పెండ్లమునకై యెల్లప్పుడున్ మర్త్యులే
ప్రీతిం జేతురు కానఁ బుట్టెదవని ధాత్రిన్ నీవు మర్త్యుండవై. ౧౬౪
ఆ॥ మనుజుఁడుగ జనించి మఱిమఱి కామార్తి యనుభవించుచుండు మనుటనీవు.
న్యాయయుక్తమైన నామాట తప్పక జరిగితీరు లేదు సంశయంబు" ౧౬౫
వ॥ అని శపియించి యజ్ఞమండపంబునుండి పోయి పర్వతశిఖరం బధిరోహించి తపంబు గావించె. బ్రహ్మ యివ్విధంబున భూమియం దవతరించినవాఁడు. అట్లవతరించి యాజ్ఞవల్క్యుండను పేరం బరంగుచు యౌవనవంతుఁడగుటయుఁ గామమునెరి

కించి యతని చిట్టు బాధింపఁగడంగె. తాను రూపవంతుఁడగుటఁ దద్గర్వాతి
రేకంబునఁ గనఁబడిన సుందరి నెల్లం గలయుచు స్త్రీవ్యసనంబునం జిక్కియుండుట
యుఁ దండ్రియగు చాగాయణుం డతని స్వాశ్రమంబునుండి వెళ్ళఁగొట్టె. అట్లు
జనకునిచే విసర్జింపఁబడి యందందు భ్రమించుచుం బోయిపోయి చమత్కార
పురంబున వేదంబులు వెళ్ళఁజదివి శిష్యసహస్రంబులకుఁ బ్రచారంబు సేయుచున్న
శాకల్యనామక బ్రాహ్మణశాస్త్రుల దగ్గఱి పేరెలుంగున నమస్కారంబు నివేదించి
శిష్యుఁడై చిరంబు వేదాధ్యయనమొనర్చుచుండుటయు నానర్తదేశాధిపతి జల
శాయియగు చక్రపాణి సాన్నిధ్యంబునఁ జాతుర్మాస్యవ్రతంబుఁ జరించుచు

ఆ॥ "ఈపురంబునందు నేనుండుపర్యంత మనుదినంబు నస్మదాలయమున
కేగుదెంచి కరుణ నీవు శాంతికపౌష్టికము లొనర్చుచుండు క్ష్మానిలింప!"

వ॥ అని శాకల్యుఁ బ్రార్థింప నతండు వల్లెయని దినమున కొక్కనిచొప్పున శిష్యులఁ దన్మందిరమున కనుపుచు వచ్చె. వారు చని శాంతికంబు నిర్వర్తించి రాజు నాశీర్వదించి యతనివలన దక్షిణవడసి యది తెచ్చి గురునకిచ్చి తిరిగి స్వగృహంబులకుం జనుచుండెడివారు. నిత్యము నిది వ్యవహారము. అవ్వరుస నొకనాఁడు యాజ్ఞవల్క్యునంతు వచ్చినది. అమ్మహీశునకు మంథరయను నొక్క విలాసిని. అది యుజ్జ్వలము రూపవతి. ఆకామినిని గామార్తుఁడగు యాజ్ఞవల్క్యుండు కామించి రాత్రిం గలిసికొనుచుండెడివాఁడు. అది వాత్స్యాయనోక్తప్రకారంబుగా నాలింగనపూర్వకంబులగు ననేకభావంబులఁ గనఁబఱచుచు మయూరపదకాదులచేతను మణిప్రవాళకంబులచేతను శరీరాధరంబుల నఖదంతక్షతంబు లొనరించుచును నతని సుఖపెట్టెడిది. రాత్రియెల్ల నట్లు రమించి ప్రాతఃకాలంబున నధ్యయనార్థం బరుదెంచిన యయాజ్ఞవల్క్య శాంతికంబు నిర్వర్తించి వచ్చుటకుఁగా క్ష్మాపాలసదనంబునకు శాకల్యుండు పంపుటయు నతండు పోయి యథోక్తవిధి నంతయు నాచరించి యవసానంబునఁ బంచరుద్రంబులచే మంత్రించి పాత్రంబును సపుష్పంబును నగు కలశోదకంబుం గైకొని ప్రీతుఁడగు నానర్తపాలకుని పంచస్థానసహితంబగు వ్యామాలేఖ్యయను మంత్రంబు విధిపూర్వకంబుగా నుచ్చరించి శిరంబునం జల్లఁబోవుటయు నతం డతని శరీరమందలి నఖదంతక్షతంబుల విలోకించి దురభిప్రాయపూరితుండై మలినాంబరధారియగు నతని విటప్రాయునిగా భావించి పక్కన నవ్వి ౧౬౨౭

కం॥ "గుట్టులవాపడింగల కట్టుపడియుంబోతువు, పోయి కాదన కీవి
ఎట్టునికి బ్రాహ్మణ! మట్టివలెను వృద్ధిఁ జెందు మతి యది సరవిన్" ౧౬౨౮

వ॥ అనిపలుకుచుండ యాజ్ఞవల్క్యుఁ డత్యాగ్రహంబుమై నట్ల యాచరించి యగ్రహీతదక్షిణుండై యాత్మావాసంబునకరిగె. అంత నాయక్షతలలోని స్తంభంబు పలువిధంబులగు పల్లవంబులతోడను గొమ్మలతోడను నలంకృతంబయ్యె. అది యవలోకించి యానర్తాధిపతి యాశ్చర్యపడి యగ్గలంబు పశ్చాత్తాపంబున— ౨౭౦

"శా॥ ఛీ! నేఁజేసినకార్య మారయఁ గడుం జింత్యంబగుంగాదె? ఆ
న్యూనం బీతని మంత్రిసత్త్వ. ఎవరో యిక్కాదిలేయుం డిటుల్
తా నుర్వీసురవేషధారియగుచున్ ధాత్రిన్ దిగంబోలు. అ
య్యో! నేనీతనిమంత్రివారిఁ గొనుచో నున్నె జరామృత్యువుల్?" ౨౭౧

వ॥ అనిచింతించుచు నత్యాశ్చర్యంబుతో నాదినం బాపార్థివుఁ డబ్దకతోపమానమ్ముగా వెళ్ళించె. ఎట్లెట్లో పవలు గడపినను రాత్రిగడపుట మతిచింతకష్టంబయ్యె. అంతఁ బ్రొద్దుపొడుపునలేచి యమ్మహీపతి యాప్తులైన పురుషుల ద్వారంబున శాకల్యుఁ బిలువంబంచి సాదరంబుగా నంజలిచేసి వినయంబు గనంబఱచుచు ౨౭౨

క॥ "నిన్నటిశాంతిక్రియజరుప నీ వ్వాని నిటుకుఁ బంపితో నేఁడున్
క్రొన్నన నతనినె పంపుము. ఉన్నదిపని. కరము భక్తియొదవ నతనినిప్డే" ౨౭౩

వ॥ అనివిన్నవించుటయు నతండు నట్లయని తనయింటికింబోయి యాజ్ఞవల్క్యుం బిలిచి మృదుమధురవచనంబుల నిట్లనియె. ౨౭౪

తే॥ "ఈదినంబునఁగూడ మహీశునింటి శాంతికంబును గావింపఁ జనుము పుత్ర!
ఉన్నవారందఱుండఁగా నిన్నె యతఁడు పంపుమనె. ఇతి యభిమానభాజనమవు"

వ॥ అనినవిని యాజ్ఞవల్క్యుండు ౨౭౫

ఆ॥ "శాంతికంబుజరుపఁ జనఁ దగ్రహంబున. నాదరింపఁడయ్యె నతఁడు నన్ను.
మామకీనమైనమంత్రంబువుల్గొన నొక్క కొయ్యమీఁద నుంచుకొనియె. ౨౭౬

క॥ కావున నానర్తేశునిభావము రంజింపఁజేయఁ బ్రజ్ఞగలండౌ
తావకశిష్యు లొక్కని ద్యావిబుధవరేణ్య! సరవి ననుపఁగదయ్యా" ౨౭౭

వ॥ అనవుడు శాకల్యుండిట్లనియె. ౨౭౮

క॥ "యోగక్షేమము లరయుచు బాగుపఱచు ప్రభువునాజ్ఞ ప్రబలఁగఁగుఁ గార్యం.
దేగుణహీనుం డాతని కేఁ గంటకుఁ డౌతెఁ డెట్లు నందెడు సుఖముల్." ౨౭౯

క॥ కులమున నధికుఁడననియో యలఘుకలాఢ్యుండననియొ యతిగర్వముతో
ఇల రాజు నుపాసింపని ఖలునకుఁ బ్రాచితము భిక్షుకత మనుదాఁకన్" ౨౮౦

వ॥ అనియిట్లు గురుశిష్యు లిరువురును వివాదపడుచుండ మహీశు పనుపున మంతి కొండఱు వచ్చి త్వరపడుచు శాకల్యునకుఁ జేతులుజోడించి "అయ్యా! రాజ

దారులుచూచుచున్నాఁడుగాన శిష్యుని ద్వరితంబుగఁ బనుపుఁడని విన్నవించిరి. ఎన్నిపరులం చెప్పినను యాజ్ఞవల్క్యుండు శాంతికంబుగావించుటకుఁ జనమిని విధేయుఁడై దోసిలొగ్గి నిలువంబడియున్న యుద్దాలకు నొద్దకుఁజీరి శాకల్యుండు

ఆ॥ "చనుమువత్స! వేగ శాంతికంబునొనర్ప నృపతిమందిరమున కిపుడునీవు.
అస్మదీయమైన యానతి స్వాధ్యాయపఠనముంబొనర్ప బాగుగాను" ౨౨౩

వ॥ అనియాదేశించుటయు నతండు వల్లెయని రాజమందిరంబునకుం బోయి శాస్త్రోక్త ప్రకారంబుగా శాంతికంబు నిర్వర్తించి సాక్షతంబును సపుష్పంబును నగు కలశోదకంబుం గైకొని భూపాలు డగ్గఱి నతండు ౨౨౪

క॥ "నీమంత్రమహిమఁజూతము భూమిసురా! అగ్రమందుఁ బొలుపారెడియు
ద్దామస్తంభము మీఁదను క్షేమముపొంటెక జలంబు చిమ్ముంగదవే" ౨౨౫

వ॥ అని యానతిచ్చుటయు నతండు మంత్రం బుచ్చరించి కాష్ఠంబున కభిషేకించి వెళ్ళిపోయె. యథాపూర్వంబుగ నేయున్న యాకంబంబు నానర్తమహీశుం డవలోకించి సవిషాదంబుగం బశ్చాత్తాపపడుచుఁ దిరిగియు యాజ్ఞవల్క్య నిమిత్తము శాకల్యునింటికి నేర్పరియగు మఱియొకదూతం బంపుచు. ౨౨౬

తే॥ "జాడ్యమునఁ బీడ్యమానుండ. శాంతిఁజేయ మొన్నఁబంపిన నీశిష్యుఁ గ్రిన్నఁబంపు
మతని కవమతిఁజేసితి నకట! నేను. తత్కృతాశీస్సు గొననైతి. దానఁజేసి

కం॥ హెచ్చెను జాడ్యం. బాతఁడు వచ్చిన స్వాస్థ్యంబుగలుగు వసుధాదేవా!
చెచ్చెర నాద్విజబాలు నె పుచ్చుము నాభవనమునకు బోధించి యెటో" ౨౨౭

వ॥ అనిచెప్పుటయు నరుగు మరుగుమని యనేకవారంబులు శాకల్యుండు శాసించియు యాజ్ఞవల్క్యుం డేగమిని మధుకుండను మఱియొక శిష్యుం బంపించె. అతండును నుద్దాలకువిధంబున నుర్వీశున కాశీర్వాదమిచ్చి యా స్తంభంబున కభిషేకక్రియ నెఱవేర్చెఁగాని యయ్యది యథాపూర్వంబుగనే యగపడియె. మహీపతి మగుడ నొకమానిసిని యాజ్ఞవల్క్యకొఱ కనుపుటయు నతం డనేకథా గురునిచేఁ బ్రబోధింపఁబడియు నరుగండు. అంత శాకల్యుండు గుణవంతుండును భాగవిత్తియు నగు ప్రచూడుండను మఱియొకశిష్యుం బంపుటయు నతండును బోయి మున్నుచన్న యిరువురుంబోలె శాంతికంబు నిర్వర్తించి తజ్జలంబు స్తంభంబుపై సమంత్రకంబుగాఁ జల్లెనుగాని యది యెప్పటియట్ల నిలిచియుండె. పదంపడి పశ్చాత్తాపయుతుండగు ప్రభుండు స్వయంబుగనె బయలువెడలి యాజ్ఞవల్క్యునిచే మంత్రింపించుకొనుటకు శాకల్యసదనంబుం బ్రవేశించి యతనికి నతియొనర్చి ౨౨౮

క౦॥ "నాయింటిశాంతికంబున కోయార్యా! మున్నవచ్చియుండిన శిష్యుల్
వే యనుపుమయ్య మాకుఁ శ్రేయం బారోగ్యయుతము శాంతుతోడన్"

వ॥ అనిప్రార్థించుటయు శాకల్యుండు రాజు వినుచుండ యాజ్ఞవల్క్యుం గనుంగొని

ఆ॥ "యాజ్ఞవల్క్య! పుత్రి! అనర్హునింటికి శీఘ్రమేగు. మేను చెప్పినాఁడ.
శాంతికంబొనర్ప చని యాన్నృపాలుండు శాంతిఁ గోరుఁడగుచు సౌఖ్యమందు."

వ॥ అని యాదేశించుటయు నతం డిట్లనియె. ౯౩

క॥ "నే నచ్చటికేఁగ గురూ! కాన ననుంగూర్చి చెప్పఁగఁదగదుర యీ
మానవనాథుఁడు నన్నవమానించినవాఁడు రాజ్యమత్తుండగుచున్" ౯౪

వ॥ అనినవిని యతండు కోపగించుకొని భర్త్సించుచు యాజ్ఞవల్క్యునితో నిట్లనియె.

ఆ॥ "ఒక్కయక్కరంబె యొసఁగనీ. అవ్వాని యప్పవీఁగ చెంతఁ బూర్ణమిడిన.
నా కడం బఱించి నామాటవినవైతి గాన శాపమీయఁగలను నీకు" ౯౫

వ॥ అని యిట్లు వక్కాణించుటయు యాజ్ఞవల్క్యుండు ౯౬

ఆ॥ "న్యాయపథమువీడి నను శపియించుచో నిను శపించువాఁడ నేనుగూడ
గర్వభరమునూని కార్య మకార్యంబు తెలియఁగనట్టిగురుఁ ద్యజింపవలయు ౯౭

క॥ కొలమాలిన పనులన్నియుఁ బుగపుగ కావింపుమనుచుఁ బోగాడుటచే
గురుఁడవుగావిఁక నాకీ. వరిగద నినువిడిచి యెపట్టికైనను నిపుడే ౯౮

ఆ॥ ఉన్న శిష్యులందఱొక్కొక్కరొకదినం బొజ్జ యాజ్ఞలోన నుండవలయు.
ఈవు చెప్పవనిని నావంతువాఁడు నేఁ జేతు. లేనిచోఁ ద్యజించి పోదు" ౧౦౦

వ॥ అనిధిక్కరించుటయు శాకల్యుం డిట్లనియె. ౧౦౧

చం॥ "మతిరొకచోటికేగుటయు మానసమందుఁ దలంచదేని నుం
దట మదుదీరితంబులగు నాలుగువేదము లంగము ల్పహం
త్వరితము నావి నాకొసఁగి తర్లు మనంతర మేడ కేని నున్.
గురునకుఁ బంగనామమిడుకూళవు నీ విఁక నేటికిచ్చటన్? ౧౦౨

ఆ॥ త్రావుమిపుడనీవు తస్కరికాముండ మంత్రితాంబువులను మాన కిప్డు.
కన్నఁదన్మహాస్త్రఁ గ్రక్కుదు కడుపులోనున్న నాదువిద్య లన్నిగూడ"

వ॥ అనియిట్లు వాక్రుచ్చి యతం డాథర్వణమంత్రంబులచే జలం బభిమంత్రించి యాజ్ఞవల్క్యునకుఁ గ్రక్కఁబోయుటయు నతం డమ్ముద్దకంబు ద్రావి యన్నంబుతోఁగూడ విద్యల నన్నింటిని వెళ్ళఁగ్రక్కి మాయోభవించిన చిత్తంబుతో విశ్వామిత్రప్రాంతంబున కరిగి యట స్నాతుండై శుచియై యనంతభక్తి నాదిత్య విగ్రహంబులం బండ్రెండింటిఁ బ్రతిష్ఠించి పరిభ్రాజించె. ౧౦౪

—♦ ద్వాదశాదిత్యుల యుత్పత్తి ♦—

సీ. ధాతయన్ పేరునఁ దనరెడిఁ బ్రథముండు. మిత్రుఁ డర్యముఁ డటుమీఁదివారు.
శక్రాహ్వయుండు దా సరిగ నాలవవాఁడు. వరుణాంశులు తరువాతివారు.
భగసంజ్ఞితుండు సప్తముఁడు. వివస్వంతుఁ డష్టముం. డవతలియతఁడు పూష.
దశముండు సవితయా. త్వష్ట యాకలివాఁడు. విష్ణునామకుఁ డటు వెనుకవాఁడు.
ఇట్లు పండ్రెండువిధముల యినుల నిలిపి గంధపుష్పాదికంబులం గరముభక్తి
ఓలిభజియించుటయుఁ బెద్దకాలమునకుఁ గట్టెదుటనిల్చి యారవి యిట్టులనియె.

ఆ॥ "యాజ్ఞవల్క్య! యుష్మద్దర్శనమునఁ జేసి యగ్గలంపుఁ బ్రీతియయ్యె నాకు.
ఎదియొ భవదభీష్ట మిచ్చెదఁ జెప్పికో మిమ్మంచుకేని సంశయింపకుండ" ౨౦౬

వ॥ అనియిట్లుపలుకుటయు యాజ్ఞవల్క్యుండు ౨౦౭

క౦॥ "గ్రహనాథ! నాపయి ననుగ్రహ ముద్భవమైనయెడలఁ గాదన కిపుడే
గహనాధ్యయనము సేయింపు హితాధ్యాపకుఁడవగుచుఁ బుత్రిన కటులన్"

వ॥ అని కోరుకొనుటయు నాదిత్యుండిట్లనియె. ౨౦౯

ఆ॥ "చక్రవాళశిఖరిసందర్శనార్థమే ననుదినంబు మేరువును బ్రదక్షి
ణింపవలయుఁగాన నీచేతఁ జేయించుటెట్లు వేదపాఠ మేను విప్ర! ౨౧౦

ఉ॥ కావున నాదుతేజమున గ్రుస్సున భస్మముగాకయుండున
ట్లీవు మదశ్వకర్ణమున నెంతయు సూక్ష్మపుటాకృతిన్ మహీ
దేవ! వసించుచుం జదువు తిన్నగ వేదము శాస్త్రమాదిగా.
ఏవఁధియించుమాట విని యీక్రియమాణము కట్టిపెట్టఁకన్" ౨౧౧

వ॥ అనియిట్లు సెలవిచ్చుటయు యాజ్ఞవల్క్యుండు వల్లెయని యశ్వకర్ణంబునం బ్రవే
శించి సాంగోపాంగంబుగను సపరిశిష్టంబుగను జతుర్వేదంబులం దన్ముఖంబునఁ
జదువుకొని సమాప్తంబుగా గురుదక్షిణఁగోరుమన నాదిత్యుండు ౨౧౨

సీ॥ మొదటిదౌ బుగ్వేదమున నున్నయటువంటి సూర్యసంబంధి సత్సూక్తములను
రెండవదౌ యజుర్వేదంబులోపల న్గ్రాలుచుండెడి పావనంబులను
మూడవదగు బుధు లాడుచుండినయట్టి చారుతరంబైన సామములను
నాలవామ్నాయంబునం దేజరిల్లుచు నురుతరంబైన కల్పోక్తములను

సలిపివ్యాఖ్యానములను ప్రచారమునకుఁ జేవలయునీవు భూమిలో ధీసమేత !
అస్మదనుగ్రహంబునను వాని నన్నిటిని బఠింపుద్విజులెల్ల స్వర్గంబుఁ గాంచఁగలరు.

తే॥ మఱియు స్వామీఁదిభక్తి ధీమంతులగుచు వానికిని వ్యాఖ్యలిఖియించి వసుధపైఁ బ్ర
చారముంజేయువారలు సత్వరముగ ముక్తులగుదురు-నిజము మదుక్తులెల్ల" ౯౧౪

వ॥ అనివచించుటయు నట్టిగురుదక్షిణ సూర్యున కర్పించి నాగుడఁ జమత్కారపురం
బునకరిగి శాకల్య సమీపించి ౯౧౫

కం॥ "ధరణీసురవర! తొల్లిటిగురుఁడవు నాకీవు గానఁ గోరుకొనఁగదే
గురుదక్షిణ యర్పించెద నఱమర లేకుండ నెగ్గ్రమైనను భక్తిన్. ౯౧౬

ఆ॥ చదువుచెప్పినతఁడు జనకుండు జననియు నగ్రజుఁడు విశుద్ధులైననం బ
రిత్యజింపఁదగదు-స్తుత్యులు వారు. పూజించుచుండవలయు నెందివారి. ౯౧౭

కం॥ సాంగోపాంగంబుగఁ జదువంగలిగితి వేదములను. వానికి నర్థం
బుంగూడఁ జెప్ప నేర్చితిఁ. గురుదక్షిణయు నిమ్ము. తెలుపుము కోర్కెన్." ౯౧౮

వ॥ అని మనవిచేయుటయు శాకల్యుండిట్లనియె. ౯౧౯

ఆ॥ "ద్వాదశాత్మకథిత వేదరహస్యముల్ పాపనాశకములు పఠనఁజేయు.
నానఁ జెప్పుమయ్య వాని నన్నింటి నాకు. గురుదక్షిణగను గోరుకొంటి" ౯౨౦

వ॥ అనియిట్లు కోరుకొనుటయు యాజ్ఞవల్క్యుండు ౯౨౧

ఆ॥ "అయిన నరుగుదెంచు మస్మత్ప్రతిష్ఠితాదిత్యసవిధమునకు ద్విజవరేణ్య!
తన్మహాత్ములైన ద్వాదశాదిత్యుల యనుగ్రహమున వచింతు నేఁ గ్రమముగ" ౯౨౨

వ॥ అనిపలికి సబ్రాహ్మణశిష్యుండగు శాకల్య స్వప్రతిష్ఠితాదిత్యసాన్నిధ్యంబునకుఁ
దోడ్కొనిపోయి తదగ్రమం దతనికిఁ దనకు రవి చెప్పిన సకలవేదాంతవ్యా
ఖ్యానంబులను వక్కాణించె. అట్లు చెప్పఁబడిన వేదాంతంబు లవగతంబుచేసి
కొని చతుశ్చరణసంభవులైన బ్రాహ్మణులు యాజ్ఞవల్క్య సంతోషపెట్టుచు

ఆ॥ అనఘ! నీదు కరుణ నవగతవేదవేదాంతులైనవార మందఱమును.
కోరుకొనఁగదయ్య గురుదక్షిణను సమర్పింపఁగలము నీకుఁ బ్రియముతోడ"

వ॥ అని వాక్రుచ్చుటయు యాజ్ఞవల్క్యుం డిట్లనియె. ౯౨౫

ఆ॥ "అస్మదీయమైనయట్టి యీపండ్రెండుసవితృవిగ్రహముల సమ్ముఖమున
వేదములు పఠించు విప్రాళి మీ దయ స్వర్గమునకుఁ జేరఁ జనును గాక. ౯౨౬

క॥ బ్రహ్మవిచారణఁ జేసెడి బ్రాహ్మణులకు జననమరణపక్షతమౌ త

ద్బ్రహ్మపద మొదవుఁగా కో బ్రాహ్మణ్య! లొసంగుఁ డిదియె బలుదక్షిణగన్."

వ॥ అనియిట్లు కోరుటయు బ్రాహ్మణులు ౯౧౮

శా॥ "కలికాలంబున దౌస్థ్యభావసహితు ల్కాఁబోదురుర్వీసురుల్.
సలుపంజాలరు శ్రద్ధతోడ నెపుడున్ స్వాధ్యాయపాఠంబు వా.
గల వ్యాఖ్యానము లేమిచూడఁగలరిం? కష్టాట వాక్ప్రువ్వ మం
దలి సారంబును దౌస్థ్యయుక్తులయియుం దా రెట్లొ కీర్తింపఁగన్" ౯౧౯

వ॥ అనివచించుటయుఁ బెండియు యాజ్ఞవల్క్యుండిట్లనియె. ౯౨౦

ఆ॥ "అర్థలక్షణాఖ్యమగురథం యుంజంతి యనెడిప్రథమసూక్త మవ్విధమున
త్రిష్టుభాఖ్యమగుచు దీపించునటువంటి యాద్యమైనసూక్త మదెవిధమున ౯౨౧

క॥ చిత్రం దేవానామను మిత్రప్రీతికరమగుచు మిగిలెడిసూక్తం
బా త్రిష్ట్యంగప్రియము పవిత్రంబగు హంసయనెడి పృథుసూక్తంబున్ ౯౨౨

ఆ॥ పావమానుసనఁగఁ బ్రథితమౌ సూక్తంబు భక్తియుక్తులగుచుఁ బరమశ్రద్ధ
బహ్వృచుల్పఠింపఁ బరమపదమునకుం బోవఁగలరు భూమిదేవులార! ౯౨౩

ఆ॥ ఇనహితంబులైన యేకవింశతిసామములను శుచిత సామగులు పఠింప
మిత్రమండలంబు మెల్లన భేదించి యేగఁగలరు. చెప్ప నేమిగలదు? ౯౨౪

క॥ శతరికాసంపుటమును భాస్కరకల్పం బట్లు శాంతికల్పముగూడన్
పరికీర్తించినఁ గలిగెడిఁ బరమపదం బల యథర్వపాఠకతతికిన్. ౯౨౫

ఆ॥ అజ్ఞులేని వచ్చి యగ్నివాసరమున బిట్టుశ్రద్ధ జోతవెట్టిరేని
సప్తరాత్రికిల్బిషమునుండి విడువంగఁబడఁగలారుచూరె పాపులార!" ౯౨౬

రత్నాదిత్యుని యుత్పత్తి

వ॥ అని యిట్టువచించుటయుఁ జతుశ్చరణబ్రాహ్మణు లందుల కంగీకరించిరి. యాజ్ఞవల్క్యుఁ డిట్లు ఖ్యాతింగాంచుటయు జనకుండు చనుదెంచి సర్వవేదాంతములను శ్రవణించె. రత్నాహ్వయుండగు రాజొకఁడు వచ్చి యాదిత్యమాహాత్మ్యం బవగతంబు చేసికొనినవాఁడై తనపేర నొక యాదిత్యుని సంస్థాపించె. అయ్యాదిత్యుఁ గూడ నాదిత్యవారంబున దర్శించిన సప్తరాత్రికృతపాతకంబు సంక్షయం బయ్యెడి. ఈయాదిత్యమాహాత్మ్యము విన్నవాని కశ్వమేధఫలంబు ప్రాప్తించు. సంక్రాంతినాఁ డయ్యాదిత్యవిగ్రహం బిచ్చియు మాహాత్మ్యమును వినియు నశ్వమేధ

పురాణశ్రవణమాహాత్మ్యము

యాగఫలంబు పొందుదురు. ఈపురాణమంతయుం దొల్లి బ్రహ్మపుత్రుఁడైన భృగువునకు బాహులేయుండు ప్రవచించియున్నాఁడు. ఆభృగువువలన నంగిరసుండును నతనివలనఁ జ్యవనుండును నతనివలన ఋచీకుండును గ్రహించిరి. ఇట్లు పరంపరగాఁ ద్రిభువనంబుల వ్యాప్తంబైనయది. కుమారునిచేఁ బ్రథమోద్ధృతంబగు నీపురాణంబును సత్పురుషమధ్యంబున శ్రవణించిన సకలపాపవిమోచనంబును నాయుర్వృద్ధియు నయ్యెడిని. ఈహాటకేశ్వర క్షేత్రమాహాత్మ్యమును విన్న

వాని పున్నియమ్ము వర్షించుచున్న వారిధారలుంబోలె నాకాశమండలి నక్షత్ర
ములమాడ్కి గంగలోని యిసుక రేణువులవగిది లెక్కింప నలవుపడదు. భగవద్రూపం
బైన యీ హాటకేశ్వర క్షేత్రమహాత్మ్యగ్రంథమ్మును బ్రాహ్మణున కర్పించినఁ దద్గ్రంథ
స్థాక్షరసంఖ్యాకసంవత్సరంబులు స్వర్గస్థితి సంభవించెడు. దీనిపఠనంబుగాని శ్రవ
ణంబుగాని కొన్నిదినంబు లాచరించిన సర్వార్థసిద్ధియు సంఘటిల్లెడు. ౨౯

సీ॥ పుత్రార్థియైదీనిఁ బూర్తిగాఁజదువుచోఁ బుత్రవంతుండయి పొలుపుగాంచు.
ధనకాంక్షియైదీనిఁ దాఁ బఠియించుచో ధనవంతుఁడై మహాఘనతఁ జెలఁగు.
పతికాంక్షయై దీనిఁ బారంబు సేయుచో బహుమనోహరుఁడైన పతిని బడయు.
చుట్టంబులంజూడ గట్టిగాఁ జదువుచోఁ జూచు దూరస్థులౌ చుట్టములను.
వేదవేత్తయగును విప్రుండు చదివిన. పట్టభద్రుఁడగును క్షత్రియుండు.
వైశ్యుఁడు లభించు వరధనధాన్యముల్. సుఖపడుం గరంబు శూద్రజనుఁడు.

వ॥ ఇద్దాని శ్రవణించి వాచకుం బూజించిన బ్రహ్మవిష్ణురుద్రులు మున్నుగాను
బూజింపఁ బడుదురు. ఒక్కొక్కరంబె వినిపింపనిందు. వాని కేమియొసఁగినను
ఋణముదీర్చుకొనఁజాలరు.

సీ॥ అభిమతంబైనట్టి యావులనర్పించి చేతులు మోడ్చి పూజింపవలయు.
ఫలవంతమగునట్టి యిలను సమర్పించి ప్రీతిపూర్వముగ నర్చింపవలయు.
ఉత్తమంబైనట్టి హొన్ను నివేదించి దేవళ్ళఁబోలెఁ బ్రార్థింపవలయు.
వెలగల్గినటువంటి బలు వంపుకములిచ్చి వినయంబునను గౌరవింపవలయు.
బహువిధంబులైన పక్వాన్నములు పెట్టి బాగుగాను తృప్తిపఱుపవలయు.
నిపుణుఁడైనయట్టి యుపదేష్ట నిట్టులఁ గొలిచి శివపదంబు నొలయవలయు"

క॥ అనియిట్లు రోమహర్షణి ఘనశౌనకముఖ్య మౌనిగణమున కెలమిన్
వినిపించె నీపురాణం బనఘజనవిధేయ! శ్రీ పరాంకుశరాయా! ౩౦

మ॥ సురభాషన్ మును పల్కు బ్రాహ్మణులకున్ సూతుండు వారెచ్చ. నా
గరఖండం బది సర్వ మాంధ్రమునఁ జక్కన్ వ్రాసి నేనిష్టు నీ
కెలుఁగం జెప్పితి. నీవు నీదునుతు లెంతే శ్రద్ధ నీమిత్రులున్
చిరకాలంబు పఠించి కాంచుఁ డిఁక నుశ్రేయంబు భూమీధవా! ౩౧

గద్య॥ ఇది శ్రీమజ్జగద్గురు గురు కరుణాకటాక్ష సంప్రాప్త కవితాసాహిత్యనిధాన
హారితసగోత్రోద్భవ లక్ష్మీనారాయణ పేరమాంబికా గర్భశుక్తిముక్తాయ
మాన సత్సభావిష్కృతావధానవిధాన జానపాటి పట్టాభిరామా
భిధాన సమాంధ్రీకృతంబగు స్కాందమహాపురాణాం
తర్గత నాగరఖండంబునందు సర్వము
దశమాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

శ్రీ

తప్పొప్పుల పట్టిక

———:o:———

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
౧౩	౩	శద్ధ	శ్రద్ధ
౧౬	౧౭	సంకాృతి	సంక్రాంతి
౨౧	౨౨	తగగు	తగదు
౨౬	౨	బూచిత	బూజిత
౨౮	౨౩	పిత	పితృ
౩౨	౬	మాప్రెడిక్	మాన్రెడిక్
	౨౮	కవ్యా	కన్యా
౩౮	౭	ప్రశేశించె	ప్రవేశించె
౪౫	౨౧	ఘాద్రి	ఘ్రాద
౫౬	౨౯	పేయ	సేయ
౬౦	౨౨	ఫెన	ఫేన
౬౧	౧౫	జన్మబు	జన్మంబు
౬౪	౧౫	నాలుగు	నాల్గు
౬౫	౪	ద్రచవణంబు	దచ్ఛ్రవణంబు
	౧౪	దనయా !	దనయ !
	౧౫	ప్రావస్త్యంబు	ప్రాశస్త్యంబు
౬౬	౨౭	సల్లక్షంబులు	సల్లక్షణంబులు
౬౭	౧౧	పదుండాత్మ	పదుంద్రాత్మ
	౨౦	తే॥	ఆ॥
౭౬	౨౬	సహస్త్ర	సహస్ర
	౨౮	శ్రీపుల	శ్రీఫల
౯౩	౨౩	జ్ఞాతి	జాతి
౯౪	౨౨	మెల్ల	మెల
౯౯	౧	మద్	మత్
౧౦౪	౧౬	యొడయుక్	యొడలక్
౧౦౮	౪	లేకహూ	లేకహో
	౭	నజ్ఞాల	నజ్ఞాన
	౮	నది	నని
౧౦౯	౨౫	పకలేప్సిత	సకలేప్సిత
౧౧౬	౧	॥	సీ॥

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు

౧౧౬ పుటలో “ అనుటయుగౌరి ” అను ౩౦ వ పద్యము తరువాత,

కం॥ అనవుడు షట్కృత్తిక ‘శ్రీ
స్తనంధయుని నీకొసంగి చాతుర్మాస్యక
వనజాప్తవారమున సుర
ధునిలోపలఁ దీర్థమాడఁ దోతెంచితిమేమ్’

అనుపద్యము చదువుకొనవలెను.

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
౧౨౨	౬	కుబుధు	కుజబుధు
	౨౯	తాన	దాన
౧౨౭	౪	మత్స్యశ్రీ	మత్స్యశ్రీ
౧౨౮	౩	డాతితేయుం	డాదితేయుం
౧౩౪	౨౮	పారింప	పారియింప
౧౩౫	౩౦	నర్మహాము	నర్మ్హాము
౧౩౬	౯	గరంబుండ	గరంబుండు
౧౫౧	౫	దఱుకు	దఱచు
	౨౫	కామహర్షణి	రామహర్షణి
౧౫౨	౩౦	కరగు	కరుగు
౧౫౫	౭	పూర్ద్వేశ	పూర్ద్వేశ
౧౫౬	౨౧	పూష	పూష
౧౬౦	౧౭	మహాద్రిదులు	మహాద్రిగులు
	౨౧	నిష్పాడ	కిష్పాడ
౧౬౩	౨	ఁగనుట	నగుట
౧౬౪	౧౯	తదుత్సత	తదుత్సవ
	౨౧	పూష	పూష
౧౭౩	౮	యాడుడు	యూడుడు
౧౭౪	౯	యున్న	యన్న
౧౭౯	౧౫	హోమ	హేమ
	౨౮	హోమాది	హేమాది
౧౮౮	౨౮	మనను సరించి	మనుసరించి